

Валентина
Стрілько-Тютюн

Українці від Бога

*РУХ
ЗА ВСТАНОВЛЕННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ
АВТОКЕФАЛЬНОЇ
ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ
НА БОРИСПІЛЬЩИНІ
В 1920–1930-х роках*

Київ—
Кам'янець-Подільський
2020

УДК
С85

Стрілько-Тютюн Валентина.
С85 Українці від Бога. / Валентина Стрілько-Тютюн. – Київ–
Кам'янець-Подільський, 2020. – 544 с., іл.

ISBN 978-617-

Рекомендовано до використання в навчальних закладах України:

Вченою радою
Переяслав-Хмельницького державного педагогічного
університету імені Григорія Сковороди
(Протокол № 0 від 8 жовтня 2020 року)

Науково-експертною радою
Міжнародного освітнього фонду імені Ярослава Мудрого
(Протокол № 12 від 5 вересня 2020 року)

Науково-методичною радою Бориспільського методичного
кабінету Управління гуманітарного розвитку Бориспільської РДА
(Протокол № 6 від 7 червня 2020 року)

Видання висвітлює невідомі сторінки становлення, ствердження та знищення Української Автокефальної Православної Церкви (УАПЦ) на Бориспільщині в 1920–1938 роках минулого століття. Читач знайде унікальну інформацію про трагічні долі багатьох учасників потужного всеукраїнського автокефального руху в цей період, а також порядок створення та реєстрацію в органах радянської влади нових статутів церковних громад, детальний аналіз репресивних заходів московсько-більшовицьких окупантів проти УАПЦ. В книзі вперше подано багато невідомих історичних документів. Особливої актуальності видання набуває в нелегкий час відродження Автокефальної Православної Церкви України і буде цікавим всім, хто прагне знати історію боротьби за незалежну від Москви УАПЦ.

© Валентина Стрілько-Тютюн, текст, дизайн, 2020
© Міжнародний освітній фонд імені Ярослава Мудрого, 2020

Від автора

«Мос глибоке переконання,
щоб відродити нашу церкву,
щоб вдихнути в неї душу живу,
ми мусимо вискочити з-під
московської церковної влади»

*Митрополит УАПЦ
Василь Липківський*

Після виходу в світ моєї книжки «Великомученики» про діячів Української Автокефальної Православної Церкви на Бориспільщині 1921–1930 років, я не думала, що знову повернуся до цієї теми. Але, працюючи в архівах України, мені до рук потрапляли все нові і нові унікальні архівні документи про потужний автокефальний рух мого рідного краю, про героїчні і трагічні долі великих українських патріотів, про яких на Бориспільщині не знають. Так з'явилося це видання «Українці від Бога».

Працюючи над збором матеріалів до нього, дуже важко було усвідомлювати, що московсько-більшовицька влада знищила майже всіх священників і мирян, які на початку ХХ століття створили в Україні вільну і незалежну від Москви церкву.

Радянська влада спочатку ставилась до розвитку Української Автокефальної Православної Церкви з поблажливістю, сподіваючись використати її для супротиву Російській Церкві, з якою вона вела тоді запеклу боротьбу. Із свого боку УАПЦ, діючи в радянській державі, відносилась до радянської влади нейтрально. Але антинародна влада дуже швидко усвідомила могутню національно-творчу силу звільненої від московської залежності Української Автокефальної Православної Церкви і скерувала проти неї вістря свого меча. Офіційну терпимість замінили постійні утиски, тотальні переслідування та масові розстріли.

Таким чином, було покладено початок цькуванню УАПЦ. До прихильників української автокефалії міцно приклеювались ярлики «націонал-шовіністів», «самосвятів», «людей з петлюрівською фізіономією» тощо. Нормою став збір компрометуючих матеріалів, репресивні заходи, звинувачення у політиканстві на антирадянській основі. Так, на засіданні Всеукраїнської антирелігійної комісії 13 квітня 1925 року було заслухано питання про автокефалію і прийнято рішення, яким Державному політичному управлінню доручалося збирати матеріали про антирадянську поведінку керівників Всеукраїнської Православної Церковної Ради та посилити репресії проти самої церкви.

Радянська влада, з благословення першого секретаря ЦК КП(б)У Лазаря Кагановича, наприкінці осені 1925 року розпочала репресії проти керівництва Української церкви, в тому числі і священників Бориспільщини, більшість з яких спочатку на короткі терміни кидали до в'язниць.

Митрополит Василь (Липківський) фактично опинився під домашнім арештом: йому було заборонено виїжджати за межі Києва. Згодом чекісти двічі арештовували митрополита, і після другого арешту, за обвинуваченням в антирадянській діяльності, він три місяці провів у в'язниці ДПУ у Харкові. А коли після звільнення Василь Липківський повернувся до Києва, кияни влаштували йому, за висловом Сергія Єфремова, справжню царську зустріч: ходили чутки, що для тієї зустрічі були розкуплені всі квіти на базарах і в крамницях міста, адже Василя Липківського український народ шанував як новітнього пророка.

З початком 1926 року були безпідставно заарештовані і протримані у в'язниці півтора місяці єпископи Костянтин Малюшкевич, Юрій Жевченко, Іван Павловський. У квітні 1926 року у вислання до Узбекистану був відправлений архієпископ Олександр Ярещенко. У червні того ж року заарештували Голову ВПЦР Василя Потієнка. Спеціально створеною комісією почалась перевірка духовенства УАПЦ.

Окрім того, тривала посилена конфіскація церковного майна: починаючи з осені 1925 року влада почала відбирати низку храмів українських церков.

Сам Василь Липківський називав чотири причини гонінь на Церкву:

«Влада скоро спостерегла, що Українська Автокефальна Православна Церква виростає в міцну і для влади небезпечну гору, вона проголосила себе «автокефальною», незалежною від московського церковного руху, а незалежність церковна криє в собі думку і про незалежність державну; вона дуже захоплює народ, а це для проти церковної влади найгірше неприємно; вона, нарешті, є національна, виховує народ в національній свідомості, а радянська влада проти всякої національної свідомості, особливо української».

Найбільше турбувало московсько-більшовицьку владу українізація нової церкви, адже найбільшою заслугою Української Автокефальної Православної Церкви було те, що вона, за влучним висловом митрополита Василя Липківського, вперше й найвиразніше вшанувала українську літературну мову перед усім народом, зробивши її священною, церковною мовою, вознісши її саме в храмі з Попелюшки до рівня справжньої цариці.

Окрім того, під час богослужб в «поминальному» блоці літургій звучав урочистий молитовний спомин про Тараса Шевченка, гетьманів Козацької держави, Симона Петлюру. У щонедільних літургіях відбулась повна заміна московського співу українським, що базувався на українському мелосі.

Полум'яна українська літургія на честь Тараса Шевченка в Борисполі та палка проповідь 7 березня 1930 року бориспільського священника Свято-Михайлівської церкви Дмитра Давидовича Морчуговського, що завершилася словами: «Борітеся-поборете!», стала причиною повстання жінок в Борисполі проти виселення так званих «куркулів».

Сміливим проявом українського патріотизму були впродовж 1923–1929 років панахиди по загиблих учасниках Бориспільського антибільшовицького повстання, яку проводив священник Свято-Миколаївської церкви Анатолій Нестеренко разом із іншими бориспільськими священниками УАПЦ.

Такі дії кращих духовних наставників досить вдало охарактеризував мученик за віру митрополит Василь Липківський, який писав, що українська церква, пролежавши в російській домовині

понад двісті років, коли встала і відкрила очі, побачила довкола себе інших українців і іншу Україну.

Побачивши впевнений і потужний наступ новоствореної української церкви радянська влада вже остаточно вирішила ліквідувати Українську Автокефальну Православну Церкву. Для того, щоб надати ліквідації церкви характерну законність, вирішено було пов'язати її з підпільною самостійницькою організацією СВУ (Спілка Визволення України), яку нібито викрило тоді ДПУ. Було заарештовано десятки священників і архієпископів УАПЦ. Слідчі ДПУ намагались довести, що УАПЦ знаходилась під безпосереднім контролем СВУ, а її діячі брали участь у підготовці повстання для повалення радянської влади. Процес СВУ, що відбувався у березні-квітні 1930 року, закінчився так, як це наперед вирішила влада. Усіх 45 підсудних було визнано винними і засуджено до розстрілу або 10 років ув'язнення. Згодом, у концтаборі, цей вирок замінювався на розстріл.

Ситуацію в низових структурах УАПЦ переконливо прояснює сам митрополит Василь Липківський, який в умовах арешту взявся за створення правдивого літопису своєї церкви: «Комуна в останні часи повернулася лицем до села, опановує українське селянство, усуспільнює і українську землю, і селянські коні, і корови, і самих селян під своєю диктатурою, заводить радгоспи, колгоспи, без попів, без церкви, хоче все селянство обернути в безвірницьку спролетаризовану масу. Самих попів... цілими гуртами жене до зрікання сану, цілком унеможливила заснування релігійних шкіл, видавання часописів, книг релігійного змісту. І взагалі, цілком нищить і релігійний, і національний дух українського народу, робить духовну руїну, а коли робить, то й зробиць».

Московсько-більшовицька влада застосовувала різні методи політичних репресій. Один із них — Обмеження священників та їхніх родин у громадянських правах. На основі Закону про відокремлення церкви від держави усі культові працівники (а до цієї категорії громадян відносилися священники, дяки, диригенти церковного хору) отримували «Картку службовця релігійного культу», позбавлялися виборчих прав. Їхні діти позбавлялися права навчатися в школах, а самі вони не мали права купувати

в державних крамницях продукти та одяг. Поштовому відомству передано негласну вказівку не пересилати будь-яку релігійну літературу.

Проти так званих релігійних пережитків та їхніх носіїв чим далі посилювалася величезна пропагандистська машина: по лінії освітніх і навчальних закладів, партійних, комсомольських комітетів масово практикувалися такі заходи, як створення атеїстичних гуртків, антирелігійні диспути, антирелігійні карнавали, бесіди, лекції, драматичні сценки, а то й цілі спектаклі.

Приводом для переслідування місцевого священника ставали доноси, які всіляко підтримувалися владою, в тім числі і в середовищі самих священників. Часто таких підкуповувала сама влада: аби втриматися на поверхні, деякі слабкодухі працівники культури «топили» безневинного колегу.

У подібних ситуаціях священники, особливо після закінчення процесу СВУ, в умовах фактичної відсутності проводу своєї церкви, аби врятувати себе і сім'ю, змушені були покидати релігійну громаду. Були такі по всій Україні.

Парафії Української Автокефальної Православної Церкви діяли у всіх селах Бориспільщини з 1921 по 1937 роки, але поступово вимирали під ударами жорстоких політичних репресій. Частина священників прилюдно, «добровільно-примусово» відмовилися від сану.

Але таке прилюдне приниження було не самим страшним. Жахливо було те, що майже всіх священників Української Автокефальної Православної Церкви органи НКВС вербували стати «Секретними співробітниками», яких в народі охрещували «сексотами». Їх примушували доносити на своїх побратимів, порушувати таємницю сповіді. Багато хто на це погоджувався від безвиході, але інформації, потрібної слідчим, не надавав або не виконував доручень енкаведистів. На таких сміливців чекав неминучий розстріл.

Так, 31 грудня 1937 року був розстріляний один із Бориспільських священників Бутвиненко Костянтин Кіндратович. В протоколі його допиту чітко зафіксований той факт, що він справді був «сексотом»:

«Показання обвиняемого Бутвиненко

Вопрос: Вы на допросе дали показания, что являлись участником контрреволюционной националистической организации церковников.

В это время Вы являлись секретным сотрудником управления государственной безопасности НКВД. Сообщали ли Вы органам НКВД о своем участии в организации о проводимой контрреволюционной националистической деятельности?

Ответ: Я вторично подтверждаю, что я являлся участником контрреволюционной националистической организации церковников и проводил националистическую работу о чем от органов управления Государственной безопасности скрывал, не сообщал. В чем и признаю себя виновным.

Вопрос: Таким образом, Вы будучи связаны, как секретный работник с органами управления государственной безопасности, являлись дезинформатором, дворушником?

Ответ: Я не считаю это за дворушество. Я скрывал от органов государственной безопасности НКВД свое участие в контрреволюционной националистической организации церковников и не считал нужным об этом сообщать. Думал, что органам НКВД об этом известно.

Протокол записан с моих слов верно и мне прочитан в чем и подписываюсь.

/подпись/ Бутвиненко

Допросил: Пом нач VI отделения

IV Отдела УГБ КОУ НКВД /подпись/»

[ЦДАГО України, Фонд 263, Оп. 1, Справа 65743-ФП]

За віру в Бога і Україну церковних діячів тотально розстрілювали, їх світліни слідчими вилучалися при обшуках і спалювалися, а могили зрівнювалися з землею, щоб в рідній стороні про них не залишилось жодного сліду.

В катівнях НКВС частина духовенства божеволіла від тортур і помирала в психіатричних тюрмах, як, наприклад, митрополит Микола Борецький, що очолював УАПЦ після Василя Липківського і підписав в 1930 році «Акт її самоліквідації».

Згадаймо всіх замучених українських священників поіменно та розбудуємо, як і вони, свою, незалежну від Москви, Православну Церкву України.

*Валентина Стрілько-Тютюн,
кандидатка педагогічних наук,
президентка Міжнародного освітнього фонду
імені Ярослава Мудрого*

розділ 1

ВИДАТНІ ПОСТАТІ ЎКРАЇНСЬКОГО ПРАВОСЛАВ'Я XVIII – ПОЧАТКУ XX століття

Іван Некрашевич – засновник давньої української літератури

Іван Георгійович Некрашевич – видатний поет і проповідник XVIII століття – народився у селі Вишеньки. Він був високоосвіченою і талановитою людиною того часу. Володів багатьма землями не тільки у Вишеньках, а й у сусідніх селах. Хата, де мешкали Некрашевичі, збереглась аж до початку XX століття, в роки Другої світової війни згоріла. Зараз на її місці знаходиться частково сільська лікарня, частково – приватні садиби.

Точна дата народження Івана Некрашевича, як і точна дата його смерті, а також місце його поховання, на жаль, невідомі.

Він народився близько 1742 року в родині вишеньківського священника. Закінчив Києво-Могилянську академію. 1796 року Київський митрополит Самуїл Миславський (1783–1796) призначив нашого земляка своїм намісником.

Іван Некрашевич відіграв одну з ключових ролей у становленні давньої української літератури. Його можна назвати попередником Івана Котляревського. Слід відзначити, що його небагата по кількості творів спадщина писалась трьома мовами: слов'яноруською, староукраїнською і новоукраїнською. В той час, коли навіть Григорій Сковорода ще не писав новою українською мовою, тобто тою мовою, якою розмовляли українці у XVIII ст., Іван Некрашевич вважав за необхідне мову народу зробити літературною.

Такою мовою написані: «Писаніє к Гнідинському священнику Іоанну Филиповичу во время його іменин», «Писаніє к Гнідинському священнику Іоанну Филиповичу і к його сину Петру, і к дячку Стефану Криницькому».

Про життя нашого славного земляка інформації обмаль.

Клірові відомості церкви с. Вишеньки за 1784 рік дають таку інформацію:

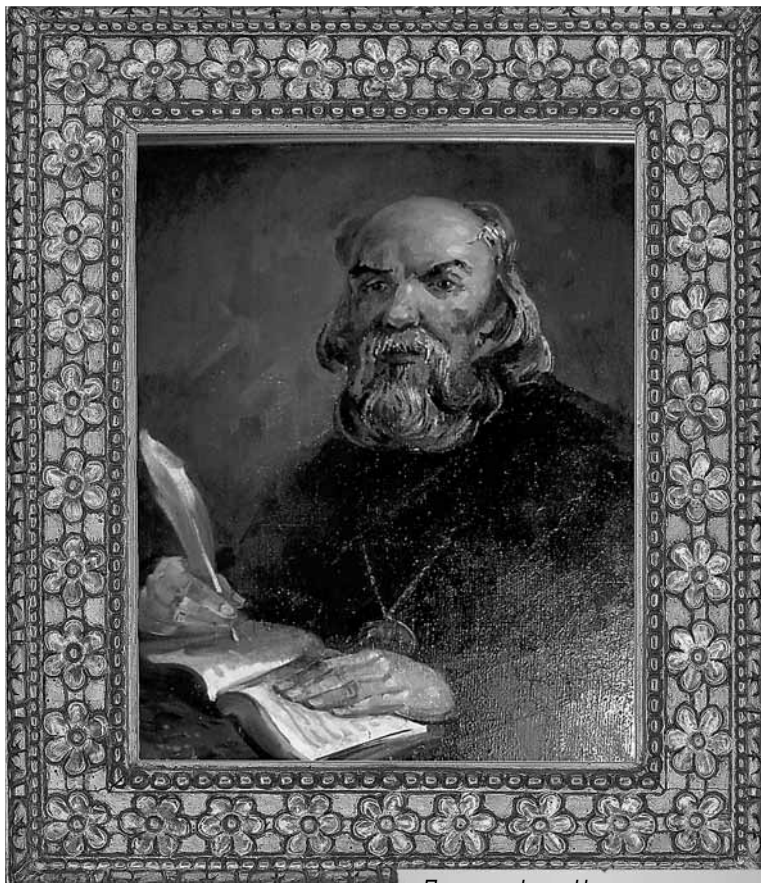
«Священник Иоан Гиоргиев	1
У него сыны Иоан, Михаил	2
Брат его родной Андрей Гиоргиев	1
У него сын Антон	1
Священнической сан наименован Изэрей	1
ИТОГО	6»

[Центральний державний історичний архів Укр. Фонд 59, опис 1, спр. 6253, ст. 32]

Після закінчення навчання та повернення у село Вишеньки Некрашевич не полишив занять літературою. У 1773 році він написав, а в 1781 році переписав свій діалог «Спорь души и тела». Напевно, тим самим роком датується лист до сусіда – Гнідинського священника Івана Филиповича.

Ймовірно, зв'язок Некрашевича з Києвом не переривався від часу закінчення ним Академії. У 1785 році Іван Георгієвич починає активну діяльність. 5 лютого він пише промову до свого наставника – Київського митрополита Самуїла Миславського з проханням благословити Степана Світловського на одруження з дочкою Некрашевича. 27 лютого того ж року він просить архімандрита Києво-Печерської Лаври висвятити на священника свого зятя. Але прохання Некрашевича було виконане лише наполовину, оскільки 4-та ревізія в Київській єпархії в 1781 році виявила надлишок священників на 248, тоді, як дияконів було на 218, а церковнослужителів на 922 менше, ніж того потребував штатний розпис. Не можна було призначити священника більш, як на 300 дворів, за винятком тих випадків, коли старий священник не міг виконувати обов'язків через недугу або старість. Його зятя висвятили лише на дяка. 1 травня 1785 року Некрашевич та його зять Світловський дякують за «произведение во диякона», але дуже коротко і стримано. Висвячення його зятя на дяка, а не на попа, турбувало І. Некрашевича. І тому через три роки він знову просить митрополита «произвести зятя диякона... в священство»

В історичному архіві України є документи, передані істориком М. І. Петровим, під назвою «Выписки из рукописного сборника второй половины 18-го века, находящиеся в библиотеке Турвона Венедиктовича Кибальчича, полученного имъ от Некрашевича изъ Черниговской губернии».

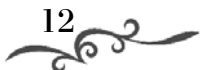

Портрет Івана Некрашевича в музеї Вишньської школи Бориспільського району

Там можна прочитати вище згадану інформацію мовою оригіналу:

«– стор. 1: Речь Кієво-Печерской лавры Архімандриту Зосиму Валькевичу, говоренная студентомъ Іваномъ Некрашевичем в селі Вишенки, в то время, когда в первый разъ посвященный в архімандрита 2 сентября 1765 года.

– стор 4: Речь латынская, говоренная в зале академическомъ между прочими студентами, філософом Іваномъ Некрашевичем (по назначениі філософа, профессора М. Орловского).

Некрашевич Іван Георгійович

Поет і проповідник другої половини XVIII ст. Народився близько 1742 р. у селі Вишеньки /нині Бориспільського району/ в родині священника. Закінчив Кievo-Могилянську Академію, був священником у рідному селі.

У 1796 році-намісник Київського митрополита. Поетична спадщина Некрашевича невелика-нині відомо всього дев'ять його творів, але цікава і різноманітністю жанрів, і суспільно-повутовим змістом і формою. На такі поезії того часу твори І.Некрашевича виділяються чистотою народної мови, гумором, легкістю стилю, простотою змісту.

Інформація про Івана Некрашевича,
Бориспільський державний історичний музей

Въспомогательнаго и дѣла Архимандрита Степана Васильевича томо-
 рскаго Предстоящаго Иеромонаха Некрашевича въ свѣдѣн-
 кахъ, о поспѣшномъ поспѣшномъ по поспѣшномъ въ свѣдѣн-
 ерство поспѣшномъ слѣдующимъ. 1763: 1000 сѣтября - 2.

Ане вѣдѣтъ всесоупротообригоишии и вѣдѣтъ

Много я приидишия прѣдъ орачійной вѣдѣтѣ обѣ-
 носоупротообригоишии: Заразѣ тершишѣ, и на на и на и на
 изрѣдѣишии вѣдѣтѣ христіанѣ вѣдѣтѣ апостола -
 Писателя Святій. Который Крѣпко по вѣдѣтѣи вѣдѣтѣ
 Писатель наша вѣдѣтѣ христіанѣ и вѣдѣтѣ вѣдѣтѣ
 Словенскѣ вѣдѣтѣ Свѣдѣтѣ: по прѣдъ вѣдѣтѣ: каудѣ
 и вѣдѣтѣ вѣдѣтѣ вѣдѣтѣ вѣдѣтѣ по прѣдѣтѣи вѣдѣтѣ
 и вѣдѣтѣ по вѣдѣтѣ: Симонѣ вѣдѣтѣ вѣдѣтѣ и на
 вѣдѣтѣ? каудѣ вѣдѣтѣ Писатель Святій на вѣдѣтѣ
 при вѣдѣтѣ вѣдѣтѣ: и вѣдѣтѣ вѣдѣтѣ и вѣдѣтѣ
 и вѣдѣтѣ свою вѣдѣтѣ по вѣдѣтѣ, вѣдѣтѣ вѣдѣтѣ
 вѣдѣтѣ вѣдѣтѣ яно вѣдѣтѣ: Писатель и вѣдѣтѣ,
 Писатель вѣдѣтѣ вѣдѣтѣ христіанѣ Свѣдѣтѣ
 вѣдѣтѣ: Писатель вѣдѣтѣ: вѣдѣтѣ вѣдѣтѣ, Писатель вѣдѣтѣ

Рукопис Івана Некрашевича, XVIII століття,
 Бориспільський державний історичний музей

– стор. 25: Речь преосвятейшему Самуилу Миславскому, митрополиту Киевскому и Галицкому, говоренная Вышенским священникомъ Иоаномъ Некрашевичемъ в то время, когда съ студентомъ Стефаномъ Свитловским, наименованнымъ зятемъ, были у его Преосвященства и просили благословения на бракъ, а потомъ произвождения зятемъ штатное дьяконское место во священника 1785 года, февраля 5-го дня.

– стор. 28: Речь архимандриту Печерскому Валькевичу, говоренная в: С: I: N: (ймовірно священникомъ Иваномъ Некрашевичемъ) 1785 года 27 февраля в то время, когда представляли зятя Стефана Светловского, и просили благословения читать прокламацію в дьяконство.

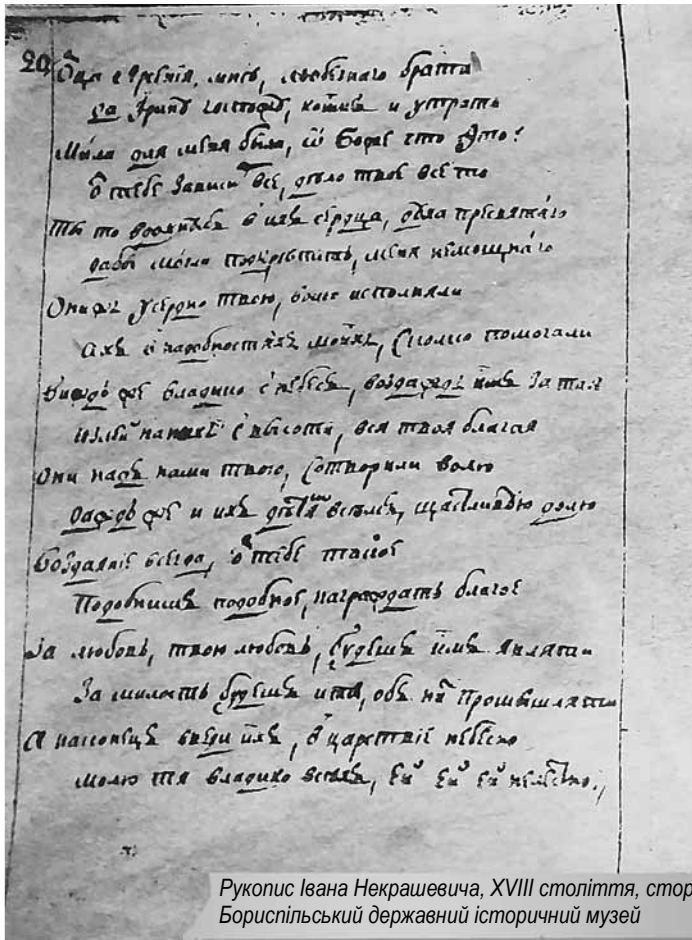
– стор. 30: Речь пресвятейшему Самуилу Миславскому, митрополиту Киевскому, Галицкому, говоренная Некрашевичемъ въ 1785 году мая 1 дня, в то время, когда благодарить Его преосвященство за проведение зятя Стефана Свитловского во дьякона.

– стор. 32: Речь латынская Преосвятейшему Самуилу Миславскому, митрополиту Киевскому, Галицкому, говоренная Некрашевичемъ 1788 года, 10 июня, которой просить Его Преосвященство провести зятя дьякона Стефана Светловского во священство, на которую митрополитъ отвѣтилъ латынскимъ языкомъ: «все твои прошения исполнять не отказуюсь, чего не попросишь, а сего не могу изъ за строгости Указа». (Некрашевичъ всеми силами доказывалъ митрополиту, что нетъ правила безъ исключения, что крещение, например, совершается в крайнихъ случаяхъ и простыми людьми, что больному можно дать причастия и «просить» принятія пищи, и впрочемъ важному искусно намекать надо, что и самъ С. Миславскій придетъ к отцу Небесному не по Закону, а по милости Верховного Первосвященника Иисуса Христа.)

– стор. 56: Речь Преосвятейшему митрополиту Киевскому, говоренная Некрашевичемъ, в то время, когда Его Високопреосвященство назначилъ наместникомъ, благословилъ и далъ грамоту.

– стор. 51: Речь говоренная Високопресвятейшему Самуилу, митрополиту Киевскому, священникомъ Некрашевичемъ 1792 года 23 января, когда резолюцией Его Високопреосвященства, мимо собственного желанія, определить «деситоначальникомъ», причемъ Его Високопреосвященство благословилъ сделать и носить скуфію.

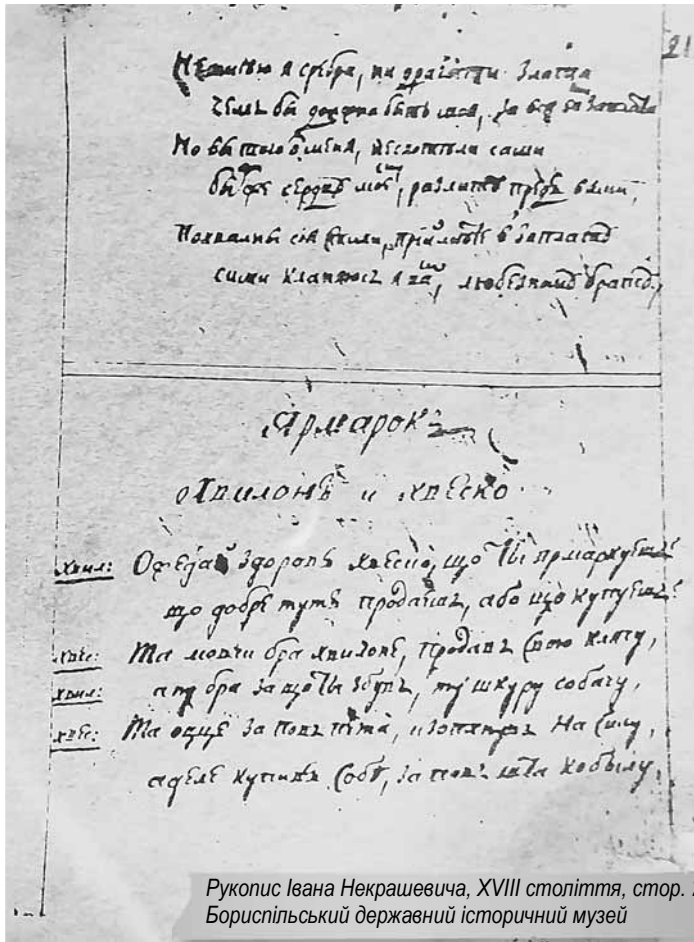
– стор. 52: Речь, говоренная Високопресвятейшему Самуилу, митрополиту Киевскому священникомъ І. Некрашевичемъ 1792 года

Рукопис Івана Некрашевича, XVIII століття, стор. 20,
Бориспільський державний історичний музей

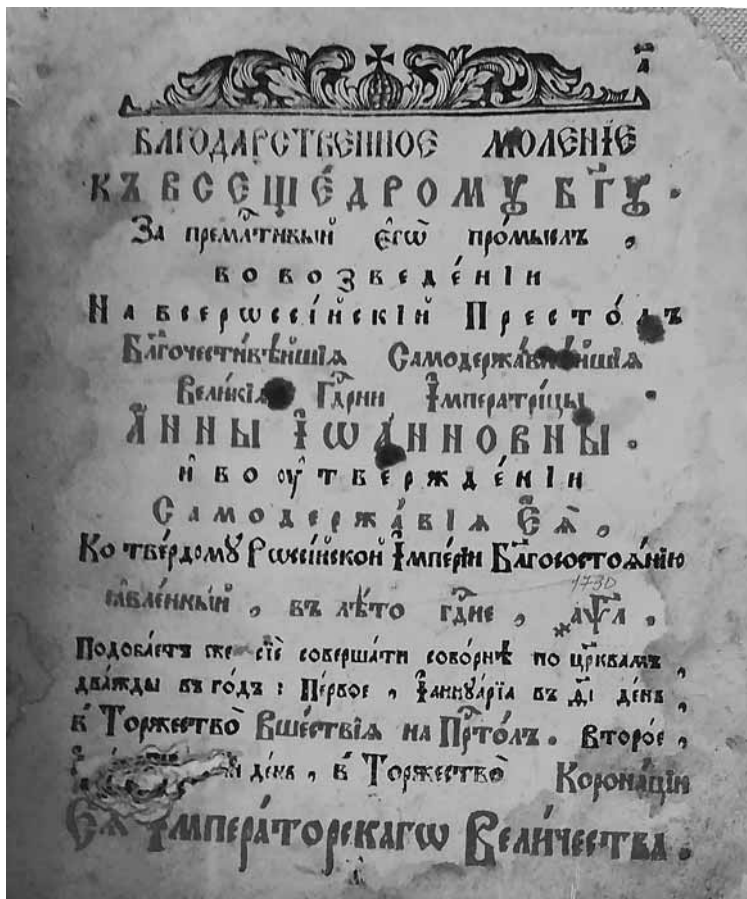
– 5 февраля, когда его Высокопресвятительство возложилъ своеручно на голову скуфию, по окончании которой прежде всего отвечалъ Его Высокопреосвященство: Знаю что ты отъ чистого сердца того желашь, но моли Бога, вотъ я болен, а при томъ заразил и Сына Михаила, по прошению моему на штатъ в наше вышенское дячковское место; но при томъ как бы съ сожалениемъ говорить: да что ж это место?

[Выписка из рукописного сборника второй половины XVIII века, находящаяся в библиотеке Турвола Венедиктовича Кибальчича, полученной им от Некрашевича из Чернигова]

Хоч Некрашевич був настоятелем церкви у монастирському селі, де порівняно з іншими селами жили краще, час від часу й він терпів матеріальну скруту. Священник звертався по допомогу до своїх заможніших сусідів. У 1787 р. – він дякує своєму сусіду священнику Арсенію Криницькому і його дружині Ірині Григорівні за зроблену ними послугу. Усе це свідчить, що Вишенський священник інколи перебував у скрутному фінансовому становищі.

За все своє життя Некрашевич написав 16 промов.

Псалтир XVIII століття, яким міг
користуватися Іван Некрашевич,
Бориспільський державний історичний музей

ВИШЕНСЬКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ
ШКОЛА І-ІІІ СТУПЕНЯ
НАЗВАНА ІМ'ЯМ УКРАЇНСЬКОГО
ПИСЬМЕННИКА ХVІІІ СТОЛІТТЯ
ІВАНА НЕКРАШЕВИЧА
НА ЧЕСТЬ 260 РІЧЧЯ
З ДНЯ ЙОГО НАРОДЖЕННЯ

Меморіальна дошка І. Некрашевичу на
Вишенській школі Бориспільського району

ки Івана Некрашевича сповідали прихожан разом, не розглядаючи детально сповідь кожного. Отець Іван запровадив одиночне сповідання. Він запитував не лише «о явньѣх, такъ сказать, вещественньѣх грѣхахъ». Та головним у творі виступає не він, а народ, котрий кається в гріхах. Тут відображено навіть психологію селян-вишеньківців, які хоч і були бідними, та все ж були гордими. Це показано у відповіді чоловіка:

«...Горую да бѣдую, хочъ хлѣба не маю,
А іньколи такого я не почуваю.
Ой чи я жъ бы бѣдовавъ, як тепер бѣдую,
Якъбы хоть як грѣшити, занять речъ чужую?..»

Далі сповідується стара жінка. В її відповіді змальовується ціла низка обрядів – і церковних, і таких, з якими церква тоді активно боролась.

«...А мене бо навчили, отець мой і мати
колядувокъ і щедрѣвокъ и Бога вихваляти.
Говію я щороку, п'ятінку шаную,
нѣ їм, нѣ пѣю, нѣ роблю, до вечора в тую.
Отъ бризнуло на губу, якъ сырѣ одкидала:
чого я не робила, ввесь ротъ полоскала!..»

Тут зображено побутову картину села Вишеньок: колядування, говіння, піст, котрий можна порушити і краплею сироватки – це засади моральності та порядності для селянина кінця XVIII ст.

Далі молодий отець сповідує дівчину. Вона розповідає про те, як мати їй не дозволяє ходити на вечорниці, які у Вишеньках були місцем розваг молоді.

«...на вечорки не ходжу, не пускає мати.
Шість разъ мене і торікъ, моя мати била,
за те, що на вулицю разовъ з пять ходила.
Единъ тільки разъ колись пісню заспівала –
Да й вигнала изъ хати, що й не ночовала...»

За кожним учасником сповіді проглядаються жителі села.

Збереглися майже всі метричні книги XVII ст. церкви с. Вишеньок, які підписані рукою І. Некрашевича, та лише один його

рукописний збірник кінця XVIII ст., де латинською й українською мовами написані його поетичні твори і проповіді. Цей збірник знаходиться у Ленінградській державній публічній бібліотеці імені М. Є. Салтикова-Щедріна. В свій час він належав київському археологу Т. В. Кибальчичу. Перші відомості про цей збірник були опубліковані більше, ніж через сто років після смерті видатного українського діяча.

Про нащадків Івана Некрашевича також дуже мало інформації. Відомо, що його внуки продовжили справу діда і були священниками, про що свідчать підписи у метричних книгах Вишеньківської церкви кінця XVIII початку XIX ст.

Є відомості, що на початку XX ст. в місцевій школі працював «учителем гімнастики Филипъ Дмитровичъ Некрашевич», який займав цю посаду з 1893 року.

Марта Некрашевич, дружина правнука письменника Івана Некрашевича, с. Вишеньки. Світлина 1920-х років

Дослідник українських старожитностей Іван Гончар на початку ХХ ст. відвідував с. Вишеньки і в його альбомі «Україна й українці» вміщена світлина Марти Некрашевич 1920 року, дружини правнука Івана Некрашевича, яка змушена була працювати в місцевому колгоспі, про що в книзі обліку трудоднів є відповідні записи про її працю.

Сьогодні у Вишеньках жителів із прізвищем Некрашевич уже немає. Хотілось би, щоб кожен з нас пам'ятав про Івана Некрашевича, намісника Київського митрополита, Великого Українця, нашого славного земляка, поборника українського слова, який навіки увійшов в історію давньої української літератури.

ТВОРИ ІВАНА НЕКРАШЕВИЧА

ПИСАНІЄ К ГНІДИНСЬКОМУ СВЯЩЕННИКУ ІОАННУ ФІЛИПОВИЧУ ВО ВРЕМЯ ЙОГО ІМЕННИ

Отче Йване гнідинський, возлюблений тезку,
Ідем на іменини, очищай нам стежку!
Ожедай же, здоров був із своїм патроном,
Посаджай нас до столу за новим ослоном.
Добренькою почастуй великим стаканом,
То будем ми тебе звать милостивим паном,
Варенушку между тим добру медовуху,
Хоть бокалом, щоб було здорово у брюху.
А ми скажем: «Здоров був, отче пане Йване!»
Тільки частуй, аж поки горілочка стане,
Щоб знать, хоч третього дня, вашого патрона,
Як не вгадаєш, куди і встать із ослона.
Тоді-то «Спать! спать! — будем глаголити.
А щоб же ти довіку дождав панувати!»
Писав тезко з тезкою, з зятем і з сестрою,
Поздоровляємо вас віршею такою.
Місяця небесного, сього ж таки року,
А числа, що у книжці написано в строку.

ПИСАНІЄ К ГНІДИНСЬКОМУ СВЯЩЕННИКУ
ІОАННУ ФИЛИПОВИЧУ І К ЙОГО СИНУ ПЕТРУ,
І К ДЯЧКУ СТЕФАНУ КРИНИЦЬКОМУ

Отець Іван,
Петро й Степан
З своїми жінками,
Просим до нас,
Хотя на час
Приїхать святками.
Будем гулять
І вихвалять
Рожденного Бога —
Уже од вас
Просто до нас
Зроблена дорога.
Заспіваєм
Хоть над чаєм,
Вип'єм калинівки.
Поговорим,
Що сотворим,
Тут же з нами й жінки,
На колоді
О пригоді,
Що будем на світі,
А чи спати,
Чи гуляти,
Або що робити.
Все то нужно,
Як досужно.
Тепер не до того:
Не робити,
Но спочити
Треба дня святного.
Да то не нам,
Знаєш і сам,
Бо у нас заботи:
Більш святного,
Ніж простого

Дня бува роботи.
Да вже ж з того
Нам такого
Не розсістись лиха,
Треба святом
З кумом, братом
Погуляти стиха.
Приїжджайте,
Поздравляйте,
Щоб нам дочекати
Веселенько,
Здоровенько
Іще празднувати.
А ми разом
Усі скажем
Із вами до столу:
Більш не вмієм,
Що запієм,
Не ходили в школу,
Сядем дружно
Все окружно
За столом у хаті.
Хоть не пансько,
Да й не хамсько
Будем розмовляти.
А між тими
Річми всіми
Хто чим заїдати,
То по чарці,
То по парці
Будем запивати.
Розгулявшись,
Розмахавшись,
Того іще й мало,
Вип'єм опять.

Хоть і по п'ять,
Аби тільки стало!
Як не стало,
То достане
Батько або мати:
Однак чесно
І нелестно
Не виженем з хати.
Насидівшись
І напившись,
Розходиться станем.
Хто із нами,
А хто з вами —
Усі разом грянем.
Нехай усяк
Пізнає, як
Жить любезно треба.
Попи усім
Должни таким
Зробить путь до неба.
Бо вже усяк
Словам не так
Повірить ісхоче.
Лучче, як сам
І скаже нам:
«Вірю вже, панотче,

Твоїм ділам,
а не словам,
що ти поучаєш.
Як добрий сам,
То вже і нам
Бога ублагаш!»
Так зробімо,
Научімо
Хрест'ян любо жити.
Самим ділом
Введем сміло
У небесні кліті.
Будем з ними
Вічно всіми
В небі кучовати,
Пиво нове
З ребр Христових
Будем попивати.

Писав Іван,
Бо вміє сам —
Годі писать,
Як прозивать —
Він вам всім знакомий.
Навчився у школі.
1791 г., декабра 19 дня.

На конверті написано:

«Отцю Йвану
Дать, як пану,
У власній руки.
Пусть читає,
Ісполняє,
Щоб не було скуки.

[Валентина Стрілько-Тютюн. «Світло. Нариси з історії освіти Бориспільщини.» 2016 р.,
http://litopys.org.ua/old18/old18_25.htm#nekr4]

*Жителі с. Вишеньок, серед них – диякон
Некрасевич, правнук Івана Некрасевича, 1914 рік*

*Місце, де стояла хата Івана Некрасевича.
Світлина 1990 року*

Архієпископ Мефодій Піснячевський

На Бориспільщині у вирі історичних подій згубилось багато видатних постатей, серед яких й ім'я архієпископа Мефодія Піснячевського – яскравого представника високоосвіченого і прогресивного духовенства XVIII століття – першої половини XIX століття, що залишив помітний слід в історії духовної освіти царської Росії, зокрема Полтавщини. Він народився в 1774 році в селі Сулимівка Переяславського повіту Полтавської губернії в родині священника. Здобув різнобічну освіту: закінчив Київську духовну академію і Московський університет. За дисертацію латинською мовою одержав срібну медаль. У 1803 році прийняв чернецтво, був рукоположений в ієромонаха і повернувся до Києва. З 1806 він вже професор кафедри поезії і вищого класу математики, згодом префект Київської духовної академії. Невдовзі Мефодій Піснячевський переводиться ординарним професором до Санкт-Петербурзької духовної академії. З 1811 року – інспектор, з 1812 року він стає ректором створеної ним Санкт-Петербурзької духовної семінарії. Це був активний час його діяльності. Мефодій Піснячевський водночас керував Санкт-Петербурзькою Сергієвою пустинню у сані архімандрита, 21 вересня 1813 року хіротонізований на єпископа Староруського, вікарія Новгородської єпархії, 07 лютого 1816 року призначений на Полтавську кафедру, якою керував 8 років. Мефодій Піснячевський був чудовим проповідником, з уст якого, за словами сучасників, «лилися перли і алмази». За ініціативою Мефодія Піснячевського було засноване духовне училище у Переяславі (1817 рік) і парафіяльне училище в Полтаві при монастирі (1818 рік). 27 червня 1824 він став архієпископом Астраханським і Кавказьким. З 30 вересня 1825 – архієпископом Псковським, Ліфляндським і Курляндським. 10 травня 1834

звільнений на спочинок з річною пенсією 3200 рублів до Спасо-Мирозького монастиря, згодом за власним проханням переведений до Мгарського Лубенського монастиря на Полтавщину, де й помер 10 липня 1845 року. Похований він був у соборному храмі цього давнього козацького монастиря.

Біографічних даних про українського богослова-просвітителя до наших часів дійшло вкрай мало. Відомо, що сліпий архієпископ Мефодій Піснячевський у Мгарському монастирі в останні роки життя не припиняв просвітницьку роботу. Ченці вголос щодня йому обов'язково читали новини духовної літератури, він дбав про те, щоб при монастирі навчали монахів грамоти, а ті в свою чергу займались просвітницькою роботою серед селян.

Мефодій Піснячевський, як настоятель Мгарського монастиря, піклувався про споруди давнього козацького собору, зокрема головного монастиря храму.

Мефодій Піснячевський

Відомим в його біографії є інший факт. Коли Мефодій Піснячевський проживав у Києві (1806–1812 роки) та викладав в Київській духовній академії, доля звела його з видатним співаком та композитором, диригентом Артемом Веделем, який писав лише духовну музику. Талант і вільнолюбство Артема Веделя драгувало російського царя і його оточення. У липні 1799 року генерал-прокурор Російської імперії доповів цареві Павлу справу, яка надійшла з Києва, і після авдієнції записав: «Государь император высочайше повелел капитана Веделя отослать в дом сумасшедших и держать без выписки». [«Помолися за них, Україно: Максим Березовський, Артем Ведель», автор і упорядник Ганна Куземська. Парафія Св. Архистратига Михаїла, Київ, Пирогів, 2009]

Головний храм Мгарського монастиря, де з 1834 по 1845 рік настоятелем був Мефодій Піснячевський і в якому похований

До осені 1806 року Веделя тримали в добре знайомому киянам будинку на розі вулиць Хоревої та Костянтинівської (Поділ) – у так званому будиночку Петра I, нині музей Гетьманства, де навіжений російський цар колись зупинився на кілька днів. Доживав Ведель у «Кирилівці», теперішній лікарні імені Павлова. У липні 1808 року вмирати його віддали додому. Перед смертю Артема Веделя відвідував префект Київської духовної академії архімандрит Мефодій Піснячевський, який засвідчив, що композитор «удивил и духовника, и домашних, и знакомых тихою предсмертною беседою» про те, що люди мають бути «кротки, смиренны, несамонадеянные, благочестивы и любвеобильны к ближним». Це, загалом, не збігалося з офіційною версією про божевілля композитора.

Тобто, фактично Мефодій Піснячевський визнав, що помираючий Артем Ведель не був божевільною людиною. На той

Ймовірне місце поховання Мефодія Піснячевського у головному храмі Мгарського монастиря

час це був сміливий крок префекта Київської духовної академії, адже обвинувачення із Артема Веделя царем не були зняті.

Помер геній української духовної музики 14 липня 1808 року на очах у Мефодія Піснячевського, який сповідував його перед смертю. Він згадував, що Артем Ведель від нього прийняв таїнство сповіді і причастя та тихо відійшов у вічність, читаючи молитву, стоячи на колінах. [«Молися за них, Україно: Максим Березовський, Артем Ведель», автор і упорядник Ганна Куземська. Парафія Св. Архистратига Михаїла, Київ, Пирогів, 2009]

Могила Мефодія Піснячевського у головному храмі Мгарського монастиря була зруйнована більшовиками після поразки Української революції 1917–1921 років, а в колишньому козацькому храмі нині чоловічий монастир московської церкви. Про Мефодія Піснячевського монахи, з якими я спілкувалася, мало що знають.

Повернення із забуття Мефодія Піснячевського має розпочатись із його Батьківщини – Бориспільщини.

Композитор Артем Ведель, якого перед смертю сповідав Мефодій Піснячевський

Академік Федір Міщенко

Наприкінці XIX століття в історії науки Російської імперії стало багато славетних і видатних імен. Одним із представників історичної науки цього періоду був Федір Іванович Міщенко — богослов, історик церкви, візантолог, релігійний діяч. Найчастіше автори про нього пишуть як про візантолога, бо був єдиним в Україні авторитетним дослідником історії Візантії. Близкуче знання кількох стародавніх мов дозволяло йому в оригіналі читати й використовувати при написанні своїх праць значну кількість джерел.

Хто ж він, цей унікальний науковець? Народився Федір Іванович

Федір Іванович Міщенко

Міщенко 30 червня (12 липня) 1874 року в селі Сеньківка Переяславського повіту Полтавської губернії в сім'ї місцевого священника Сеньківської Свято-Харлампіївської церкви. Батько прагнув дати синові духовну освіту, але помер, коли йому було всього дев'ять років. Долею Федора став опікуватись його старший брат Міщенко Павло Іванович, який жив у селі Вишеньки Стародубського повіту Чернігівської губернії і працював вчителем у Вишенському однокласному училищі. Хлопець зміг навчатися в Переяславському духовному училищі та духовній семінарії в Полтаві. Старанність у навчанні, його відмінні знання, здобуті в середньому навчальному закладі, відкривали шлях для подальшого навчання в Московській, а згодом Київській духовній академії. Вступ до вишу виглядав трохи незвично. Федору Івановичу Міщенку як кращому студентові ректор Полтавської семінарії Іван Христофорович Пічета (1844–1920 роки) рекомендував їхати за казенні кошти тільки до Петроградської або Московської академії. Але Федір Міщенко давно був сиротою, жив у брата в селі Вишеньки, звідки бачив Київські гори і чув дзвін Лаврських дзвонів. Йому не дуже хотілося в холодний російський край. Своїх грошей у нього також не було, а їхати на чужину без копійки на прожиття було ризиковано. Певно, при допомозі брата, йому вдалося все-таки приїхати в Москву, витримати конкурс до академії і одержати там казенну стипендію. Відразу після складання вступних екзаменів Федір Міщенко написав листа до Київської академії, прохаючи поміняти його місцями з яким-небудь стипендіатом. У Києві такий студент знайшовся. Вже в листопаді Федір Міщенко був у Київській Духовній Академії. Навчаючись у Києві, він дуже зацікавився церковною історією і східними мовами. По закінченню академії в 1899 році був залишений в Київській духовній академії професорським стипендіатом. У серпні того ж року рада академії довірила йому зайняти кафедру церковного права, а по закінченню стипендіатського 1900 року його обрали на цю кафедру у званні в. о. доцента Академії. Аналізуючи «Програму читань церковного права на 1900–1901 рік», дослідники дійшли висновку, що Федору Івановичу Міщенку «вдалося збагатити викладання цієї дисципліни ґрунтовним аналізом змісту церковної влади», що засвідчує викладання цього предмету на досить високому рівні.

1906 року, захистивши магістерську дисертацію, Федір Міщенко став професором. Заслужене визнання принесла йому праця «Церковний устрій християнських общин II—III століть». Вона була першою на цю тему в церковно-історичній науці тогочасної Росії. Отже, Федір Міщенко поряд з видатними вченими і талановитими педагогами з перших років викладання в Академії був яскравою особистістю не тільки Києва, а й Росії. На жаль, переважна більшість членів професорсько-викладацького складу Київської Духовної Академії і до сьогодні залишається невідомою в Україні. Серед них і постать Федора Івановича Міщенка. Лише створення бібліографічного словника викладачів Київської Духовної Академії відкрило багато науковців, які творили портрет академії як навчального закладу, де вихованці здобували глибокі знання. Короткі відомості про Федора Міщенка з'явилися у публікації М. Л. Ткачук «Викладачі Київської Духовної Академії. Матеріали до біографічного портрета» та у двотомнику цієї ж авторки «Київська Духовна Академія в іменах» (1819–1924 роки). Про його працю на ниві історичної науки писали: Гуцал П., Ткачук М. у публікації «Призабутий візантолог», що з'явилася в «Історичному календарі» 1998 року, та Циганкова Є. «Візантологічна комісія ВУАН» у журналі «Східний світ». (1996, №2)

У 1915–1917 роках Федір Міщенко читав лекції з історії церкви на жіночих курсах А. В. Жигуліної в Києві. У травні 1917 року Найсвятіший Синод через обер-прокурора викликав його у Петроград для роботи в «Передсоборній Раді», де він працював до кінця її діяльності. Потім як член цієї «Ради» увійшов до складу Собору, брав участь у роботі його першої сесії. В засіданнях «Передсоборної Ради» проповідував ту ідею, яку намітив ще в 1905 році. Її суть полягала в тому, що до складу Собору повинні входити не тільки єпископи, а й клір та миряни.

28 квітня 1918 року рада Київського Юридичного інституту обрала Федора Міщенка на кафедру церковного права. У липні того ж року він брав участь в роботі Ученого комітету і Комісії законодавчих внесень при Міністерстві Ісповідань. А вже з початком нового 1918–1919 навчального року був обраний на кафедру церковного права Київського університету, де він читав курс історії церкви.

Працюючи в академії, Федір Міщенко головну увагу приділяв

історії раннього християнства, особливостям культурно-історичного розвитку Візантії. Магістерською дисертацією «Церковное устройство христианских общин II—III столетий» (Труды КДА. — 1908. — №12. — С. 525–574) та працею «К вопросу о составе предстоящего собора русской церкви» (Труды КДА. — 1909. — № 1. — С. 50–111) заявив про себе як історик християнства. У період революційних подій 1917–1919 років вчений активно включився у громадську роботу по створенню Української Автокефальної Православної Церкви, брав активну участь в дискусіях щодо майбутнього її канонічного статусу, зокрема, в роботі Всеукраїнського Православного Собору. Разом із професором П. П. Кудрявцевим обстоював широку автономію УАПЦ.

До сфери інтересів Федора Міщенка входило написання доповідей з історії східновізантійської культури. З-під його пера вийшли в світ такі твори: «Споріднення і шлоб», «Візантійсько-українські вірування про вовкулаків», «Джерела цивільного шлобу в римсько-візантійській культурі», «Роботи з візантології на Заході за останній період», «Хто такі візантійські хусарії», «З історії східновізантійської культури», «Речи апостола Петра в книзі «Деяний апостольських». [Записки Історично-філологічного відділу УАН. — Кн. 7–8. — 1926, Ювілейний збірник на пошану академіка Д. І. Багалія з нагоди семидесятої річниці життя та п'ятдесятих роковин наукової діяльності. — К., 1927.]

За рекомендацією Агатангела Кримського в 1919 році його обрали дійсним членом Української Академії Наук. Ф. Міщенко очолив Комісію з вивчення візантійського письменства і його впливів на Україну. Підсумком роботи вченого стала низка статей з історії церковно-релігійного життя в Україні епохи середньовіччя та культурних зв'язків Візантії з Україною У своїй науковій роботі Федір Іванович завжди знаходив підтримку з боку незмінного секретаря Академії наук Агатангела Кримського. Єднала обох учених і праця у Всеукраїнській асоціації сходознавства, якою керував А. Кримський і де Ф. Міщенко очолював історико-етнографічний відділ. Рішучий злам у становленні Академії почався з 1927 року, коли наркомом освіти став М. О. Скрипник. Одним з перших кроків нового наркому були відвідини Академії Наук. На науковців він справив враження людини, яка ставилася вороже до української науки.

М. О. Скрипник переглянув список академіків і відразу наказав звільнити двох: Ф. І. Міщенка і К. В. Харламповича на тій підставі, що вони були професорами духовних дисциплін. Ймовірно, головною причиною звільнення Федора Міщенка була його активна участь у розбудові УАПЦ, яка в 1927 році тотально переслідувалася радянською владою. Після виключення Федора Міщенка з дійсних членів ВУАН науковці академії намагалися захистити вченого. Вони направили клопотання до Наркомосу УСРР, підписане всіма академіками, присутніми тоді в Києві, з проханням залишити Федора Івановича Міщенка на посаді академіка, вказуючи на загальну потребу існування при ВУАН кафедри візантології, просили переглянути постанову Наркомосу й затвердити Федора Івановича Міщенка на кафедрі візантології. Але їм було відмовлено. Актом від 28 лютого 1929 року Федір Іванович Міщенко передав справу члену Візантологічної комісії П. П. Кудрявцеву і сам відмовився від усіх своїх посад через стан здоров'я, написавши відповідну заяву, вказуючи на «кульгання й головокружіння, неможливість ходити в темряві або по слизькому без поводиря». Залишення роботи науковця в Академії Наук стало

Будинок у м. Києві по вулиці Стрітенській 4/13, де у 1905–1907 роках проживав історик, професор церковного права Федір Іванович Міщенко

для Федора Міщенка справжньою трагедією. Він так багато зробив на своїй посаді. Візантологічна комісія була створена його стараннями 9 квітня 1926 року, він же став її першим головою. Вона була організована при кафедрі візантології, створеної набагато раніше, хоча фактично її робота почалася тільки після появи Комісії. Повна назва нової установи Академії — «Комісія для вивчення візантійської писемності та її впливу на Україну». В перших протоколах Комісії формулювалося її основне завдання: вивчення впливу культури Візантії на культуру України. Крім того, відзначалося, що поскільки візантинізм переважно в літературних пам'ятках, то ці пам'ятки є головним джерелом і об'єктом розвідок, через що й дано Комісії зазначену повну назву. Віддаючи належне значенню візантійського впливу на Україну, Федір Міщенко вважав, що не ознайомившись досконально з історією й культурою Візантії, не можна зрозуміти історії України, з'ясувати природу речових та писемних пам'яток. Він наголошував, що обов'язком українських учених є дослідження візантійського впливу не тільки на різні аспекти життя держави, але і на українську народну творчість, українську писемність і літературу. Діяльність співробітників Комісії полягала в написанні доповідей, присвячених різним аспектам як історії Візантії, так і її впливу на історію і культуру України, що потім публікувалися в різних виданнях Академії. Планувалося створення бібліографічного покажчика візантологічної літератури і зведеного каталогу візантійської літератури, а також покажчика статей з візантології та грецьких рукописних матеріалів, що зберігалися в Україні й Росії. У процесі роботи був створений Візантологічний кабінет, планувалося організувати курси новогрецької мови.

Талановитий науковець міг би ще зробити дуже багато, але радянська влада приречла його на забуття. Помер Федір Іванович Міщенко в 1933 році і похований на Лук'янівському кладовищі.

[З архіву А. Зіля, uk.wikipedia.org/wiki/Міщенко_Федір_Іванович.]

Федір Яновський – священник, археолог, педагог і метеоролог

Про Федора Павловича Яновського, уродженця села Вишеньки Бориспільського району Київської області майже нічого невідомо. Просто невдячні нащадки не вважали за потрібне дбайливо берегти пам'ять про цю унікальну постать.

До наших днів дійшли такі його біографічні дані.

В «Черниговских епархиальных известиях» за 1923 рік в «Списку завідуючих, учителів і помічників учителів Вишенського сільського початкового народного училища 1878–1917 років» значиться Яновський Федір Павлович, законоучитель, який викладав Закон Божий у Вишенській школі з 1878 по 1881 та 1887 по 1894 роки.

Жив Федір Яновський через дорогу від церкви в хаті, що знаходилась поруч із садибою Івана Некрашевича – Київського митрополита 18 століття. Хату приблизно в 1840 році побудував його батько Павло Яновський, і сьогодні це найстаріша споруда села Вишеньки.

На початку ХХ століття ця будівля у Яновських придбана у власність київським купцем Михайлом Гурським. Опісля в ній проживала сім'я місцевого вчителя історії Кирила Савовича Маринченка. Є історичні документи, які свідчать про те, що сім'я Яновських мала у своїй власності маєток в селі Рогозові.

«О предоставлении в Палату для засвидетельствования доверенности, выданой священником с. Вишеньки Яновским П. Г. дворянину Григоровичу А. Г. на совершение купчей крепости на имя в с. Рогозове Переяславского уезда Полтавской губернии, проданное им сестре, жене поручика Григорович Е. Г. (Из книги записи доверенностей (в метричній книзі Вишенської Свято-Георгіївської церкви. – Авт.) за 1864 год).

Хто ж він, Федір Павлович Яновський?

Точної дати його народження, дати смерті та місця поховання, як і Івана Некрашевича, на жаль, не встановлено. Про його коло обов'язків як місцевого священника можна дізнатися із «Етнографічних описів селян Київської губернії» французького медика Де ля Фріза, який в середині XIX ст. проживав у Києві:

«Доречно буде згадати про сільських священників, зважаючи на їх вплив на моральність селян та на те, що вони можуть багато зробити для їх просвіти й поліпшення життя.

Ніхто не зв'язаний тісніше з селянами, ніж священник. Він знає всіх, бо сан змушує його щоденно вивідувати кожну родину, без нього не можна ні народитись, ні одружитись, ні вмерти. Він очолоє найурочистіші події життя, він поруч з людиною від народження аж до смерті.

Священник подає перший знак християнства щойно народженій дитині, він освячує подружжя, а для того, аби вони зрозуміли, що у своєму союзі повинні йти шляхом Божим, він веде їх із з'єднаними руками в урочистій процесії довкола анаоя. Зрештою, священник приходить і до вмираючого із словами останньої втіхи, у смертний час він супроводжує домовину до місця спочинку, звертаючись до неба із звичними молитвами. А для того, щоб полегшити горе рідних і друзів, які супроводжують покійного до місця його вічного спочинку, в кожному місці, де зушляється похоронна процесія, він промовляє слова втіхи, взяті із Святого Письма.

Повернувшись у свій скромний дім, священник завжди має бути готовий піти туди, де потрібна його допомога; двері його будинку повинні залишатися відчинені у будь-який час, палиця повинна завжди бути під рукою, а лампа готова, щоб її запалити. Для священника не існує ні відстані, ні пори року, ні дощу, ні снігу; він не гаючись має йти туди, де потрібен, отож він заслуговує на ім'я Отця, як і називають його парафіяни. Тим більше тоді, коли він як добрий пастир утішає свою паству, співчуває її нещастям, вчить її долати людські страждання за допомогою Христового вчення, яке він проповідує. Йому не треба бути красномовним, достатньо розгорнути й читати. Кожна строфа Євангелія, яке просвітило світ, є філантропічною настановою для вдосконалення людського ества;

а для тих, чий розум малорозвинений і кому важко збагнути його слова, буде достатнім приклад християнських чеснот, про які він розповідь.

Однак обов'язки священника не обмежуються порогом церкви. Після виконання духовних обов'язків він має інше завдання — слідкувати за моральністю мешканців, оскільки серед них він єдиний, хто має освіту, лише він може дати їм настанови; він повинен розмовляти зрозумілою їм мовою; щоб довести до розуміння цих простих людей свої напутні слова, бо саме на нього покладено примирення ворогів, налагодження миру в родині; своїми порадами він може зменшити непорозуміння і ненависть, які іноді призводять до злочинів, що, на щастя, рідко трапляються у цих краях»

Виконуючи свої непрості щоденні обов'язки, Федір Яновський цікавився історією Вишеньок, збирав археологічну колекцію знарядь праці, побуту та культури із стародавніх поселень людей, що жили на території села. Допомагали йому в цьому прихожани церкви та їхні діти, оскільки безцінні археологічні предмети у

*Хата Федора Яновського. Світлина Валентини
Стрілько-Тютюн, 2013 рік, с. Вишеньки*

великій кількості знаходили в селі в багатьох місцях. Частина з них лежала на поверхні, частину — знаходили під час обробітку землі або в інший спосіб. Таким чином Федір Яновський зібрав унікальну археологічну колекцію доби неоліту (9 тисяч років до нашої ери), котра нараховувала 1004 одиниці.

Вона привернула увагу істориків та археологів XIX століття, демонструвалась на XI-му Археологічному з'їзді в Києві у 1899 році.

В 1902 році Федір Яновський брав участь у XII Археологічному з'їзді. Є історичні відомості, що він також брав участь у всіх Археологічних з'їздах, починаючи з IX-го, в тому числі і XIV в Чернігові.

Про його унікальну археологічну колекцію часто писали в різних журналах та газетах того часу.

В журналі «Киевская старина» за 1890 рік на сторінці 193 досить детально описана колекція Федора Яновського, що зібрана в селі Гнідин та селі Вишеньки.

«У сс. Гнѣдина и Вышенокъ, расположенныхъ рядомъ, терраса поднимается и достигаетъ значительной высоты. Лѣсъ здѣсь прекращается и поверхность состоитъ изъ обнаженныхъ небольшихъ бугровъ. На этихъ буграхъ найдена масса различныхъ предметовъ различныхъ временъ. Собираніемъ въ настоящее время занимаются мѣстные крестьяне, доставляющіе находки священнику; сколько полныхъ коллекцій, обнимавшихъ собою каменую, бронзовую, великокняжескую и болѣе близкія къ намъ эпохи (мы знаемъ пять такихъ коллекцій: 1) в церковно-археологическомъ музеѣ при кievской духовной академіи, 2) въ московскомъ археологическомъ обществѣ, 3) въ музеѣ древностей университета св. Владиміра, 4) у графа А. А. Бобринскаго и 5) у г. Поля). Такъ какъ матеріаль, добытый на стоянкѣ у с. Вышенекъ, очень богатъ и разнообразенъ да и не находится у насъ подъ рукою и такъ какъ тѣсныя рамки нашей статьи не позволяютъ много распространяться, то мы скажемъ о предметахъ, найденныхъ у с. Вышенокъ, только въ общихъ чертахъ. Это также будетъ соотвѣтствовать и плану нашей статьи, которая составлена исключительно по личнымъ наблюденіямъ и по даннымъ лично нами добытымъ. Изъ предметовъ каменной эпохи, достигающіе иногда большихъ размѣровъ,

остріе скребки различной величины, подправленные наконечники стрѣль всевозможныхъ формъ (ихъ найдено нѣсколько сотень), подправленные наконечники копій, орудій, служившія быть можетъ пилами, подправленные и полированные; затѣмъ идутъ: шлифованный молотокъ, шлифованные клинья или долота, иногда очень миниатюрные; изъ предметовъ глиняныхъ попадаются куски грубой посуды съ орнаментомъ, грузила и пряслицы (въ большомъ числѣ). Изъ бронзовыхъ вещей во множествѣ найдены различныя украшенія какъ самыя примитивныя, такъ и болѣе изящныя; изъ орудія мы знаемъ, что тамъ найденъ бронзовый небольшой клинъ въ 0,037 м. длины и наконечникъ дротика въ 8 снтм. длины (оба предмета въ коллекціи г. Поля). Великокняжеская эпоха оставила намъ складные кресты (энколціоны), монеты (напр. кн. Владіміра) и украшенія – кольца, серги, браслеты, бусы, привѣски и т. п. Украшенія, монеты и орудія войны являются представителями позднѣйшихъ временъ вплоть до настоящаго. Т. о. Вышенки можно считать однимъ изъ древнѣйшихъ поселеній, прошедшимъ всѣ фазы культурнаго развитія.

Вслѣдствіе тщательнаго собиранія находки каменныхъ орудій сдѣлались теперь довольно рѣдки, тогда какъ раньше ихъ можно было подбирать сотнями. При личномъ обзорѣннїи этой мѣстности культурнаго слоя не было замѣчено, но намъ показалась заслуживающая вниманія обнаруженная на пескѣ противъ с. Гнѣдина куча разрозненныхъ костей отъ нѣсколькихъ скелетовъ; онѣ почти совсѣмъ обнажены отъ песка; на двухъ бедряныхъ костяхъ, принадлежавшихъ вѣроятно одному скелету, въ нижнихъ частяхъ находятся зеленныя пятна отъ окислившійся мѣди. Здѣсь, можетъ быть, мы имѣемъ дѣло съ мѣстомъ погребенія обитателей стоянокъ Гнѣдина и Вышенокъ, разслѣдованіе котораго принадлежитъ будущему.

Версть 20 ниже с. Вышенокъ у д. Жеребятина с. Койлова встрѣтились только самыя незначительныя слѣды существованія тамъ стоянокъ первобытнаго человѣка».

Унікальную колекцію Федора Яновського було внесено до виданаго каталогу «Скандинавские древности южной Руси», що виданий в 2012 році в Парижі. В рецензії на це видання Ф. Андрощук та В. Зоценко зазначали: «Близкая ситуация с коллекцией священ-

ника села Вишеньки Остерського уезда Ф. П. Яновського [в каталогі – кат. № 238, части которой сейчас хранятся ЦЕМИУ (Київ), ГИМ (Москва) и фондах НАНУ].

«Пункт находок привязывается непосредственно к самому селу Вишеньки. Ф. П. Яновский был крупнейшим коллекционером всей округи, а слабую конкуренцию ему в собрании древности здесь составляли только Н. Ф. Беляшевский».

Отже, з цього можна зробити висновок про те, що в археологічних знахідках один із найвідоміших українських археологів Російської імперії Микола Федотович Біляшевський не був конкурентом Федору Яновському, а наш священник був НАЙБІЛЬШИМ ПРИВАТНИМ КОЛЕКЦІОНЕРОМ ТОДІШНЬОЇ РОСІЇ.

Історик Віктор Петров в III томі своїх досліджень «Розвідки», що вийшов в 2017 році, також описує фібули – прикраси – застіжки для одягу, знайдені Ф. Яновським:

«До наведеного списку пам'яток з знахідками середньолатенських фібул слід додати також Вишеньки й Липляву. З Вишеньок, колишнього Остерського повіту Чернігівської губернії, на Дніпрі, нижче Києва, свого часу в фондах Київського Державного Історичного Музею зберігалося чотири середньолатенські фібули, дві з них з вузькою спинкою – № 16073 та 16075 – та дві з широкою спинкою – № 16074 та 17874. Крім того, в 1953 році до фондів Інституту Археології АН УРСР зі збірки Ф. П. Яновського поступила ще одна середньолатенська фібула з Вишеньок – № 836/7.

Як зазначає автор, деякі фібули з фондів Київського Державного Історичного музею загублені, але опис їх і фото Віктор Петров зберіг у книжці «Пам'ятки культури полів поховань».

Замальовані автором артефакти (9–15), що були у фондах Інституту археології, знаходяться у Бориспільському краєзнавчому музеї. [Труды II Археологического съезда. – СПб., 1871. – Т. 2. – Протоколы. – С. 60, Ольга Гайда «Рукописні колекції з історії Чернігівської єпархії у музеї церковно-археологічного товариства при Київській духовній семінарії, 2016 рік.]

Дуже давно колекцію Федора Яновського що демонструвалася ще на II-у Археологічному з'їзді в Києві у 1899 р., вдова колекціонера передала в Інститут археології як сімейну реліквію. Федір

Яновський завжди переймався незадовільним станом церковних старожитностей на теренах Чернігівської єпархії у XIX – початку XX століть.

На II Всеросійському Археологічному з'їзді у 1871 році було ухвалено «Проект мер для сохрания памятников старины», згідно з яким територія Російської імперії розподілили на 17 археологічних округів, центрами яких мали стати місцеві наукові товариства з повноваженнями збирання, збереження та вивчення пам'яток старовини. Чернігівська губернія приписувалася до Київського археологічного округу, а його центральними науковими установами оголошувалися Історичне товариство Нестора-літописця та Церковно-археологічне товариство при Київській духовній академії.

Федір Яновський був активним членом Церковно-археологічного товариства при Київській духовній академії, до якого входило півтора десятка осіб. Священник з села Вишеньок отець Яновський складав достойну конкуренцію таким знаним діячам-церковникам як чернігівський єпископ Серапіон (Маєвський), настоятелі Ніжинського Благовіщенського монастиря архимандрит Ієронім та Новгород-Сіверського Спасо-Преображенського архимандрит Євгеній, ректор Чернігівської духовної семінарії архимандрит Євгеній (Шерешілов), протоієрей Чернігівського кафедрального собору Андрій Страдомський, інспектор Чернігівської семінарії Федір Дмитревський, протоієрей та професор Ніжинського історико-філологічного інституту Андрій Хойнацький, історики Григорій Милорадович та Олександр Лазаревський, археолог-аматор і колекціонер Турвонт Кибальчич, фольклорист та етнограф Микола Білозерський.

Створення у 1896 році губернської вченої архівної комісії (ЧАК) започаткувало новий етап розвитку краєзнавства на Чернігівщині та сприяло заснуванню історичного музею. Ця подія згуртувала навколо ідеї збереження пам'яток історії та археології краю багатьох достойників, різних за соціальним статусом, але рівних за прагненням турботи про славне минуле рідної землі.

Одним із таких достойників, безперечно, був Федір Яновський. Робота в комісії здійснювалася ним у різний спосіб: активна робо-

та по виконанню програмних положень – відбір архівних справ з метою збереження тих, що мають наукове значення, участь у засіданнях, підготовка та виголошення рефератів, проведення «екскурсій» та археологічних розкопок, поповнення зібрання історичного музею та допомога в облаштуванні експонатів, нарешті, просто сплата членських внесків.

Згідно зі статутом ЧАК колекція Чернігівського музею формувалася за рахунок пожертв речей, що мають «археологічний» інтерес, та придбань самої комісії, хоча останнє практикувалося не так часто. Серед дарувальників, особливо на перших етапах був Федір Яновський.

Варто відзначити, що створення ЧАК відбувалося за активної участі владики Питирима, єпископа Новгород-Сіверського, який благословив перших шістнадцять осіб, в тому числі і Федора Яновського, що зголосився записатися до її складу, і був серед «батьків-засновників» Чернігівського музею, що підписали перший журнал засідань 3 (15) грудня 1895 року. У подальшому, незважаючи на переведення до іншої кафедри, саме він відслужив молебень у приміщенні історичного музею 14 (26) листопада 1896 року. Ця дата стала днем народження губернської архівної комісії та днем народження Чернігівського історичного музею.

Дійсним членом Чернігівської археологічної комісії неодноразово обирався і Федір Яновський. В різні роки до Чернігівського історичного музею отець Яновський передавав свої археологічні знахідки різних часів.

Проведення археологічних з'їздів у Києві (1874, 1899), Одесі (1884), Харкові (1902), Катеринославі (1905) та Чернігові (1908) викликало у Федора Яновського великий інтерес до вивчення пам'яток «южно-русской старины». Археологічні з'їзди за його участі сприяли розвитку досліджень у сфері місцевої історії та культури. Публікації про художні пам'ятки, статті та розвідки з питань української культури вміщувалися у звітах археологічних з'їздів. Велика кількість зібраних фактів дала змогу мистецтвознавцям поставити питання про національну своєрідність давнього українського мистецтва. Велика заслуга в цьому і священника Федора Яновського.

Археологічний з'їзд, що проводився у 1902 році у Харкові, став визначною подією того часу. Його проведенню передувала гран-

діозна за розмахом підготовча й дослідницька робота не тільки з археології, а й з етнографії.

На той час Федір Яновський був активним членом Ніжинського історико-філологічного товариства при інституті князя Безбородька. Саме це товариство готувало від Чернігівщини експонати на XII Археологічний з'їзд.

Одною з головних експозицій, що представлялась на археологічну виставку з'їзду, була колекція артефактів Федора Яновського. Перелік її експонатів був надрукований в каталозі.

Повний перелік археологічної колекції Федора Яновського подається за Харківським виданням 1902 року «Научной типографии и метографии М. Зильберборга и семьи». Друкується вперше мовою оригіналу.

«Село Вишенки Черниговской губернии,

Село Вишенки (или Вишенка) находится в самом крайнем юго-западном углу Черниговской губернии, в Остерском уезде, на границе с Полтавской и Киевской губерниями. По своим природным и бытовым условиям оно гораздо больше тянет к Киеву, ближайшему для него городу, находящемуся от него в 20-ти верстах, по ту сторону Днепра, нежели к губернскому городу Чернигову, гораздо более отдаленному.

Село расположено на Днѣпровской пойме, верстах в двух от лѣваго берега рѣки, да еще по берегамъ рѣчки, которая нынѣ называется «Золоче», (вѣроятно, что это – та же рѣчка, которая и в южно-русской летописи XII вѣка называется «Золотча»). Мѣстоположение села очень красивое: просторная пойма и с двух сторонъ горы; и правый берегъ Днѣпра очень высокъ, и лѣвый достаточно также возвышенъ, такъ что село кажется стоящимъ в рамкѣ двухъ гористыхъ береговъ Днѣпра.

Ета-то возвышенность у села Вишенокъ и представляетъ выдающейся археологической интересъ по находкамъ, сдѣланнымъ на ней.

Народъ называетъ эту песчаную возвышенность «шоломы» или «шолома», можетъ быть, по сходству расположенныхъ по ней песчаныхъ береговъ сь шлемами или шеломами.

Отець благочинный Феодоръ Павловичъ Яновскій, мѣстный уроженецъ, много лѣтъ служашій вь селѣ священникомъ и владѣтель

7 20
358

801-17
648

801-94
5914-5

КАТАЛОГЪ

ВЫСТАВКИ

XII АРХЕОЛОГИЧЕСКАГО СЪЪЗДА

въ г. Харьковѣ.

ХАРЬКОВЪ.

Паровая Типографія и Литографія М. Зильбербергъ и С-вья.

(Рибная улица, домъ № 20).

1902.

*Каталог виставки XII археологічного з'їзду
в м. Харкові, де вміщено перелік всіх археологічних знахідок із
колекції Федора Яновського, 1902 рік*

описываемой коллекции древностей, найденных большею частию на этой горѣ, среди этихъ песчаныхъ бугровъ или шоломовъ, того мнѣнія, что шелома ничто иное, какъ могилы. Въ своемъ докладѣ Нѣжинскому Историко-Филологическому Обществу онъ говорить слѣдующее:

«На востокѣ отъ селенія Вишенокъ, на разстоянии 5–6 верств отъ урочища “Будище” до “Озерянь”, виднѣется множество могилъ рѣчного песка, по мѣстному названію “шоломовъ”, отъ 5 до 7 шаговъ высоты, и отъ 100 до 150 шаговъ въ окружности, въ видѣ неправильнаго круга большею частью удлинненной формы. Расположены могилы группами, имѣя между собою углубленія, о которыхъ народъ говоритъ, какъ о бывшихъ озерахъ. Въ песокѣ близъ могилъ попадаетъ масса угля, золы, рѣчныхъ ракушекъ, костей разныхъ животныхъ и человѣка, куски битой посуды... Здѣсь же находимъ шиферныя, косяныя, глиняныя, стекляныя и изъ особой массы бусы, большіе наконечники кремневыхъ копій, большіе кремневые ножи, множество кремневыхъ стрѣлъ и другихъ орудій каменнаго періода. Въ этомъ же урочищѣ, а также въ урочищахъ «Богриново», «Селище» и другихъ попадаются стекляныя и бронзовыя жужелицы, шиферныя и глиняныя пряслицы и грузила, бронзовыя и желѣзныя стрѣлы и разные предметы бронзовой эпохи времени переселенія народовъ, славянскихъ и великокняжескихъ древностей, въ числѣ коихъ была и монета св. Владиміра».

Перелік археологічної колекції Федора Яновського

1. Ножъ изъ сѣраго прозрачнаго кремня серповидной формы (дл. 11,5 стм., шир. у основаніи 4 стм.), до сихъ поръ служившей типомъ оббивныхъ ножей Волынской губ. Оббивка расположена косыми продольными штрихами, что придасть краямъ значительную шероховатость.
2. Обломокъ такого же ножа, внутренній край котораго имѣеть зазубрины въ видѣ пилы.
- 3 и 4. Обломки такихъ же ножей.
5. Пилочка изъ кремня молочнаго цвѣта (выш. 4,5 стм.).
6. Ножъ изъ темно-коричневаго прозрачнаго кремня, оббивной на два ската, значительныхъ размѣровъ (12 стм. выш.).
- 7–17. Ножи такой же формы, но меньшихъ размѣровъ.
18. Обломокъ такого же ножа, но огромныхъ размѣровъ (шир. 4 стм.).
- 19–31. Наконечники стрѣлъ и копій оббивные прямывъ отко-

ЧАСОСЛОВЪ СЪ БГОМЪ СТЫМЪ,

вкдержані послѣдованіе по чинѣ стѣхъ Іерусалимскихъ
и честныхъ монастырей.

Воставъ ѿ сна, ѿвчнѣа Одра, и рцы:

Млѣтвами стѣхъ оцѣхъ нашихъ, Гдѣи Іисе
Хрѣте Бже нашъ, помнѣди насъ, аминь.

Таже: Трнѣтоѣ. Престѣа Трѣ: Оѣе нашихъ:

И настоѣщыхъ тропарѣ, гласъ а:

Воставше ѿ сна, припадаемъ Ти, Блже,
и Анггльскѣю пѣснь вопѣемъ Ти, Сильне:
Сѣхъ, Сѣхъ, Сѣхъ ѣси, Бже, Бжею помнѣ
ди насъ.

Ѣ

Гласъ а

ломъ. Одинъ изъ наконечниковъ (№ 28) имѣть боковой отростокъ, напоминающій бронзовые наконечники.

32. Наконечвикъ, который могъ служить и шиломъ.

33–131. Ножи кремневые оббивные малыхъ размѣровъ (отъ 6 до 3,5 стм.); изъ нихъ № 40, 62 и 91 какъ-бы съ зачаткомъ стержня.

132–163. Такіе же ножи, но еще меньшихъ размѣровъ (отъ 3,5 до 2 стм.), при чемъ послѣдний экземпляръ не шире одного миллиметра.

164–183. Наконечники копій, оббивные, изъ кремня.

184–206. Наконечники стрѣлъ, для которыхъ, по всему вѣроятію, употребляли всякіе обломки отъ болѣе крупныхъ орудій.

207. Наконечникъ значительныхъ размѣровъ (внт. 5,5 стм.), интересный по формѣ, получившейся, вѣроятно, случайно и съ остатками коры отъ голыша, употребленнаго на выдѣлку наконечника.

208. Обломокъ значительнаго наконечника прямой ножевидной формы, но весьма мелкой оббивки.

209. Наконечникъ мельчайшихъ размѣровъ.

210. Наконечникъ изъ прозрачнаго свѣтлаго кремня въ видѣ трилественника.

211–253. Наконечники стрѣлъ въ видѣ мелкихъ треугольниковъ весьма тонкой оббивки почти съ прямымъ основаніемъ, изъ котораго мало-помалу вырабатывается заостреніе боковыхъ угловъ, превращающѣся въ дальнѣйшихъ нумерахъ въ боковые крюки.

254–262. Наконечники стрѣлъ съ ясно выраженными боковыми заостреніями.

263–279. Наконечники стрѣлъ съ вершиной въ видѣ треугольника, но уже со стержнемъ для насадки.

280–282. Скребки незначительныхъ размѣровъ.

283–514. Наконечники стрѣлъ треугольникомъ, нѣкоторые подвышенной пирамидообразной формы, нѣкоторые съ боковыми заостренными усиками.

515–605. Наконечники стрѣлъ такой-же оббивки и кремневые, такой же треугольной формы, во многихъ экземплярахъ пирамидально подвышенной, и частью съ заостренными нижними конечностями.

606–626. Такіе-же наконечники, но болѣе правильной формы и съ болѣе ясно опредѣленными боковыми заостреніями.

627 и 628. Такіе же наконечники съ рѣзко удлинненнымъ однимъ боковымъ усикомъ.

- 629 и 630 Наконечники вилообразные.
- 631–635. Наконечники стрѣль пирамидальной формы.
- 636 и 637. Такіе-же, но болѣ легкой острой формы и съ сильнымъ заостреніемъ нижнихъ конечностей.
638. Такой-же, но болѣ крупныхъ размѣровъ.
639. Наконечникъ въ видѣ крупнаго и болѣ тяжеловѣснаго треугольника.
640. Наконечникъ въ формѣ скребка.
- 641 и 642. Маленькие наконечники листообразной формы.
- 643 и 644. Наконечники пирамидальной формы съ намекомъ стержня.
- 645–659. Глиняныя пряслицы изъ хорошо отмоченной, но вывѣтрившейся глины.
660. Такое-же пряслице, но разукрашенное правильно расположенными по окружности продольными углубленіями, которыя легко могли произойти отъ вдавливанія ногтемъ по сырой глинѣ.
- 661–668. Крупный, глиняныя пронизки большею частью бочкообразной формы.
669. Пронизка глиняная о двухъ перехватахъ.
- 669а. Необъяснимый предметъ изъ хорошо отмоченной глины, со сверлиной.
- 670–688. Пронизки частью бочкообразныя, частью съ приплюснутыми боками и раздавшимся туловшемъ.
- 689 и 690. Пронизки въ видѣ круглыхъ бусъ.
- 691 – 707. Кольца глиняныя, некоторыя изъ нихъ въ видѣ цростыхъ пластинъ со сверлиной на срединѣ.
- 708–711. Пронизки въ видѣ тѣсныхъ колець изъ особенно тонко отмоченной и хорошо обожженной глины.
- 712–714. Такія-же, но меньшихъ размѣровъ.
715. Такая-же, покрытая легко прозрачною желтою поливою.
- 716–718. Пронизки глиняныя, орнаментированныѣ по всей поверхности вдавленными орнаментомъ, выведеннымъ веревкою и состоящимъ изъ правильно расположенныхъ точекъ и изъ разныхъ комбинацій полосокъ.
- 719 и 720. Обломки такихъ же пронизокъ.
721. Пронизка въ виде шапочки-верхушки.
- 722–725. Грузила въ видѣ крупныхъ пронизокъ изъ очень хорошо отмоченной обожженной глины (выш. отъ 3,4 до 6,3 стм.).

726. Круглая плоская глиняная пластина (диам. 8,5 см.) со сверлиной и съ перехватами по плоскости – вфротно, также грузило.

727. Обломок глиняного сосуда, по которому легко изучить грубость лѣпки и обжога подобныхъ сосудовъ.

728–733. Такие же обломки, но со слѣдами орнамента и просверленныхъ мелкихъ круговыхъ отверстій, которыя нерѣдки для сосудовъ неолитическихъ стоянокъ.

734. Обломокъ глиняный.

735. Обломокъ въ видѣ остроконечной шапочки.

736. Ручка отъ глиняного сосуда, покрытая неправильно врезанными поперечными полосками. Интересна для изученія техники производства сосудовъ и ихъ лѣпки: сохранившіяся оконечности описываемой ручки указываютъ, что онѣ лѣпились отдельно и уже потомъ, предъ выжегомъ, вставлялись въ сырую глину сосуда.

737. Топоръ полированный изъ песчаника, короткой тяжелой формы (дл. 12, шир. 6,2, толщ. 6,8 см.) со сверлиной. Слѣды второй сверлины, со стороны молоточной части, указываютъ, что экземпляръ этотъ обрודованъ изъ другого, болѣе крупнаго экземпляра.

738. Топоръ изъ такого-же песчаника и также полированный, но болѣе простой узкой формы (дл. 12. 5, шир. 4,2 см.), одинаковой, какъ для молоточной, такъ и для переднѣй части. Топоръ имѣетъ незначительную сверлину.

739–773. Обломки стекляныхъ браслетъ самого разнообразнаго цвѣта и рисунка.

774. Бусы разныхъ формъ, величинъ и состава: сердоликовым, граненыя, стеклянныя разнаго цвета, гишировыя, глиняныя, золоченыя, изъ разноцвѣтной смальты и со вставными глазками.

774/а. Глиняный обломокъ съ 4 сквозными дырочками, серединою продолговатою выпуклою и мелкими дырочками по краямъ; напоминаетъ по форме и технике человѣческія изображенія, найденныя В. В. Хвойко въ Трипольскихъ стоянкахъ.

774/в. Глиняный сосудецъ величиной въ наперстокъ.

775. Булавка бронзовая, состоящая изъ длиннаго (дд. 17,5 см.) круглаго стержня, съ круглою незначительною головкою и боковою петлею для прикрѣпленія булавки.

776–779. Булавки изъ круглой бронзовой проволоки съ вершиною, изогнутой въ петлю (отъ 3,6 до 9,5 см.).

780. Булавочка бронзовая плоская (выш. 2 см.) съ вершинкою изогнутою на обѣ стороны въ видѣ рожковъ (одна сторона сломана).

781. Булавочка бронзовая (выш. 2,6 см.) въ видѣ гвоздя съ плоскою узорчатою головкою.

782 и 783. Булавки бронзовые съ плоскими головками и тупыми оконечностями, вѣроятно родъ застежекъ. На одной на стержнѣ бронзовая же петелька.

784–786. Обломки такихъ же застежекъ.

787. Пряжка бронзовая, очень плоская по формѣ, но значительныхъ размѣровъ (дл. 4, шир. 3 см.), тонкой отливки и хорошей зеленой патины, общей, впрочемъ, для всѣхъ бронзовыхъ предмѣтовъ изъ коллекции отца Яновскаго. Передняя часть пряжки состоитъ изъ овальнаго кольца, покрытаго линейнымъ орнаментомъ; задняя часть состоитъ изъ двухъ птичьихъ шеѣкъ, соединенныхъ между собой перекладиной. Шпинекъ у пряжки желѣзный.

788–796. Пряжки бронзовые меньшихъ размѣровъ, обычной формы для XII и XIII в.: продолговатыя, бантомъ или полукруглыя, только двѣ изъ нихъ сохранили свои шпильки: № 795 – бронзовый, а № 796 – желѣзный.

797–803. Обломки такихъ-же пряжекъ.

804 и 805. Пряжки-фибулы, состоящія изъ бронзоваго кольца, болѣе или менѣе орнаментованнаго и разомкнутаго съ передней части, съ накладной и легко передвигающеюся иглой – типъ обычный для указаннаго выше времени. Послѣдняя изъ описываемыхъ пряжекъ искусно формована и богато разукрашена по поверхности.

806. Часть такой же пряжки, но съ замкнутымъ кольцомъ.

807–809. Застежки бронзовыя нагрудныя, очень мелкія, по формамъ напоминающія кавказскія застежки на бешметахъ.

810–817. Наборъ бронзовый отъ пояса или сбруи, состоящій изъ разнородныхъ весьма мелкихъ орнаментированныхъ пластинокъ или бляшекъ, травяной орнаментъ которыхъ потерялъ для мастера всякій смыслъ и, повторяясь преемственно, обратился не то въ линейный, не то въ геометрическій рисунокъ.

818. Подвѣска бронзовая въ видѣ ключа.

819. Обломокъ подвѣски, состоящій изъ бронзовой перекладины съ жгутообразнымъ орнаментомъ и съ петлями по сторонамъ.

820–825. Колокольца бронзовыя поздней круглой формы съ попе-

речнымъ нижнимъ разрѣзомъ. Одинъ изъ нихъ сохранилъ внутреннюю бронзовую горошину, производящую звонъ.

826–831. Бронзовые обломки.

832 и 833. Фибулы арбалетныя бронзовыя съ подогнутымъ и подвѣ-
заннымъ влагалищемъ для иглы. Изъ нихъ послѣдняя очень маленькихъ
размѣровъ (дл. 3 см.).

834. Такая же, но серебряная.

835. Фибула бронзовая, покрытая прелестной патиной, состоящая
изъ одной общей узкой пластины, образующей продолговатый арба-
летъ, изгибающійся внизъ, образующій такимъ образомъ влагалище,
продолжающійся дальше подъ арбалетомъ и исчезающій, наконецъ, въ
трубочкѣ, дающей начало и арбалету и превращающейся въ круглую
проволоку, которая образуетъ своими петлями-изгибами задъ фибулы и
переходитъ далѣе въ иглу.

836 и 837. Обломки фибулъ другой конструкціи.

838 и 839. Вісочныя бронзовыя кольца изъ круглой проволоки съ од-
нимъ спиральнымъ завиткомъ (діам. 5 см.).

840. Вісочное серебряное кольцо гораздо меньшихъ размѣровъ, съ
двумя шариками на окружности, покрытыми шипами.

841. Обломокъ, вѣроятно, вісочнаго кольца изъ тонкой перевитой
бронзовой проволоки.

842–845. Привѣски изъ бронзовой проволоки, образующей подве-
шенную петлю, заканчивающуюся по обѣимъ сторонамъ спиральными
завитками – орнаментъ, извѣстный, какъ по могиламъ Кавказа, такъ и
по курганнымъ раскопкамъ Россіи и западной Европы.

846–852. Бронзовые кольца и привѣски къ нимъ въ видѣ литыхъ или
дутыхъ пирамидокъ.

853–856. Подвѣски въ видѣ лунницъ изъ бѣловатаго сплава, одного
типа съ тѣми, которые извѣстны по могиламъ Древлянъ, Кривичей и пр.

856. Привѣска на проволочной бронзовой петлѣ, рѣзанная изъ брон-
зоваго листа въ видѣ двухъ рожковъ, вѣроятно, амулетъ противъ глаза.

857. Привѣска въ видѣ усѣченной пирамиды.

858. Такая же, составленная изъ пяти рядовъ круглыхъ дырочекъ.

859–866. Бронзовые обломки, вѣроятно, также часть пояснаго набора.

867. Бронзовое шильце (выш. 5,3 см.).

868–875. Перстни бронзовые съ разукрашенными верхними дробни-
цами. У двухъ дробницы эти замѣнены вставками стеколь.

876. Обломки, вѣроятно, грудныхъ застежекъ, состоящихъ изъ развѣтвленныхъ вершинокъ, заканчивающихся гвоздеобразными головками, очень тонкого дѣла.

877. Кольцо стеклянное (діам. 2,2 стм.).

878. Бусина изъ голубого стекла.

879. Четыре звена серебряной цѣпочки, состоящей изъ замкнутыхъ продолговатыхъ колець, изукрашенныхъ насѣчкой.

880. Копье бронзовое (выш. 14,5 стм.) съ короткою широкою (діам. 2,5 стм.) втулкою, проходящею до самой вершины копья. Боковыя перья незначительны. Патины блестящая темно-зеленаго цвѣта.

881. Келтъ тяжелой отливки съ одной боковой петлей и также покрытый патиной.

882. Наконечникъ копья, состоящий изъ плоской бронзовой листообразной пластины съ стержнемъ для насадки (выш. 9,2 стм.).

883. Такой же наконечникъ въ видѣ маленькаго кинжала (выш. 8,5 стм.).

884. Такой же плоский наконечникъ неопредѣленной формы.

885. Наконечники стрѣлы изъ такой же плоской пластины въ видѣ пирамидки.

886. Наконечникъ стрѣлы (выш. 4,5 стм.) съ длинною втулкою, проходящей до вертяпы и съ перьями, образующими треугольникъ.

887–891 Наконечники бронзовыхъ стрѣлъ (выш. отъ 2,4 до 4,2 стм.), состоящіе изъ втулки, проходящей черезъ весь наконечникъ и плоскихъ боковыхъ перьевъ, сходящихъ на нѣтъ у вершины и у начала втулки.

892–896. Такіе же наконечники, но съ боковымъ крюкомъ.

897–906. Наконечники стрѣлъ бронзовые съ тремя рѣзкими острыми гранями, расположенными вокругъ полой втулки; нѣкоторые экземпляры также съ боковыми крюками.

907–908. Мелкіе наконечники (выш. 2 и 2,5 стм.), состоящіе изъ бронзовой втулки, заканчивающейся остриемъ и по вершинѣ которой едва замѣтны грани.

909. Такой же бронзовый наконечникъ стрѣлы съ болѣе ясно выраженными гранями.

910–976. Наконечники стрѣлъ, состоящіе изъ подвышеннаго узкаго треугольника съ рѣзкими заостренными гранями, съ внутреннею втулкою, только въ весьма рѣдкихъ экземплярахъ выходящей изъ подъ

граней и у некоторых съ боковыми остріями. Большая часть имѣтъ боковые отверстія, служившія для прикрѣпы наконечника къ тростнику или палочкѣ.

977. Наконечникъ копья желѣзный (выш. 16 стм.), состоящій изъ широкой втулки, занимающей половину вышины наконечника и вершины, о четырехъ рѣзкихъ граняхъ.

978. Наконечникъ копья желѣзный (выш. 17,5 стм.), состоящій изъ короткой тѣсной втулки и плоской заостренной на обѣ стороны вершины.

979–981. Наконечники желѣзныхъ стрѣлъ (выш. 7,5 стм.), состоящіе изъ высокихъ крупныхъ втулокъ съ незначительными головками, сильно заостренными у двухъ экземпляровъ.

982–996. Желѣзные наконечники стрѣлъ разныхъ формъ и величины съ круглыми стержнями для насадки и самыми разнородными головками.

982–1000. Ножи желѣзные обычной для Россіи формы: однобокіе, прямые, со стержнемъ для насадки (выш. отъ 8,5 до 13 стм.)

1001–1002. Шила желѣзные.

1003. Стамезка желѣзная.

1004 и 1005. Наконечники желѣзныхъ стрѣлъ большихъ размѣровъ (выш. отъ 10 до 15 стм.) съ длиннымъ стержнемъ для насадки и причудливыми вершинами, изъ которыхъ одна въ формѣ трилиственника.

1006–1020. Наконечники желѣзные меньшихъ размѣровъ со стержнемъ и большею частью плоскою листообразною вершиною.

1021 и 1022. Наконечники желѣзные весьма незначительныхъ размѣровъ (выш. 3 стм.) съ трехгранною острою головкою.

1023 – 1030. Наконечники желѣзные съ вилообразною вершиною и стержнемъ для насадки (выш. отъ 3,4 до 10 стм.).

1031. Желѣзный рыболовный крючекъ малыхъ размѣровъ.

1032–1034. Привѣсочки бронзовыя подражающія, вѣроятно, изображеніямъ древнихъ звѣриныхъ головокъ, потерявшихъ всякую форму.

1035 и 1036. Крестообразныя бронзовыя привѣски.

1037–1040. Кресты разныхъ формъ и болѣе или менѣе древніе.

1041 Мѣдная литая икона съ пояснымъ изображеніемъ Божьей Матери съ Младенцемъ, въ богатыхъ шатахъ; не древняя.

1042. Мѣдная литая икона Святителя Николая.

1043. Часть мѣднаго складня съ изображеніемъ Николая Можайскаго.

1045. Маленькій мѣдный складень съ изображеніемъ Богоматери й Св. Николая.

1046. Мѣдная створка отъ иконы съ изображеніемъ шести святыхъ.

[Каталогъ выставки XII археологическаго сѣзда въ г. Харьковѣ., г. Харьковъ, Паровая типографія. Литографія М. Зильбербергъ и С-вья, 1902г.]

Федір Яновський з 1866 року служив та згодом став настоятелем Вишеньського Свято-Юрїївського храму. Він був високоосвіченою людиною, українським патріотом, захоплювався не тільки історією й археологією, а також обладнав у Вишеньках метеостанцію і щоденно, впродовж багатьох років, повідомляв центральну метеостанцію про погоду у Вишеньках: кількість опадів, гроз, сонячних днів, кількість випавшого снігу взимку. На метеорологічній карті України його ділянка значилась під №156. Також Федір Павлович вів облік врожаю в селі Вишеньки пшениці, жита, ячменю, гречки, проса, вівса.

Серед старожилів села збереглася легенда про скарб Федора Яновського, який священник нібито закопав десь у селі. Вигадка це, чи правда, судити не беремося, але переконливо стверджувати можна лише одне: свій найдорожчий археологічний скарб наш Великий Українець залишив у спадок прийдешнім поколінням.

розділ 2

ЎКРАЇНЦІ ВІД БОГА

Митрополит УАПЦ Василь Липківський і Бориспільщина

Найвеличніша і найтрагічніша постать Української Автокефальної Православної Церкви (УАПЦ) – постать її першого митрополита Василя Липківського, обраного на Всеукраїнському церковному соборі в Києві у жовтні 1921 року.

До моменту свого обрання Василь Липківський приклав багато зусиль, щоб постала незалежна від Москви відроджена Українська церква. Бориспільщина була одним із лідерів на Київщині по розбудові українських церков. Саме тому стосунки її представників із центром УАПЦ, зокрема спочатку протоієреєм, а згодом і митрополитом Василем Липківським. Всі священники і дяки проходили навчання на «Курсах робітників слова» та Пастирських курсах УАПЦ, де викладав Василь Липківський. Він приклав багато зусиль, щоб ці курси запрацювали в повну силу.

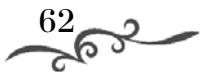
«Курси робітників Слова» діяли при храмі Святої Софії на початку 1920-х років і готували проповідників Євангелія для українізованих парафій УАПЦ, але згодом були закриті радянською владою.

Слухачі курсів з Бориспільщини часто були присутні на богослужіннях в Софіївському соборі, які проводив українською мовою Василь Липківський. Вони брали з нього приклад, як треба надавати богослужінню українського національного характеру. Під час свят храми на Бориспільщині пишню убирали квітами, зеленню, українськими рушниками, а до головних свят у церквах влаштували кольорові різьблені декорації (вертеп на Різдво та інші).

Беручи приклад зі свого вчителя, митрополита Василя Липківського, настоятель Бориспільського Миколаївського храму протоієрей Іван Бутко власноручно художньо оформив храм, намалював вертеп, що дуже сподобалось прихожанам.

Василь Липківський у 40 років

У стосунках із центром УАПЦ Бориспільщину представляв Ісай Кондратенко — авторитетний священник із села Любарці. Він часто контактував з Василем Липківським у питаннях розбудови Нової Української церкви. В цьому йому допомагав протоієрей Марко Грушевський, настоятель храму з села Вишеньки, згодом — єпископ.

Тісно співпрацювали з митрополитом Василем Липківським члени Всеукраїнської Православної Центральної Ради УАПЦ, уродженець села Сеньківка академік Федір Міщенко та уродженець міста Бориспіль художник Охрім Судомора.

Ставленником митрополита Василя Липківського був протоієрей Вороньківської церкви Федот Шпаченко, який працював там до 1925 року. Після нього парафію Української Автокефальної Православної Церкви у Воронькові очолив священник Гаврило Шпорний, якого також благословив на цю посаду Василь Липківський.

Безперечно, спілкувалися з митрополитом Василем Липківським делегати II Всукраїнського Православного Церковного Собору УАПЦ (17–30 жовтня 1927 року) від Бориспільських парафій Анатолій Нестеренко, настоятель Різдва-Богородицької церкви міста Бориспіль та Яроцький Дмитро Степанович, настоятель Свято-Михайлівської церкви міста Бориспіль, а також запрошені на цей Собор Ісай Кондратенко, священник із села Любарці та Максим Желевський, священник із села Велика Стариця. Всі вони підтримували Василя Липківського. У важкий для митрополита час Максим Желевський відкрито, зі сльозами на очах, виступив у підтримку Василя Липківського. Інші просто не голосували за його відставку. Всі вони радянськими каральними органами за свою проукраїнську позицію були вислані до радянських концентраційних таборів або розстріляні.

Близьким соратником митрополита Василя Липківського був священник Бориспільської Миколаївської церкви Іван Кисліцин, що входив до керівного органу УАПЦ та редагував журнал «Церква і життя». Сам Василь Липківський разом із своїми сподвижниками, в тому числі і з Бориспільщини, провели величезну роботу з налагодження церковного життя, створення й ствердження со-

тень парафій УАПЦ (сам митрополит відвідав понад 500 парафій), організації богословських курсів, перекладу українською мовою богослужбових книг, участі в релігійних диспутах, видання власного часопису «Церква й життя» тощо.

Митрополит Василь Липківський 3 грудня 1921 року на свято Варвари був у селі Вишеньки. Підстава для приїзду була надважлива, бо він в цей день особисто вперше провів церковну службу українською мовою. Тоді було в селі велике свято, яке потім щороку 3 грудня урочисто відзначали в церкві. Про цей епізод зазначено в листі від 28.12.1921 року Вишеньської Церковної Ради до Всеукраїнської Православної Центральної Ради.

[ЦДАГО України, Фонд 3984, Опис 1, Справа 213, стр. 56–57]

Бурхливий розвиток УАПЦ на початковому етапі її становлення був неочікуваним і не влаштував радянську владу. Тому досить швидко розпочалось тотальне знищення українського коріння незалежної від Москви церкви.

УАПЦ доводилося працювати в умовах постійного жорстокого утиску з боку окупаційної радянської влади, показового та таємного «нагляду» з боку ГПУ, підписок про невийзд з місця проживання, «превентивних» арештів, накладання незаконних великих податків на церкви УАПЦ, бруталного цькування в пресі... Влітку 1926 року почалася інспірована владою криза в її стосунках з УАПЦ. Після арешту всіх членів Всеукраїнської Православної Церковної Ради (ВПЦР), зокрема почесного голови – митрополита Липківського та голови – протодіякона Василя Потієнка, й опечатання приміщення на Володимирській, 24, де була її канцелярія. Так вперше відбулася відкрита конфронтація між радянською владою та УАПЦ. Після «врегулювання» кризи на Великих Покровських зборах ВПЦР в жовтні 1926 року і обрання нового (нав'язаного ГПУ) складу ВПЦР на чолі з єпископом Петром Ромодановим, починається новий період в житті УАПЦ. З'являється опозиція митрополиту Василю Липківському і тій частині вірних, яка йшла за ним задекларованим на Соборі 1921 року шляхом. Більшість священників Бориспільщини до останнього підтримували свого митрополита Василя Липківського.

В архіві СБУ знаходяться матеріали «Еженедельных сводок секретного отдела ГПУ УССР», що підтверджують це. Деякі з них подаються мовою оригіналу:

Сводка №9/19 за время с 27.02 по 05.03.1927 г.

«Приезду ЛИПКОВСКОГО в Харьков мы думаем не препятствовать, так как его прибывание здесь даст нам возможность посредством глубокого осведомления точно выяснить его настроения и намерения».

Сводка № 12/22 за время с 20 по 20 марта 1927 г.

«...после чествования (з 36-річчям духовної діяльності митрополита Липківського. – К. Л.) на неофіційному совещании приехавших епископов и актива Харьковских автокефалистов против ЛИПКОВСКОГО и его антисоветской линии поведения в резкой форме выступил еп. МАЛЮШКЕВИЧ и мирянин ГЕРАЩЕНКО... Эти выступления входили в наши расчеты».

Сводка № 19/29 за время с 7 по 14 мая 1927 г.

«11 мая с.г. в гор. Киеве открылся съезд (Микільські збори. – К. Л.) Украинской автокефальной Православной Церкви... Сведения, которые у нас собраны к началу съезда, говорят за то, что противники ЛИПКОВСКОГО будут иметь большинство. В связи со съездом в Киев выехали начальник 3-го отделения СО тов. КАРИН и уполномоченный САЗОНОВ».

Сводка № 20/30 за время с 15 по 21 мая 1927 г.

«В первый день съезда в Киев прибыл архиепископ Лубенский – ОКСИЮК.

...ОКСИЮК активно вел линию, направленную на дискредитацию РОМОДАНОВА как ставленника Соввласти. В автокефальной церкви архиепископ ОКСИЮК считался большим авторитетом. Поэтому такая позиция его тем более была опасна. Таким образом, в предполагаемом инциденте между ЛИПКОВСКИМ и РОМОДАНОВЫМ архиепископ ОКСИЮК мог сыграть большую роль, выступив в пользу ЛИПКОВСКОГО. Учтя такую ситуацию перед РОМОДАНОВЫМ была

поставлена задача во что бы то ни стало создать разногласия между ЛИПКОВСКИМ и архиепископом ОКСИЮКОМ. ...Намеченные планы удалось полностью реализовать».

Сводка № 22/32 за время с 29 мая по 5 июня 1927 г.

«Нами ОКСИЮК был вызван с целью снятия с него подписки о невыезде, так как это поднимало ему, до некоторой степени, авторитет. ...Харьковские видные автокефалисты, в том числе и ПОТИЕНКО, считают, что власть обрабатывает ОКСИЮКА... Снятие с ОКСИЮКА подписки о невыезде расценивают как результат обработки его ГПУ».

Сводка № 28/38 за время с 10 по 16 июля 1927 г.

«По мнению ВПЦ Рады ЛИПКОВСКИЙ сам ни в коем случае не откажется от митрополитанства. Это обстоятельство сильно усложняет его низложение на предстоящем соборе».

Сводка № 31/41 за время с 31 июля по 6 августа 1927 г.

«26–30 июля в г. Киеве состоялось предсоборное совещание автокефалистов-липковцев. На этом совещании мы предполагали подготовить почву к тому, чтобы на будущем в октябре месяце «великом соборе» был поставлен вопрос об отстранении ЛИПКОВСКОГО от митрополитанства. Однако, настроение большинства прибывающих делегатов епископов по этому вопросу было явно трусливое... Высказывались в том смысле, что отстранение митрополита ЛИПКОВСКОГО повлечет за собой полное разложение Церкви...»

ВПЦРада, во главе с еп. РОМОДАНОВЫМ, видя такое настроение прибывающих делегатов, решила не проявлять активность против ЛИПКОВСКОГО, так как рисковала потерять свой авторитет. Такое положение заставило нас искать пути, которые могли бы привести в столкновение епископата с ЛИПКОВСКИМ.

В этих целях нами была вызвана делегация от предсоборного совещания, во главе с митрополитом ЛИПКОВСКИМ, до сведения которой мы довели некоторые компрометирующие ЛИПКОВСКОГО данные о его антисоветском настроении. ...Этим разговором с делегацией мы дали толчок к выступлению епископата против митрополита».

Сводка № 33/43 за время с 14 по 20 августа 1927 г. включительно.

«Они (харківські автокефалісти. — *К. Л.*) крайне удивлены теми сведениями, которые имеются у нас об га деятельности в Харькове... Секретный отдел продолжает вести линию на окончательный раскол Харьковской оппозиционной ВПЦР-группы».

Сводка № 34/44 за время с 21 по 27 августа 27 г. включительно.

«14 августа с/г митрополит УАПЦ – ЛИПКОВСКИЙ обратился к власти с ходатайством о снятии с него подписки о невыезде из г. Киева... Считаясь с важностью поставленной перед нами задачи по низложению ЛИПКОВСКОГО, его ходатайство нами не удовлетворено».

Сводка № 36/46 за время с 4 по 10 сентября 27 г.

«С целью воздействия на Киевских автокефалистов – сторонников ЛИПКОВСКОГО, сконцентрировавшихся в Софиевском соборе, нами дано распоряжение о расторжении договора с Софиевской общиной. Однако вопрос о издании новой пятидесятки будет оттянут нами до созыва окружного собора. За это время по агентурной линии будут приняты меры к созданию более тревожного настроения среди верующих автокефалистов, путем распространения слухов о передаче Софии легализованным тихоновцам. Этим маневром мы добьемся того, что новая пятидесятка будет создана из лиц, лояльно настроенных к власти, сочувственно относящихся к ВПЦР. С другой стороны, этим самым мы ослабим Киевскую оппозицию, значительно обезвредив ее к предстоящему В с еукр айнскому собору.

С целью воздействия персонально на ЧЕХОВСКОГО мы привлечем его к уголовной ответственности за выступление в Софии, которое расценивается нами, как знак солидарности с антисоветской деятельностью ЛИПКОВСКОГО».

Сводка № 37/47 за время с 11 по 18 сентября 1927 г.

«...В октябре в г. Киеве должен состояться Всеукраинский Покровский Собор УАПЦ ...органами ГПУ поставлена серьезная задача добиться на Покровском съезде переизбрания митрополита, заменив ЛИПКОВСКОГО более приемлемым для нас кандидатом».

Митрополит УАПЦ Василь Липківський

Сводка № 40/50 за время с 1 по 8 октября 1927 г.

«В настоящее время автокефалисты проводят по Украине окружные съезды, на которых обсуждают вопрос об отношении к митрополиту ЛИПКОВСКОМУ и выбирают делегатов на собор...

...В г. Киеве из 9-ти приходов только в двух сторонники ВПЦРады одержали победу и вынесли резолюцию против ЛИПКОВСКОГО. Остальные 7 приходов находятся под руководством липковцев, прошедших и в делегаты съезда... Окружной съезд состоялся без участия представителей города (приходов. – *К. Л.*), под руководством сторонников ВПЦРады выбрали епархиальным епископом вместо ЛИПКОВСКОГО МАЛЮШКЕВИЧА. ...Делегатами избраны сторонники ВПЦРады, наши с(екретные) /с(отрудники). Городским приходам разрешено созвать собрания вторично. Меры к тому, чтобы они прошли под руководством ВПЦР, приняты».

Сводка №43/53 за время с 22 по 29 октября 27 г.

«С 17 по 27-е октября в Киеве проходил великий собор украинской автокефальной православной церкви (УАПЦ). На соборе присутствовало, с правом решающего голоса, 243 делегата со всех округов Украины...

Поставленные пред собой задачи, а именно:

1) утверждение постановлений сентябрьского совещания и Покровского съезда УАПЦ об осуждении ВПЦРады, митрополита ЛИПКОВСКОГО, архиепископа ЕРЕЩЕНКО и ПОТИЕНКО;

2) низложение митрополита ЛИПКОВСКОГО и

3) выбор нового митрополита и ВПЦРады,

нами полностью выполнены. Собор прошел под полным нашим руководством.

Митрополит низложен большинством 137 голосов при 45 против и 10 воздержавшихся (к моменту голосования делегатов присутствовало 192 человека).

Новым митрополитом избран епископ Николай БОРЕЦКИЙ, находящийся под полным нашим руководством.. Президиум ВПЦ Рады избран в составе: председатель – протоиерей ЮНАКОВ, первый заместитель МАЛЮШКЕВИЧ, второй – будет кооптирован, секретарь – прот. МИЗЕЦКИЙ, казначей – мирянин КОБЗАРЬ.

Все члени президиума повністю нами використовувались – МИЗЕЦКИЙ и КОБЗАРЬ – як секретні співробітники (сексоты. – К. Л.), ЮНАКОВ и МАЛЮШКЕВИЧ – як обробані нами. В дальньому, через знов обрані керівні органи УАПЦ и лиц, входять в них, буде проведена боротьба с бывшим митрополитом ЛИПКОВСКИМ и его сторонниками».

На Собор прийшли «гости» з ГПУ, які, розштовхуючи усіх, демонстративно намагались розміститися серед учасників Собору й тільки після наполегливих вимог (умовлянь) піднялися на хори Святої Софії.

Академік С. Єфремов у своєму щоденнику про ті події записав:

«В. Липківського таки не обрано на митрополита. ГПУ заявило Соборові, що коли його оберуть, то зараз же він поїде на вислання до Наримського краю, а якщо не оберуть, то зможе спокійно жити в Києві. Те ж самісіньке було заявлено і щодо Оксіюка... І Собор послухався... Взагалі було два собори, не один. Перший засідав у Святої Софії внизу, був численний і багато говорив. Другий був на хорах, складався з трьох ГПУ-шників і мовчки слухав. Але ухвалював, власне, цей другий “собор”. У відповідний момент з хор кивали пальцем, голова нижнього собору слухняно дивився на хори, там йому нашіптували, що треба, і потім внизу дружно голосували так, як всепотужний палець накивував. Це називається “свята соборная и апостольская церков”... Більшого знущання над вірою ще, здається, не було...».

Собор перед голосуванням щодо подальшої долі митрополита Липківського вирішив порадитись з «представником уряду» відрядивши до нього спеціальну делегацію. Делегація поставила перед «представником уряду» кілька запитань, зокрема:

– Коли б Церква на Соборі залишила о. митрополита Василя Липківського на дальніше митрополітанське служіння, які б наслідки були для самого о. митрополита?

Відповідь: – Повне слідство й самі жорсткі репресивні міри.

2

Д К Т

1937 году судья "30" дня, мы сотруд-
 ники УТБ НКВД УЗОР Тархан М. М. и Пашенко
Тр. Иван в присутствии гр. гр. Мамушица П. С.
и Ковалева С. К. составили настоящий акт о том, что сего
 числа, нами после проведенного осмотра спичечная набор
 книга гр. судья с Васильи и Шварц с ра
 по ул. Барной дом № 8 кв. 2 опечатано
Ваша комитет на которые вложены сургучные печати 2-го
 Отдела УТБ НКВД УЗОР № 13.

Сотрудники 2 Отдела УТБ НКВД УЗОР

Иван
Тархан

ПРИСУТСТВОВАЛИ : Т. С. Судья

Липковская
судья и судья

За сохранность опечатанной квартиры отвечает
 гр. г. Липковская В. К.

ПОДПИСИ : Липковская

Акт обшукв в квартирі Василя Липківського, 1937 рік

НКВД
УКРАИНСКОЙ ССР

Зарегистрировано в 1940 г.

Киевская область

ДЕЛО № 49329

по обвинению Липковского
Василия Константиновича по 57-10
ст. ст. У.К.

АРХИВ

Учетно-архивного отдела

К. У. Сов. Министров УССР

СЛЕД. ФОНД

ТОМ № 1

~~363973~~

НАЧАТО „17 октября 1937 г.

ОКОНЧЕНО „20 ноября 1937 г.

Количество томов 1

Обкладинка кримінальної справи Василя
Липківського, 1937 рік

47/32.

ЛИЧНОЕ ДЕЛО

Липковський
Васильй Константинович

№ 1079

Начато " " 193 г.

Окончено " " 193 г.

2182.

41639

65685 рл

Сторінка з кримінальної справи Василя Липківського, 1937 рік

– Які наслідки залишення митрополита на дальше митрополитанське служіння були б для Церкви?

Відповідь: – До Церкви було б ставлення як до антирадянської організації, статут було б анульовано.

Про яку свободу вибору могла йти після цього мова?

Але ГПУ хотіло більшого – морально зламати, підкорити митрополита Василя Липківського та його прихильників і продовжувало свою брудну роботу.

Сводка №52/62 за время с 25. 2 по 31. 2 1927 г.

«...БОРЕЦКИЙ имел беседу с нами. Во время разговора он указал, что обязуется проводить линию в интересах Соввласти. Касаясь вопроса о чистке духовенства и сворачивания соборноправности в интересах представления духовенству больших прав в церкви, БОРЕЦКИЙ также обещал проводить нужную линию».

Сводка №5/67 за время с 29/1 по 4/11 1928 г.

«Мы имели беседу с митрополитом БОРЕЦКИМ о выполнении им желательной для нас линии. В этом разговоре БОРЕЦКИЙ еще раз указал, что он будет выполнять наши указания. Однако просил не нажимать на него, пока он не захватил в свои руки «вожжей церкви»».

Сводка №11/73 за время с 11/Ш по 17/Ш 1928 г.

«6 – 8 марта в городе Киеве состоялся Пленум ВЦП Рады (відсутні були дві третини єпископів!). Еще задолго до него мы поставили на вид Председателю ВЦПР ЮНАКОВУ бездеятельность Рады в вопросе воздействия на липковцев и проведения чистки. Это воздействие сделано было нами в целях активации теперешних руководителей УАПЦ в их борьбе с липковцами, так как после второго собора эти руководители действовали весьма осторожно и осмотрительно...»

Вообще м. БОРЕЦКИЙ ведет пока соглашательскую с липковцами политику. В разговоре с нами, когда мы ему это поставили в вину, он ответил:

«Дайте мне возможность вести такую тактику, хотя бы до следующего в 1928 году Покровского Собора, пока я опережусь. Тогда я покажу, кто я и для чего я в церкви».

Однако, очень заметна была в выступлениях боязнь суда над ЛИПКОВСКИМ. Многие считают, что осудить ЛИПКОВСКОГО, значит сделать из него второго патриарха ТИХОНА...»

Сводка №21/83 за время с 20/5 по 26/5 1928 г.

«ВПЦ Рада автокефалистов получила разрешение на созыв «Никольского Собора» («Микільські Збори»), который состоится с 29 мая по 1 июня в г. Киеве.

Не исключена возможность, что в процессе работа Собора может произойти схватка между представителями лояльного курса и сторонниками ЛИПКОВСКОГО. Учитывая возможность возникновения этой борьбы, мы дали всем Окротделам директиву о линии поведения делегатов-сексотов, которая должна сводиться к всемерной поддержке всех предложений представителей теперешнего состава ВЦП Рады».

Сводка №37/99 за время с 9/9 по 15/9 1928 г.

«...значительно оживилась и активность антисоветской части автокефалистов – сторонников ЛИПКОВСКОГО. Это оживление было заметно настолько, что лояльная часть во главе с ВПЦР и митрополитом БОРЕЦКИМ в УАПЦ почти совсем притихла. Такое положение не давало нам возможности провести чистку антисоветского элемента в УАПЦ, в частности исключить из церкви ЧЕХОВСКОГО, ЯРЕЩЕНКО, ОРЛИКА и др.

В связи с этим, нами выработан целый ряд мероприятий, направленных к парализации антисоветской деятельности липковцев и активизации ВПЦРады и митрополита БОРЕЦКОГО...

В результате последними постановлениями ВПЦ Рады:

1. Исключен из церкви арх. ЯРЕЩЕНКО и ОРЛИК. ЧЕХОВСКИЙ В.М. исключен из руководства органов за вредную деятельность.

2. Экс-митрополиту ЛИПКОВСКОМУ запрещено служить вообще в церкви.

3. Выработана специальная инструкция о борьбе с нецерковными элементами в УАПЦ, которая будет разослана всем окррадам с предложением провести чистку до Покровского в октябре-месяце собора.

Центр липковщины – Софиевский приход ликвидирован и передан ВПЦН, которая распустила причт, состоявший из липковцев».

Діячі УАПЦ проходили по справі Спілки визволення України в 1930 році. Багато з них було заарештовано і розстріляно.

В 1930 році ГПУ змусила УАПЦ провести собор і прийняти за яву про «добровільний» саморозпуск церкви. Її опублікували ма-

совими тиражами в усіх провідних газетах Комуністичної партії.

Після 1927 року сивочолий митрополит жив у страшній скруті, поневіряннях і злиднях. Він втрачав своїх дітей і рідних, від нього відвернулись колишні соратники. Василь Липківський жив із хворою дружиною, матір'ю і сестрою без отримання від держави будь-яких коштів як пенсіонер. Таким було його многостраждальне життя до арешту.

Митрополита Липківського арештували 27 жовтня 1937 року. Обвинувачення йому винесли 20 листопада 1937 року. Воно було абсурдним і базувалося на показах його найближчих соратників, що були дані, безперечно, під тортурами – Юрія Міхновського і Володимира Самборського та інших. Передував обвинуваченню лише один короткий допит.

Подасмо деякі документ кримінальної справи мовою оригіналу:

«ОБВИНТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

По делу по обвинению ЛИПКОВСКОГО Василия Константиновича, по ст. ст. 54-10, 54-11 УК УССР.

IV Отделом УГБ НКВД УССР ликвидирована националистическая фашистская организация украинских церковников, ставившая своей целью отторжение Украины от СССР и создание самостоятельного государства фашистского типа.

Произведенным следствием установлено, что одним из руководителей этой организации являлся бывший митрополит украинской автокефальной церкви Василий Константинович Липковский. Арестованные участники центра указанной организации архиепископы Михновский и Самборский показали, что этот центр был создан ими по прямому заданию Липковского.

По тем же показаниям, Липковский поручил участникам центра готовить кадры для вооруженного восстания против советской власти в случае войны в СССР.

Арестованный архиепископ Малюшкевич показал, что Липковский принимал активное участие в антисоветской националистической организации СВУ, ликвидированной в 1929–1930 годах.

Липковский лично руководил компанией за возрождение националистической автокефальной церкви.

Липковский поддерживал связь с украинскими церковниками, находящимися в эмиграции, посылал им информацию о положении церкви на Украине, за что периодически получал денежные переводы из заграницы.

В силу вышеуказанного—

Липковский Василий Константинович, 1864 года рождения, житель города Киева, украинец, бывший митрополит украинской автокефальной церкви, гражданин СССР, —

Обвиняется в том, что он

Являлся одним из руководителей националистической фашистской организации украинских церковников;

Проводил активную антисоветскую работу;

Был связан с заграничными эмигрантскими кругами и посылал им антисоветскую информацию.

В. Липковский признал только, что он был организатором сбора подписей на восстановление украинских церквей и поддерживал связь с украинскими епископами, находящимися в эмиграции.

Уличается показаниями арестованных САМБОРСКОГО, МИХНОВСКОГО, МАЛЮШКЕВИЧА, КАРАБИНЕВИЧА.

На основании изложенного

ПОСТАНОВИЛ:

Дело на Липковского Василия Константиновича направить на рассмотрение Особой Тройки при Киевском Облуправлении НКВД.

СПРАВКА: ЛИПКОВСКИЙ Василий Константинович содержится под стражей в Киевской тюрьме и с сего числа перечисляется за Киевским Облуправлением НКВД.

ОПЕРУПОЛНОМОЧЕННЫЙ 9 ОТДЕЛЕНИЯ

IV ОТДЕЛА УГБ НКВД УССР,

ЛЕЙТЕНАНТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ

БЕЗОПАСНОСТИ /подпись/ ГОЛЬДФАРБ

«УТВЕРЖДАЮ»:

НАЧАЛЬНИК IV ОТДЕЛА УГБ

НКВД УССР, МАЙОР ГОСУДАРСТВЕННОЙ

БЕЗОПАСНОСТИ

/подпись/ ХАТЕНЕВЕР

[ЦДАГО України. —Спр. № 65685-ФП]

Розстріляли митрополита УАПЦ Василя Липківського 27 листопада 1937 року разом із 86 приреченими на смерть.

ПРОТОКОЛ № 117

ЗАСЕДАНИЯ ТРОЙКИ ПО КИЕВСКОЙ ОБЛАСТИ от 20 ноября 1937

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ ТРОЙКИ — Начальник УНКВД по Киевской Области Ст. майор Государственной Безопасности — ШАРОВ

ЧЛЕНЫ: — Секретарь Киевского Обкома КП/б/ — ЕВТУШЕНКО

— Врид. Киевского Облпрокурора — ЧЕБАН

СЕКРЕТАРЬ ТРОЙКИ — Врид. Нач. 8-го Отдела УНКВД

— АЛЬТЗИЦЕР

СЛУШАЛИ	ПОСТАНОВИЛИ
<p>133. Дело № 49329 IV-го Отд. НКВД УССР по обвинению</p> <p>ЛИПКОВСКОГО Василя Константиновича</p> <p>1864 года рождения, уроженца села Полудни, Монастырищенского района, Киевской области, жителя города Киева, украинца. Бывшего митрополита украинской автокефальной церкви.</p> <p>Обвиняется в том, что являлся одним из руководителей националистической фашистской организации украинских церковников, ставившей своей целью отторжение Украины от СССР и создание самостоятельного государства фашистского типа. Был связан с заграничными эмигрантскими кругами к посылал им антисоветскую информацию, за что периодически получал денежное вознаграждение.</p> <p>Содержится под стражей в Киевской тюрьме.</p> <p>Докладчик товарищ ГОЛЬДФАРБ</p>	<p>ЛИПКОВСКОГО</p> <p>Василя Константиновича —</p> <p>РАССТРЕЛЯТЬ</p> <p>Лично принадлежащее ему имущество —</p> <p>КОНФИСКОВАТЬ</p>

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ ТРОЙКИ

/подпись/

/ШАРОВ/

ЧЛЕНЫ:

/подпись/

/ЕВТУШЕНКО/

/подпись/

/ЧЕБАН/

СЕКРЕТАРЬ ТРОЙКИ

/подпись/

/АЛЬТЗИЦЕР/

АКТ ОБ ИСПОЛНЕНИИ ПРИГОВОРА

1937 года, ноября 27 дня.

Я, Комендант НКВД УССР Капитан Государственной безопасности – ШАШКОВ и Начальник Внутренней тюрьмы УГБ НКВД УССР – Лейтенант Госбезопасности НАГОРНЫЙ, согласно приговоров Тройки УНКВД Киевской области от 20.XI-1937 года /протокол № 117/, на основании предписания от 26.XI-1937 г. Начальник УНКВД по Киевской области – Ст. Майора Госбезопасности – ШАРОВА, привел приговора в исполнение над осужденными к высшей мере уголовного наказания – РАССТРЕЛУ:

1. АЛЕКСЕЕНКО Андрей Антонович, 1893 года рождения;
2. БУЗНИЦКИЙ Иосиф Иванович, 1880 года рождения;
3. БОРТОВСКИЙ Александр Яковлевич, 1882 года рождения;
4. БЫЧКОВСКИЙ Вячеслав Алексеевич, 1879 года рождения;
5. БУЗНИЦКИЙ Федор Васильевич, 1902 года рождения;
6. БУЗНИЦКИЙ Иван Леонидович, 1904 года рождения;
7. БИДНЕНКО Дмитрий Саввович, 1915 года рождения;
8. БЕЛУРУС Кондрат Мойсеевич, 1886 года рождения;
9. БАДЫГИН Егор Васильевич, 1898 года рождения;
10. БАГРИЙ Назар Алексеевич, 1895 года рождения;
11. БАЛАШЕНКО Павел Борисович, 1900 года рождения;
12. ВОЛОВИК Михаил Федорович, 1891 года рождения;
13. ВДОВЕНКО Алексей Иванович, 1894 года рождения;
14. ГОРУЛЯ-МОНАСТЫРСКИЙ Андрей Степанович, он же Александр Степанович, 1891 года рождения;
15. ГЛОБА Андрей Архипович, 1911 года рождения;
16. ГРЕЧАНОВСКИЙ Анатолий Дмитриевич, 1892 года рождения;
17. ГАЛАС-КРИВЕЦ Исаак Семенович, 1885 года рождения;
18. ГУДЗЕВАТЫЙ Александр Васильевич, 1892 года рождения;
19. ГРИЩЕНКО Иван Яковлевич, 1900 года рождения;
20. ГОРБЕЦКИЙ Федос /Федор/ Логвинович, 1899 года рождения;
21. ГОРБАЧЕНКО Сафрон Терентьевич, 1899 года рождения;
22. ГАЛКИН Дмитрий Федорович, 1862 года рождения;
23. ГОНЧАРЕНКО Моисей Николаевич, 1903 года рождения;
24. ДАНИЛЕНКО Иван Харитонович, 1891 года рождения;
25. ДУДКА Петр Самойлович, 1901 года рождения;

26. ДОВГОПОЛЮК Андрей Васильевич, 1893 года рождения;
27. ЕВЛАШЕНКО Иван Васильевич, 1896 года рождения;
28. ЗИНКЕВИЧ Демьян Арсентьевич, 1888. года рождения;
29. ИВАЩЕНКО Александр Лукич, 1882 года рождения;
30. КАРВОВСКИЙ Василий Иванович, 1901 года рождения;
31. КУЦЬ Роман Тимофеевич, 1898 года рождения;
32. КОПА-ОВДИЕНКО Антон Тимофеевич, 1891 года рождения;
33. КОЛОТ Кирилл Давидович, 1888 года рождения;
34. КОРОБЕНКО Куприян Андреевич, 1887 года рождения;
35. КРИХИС Кирилл Иванович, 1909 года рождения;
36. КАПШУР Фома Федорович, 1897 года рождения;
37. КОТЛЯРОВ Дмитрий Федорович, 1886 года рождения;
38. КРИВОШЛЫК Тимофей Симонович, 1880 года рождения;
39. КОНДРАТЕНКО Исай Петрович, 1893 года рождения;
40. ЛИНЧЕВСКИЙ Андрей-Филарет Константинович, 1878 года рождения;

41. ЛИПКОВСКИЙ Василий Константинович, 1864 года рождения;

42. ЛОПАТА Федор Яковлевич, 1910 года рождения;
43. МИКОЛАЕНКО Максим Семенович, 1897 года рождения;
44. МОЛЧАНОВ Иван Михайлович, 1900 года рождения;
45. МЕДВЕДЕНКО Иван Ильич, 1912 года рождения;
46. МУДИ Юлиус Михайлович, 1893 года рождения;
47. МАЛЫЙ Сергей Семенович, 1883 года рождения;
48. МИРОНЕНКО Михаил Максимович, 1896 года рождения;
49. ОЛЕФИРЕНКО Василий Олифирович, 1897 года рождения;
50. ОСНАЧ Иван Тимофеевич, 1888 года рождения;
51. ОМЕЛЬЧЕНКО Александр Андреевич, 1902 года рождения;
52. ОМЕЛЬЧЕНКО Петр Иванович, 1886 года рождения;
53. ОМЕЛЬЧЕНКО Василий Иванович, 1905 года рождения;
54. ПОГОРЕЛЫЙ Федор Васильевич, 1900 года рождения;
55. ПРЕДТЕЧЕВСКИЙ Иван Васильевич, 1875 года рождения;
56. ПОДКИДАН Иван Дмитриевич, 1911года рождения;
57. ПАРИЙ Степан Васильевич, 1892 года рождения;
58. ПАВЛОВСКИЙ Константин Романович, 1895 года рождения;
59. ПЕТРЕНКО Федор Алексеевич, 1875 года рождения;

60. ПОДЕЛЬСКИЙ Михаил Степанович, 1878 года рождения;
61. ПИСАРЧУК Евгений Васильевич, 1889 года рождения;
62. РЕВА Иван Алексеевич, 1888 года рождения;
63. РЕВА Дмитрий Сергеевич, 1889 года рождения;
64. РЯБУХА Андрей Федотович, 1895 года рождения;
65. СЛЮСАРЬ Иван Остапович, 1902 года рождения;
66. СЕРБУЛ Юрий Тимофеевич, 1908 года рождения;
67. СУГАК Марк Максимович, 1906 года рождения;
68. СТУРЧАК Алексей Данилович, 1898 года рождения;
69. СТРАТМАН Данат Ерохович, 1902 года рождения;
70. ТОЦКИЙ Сергей Яковлевич, 1890 года рождения;
71. УШАТЕНКО Николай Тарасович, 1880 года рождения;
72. ФЕЩЕНКО Иван Тимофеевич, 1903 года рождения;
73. ХМЕЛЬНИЦКИЙ Егор Наумович, 1896 года рождения;
74. ХАРЧЕНКО Артем Борисович, 1901 года рождения;
75. ЦАРИННЫЙ Игнат Яковлевич, 1892 года рождения;
76. ЦИПУНЕНКО Иосиф Прохорович /Прокофьевич/;
77. ЧЕРЕШНЕВЫЙ-МЕЛЬНИЧУК Николай Потапович;
78. ЧЕСТНЕЙШИЙ Степан Васильевич, 1874 года рождения;
79. ШЕВЧЕНКО Трофим Сергеевич, 1894 года рождения;
80. ШЕВЧЕНКО Николай Сергеевич, 1904 года рождения;
81. ШКАРУПЕЛЬНЫЙ Петр Самсонович, 1889 года рождения;
82. ШЕВЧУК Аркадий Антонович, 1895 года рождения;
83. ШУЛЬГА Филипп Остапович, 1886 года рождения;
84. ШЕТКА Федор Петрович, 1913 года рождения;
85. ЮРЧЕНКО Григорий Емельянович, 1881 года рождения;
86. ЯРМАК Емельян Семенович, 1899 года рождения;
87. ЯНЧЕНКО Арсений Кириллович, 1898 года рождения.

Смерть расстрелянных констатировали:

КОМЕНДАНТ НКВД УССР

КАПИТАН ГОСУДАРСТВЕННОЙ

БЕЗОПАСНОСТИ – /подпись/ *ШАШКОВ*

НАЧ. ВНУТРЕННЕЙ ТЮРЬМЫ

УГБ НКВД УССР ЛЕЙТЕНАНТ

ГОС. БЕЗОПАСНОСТИ – /подпись/ *НАГОРНЫЙ*

Расчет рассылки:

екз. № 1 – Нач. УНКВД по Киев. обл.

№ 2 – в 8 отдел УГБ НКВД УССР.

№ 3 – в дело Комендатуры НКВД УССР.

[ГДА СБУ – Ф. 6 «Кримінальні справи на осіб, яких знято з оперативно-довідкового обліку в інформаційних центрах УВС-МВС України». – Оп. 4. – Спр. 696. – Арк. 73-143.

Машинопис. Копія.]

Ювілейна монета до 150-річчя з дня народження
Митрополита Василя Липківського

Меморіальна дошка В. Липківському на фасаді клубу в
с. Полудня Монастирищенського району Черкаської обл.

ТЕПЕР ВЖЕ
МИ МАЄМО СВОЮ
РІДНУ МАТІР.
СВОЮ ЦЕРКВУ СВА
ТУ УКРАЇНСЬКУ
ЯКА ЗВЕРТАЄТЬСЯ
ДО НАС К СЛОВОМ
ХРИСТОВИМ
НАШОЮ РІДНОЮ
НОВОЮ

Дмитро Іванко
Вінницький

АКАДЕМИК
ВАСИЛЬ ЛІПКІВСЬКИЙ
ПЕРШОГО ПЕРІОДУ ІСТОРІЇ
1921-1927
АРХІТЕКТ П.
VASYL LYPKIYSKY
METROPOLITAN OF ALL UKRAINE

Пам'ятник Митрополитові Василю Липківському.
Саут-Бавнд-Брук (Нью-Джерсі, США)

ВИСНОВОК ПРО РЕАБІЛІТАЦІЮ В. ЛИПКІВСЬКОГО

23 травня 1989 р.

«УТВЕРЖДАЮ»

Первый заместитель прокурора г. Киева,
старший советник юстиции /подпись/ *В. С. Калюжный*
23 мая 1989 года

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

в отношении Липковского Василия Константиновича по материалам уголовного дела (арх. № 41639)

Фамилия, имя, отчество – Липковский Василий Константинович

Дата и год рождения – 1864 года рождения

Место рождения – с. Попудни Монастырищенского района Киевской области

Сведения о партийности (в том числе № партийного билета) – беспартийный

Место работы и должность до ареста – бывший митрополит украинской автокефальной церкви

Место жительства до ареста – г. Киев, Александровская слобода, улица Дачная, дом № 8, кв. № 2

Данные о родственниках: неустановлены

Дата ареста, предъявлявшийся обвинение, когда и каким несудебным органом было вынесено решение по делу Арестован 29 октября 1937 года, предъявлено обвинение по ст. ст. 54-10, 54-11 УК УССР в том, что «**являлся одним из руководителей националистической фашистской организации украинских церковников, ставившей целью отторжение Украины от СССР и создания самостоятельного государства фашистского типа**». 20 ноября 1937 года по решению «тройки» при Киевском облуправлении НКВД УССР подвергнут расстрелу. Решение приведено в исполнение 27 ноября 1937 года.

Липковский Василий Константинович подпадает под действие ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16 января 1989 г. «**О дополнительных мерах по восстановлению справедливости в отношении жертв репрессий, имевших место в период 30–40-х и начала 50-х годов**».

Церква Покрова Пресвятої Богородиці на Солом'янці (вул. Мстиславська, 20), де в 1905–1910 рр. настоятелем був Василь Липківський

Меморіальна дошка Митрополитові Василю Липківському на стіні церкви Покрова Пресвятої Богородиці на Солом'янці, Київ. 1998 р.

Пам'ятник Митрополитові Василю Липківському біля стіни церкви Різдва Христового у Тернополі, споруджений 2000 р. Скульптор Олесь Маляр

Старший помічник прокурора
г. Києва по надзору за слідством
в органах госбезпеки
старший радник юстиції [підпис] Л. М. Абраменко

Начальник Слідственного відділення
УКГБ Української ССР по г. Києву
и Київської області [підпис] А. Ф. Береза

«17» травня 1989 року

[ЦДАГО України. – Спр. № 65743-ФП. – Арк. 93-93 зв. Оригінал. Рукопис на бланку
Опубліковано: Репресована УАПЦ. Політичні репресії проти священників
Української автокефальної православної церкви (1919-1938). За документами
ГДА СБ України // 3 архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ/Упорядники: І. Бухарева, С. Кокін,
І. Преловська, Г. Смирнов. – К., 2006. – № 1/2 (26/27). – Ч. II. – С. 236-237.
Зінченко А. Життя і служіння Митрополита Василя Липківського. – Київ: Дуліби,
2017. – с. 297–298].

Місце поховання Великого Українця невідомо.

В 1937 році також було розстріляно багато священників та активістів УАПЦ з Бориспільщини, що співпрацювали та прихильно ставились до Василя Липківського. Це Третяк Іван Якович, Халимон Петро Васильович, Верба Івана Семенович, Страшко Опанас Іоанович, Засць Андрій Семенович, Луценко Юхим Прокопович, Міщенко Пилип Олексійович, Веклич Михайло Микитович, Петрусь Петро Петрович, Борець Іван Олексійович, Шпорний Гаврило Іванович, Осницький Захарій Васильович, Шпаченко Федот Іванович та Коляда Аверкій Петрович.

Марко Грушевський – богослов, педагог, етнограф і краєзнавець

В 1921 році після юридичного оформлення Української Автокефальної Православної Церкви до села Вишеньки був направлений протоієрей Марко Федорович Грушевський. В документі значилось:

«Ц/1625 22/VI-1921-року

До Української Православної парафії села Вишеньок Остерського повіту на Чернігівщині.

Церковна Рада повідомляє, що вона виряджає до Вашої парахвії протоієрея Марка Грушевського для виконання обов'язків настоятеля місцевого храму з тим, щоб він доглядав і інші українські парахвії цієї округи.

Голова Ради /підпис/

Секретар /підпис/»

[ЦДАВО України, Фонд 3984, Оп. 1, Справа 213]

«22-VI-21 р.

Ц-1624

Посвідчення

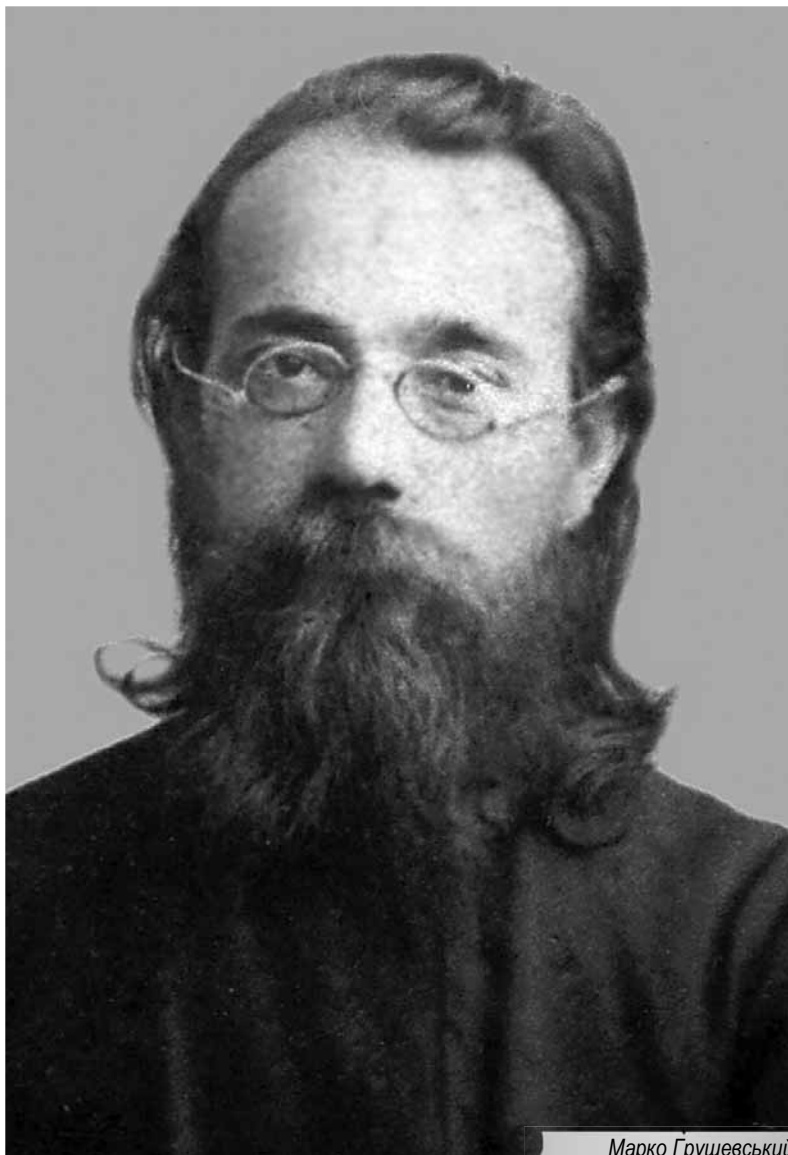
Пред'явник цього протоієрей Марко Грушевський виряджається до села Вишеньки Остерського повіту на Чернігівщині для виконання обов'язків настоятеля місцевого храму з тим, щоб він, протоієрей Грушевський, доглядав і інші православні парахвії цієї округи.

Голова Ради /підпис/

Секретар /підпис/»

[ЦДАВО України, Фонд 3984, Оп. 1, Справа 213]

Ці документи друкуються вперше і доповнюють біографію українського богослова Марка Грушевського. Ніде раніше в публікаціях вони не згадуються.

Марко Грушевський

№ 1625 22-VI-21р.
До Української Православної Митрополії с. Вишеньки Остерського повіту на Чернігівщині. 39

Церковна Рада повідомляє, що вона (вирядивши) Протоієрея Марка Грушевського (до Вашої Митрополії) для виконання обов'язків настоятеля місцевого храму с тим, щоб він доглядав і інші українські парафії своєї округи.

Панова Рада

Направлення священника Марка Грушевського від ВЦПР до с. Вишеньки Остерського повіту Чернігівської губернії від 22.06.1921 року. Друкується вперше

№ 22-VI-21р
№ 1624. Посвідчення 40

Пред'явник цього Протоієрея Марко Грушевський вирядився до с. Вишеньки Остерського повіту на Чернігівщині для виконання обов'язків настоятеля місцевого храму з тим, щоб він, Протоієрей Грушевський доглядав і інші українські парафії своєї округи.

Панова Рада

Посвідчення священника Марка Грушевського на повноваження до Вишенької Свято-Георгіївської церкви від 22.06.1921 року. Друкується вперше

В єпископи Марко Грушевський був висвячений саме як протоієрей Свято-Георгіївської церкви села Вишеньки влітку 1922 року.

В той час, коли Марко Грушевський був настоятелем Вишенської церкви, село пробудилося від московських церковних тенет і було створено велику парафію УАПЦ, до якої ввійшло 1002 селян, а в слов'янській (московській) залишилось лише 300 осіб. Він цього досяг своєю титанічною працею і пропагандою українських ідей. Перша служба українською мовою відбулась у церкві с. Вишеньки 3 грудня 1921 року, яку проводив особисто митрополит Василь Липківський. Статут новоствореної парафії Вишенської церкви розробляв також він, де одним із головних завдань прописав щоденні церковні служби українською мовою. [ЦДАГО України, Фонд 3984, Оп.1, Справа 213, стр. 52]

Як справжній український патріот, він прагнув відродити національну церкву, вільну від Москви, а як дослідник українських традицій, «розкрити правдиво очі всім об українському народові, який він справді є».

Хто ж такий Марко Грушевський, замордований і розстріляний радянською владою?

Грушевський Марко Федорович – церковний діяч, педагог, етнограф, красзнавець, брат Михайла Грушевського. Народився в селі Худоліївка Чигиринського повіту Київської губернії (нині село Чигиринського району Черкаської області). Закінчив Черкаське духовне училище і Київську духовну семінарію. У семінарії був членом патріотично настроєної громади, що ставила за мету відродження українського православ'я та захист інтересів українського народу. По закінченні семінарії (1889) вчителював у церковно-парафіяльній школі села Худоліївка (1889–1990), служив учителем і псаломником у селі Чорнявка (1890–1893); Черкаського повіту Київської губернії), псаломником в Андріївській церкві в Києві (1893–18940). Через спроби втілювати в життя громадські принципи зазнавав переслідувань з боку царської влади, тому повернувся на Чигиринщину, де вчителював у селах Мордва (1895–1896), та Голоківка (1896–1897), нині обидва села Чигиринського району). 1897 року висвячений на

священника, служив у Михайлівській церкві села Суботів. Від 1899 року був також законовчителем у місцевому міністерському училищі.

За роки праці на Чигиринщині зібрав багатий матеріал з історії, фольклористики та етнографії краю. Частина дослідницького добробку опублікував за підтримки Михайла Грушевського у Львові та Києві. Найбільшою науковою працею Грушевського було незакінчене дослідження «Дитина в звичаях і віруваннях українського народу», що 1906–1907 роках вийшло у Львові за редакцією З. Кузеля та стало одним із перших у світі досліджень з етнографії дитинства, було високо оцінене Іваном Франком. Марко Грушевський досліджував історію роду Грушевських (згодом матеріали були вилучені НКВС), збирав старожитності для музеїв, зокрема разом із своєю дружиною Марією Іванівною зібрав унікальну колекцію народних вишивок і ляльок, що збереглася до нашого часу.

Марко Грушевський із сім'єю

Через доноси деяких представників духовенства був звинувачений в українофільській діяльності й підбурюванні селян проти царської влади. Його справу розглядав Київський губернатор, а 1910 року – Київська духовна консисторія. Незважаючи на селянські звернення в захист Марка Грушевського, вона перевела Грушевського на посаду священника до Покровської церкви містечка Таганча Канівського повіту, де одночасно він був затверджений законовчителем місцевого 2-класного міністерського училища. Близько 1916 року «за українофільство» на Марка Грушевського було вчинено замах з боку російських чорносотенних сил.

Деякі сторінки його біографії потребують більш обґрунтованого висвітлення. Навчаючись в Київській духовній семінарії, Марко Грушевський чітко визначив для себе свою подальшу долю. Його друзями стали цвіт української нації Олександр Кониський, Володимир Антонович, Микола Лисенко та інші.

До чого ж прагнули Марко Грушевський та його товариші? Мабуть, найчіткішу відповідь на це питання дає Сергій Єфремов, який вступив до Київської духовної семінарії і став членом «Громади» у 1892 році, до якої входив і Марко Грушевський: «В громаді, – згадував Сергій Єфремов, – ми готувалися до діяльності в майбутньому, – якої ж саме, це питання раз у раз ставало чи, власне, неоступно стояло перед молодими членами громади, викликало гарячі змагання і наводило на ті або інші рішення. Звичайно, кар'єра для нас, семінаристів, була духовна – от і була досить популярна думка, що громадяни повинні, покінчивши вчення в семінарії, йти на село – вчителями, священниками, щоб там служити рідному народові. Дехто знаходив навіть, що в попівській рясі, за тодішнього періоду, на селі через всяку інтелігентну силу найзручніше працювати для народу, не викликаючи підозрінь: ряса, мовляв, багато може покрити собою. Цим і пояснюється те, що багато визначних громадян, які б могли прожити в місті, кінчали все-таки на тому, що йшли священствувати на село: не релігійні переконання і примус життя гнав їх туди, а думка, що таки там, близько до народу, найкраще вони зможуть свою громадську повинність виконати. І справді, ціла низка стоїть переді мною цих самоотвержених юнаків, що свідомо брали на свої плечі

тяжкого хреста і мужньо несли його до кінця, зробившись по селах піонерами і першими світочами національної ідеї, а разом просвітниками й тими каменярами поступу, яких тоді тільки одиницями можна стрівати було по селах...». [Єфремов С. Про дні минулі, Молода нація, 2003, №1, с. 147–148]

Марко Грушевський для становлення Української Автокефальної Православної Церкви на Київщині в 1920–1922 роках зробив дуже багато. Він не шкодував ні часу, ні сил, ні здоров'я заради важливої для України справи. Звичайно, це відбивалось на становищі його сім'ї.

Серед документів в архіві ВПЦР знайдено лист до ВПЦР від 18 листопада 1920 року. Він писав, що *«Справи по відбудові по селах рідної одправи служб Божих задержують мене на селах зараз і будуть задержувати ще далі. Сім'я моя в місті Києві без коштів. Та і я тут ледве-ледве з дня на день перескакую. Щиро прохаю Всеукраїнську Раду допомогти моїй сім'ї, скільки ласки, коштами. Священник Марко Грушевський»*. Невідомо, чи було йому надано допомогу, оскільки є тільки коротка резолюція на документі наступного змісту: «На розгляд президії. 27 листопада. М. Мороз». Збереглося також посвідчення священника Марка Грушевського, уповноваженого в грудні 1920 року на Канівський повіт. Про те, що у 1921 році протоієрей Марко Грушевський брав активну участь у заснуванні осередків УАПЦ, свідчать документи з канцелярії ВПЦР цього періоду. Виявлено лист до ВПЦР від священника Марка Грушевського (немає кінця), який був зареєстрований у канцелярії ВПЦР за №19 від 15 січня 1921 року, де він розповів про події по українізації церковного життя в селі Дибинці Канівського повіту, мешканці якого після з'їзду 17 парафій 6–7 грудня 1920 року висловили бажання приєднатись до Округової Ради села Карापшів. Марко Грушевський був делегатом Церковного Собору Київщини 22–26 травня 1921 року, який відбувся у великому Софіївському соборі. З постанов цього Собору відомо тільки, що він був підвищений до сану протоієрея і обраний кандидатом на висвячення в єпископи Київщини. Чекаючи висвячення, Марко Грушевський продовжив свою українізаторську діяльність по селах Київщини і не поспішав повертатись до міста.

[Арк. 30–31, ЦДАВО України. Ф. 3984. – ОП.1]

Марко Грушевський був настоятелем не тільки Свято Георгіївської церкви села Вишеньки, а й інших церков Переяславського повіту. Зокрема, сприяв заснуванню Округової Ради в місті Баришівка.

Також 10 березня 1922 року до ВПЦР біло надіслано листодповідь від настоятеля села Волошинівка Переяславського повіту Марка Грушевського, де він описує стан справ. У листі від 15/28 лютого 1922 року він доповідав, що копії постанов Волошинівської Округової Ради Марко Грушевський надіслав до єпископа Переяславського УАПЦ Володимира Самборського, але додав свої зауваження щодо існуючих проблем. Зокрема, він торкнувся проблеми соборноправності на місцях, коли клірики на парафіях відмовлялися підлягати парафіянам, а вимагали гарантій у забезпеченні утримання членів причету на випадок недодержання обіцянок парафіянами. Протоієрея Марка Грушевського також турбували проблеми відправ українською мовою служб Божих і треб, вирішення складних питань реєстрації шлюбу та розлучень, забезпечення українськими священниками парафій УАПЦ, залучення представників місцевої інтелегенції до церковної роботи.

Марко Грушевський працював дуже багато, його титанічні зусилля, безперечно, давали свої позитивні результати.

Де б не проповідував Боже слово отець Грушевський, він завжди приділяв багато уваги освіті дітей, роботі церковно-парафіяльних шкіл.

В Суботіві, де він довгий час працював, селяни в цих справах його всіляко підтримували. Вони писали до Консисторії:

«Предложил он нам дать приговоры и средства на две церковно-приходские школы, мы дали то и другое. Предложил он министерскую школу преобразовать в 2-классную, согласились мы и на это. Все требовало от нас непосильных затрат, а мы люди бедные, но тянулись... да и священник сотнями не от своего достатка, от своего усердия давал на те же самые школы». [ЦДІА України, ф.127, ОП 787, спр.131, арк. 37–38]

Так само він переймався і роботою Вишеньського однокласного земського училища та церковно-парафіяльними школами Переяславського повіту.

Листування із Михайлом Грушевським засвідчує також, що всі необхідні книжки Марко Грушевський замовляв у Львові. *«Треба-бо й давно вже заказано мені історію України, чи є вже? Хоч і сто рублів на неї треба висилать на мене, я гроші зараз же знайду [річна платня Марка Федоровича становила 300 крб.]. Так само треба історію літератури, хоч Огоновського, як новішої немає — се для уроків з дітьми малими й великими»*, — писав він своєму родичу Михайлові Грушевському і додавав в іншому листі: *«Грошей я трохи вже через Лотоцького переслав, а ще буду висилати й уперед. На гроші не голодуємо, а на книжки так! Яка б книжка дорога на гроші була, аби добра, — гроші зараз надіслані будуть»*. З листів напрошується висновок, що Марко Федорович замовляв книги не так для особистої бібліотеки, як для громадських потреб: *«...Горем ділюсь, ой як треба книжок! Задля себе раз, а задля люду аж три рази треба»*. «Найпотребніші тут книжки задля нас, і найтрудніша з ними справа [...]. А варто хоча в одному примірнику задля сего кутка мати «Записок НТШ» та «Віснику» в порядок зведених. Історію Руси-України треба мати). Окрема книжка історії української літератури, хоча б і Огоновського. Потрібна також повна біографія Шевченка. Оце що вже давно треба мати і впорядкувати». Таку бурхливу діяльність він розгорнув не «по долгу служби» (формально був учителем Закону Божого), а тому, що громадсько-просвітницька робота була його справжнім покликанням, яке він виніс ще з семінарського осередку. За власними словами, він «ставши священником села Суботова, не відходив від завдань семінарської громади, а щоб працю свою повести продуктивніше, засновував школи й братства, підбираючи на вчителів та членів у ці заклади уже з кадрів попередньої своєї підготовки» [Микола Кучеренко «Життєпис Марка Грушевського», Марко Грушевський. Дитина у звичаях та віруваннях українського народу. Київ, Либідь, 2011, с. 237–238]

Упродовж всього життя Марко Грушевський збирав багато інформації з етнографії, фольклористики, історії України, а також колекціонував народні українські ляльки та світлини з краєвидами українських сіл. Він записував перекази місцевих селян про козаччину та гайдамацький рух.

157
157

УЧЕТНО-АРХИВНОЕ
1960 ГОДА

**НКВД
УКРАИНСКОЙ ССР**

Земледелец в 1940 г.

ДЕЛО № 148135

по ст.б. Грушевского Марка Федоровича
КРЖИВ

Учетно-архивного отдела

КГБ при Сов. Министров УССР от ст. 548,5

САБА. ФОНД

СЛУЖ

1931

**УЧЕТНО-АРХИВНЫЙ ОТДЕЛ
КГБ при СМ УССР**

АРХ. №

51451

60513

19.

193.

ГОМОВ

Обкладинка кримінальної справи Марка Грушевського, 1938 рік

Марко Грушевський записував також народні пісні, приказки, загадки, повір'я.

Ці матеріали, переписані в окремі томи-зшитки, Марко Федорович переслав найчастіше до Михайла Грушевського: «Через Анну Сергіївну Грушевську передаю 12 зшитків: «Добробут селян на Чигиринщині» У останньому зшитку «Позви», а тут і родовід Грушів. Я б дуже хотів, щоб у тебе знайшовся який час переглядіти цей зшиток перше самому». До збирання цих матеріалів він залучав багатьох людей, сподіваючись, що зібрані відомості зацікавлять не лише його, а й професійних дослідників. «Оце маю надіслати ще про дитину-школяра (самий найлюбший мені томик). Услід за ним я надсилаю і ученичі матеріали у VII т., може, з них статтю хто хоч виробить. А згодом за великим баром я надішлю й VIII т. з власними творами попів, учителів, грамотіїв з Чигиринщини. Може, й звідси яку хоч статтю хто зробить і в текучих матеріалах її примостить...», — писав він у недатованому листі.

З листування також стає зрозуміло, що Марко Федорович намагався пропагувати чигиринські старожитності й у середовищі української інтелігенції Києва: *«Я перед Різдом оцим подав суботівський зшиток до Сергія Єфремова. Він навіть зацікавився і заобіцяв дати притулок у Києві, а як не схотять нігде друкувати передати таки до тебе. Сергія швидко забрали, і де той пакунок обертається, не відомо. А кортить таки знати, чи вартий він чого» (1906 р.)*.

З дореволюційного етнографічно-красознавчого доробку Марка Грушевського тільки менша частина побачила світ. І не тільки тому, що, може, не все з того мало однакову наукову цінність. Головною причиною стали обмежені видавничі можливості, жорстокі утиски російської влади і, нарешті, порівняно невеликий період (до 1914 р.), протягом якого була хоч якась можливість для їх публікації. [Микола Кучеренко «Життєпис Марка Грушевського», Марко Грушевський. Дитина у звичаях та віруваннях українського народу. Київ, Либідь, 2011]

Марко Грушевський видав зовсім небагато своїх унікальних

праць. «Дитячі забавки та гри усякі» (надруковано в «Київській старині» 1904 року); «Дитина в звичаях і віруваннях українського народу» (1905–1907, незакінчена, вийшла у Львові в обробці Зенона Кузели) – одне з перших у світі досліджень з етнографії дитинства; фольклорно-історичне дослідження з історії Чигиринщини «Гетьманське гніздо. Урочища і перекази села Суботова, зібрані в 1897–1899 рр.» (за повним підписом автора було вміщене в «ЗНТШ», Львів, 1909); оригінальна етнографічна праця «Життя селян на Чигиринщині» (створено на основі розповідей селян села Худоліївки. Особливо цінним був двотомник «Дитина в звичаях і віруваннях українського народу», що вийшов у 1906–1907 роках у Львові в серії «Матеріали до українсько-руської етнології» Етнографічної комісії Наукового товариства ім. Шевченка. На появу першого, а потім і другого томів книги відгукнувся Іван Франко: «Матеріал збирано на досить тісній території містечка Суботова і сусідніх слобід, та проте комплекс його завдяки уважливості збирача і його щирої прихильності до життя народнього вийшов такий багатий, що ні в яким письменстві нема подібної книги з таким різномірним матеріалом.

Обкладинка книжки Марка Грушевського «Дитина у звичаях та віруваннях українського народу», 2010 рік

Таку збірку зумів наш збирач згромадити тільки завдяки своїм близьким і сердечним зносинам з селянами, причім йому вдалося притягти цілий гурт до обсервованя і записаня всього того, що торкається дітей, по чім на гуртових сходах усі такі записки ще раз прочитувано, провірювано і доповнювано і аж тоді заношено в книгу». [Грушевський Марко. Дитина в звичаях і віруваннях українського народу., К., 2001, с.9]

Ця цитата із «Рецензії» Івана Франка на працю «Дитина в звичаях і віруваннях українського народу» говорить про багатогранність і унікальність праці Марка Грушевського. Варто лише назвати розділи книжки: «При надії», «Пологи», «Від народження дитини до виводин», «Дитина в першім році», «Дитина в другім році», «Дитина в четвертм році», «Дитина в п'ятім році», «Мороки (дитячі забави)», «Музичні інструменти», «Інтуїтивна психологія селянського життя».

З початком Української революції 1917–1921 років Марко Грушевський з родиною переїжджає до Києва і стає активним учасником руху за автокефалію православної церкви в Україні.

Сторінка з книжки Марка Грушевського «Дитина у звичаях та віруваннях українського народу», 2010 рік

В біографії священника з'являються нові і нові дати його стрімкого кар'єрного росту: член Всеукраїнської Православної Церковної Ради (1917), брав участь у діяльності Всеукраїнської спілки православних парафій (засновано у квітні 1919 року). Увійшов до складу першого українського кліру Софіївського собору (влітку 1919 року). Як інструктор-організатор ВПЦР (1920 рік) у численних поїздках пропагував ідеї УАПЦ. На Першому Всеукраїнському Церковному Соборі, на якому було проголошено утворення УАПЦ (14 жовтня 1921 року), Марка Грушевського обрано до списку кандидатів на висвячення в єпископи (24 жовтня 1921 року). Наступного року його було хіротонізовано (липень 1922 року), став єпископом Української Автокефальної православної Церкви. На Великих Покровських зборах (1926 року) обрано членом Президії ВЦПР, завідувачем відділу Благочестя. Член редколегії часопису «Церква і життя», багато уваги приділяв перекладам і виданням українською мовою богослужбових книг.

За свою церковну діяльність Марко Грушевський часто зазнавав переслідувань: вперше його заарештували 1922 року (перебував у в'язниці три тижні); сина та дочок було виключено з вищих закладів освіти; 1930 року змушений був зректися духовного сану і перейти працювати сторожем до артілі інвалідів. Заарештований 11 червня 1938 року, ув'язнений у Лук'янівську в'язницю; 9 серпня 1938 року особлива трійка УНКВС по Київській області засудила його до розстрілу. Вирок виконано 2 вересня 1938 року. Реабілітований посмертно 16 травня 1989 року. На Лук'янівському цвинтарі у місті Києві на спільній могилі Грушевських: Марії Іванівни (дружини) і Тамари Марківни (дочки) встановлено гранітну плиту з ім'ям Марка Федоровича Грушевського (1997 рік), оскільки місце поховання його невідомо.

Висновок про реабілітацію Марка Грушевського подається мовою оригіналу.

ВЫПИСКА ИЗ ПРОТОКОЛА № 235

заседания Тройки при Киевском Облуправлении НКВД УССР
от "29" августа 1938 г.

32

СЛУШАЛИ:

ПОСТАНОВИЛИ:

Дело №-148135 НКВД УССР по обвинению:-

ГРУШЕВСКИЙ Марк Федорович, 1865г.р., урож.с.Худолеевки, Шевченковского р-на, житель г.Киева, украинец, происходит из семьи слугителя религиозного культа. До 1930г. являлся членом всеукраинского церковного совета в сане епископа.

До ареста сторон артели инвалидов.

Находясь в составе всеукраинского церковного совета, являлся переводчиком богослужебных книг и как активный участник к-р. организации, неоднократно командировался в ряд городов Украины для организации автокефального движения и создания

ГРУШЕВСКИЙ
Марк Федорович -
РАССТРЕЛЯТЬ.
Лично принадлежащее ему имущество -
КОФИСКОВАТЬ.

Верно: Секретарь Тройки

Выписка із протоколу засідання Тройки при Київському управлінні НКВД УССР від 29 серпня 1938 року про розстріл Марка Грушевського

ВЫПИСКА ИЗ АКТА

Приговор Особой Тройки УНКВД по Киевской области от
"29" августа 1938 года / протокол № 235 /
над осужденным Грушевский Марк Федорович
к ВМН - РАССТРЕЛУ приговорен в исполнение 2 сентября 1938 г.

33

НАЧАЛЬНИК 1 СПЕЦИАЛЬНОГО
ДЕПАРТАМЕНТА ГОСБЕЗОПАСНОСТИ

/ОБЩЕПЕЧАТНО/

Акт про розстріл Марка Грушевського від 02 вересня 1938 року

ВИСНОВОК ПРО РЕАБІЛІТАЦІЮ МАРКА ГРУШЕВСЬКОГО

«УТВЕРЖДАЮ

**Первый заместитель прокурора
УССР государственный советник
юстиции 2 класса**

/подпись/ М. А. Потебенько

16 мая 1989 года

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В отношении Грушевского М. Ф., по материалам уголовного дела (арт. № 51451)

Грушевский Марк Федорович, 25 апреля 1865 года рождения, место рождения – село Худолеевка Шевченковского района Киевской области, беспартийный, до ареста работал в Киевской артели инвалидов, сторож. До 1930 года – служитель религиозного культа, до ареста проживал в городе Киеве, Кияновский переулок 6, квартира 1. По данным адресного бюро значится дочь – Грушевская Тамара Марковна, 1905 года рождения, пенсионерка, проживает по адресу город Киев, улица И. Клименко, 40, квартира 46 (Зализничный район).

Грушевский М. Ф. арестован НКВД УССР 11 июня 1938 года. По постановлению Тройки при Киевском Облуправлении НКВД УССР от 29 августа 1939 года на основании ст. ст. 54-8 и 54-11 УК УССР подвергнут расстрелу. Постановление исполнено 2 сентября 1939 года.

Обвинялся в том, что будучи в составе всеукраинского церковного совета являлся переводчиком богослужебных книг на украинский язык; как активный участник контрреволюционной организации неоднократно командировался в ряд городов Украины для организации автокефального движения и создания там контрреволюционной националистической и повстанческой организации; проводил вербовку в организацию, направленную на свержение существующего строя в СССР.

Обвинение Грушевского М. Ф. основано на его показаниях и на показаниях обвиняемых по другим уголовным делам Коляды А. П., Потенко В. В. и Мороза М. Н. (к делу приобщены выписки из протоколов допроса). Других доказательств по делу нет. Достоверность показаний указанных лиц вызывают сомнение в их объективности. Приведенные

в обвинительном заключении признания обвиняемого не могут быть положены в основу обвинения без наличия других доказательств.

Грушевский Марк Федорович подпадает под действие ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16 января 1989 года «О дополнительных мерах по восстановлению справедливости в отношении жертв репрессий, имевших место в период 30-40-х начала 50-х годов».

Старший помощник прокурора города
Киева по надзору за следствием в органах
Госбезопасности старший советник
Юстиции /подпись/ Л. М. Абраменко
Начальник следственного отдела
КГБ Украинской ССР по г. Киеву и
Киевской области, подполковник /подпись/ А. Ф. Береза
16 мая 1989 года
Исп. Марушевский С. Б» [ЦДАГО.-Ф.263.-Оп.1.-СПР.60513]

Кенотаф Марка Грушевського та його дружини Марії Грушевської, м. Київ, Лук'янівський цвинтар

Володимир Чехівський – головний ідеолог УАПЦ і вчитель священників Бориспільщини

Володимир Мусійович Чехівський – одна з найвеличніших постатей УАПЦ. Народився він 19 липня 1876 року в родині священника на Київщині в селі Гороховатка, нині Кагарлицького району. В 1900 році закінчив Київську духовну академію та отримав ступінь кандидата богослов'я, а вже в 1905 році він став магістром богослов'я.

Впродовж усього свого життя Володимир Чехівський надавав величезного значення справі становлення УАПЦ та збереженню й розвитку української культури. Це він, перший прем'єр уряду Директорії УНР, 1 січня 1919 року підготував та дав життя Закону про автокефалію Української Православної Церкви. Цього ж дня був прийнятий «Закон про державну мову Української Народної Республіки», підписаний особисто прем'єром Володимиром Чехівським.

Це Володимир Чехівський підписав всі необхідні державні документи по створенню національної бібліотеки УНР – головної книжкової палати. Це під час його прем'єрства 22 січня 1919 року був проголошений «Акт Злуки, універсал про об'єднання Української Народної республіки і Західно-Української Народної республіки в Соборну Україну». Ще раніше в 1917 році він був редактором газети «Українське слово», що виходила в Одесі, а в 1905 році з ініціативи Володимира Чеховського була створена Всеукраїнська учительська спілка – професійна українська організація вчителів і діячів народної освіти, бо він певний час викладав у гімназії та комерційному училищі.

Але найбільша його заслуга була у створенні та розбудові УАПЦ. Ще працюючи за часів гетьмана Павла Скоропадського в

Володимир Чехівський

ДИРЕКТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ
РЕСПУБЛІКИ.

ІМЕНЕМ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕСПУБЛІКИ,
ДИРЕКТОРІЯ ОПОВІЩАЄ НАРОД УКРАЇНСЬКІЙ ПРО ВЕЛИКУ ПОДІЮ
В ІСТОРІЇ ЗЕМЛІ НАШОЇ УКРАЇНСЬКОЇ.

3-ГО СІЧНЯ 1919 РОКУ В М. СТАНІСЛАВОВІ УКРАЇНСЬКА
НАЦІОНАЛЬНА РАДА ЗАХІДНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕСПУБ-
ЛІКИ, ЯК ВИРАЗНИК ВОЛІ ВСІХ УКРАЇНЦІВ В АВСТРО-СЬКОЇ ІМ-
ПЕРІЇ І ЯК НАДВИЩІ ІХНІЙ ЗАКОНОДАВЧОЇ ЧИННИК, ТОРЖЕСТВЕН-
НО ПРОГОЛОСИЛА З'ЯЗКУ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕС-
ПУБЛІКИ З НАДНІПРЯНСЬКОЮ УКРАЇНСЬКОЮ НАРОДНЬОЮ РЕСПУБЛІ-
КОЮ В ОДНОЦІЛЬНУ СУВЕРЕННУ НАРОДНЮ РЕСПУБЛІКУ.

ВІТАЮЧИ З ВЕЛИКОЮ РАДІСТЮ ЦЕ ІСТОРИЧНИЙ КРОК ЗА-
ХІДНИХ БРАТІВ НАШИХ, ДИРЕКТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕС-
ПУБЛІКИ УКВАЛИЛА ТУЮ З'ЯЗКУ ПРИНЯТИ І ЗДІЙСНИТИ НА УМОВАХ,
ЯКІ ЗАЗНАЧЕНІ В ПОСТАНОВІ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОД-
НЬОЇ РЕСПУБЛІКИ ВІД 3-ГО СІЧНЯ 1919 РОКУ.

ОДНИНІ ВО ЄДИНО ЗЛИВАЮТЬСЯ СТОЛІТТЯМ ОДІРВАНІ ОД-
НА ВІД ОДНОЇ ЧАСТИНИ ЄДИНОЇ УКРАЇНИ - ЗАХІДНО - УКРАЇНСЬ-
КА НАРОДНЯ РЕСПУБЛІКА / ГАЛИЧИНА, БУКОВИНА, І УГОРСЬКА
УКРАЇНА / І НАДНІПРЯНСЬКА ВЕЛИКА УКРАЇНА.

ЗДІЙСНИЛИСЬ ВІКОВІЧНІ МРІЇ, ЯКИМИ МИЛИ І ЗА ЯКІ
УМИРАЛИ КРАЄЦІ СИНИ УКРАЇНИ.

ОДНИНІ Є ЄДИНА НЕЗАЛЕЖНА УКРАЇНСЬКА НАРОДНЯ РЕС-
ПУБЛІКА.

ОДНИНІ НАРОД УКРАЇНСЬКІЙ, ВИЗВОЛЕНИЙ МОГУТЬОМ
ПОРІВНО СВОЇХ ВЛАСНИХ СИЛ, МАЄ ЗМОГУ ОБ'ЄДНАТИМИ ДРУ-
ЖНИМИ ЗУСИЛКАМИ ВСІХ СВОЇХ СИНІВ БУДОВАТИ НЕРОЗДІЛЬНУ
САМОСТІЙНУ ДЕРЖАВУ УКРАЇНСЬКУ НА БЛАГО І ЧАСТЯ ВСЬО-
ГО ЇЇ ТРУДОВОГО ЛОДУ.

22 СІЧНЯ 1919 РОКУ
У М. КИЇВІ.

ГОЛОВА ДИРЕКТОРІЇ

ЧЛЕНИ ДИРЕКТОРІЇ

ЧЛЕН - СЕКРЕТАРЬ

КЕРУЮЧИЙ СПРАВАМИ ДИРЕКТОРІЇ

«Акт Злуки, універсал про
об'єднання Української
Народної республіки і
Західно-Української Народної
республіки в Соборну
Україну», текст якого готував
прем'єр-міністр уряду
Директорії УНР Володимир
Чехівський

1918 році в Міністерстві сповідань та церковної політики, Володимир Чехівський заклав основи створення УАПЦ, а з початку 1919 року приклав максимум зусиль, щоб Українська Церква, незалежна від Москви, народилась в Україні. В жовтні 1921 року він готував та брав участь у Першому Всеукраїнському Церковному Соборі, який підтвердив автокефалію УАПЦ.

Володимир Чехівський був радником митрополита УАПЦ Василя Липківського, головним організатором та ідеологом Пастирських курсів, що готували священників для роботи в храмах УАПЦ. Саме в 1918–1922 роках він працював із активістами та священниками УАПЦ на Бориспільщині, і ця співпраця не припинялась аж до часу його арешту.

Декілька разів прізвище Володимира Чехівського згадується у матеріалах кримінальної справи Анатолія Олександровича Нестеренка, священника Бориспільської Свято-Миколаївської церкви, який впродовж 10 років розбудовував незалежну від Москви церкву на Бориспільщині.

Багатьох священників, що потім прийшли служити в храми Бориспільщини, Володимир Чехівський пізнав на Пастирських курсах, де він викладав ряд предметів. Його учнями були священники із сіл Велика Стариця Желевський Максим Омелянович, який у Гнідині створив парафію УАПЦ, а згодом і в деяких інших селах. Одним з кращих слухачів лекцій Володимира Чехівського став Кожодуб Роман Михайлович, священник села Мала Олександрівка, що не тільки створив парафію УАПЦ в цьому селі, а й переніс в Малу Олександрівку, збудував і власноручно розписав давній дерев'яний храм, що зберігся до наших часів.

Кожен, хто відвідував лекції Володимира Чехівського, ставав палким українським патріотом і борцем за незалежність України. Таким був випускник Пастирських курсів Марченко Василь Степанович, учасник Бориспільського антибільшовицького повстання 1920 року, священник УАПЦ міста Борисполя в 1923–1933 роках. Всіх їх, як і Володимира Чехівського, за велику любов до України, послідовні проукраїнські погляди біло розстріляно в різні роки.

Українського професора богослов'я Володимира Чехівського арештували 17 липня 1929 року у справі «Спілки визволення

України». Це була показова справа, сфабрикована ОДПУ Української ССР, що викривала вигадану антирадянську організацію серед української наукової та церковної інтелігенції й ставила за мету дискредитувати провідних діячів української культури та українського духовенства.

Одною з центральних фігур цієї вигаданої справи поруч з головою Президії ВУАН Сергієм Єфремовим став ідеолог УАПЦ, перший прем'єр уряду Директорії УНР Володимир Чехівський. Окрім нього по справі проходило 473 особи.

19 квітня 1930 року Володимира Чехівського засудили до розстрілу. Вирок замінили 10 роками ув'язнення в радянських концтаборах. В 1936 році його додатково засудили до трьох років позбавлення волі. 9 жовтня 1937 року Тройка УНКВС Ленінградської області засудила його до вищої міри покарання. 3 листопада 1937 року в Карельському урочищі Сандармох Володимира Чехівського разом з великою групою української інтелігенції, з нагоди 20-річчя жовтневої революції, було розстріляно.

[Гриценко А. П. Чехівський Володимир Мусійович, енциклопедія історії України в 10 томах. Наукова думка, 2013, т. 10, с. 537–784, ЦДАГО України, Ф.263, сп. 1, спр 65743. ФП]

Монета із зображенням
Володимира Чехівського

Архієпископ УАПЦ Юрій Міхновський і Бориспільщина

Юрій Міхновський один із тих лідерів Української Автокефальної Православної Церкви, хто впродовж багатьох років тісно співпрацював з лідерами автокефального руху Бориспільщини. Цей край був йому особливо близьким, бо він народився в Полтавській губернії, куди входили і села Бориспільщини, а, виконуючи обов'язки архієпископа Чернігівського, тісно співпрацював з іншими селами Бориспільського краю, які підпорядковувались Чернігівській губернії.

Історія зберегла частину документів, що засвідчують ці контакти. Так, у кримінальній справі священника Бориспільської церкви Анатолія Нестеренка читаємо:

«МИХНОВСКИЙ рекомендовал мне использовать связи и знакомства в Борисполе с целью открытия там церкви, хотя бы даже и обновленческой ориентации, но с наличием мирян украинцев. Приняв это задание от МИХНОВСКОГО, я узнал, что в Борисполе неофициально закрыта обновленческая церковь и в феврале 1937 г., выехав в Борисполь и собрав в прошлом активистов церковников ЧУПИРА Акима, КОНОПЛИЧА Михаила, ГОРОБЬЯ Павла и НИКОЛАЕНКО Сергея, написал заявление на имя митрополита-обновленца ЧЕКАНОВСКОГО и через ЧУПЫРЯ направил ему с просьбой об открытии этой церкви.

ЧЕКАНОВСКИЙ добился открытия церкви в Борисполе официальным путем, командировал обновленческого священника Леонтия ДАНИЛЕВИЧА, который, прибыв на место и зарегистрировавшись в РИКе, прихода не принял, т.к. местные власти церковь не дали, а к тому же она была засыпана зерном. Привлеченные для открытия церкви мной перечисленные лица вошли в соглашение

Архієпископ УАПЦ Юрій Міхновський

с районними властями на вивоз зерна за свій счет с тем, чтобы церковь вернули и когда зерно было вывезено, то эти люди во главе с прибывшим священником, были арестованы.

В мае 1937 г. встретив МИХНОВСКОГО в обновленческой церкви на Петровке в Киеве, я рассказал ему, как смог выполнить его поручение.»

[ЦДАГО України, Фонд 63, Оп. 1, справа 65743 – ФП]

Каральні органи радянської влади після арешту Юрія Міхновського 4 вересня 1937 року арештувала всіх, хто хоч якось був причетний до діяльності архієпископа.

9 вересня 1937 року Гороб'я Павла Федоровича, жителя міста Борисполя, 1874 року народження, звичайного колгоспника, що брав участь у створенні оновленої церкви в Борисполі засудили до 10 років концтаборів, з яких він не повернувся.

15 вересня 1937 року засуджено до 10 років концтаборів Данилевича Леонтія Панасовича, бориспільського священника УАПЦ та Української оновленої церкви, 1874 року народження. З концтабору він також не повернувся.

16 жовтня 1937 року засудили до 5 років ув'язнення Чупиру Якіма Івановича, що підтримував ідею Юрія Міхновського по створенню на Бориспільщині Української Автокефальної Православної Церкви.

22 вересня 1937 року розстріляли соратника Юрія Міхновського – Осницького Захара Васильовича, 1896 року народження, священника села Вороньків та Гнідин.

Також відомо, що багатьох священників Бориспільщини висвячував особисто архієпископ Юрій Міхновський. Зокрема, про це пише в своїй анкеті делегат Другого Всеукраїнського Православного Собору Української Автокефальної Православної Церкви, в минулому священник села Вишеньки, Василь Дорошенко.

Про біографію Юрія Міхновського зовсім обмаль інформації, важко навіть віднайти його світлини. Юрій Міхновський народився 1866 року у селі Піщаному Золотоніського повіту Полтавської губернії. Батько Юрія – Михайло Міхновський, священник і ви-

датний діяч УАПЦ, а його брат Микола Міхновський – видатний діяч Української революції 1917–1921 років.

Навчався Юрій Міхновський в духовній школі, згодом – у Полтавській духовній семінарії. У 1889 році вчителював у селі Піщаному. У 1889–1891 роках – дяк у місті Іркліїві, а згодом – у Домантовому, церкві архістратиґа Михаїла в Нових Санжарах.

1894 року він став священником у Золотоноші (Полтавщина, тепер Черкаська область). Висвячений на єпископа УАПЦ 28 жовтня 1921 року. Був єпископом Золотоніським, потім згодом архієпископом Чернігівським (1921–1922 роки). У 1923–1931 роках без церковної округи як парафіяльний священник служив на Полтавщині. З 1931 року перебував у Києві, де виконував обов’язки настоятеля собору Святої Софії. Організовував допомогу селянам, які потерпали від голодомору 1932–1933 років.

Все життя Юрія Міхновського було віддане боротьбі за незалежність України і вільну від московських пут Українську Автокефальну Православну Церкву. За це його 11 липня 1937 року і арештувала московсько-більшовицька влада разом із сімома соратниками.

Допитували Юрія Міхновського всього один раз, під тортурами він визнав все, що хотіли почути від нього його кати. Розстріляли українського архієпископа 16 жовтня 1937 року разом із іншими священнослужителями.

Матеріали кримінальної справи подаються мовою оригіналу.

АНКЕТА АРЕСТОВАННОГО

1. **Фамилия:** Михновский
2. **Имя и отчество:** Юрий Михайлович
3. **Дата рождения:** 18 января 1866 год
4. **Место рождения:** село Пещаное Золотоноского уезда Полтавской губернии
5. **Место жительства (адрес):** г. Киев, Энгельса, № 15
6. **Профессия и специальность:** иждивенец
7. **Место службы и должность или род занятий:** иждивенец
8. **Паспорт:** г. Киев Жовтневый район
9. **Социальное происхождение:** сын священника

10. **Социальное положение:** из семьи крестьянина – священнослужителя
- а) до революции – священнослужитель
 - б) после революции –
11. **Образование:** духовная семинария
12. **Партийность:** беспартийный
13. **Национальность и гражданство (подданство):** украинец, УССР
14. **Категория воинского учета и где состоит на учете:** не состоит
15. **Служба в белых и др. к.р. армиях, участие в бандах и восстаниях против Соввласти (когда и в качестве кого):** нет
16. **Каким репрессиям подвергался при Соввласти: судимость, арест и др. (когда, каким органом и за что):** нет
17. **Состав семьи:** сын Владимир Юрьевич, Николай Юрьевич
- Подпись арестованного /подпись/
- 1. **Особые внешние приметы:** седой
 - 2. **Кем и когда арестован:** НКВД УССР
 - 3. **Где содержится под стражей:** –
 - 4. **Особые замечания:** –
- Подпись сотрудника, заполнившего анкету:
2 июля 1937 года.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Город Киев, 4 сентября 1937 года. Я, оперуполномоченный 8-го отделения 4 отдела УГБ НКВД УССР рассмотрев следственные материалы по обвинению гражданина Михновского Юрия Михайловича, нашел, что произведенными следственными действиями установлено, что он является активным участником организации церковников, был одним из её организаторов.

На основании изложенного и руководствуясь ст. ст. 126 и 127 УКП УССР,

ПОСТАНОВИЛ:

Привлечь Михновского Юрия Михайловича в качестве обвиняемого, предъявив ему обвинения в том, что он является членом контрреволюционной организации церковников, принимал активное участие

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Киев, июля 10 1937 г. я, Опер. уполном. IV ОТДЕЛА
УГВ НКВД УССР ГОЛЬДВАРЬ
ев материалы по обвинению гр. МИХНОВСКОГО Юрия Ми-
хновича.

плениях, предусмотренных ст. ст. 54-II и 54-10
Р, выразившихся в том, что он является членом укра-
инской фашистской организация церковников, ве-
р агитацию.

то (привести мотивы избрания меры пресечения) что на-
ние его на свободе может повлечь за собой ход
ствия.

основании изложенного и руководствуясь ст. ст. 143, 145
КП УССР,

ПОСТАНОВИЛ:

рять мерой пресечения способов уклонения от суда след-
отношению к обвиняемому МИХНОВСКОМУ Юрию Михай-
у. - содержание под стражей в Спец. Корпусе
кой тюрьмы.

тоящее постановление представить Прокурору по Спец.
УССР.

Опер. Уполномоченный

Прокурору.

Согласен: Начальник 8 ОТД. IV ОТД. ГОЛЬДВАРЬ

Утверждаю: Начальник IV ОТД.

Постанова про арешт Юрія Міхновського від
10 липня 1937 року

в украинизации церкви, являлся одним из её руководителей. то есть в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 54—10, 54—11 УК УССР.

Копию настоящего постановления направить Прокурору по спец-делам УССР.

Оперуполномоченный /подпись/

Утверждаю /подпись/

Постановление мне объявлено /подпись/

5 сентября 1937 года

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

**Обвиняемого Михновского
Юрия Михайловича, 1866 года
рождения, бывшего
архиепископа украинской
церкви**

От 20 июля 1937 года

Вопрос: Следствию известно, что Вы являлись участником руководящего центра украинской контрреволюционной фашистской организации церковников. Расскажите, когда и при каких обстоятельствах была создана организация и какое участие Вы лично в ней принимали?

Ответ: Признаю, что я действительно являлся участником контрреволюционной фашистской организации украинских церковников и ее руководящего центра. Организация была создана мною во второй половине 1936 года по указанию и под руководством бывшего митрополита украинской автокефальной церкви Василия Липковского.

Последнего я знаю с 1921 года по совместной деятельности в украинской автокефальной церкви. Примкнув к украинской церкви в 1921 году, я вскоре убедился, что это широкая контрреволюционная националистическая организация, использующая церковь только в качестве ширмы для прикрытия своей антисоветской деятельности.

После ликвидации автокефальной церкви и переименования ее в украинскую православную церковь, в связи с чем Липковский был отстранен от церковных дел, я с ним связи не поддерживал до 1936 года. Фактически я, как и Липковский, оставался на контрреволюционных националистических позициях.

Протокол допроса
добровольного Мухомовского Юрия Михайловича
134
от 5 сент. 8 септ. 1937 г.

Вопрос: Следствием известно, что вы лично надвигивали связь с иностранными консулами в Киеве.

Расскажите следствием о характере этой связи и тех лицах при помощи которых связь с консульством была установлена.

Ответ: Связи с иностранными консулами, в каком бы то ни было форме я не имел.

Вопрос: В одном из заявлений по делу ваши следствием вы указали, что находился через иностранное консульство украинский агент с епископом Евлампием Балинским находящимся в эмиграции.

Расскажите, что вы предприняли в этом направлении.

Ответ: Никаких попыток к установлению связи с консулами за границей епископом Балинским я не делал и заявленные по делу следствием не делал.

Вопрос: Вы не знаете ли следствием. Еще до начала вами указанного расследения, вами сообщались ли вам об этом показания на следствии, а именно, что вы на одном совещании центра Французской организации при посредничестве Мухомовского Юрия Михайловича в Киеве во время пребывания консула в Киевском консульстве связи с епископом Балинским, а с ним консулом находившимся за границей, а с консулом поддерживал связь через одну из женщин, работавшую там. Эти сведения, по вашему мнению, являются ли достоверными, и в каком направлении вы их указали?

Ответ: Не могу ли эти сведения.

Мухомовский

Протокол допиту Юрія Мухомовського від
05 вересня 1937 року, стор. 1

В конце 1935 года в Киеве была закрыта последняя украинская церковь и, таким образом, мы лишились той лагерной базы, вокруг которой концентрировались контрреволюционные националистические силы.

Церковный актив сразу же начал хлопоты о восстановлении украинской церкви. Вскоре и я включился в активную деятельность в этом направлении.

В этот период в Киеве часто приезжал бывший архиепископ украинской церкви Владимир Ильич Самборский, проживавший в последнее время в Белой Церкви.

В один из своих приездов в 1936 году Самборский мне рассказал, что он в Белой Церкви организовал группу верующих, которые хлопотуют об открытии украинской церкви и рекомендовал и в Киеве усилить деятельность в этом направлении, указав, что нужно воспользоваться новой Конституцией в наших целях.

Весной 1936 года я посетил бывшего митрополита Василия Липковского с целью посоветоваться с ним и получить указания о нашей работе. В беседе со мной, Липковский просил информировать его, какую деятельность проводят теперь украинские церковники. Я ему сообщил о том, что после закрытия последней украинской церкви в Киеве, митрополит Иван Павловский выехал из Киева, что церковный актив не оставляет мысли о восстановлении украинской церкви и хлопотает в этом направлении перед органами власти, Липковский настаивал, чтобы мы действовали энергичнее и добивались во что бы то ни стало открытия украинской церкви, указав, что нельзя допускать, чтобы она погибла, так как церковь является оплотом украинской нации.

Далее Липковский рассказал мне, что он поддерживает связь с заграничными украинскими церковниками и в курсе их деятельности. В качестве последней новости он сообщил, что в Америке произошел раскол украинской церкви и Канадская церковь во главе с митрополитом Иваном Теодоровичем откололась от американской.

Осенью 1936 года я вторично посетил Липковского вместе с бывшим членом церковного совета активным автокефалистом Даниилом Захаровичем Жуком. Липковский поинтересовался, как продвигаются наши хлопоты об открытии церкви, о чем Жук подробно информировал его. В дальнейшей беседе Липковский указал нам на необхо-

димось создания националистической фашистской организации, которая поставила бы своей целью свержение советской власти и установление самостоятельного украинского государства фашистского типа. Кадры для организации должны быть взяты из числ националистического актива, который нужно подбирать и группировать вокруг церкви. По мнению Липковского, церковь остается единственно удобной легальной базой для антисоветской работы. Поэтому, для начала, он рекомендовал развернуть работу по организации движения за возрождение украинской церкви, для чего начать собирать подписи среди верующих и хлопотать в советских инстанциях. Из лиц, которые примкнут к этому движению, можно будет, по его мнению, сколотить крепкий националистический актив, который и составил бы основной костяк организации. В этом он видит первый путь к конечной цели – самостоятельности Украины...

Липковский заметил, что люди для осуществления поставленных перед нами задач найдутся, и тут же порекомендовал нам привлечь одного украинца, преданного человека, как он выразился. Фамилию его я забыл.

В конце 1936 года у меня было несколько встреч с Самборским на квартире у Жука в присутствии последнего. Иногда присутствовали также бывший украинский священник Павел Никовалевич Пичкаловский. Во время одной из таких встреч, не помню точно когда именно, присутствовали я – Михновский, Самборский и Жук. Я проинформировал их о том, что я установил связь с Липковским и изложил полученные от него установки о создании контрреволюционной организации. Самборский и Жук со мной согласились. Я рассказал, что Липковский предложил нам организовать руководящий центр и тут же наметил его состав, в который вошли: я – Михновский, Самборский, Жук, Цинкаловский. Идейным руководителем организации и его вдохновителем оставлен Липковский, который направлял нашу работу, но непосредственно в нашей практической работе не участвовал. На этом же совещании у Жука мы распределили между собой обязанности, а именно: Самборскому поручено было работа по созданию фашистских кадров на периферии, а я занялся организацией фашистских националистических групп по городу Киеву. Цинкаловский мне помогал, а Жук взялся за организацию движения за восстановление

украинской церкви, для чего приступил к установлению связей со старым националистическим церковным активом и собиранию подписей за открытие церкви. Он же взял на себя все официальные хлопоты в государственных инстанциях.

Вопрос: Изложите следствию политическую платформу Вашей контрреволюционной организации.

Ответ: Мы специально программы не вырабатывали, но она вытекала из тех задач, какие мы себе ставили, а именно: подготовка контрреволюционных националистических кадров для борьбы против советской власти за свержение и создание самостоятельного украинского государства с фашистским государственным строем.

Кроме того, на первых наших совещаниях не было ещё необходимости обсуждать програмные вопросы, так как мы друг друга знали продолжительное время по совместной контрреволюционной националистической деятельности и четко представляли себе, чего мы добиваемся.

Вопрос: Расскажите, какую практическую работу проводил Ваш центр?

Ответ: Лично я привлек в организацию следующих лиц, которым поручил создать контрреволюционные фашистские группы в городе Киеве:

- Дзюбенко Иван Иванович, с ним меня связал Цинкаловский, который отвел меня к нему на квартиру в марте 1937 года. Ему я поручил создать контрреволюционную фашистскую группу на Куриневке.

- Левчук Павел Иванович – бывший активный автокефалист, был сторожем в Софиевском соборе, завербован в организацию Жуком в январе 1937 года, после чего я с ним связался и поручил ему создать фашистскую группу в центре города.

- Костельнюк Иван Акимович – с ним я связался в конце февраля или начале марта 1937 года. Ему я поручил создать группу на Солюменке. Для собирания подписей для открытия церкви он мне рекомендовал другого человека по имени Андроник и связал меня с ним. Через некоторое время Костельнюк приходил на квартиру к Жуку, когда и я там был и информировал нас о ходе работы.

- Плохой Василий Трофимович, 77 лет, столяр. Связался с ним в последних числах февраля 1937 года. Мы вдвоем с Цинкаловским зашли к нему.

ОБВИНИТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

По следственному делу № 625 по обвинению:

- ✓ 1. САМБОРСКОГО Владимира Ильича,
- ✓ 2. ЖУКА Даниила Захаревича,
- ✓ 3. ЦИНКАЛОВСКОГО Павла Николаевича,
- ✓ 4. ЛЕВЧУКА Павла Ивановича,
- ✓ 5. ДЗЮБЕНКО Ивана Ивановича

по ст.ст. 54-10, 54-11 УК УССР

- ✓ 6. МИХНОВСКОГО Юрия Михайловича,
7. ИВАШЕНКО Ивана Семеновича,
- ✓ 8. ЛУЧКО Семена Ивановича,
- ✓ 9. ЖЕЛИЩЕВИЧА Оскара Вильгельмовича,
10. ТАРБЕСА Федора Сафроновича

по ст.ст. 54-1^а, 54-10, 54-11
УК УССР.

В 1У-й Отдел УГБ НКВД УССР поступили данные о том, что в г.Киеве существует руководящий центр антисоветской фашистской организации украинских церковников, в составе архиепископов САМБОРСКОГО и МИХНОВСКОГО и активных церковников - ЖУКА и ЦИНКАЛОВСКОГО. На основании этих данных, указанные лица были арестованы и привлечены к следствию по настоящему делу.

Произведенным следствием установлено, что в начале 1936 года, по инициативе б. митрополита идеолога украинской автокефальной церкви Василия Константиновича МИХНОВСКОГО, в г. Киеве и Киевской области была создана фашистская организация украинских церковников, поставившая своей целью свержение Советской власти и создание самостоятельного украинского фашистского государства под

Мы с Цинкаловским посетили Липковского по случаю его именин. Тогда я информировал его о ходе сбора подписей и созданию контрреволюционных групп по Киеву.

Далее на вопрос Цинкаловского, Липковский подробно рассказал нам о положении украинской церкви в Америке и Канаде, о причинах раскола, а также о положении украинских церквей в странах Европы, указав, что за последнее время он о них сведений не имеет.

Жук также посещал Липковского и информировал его о нашей работе, но уже без меня. Однажды, Жук принес записку от Липковского с указанием последнего, в каком порядке возбуждать ходатайство об открытии церквей.

Вопрос: Следствию известно, что Ваша контрреволюционная организация вела подготовительную работу к тому, чтобы использовать предстоящие выборы в Советы в контрреволюционных целях. Расскажите об этом.

Ответ: Когда я 7-го марта 1937 года был вместе с Цинкаловским у Липковского, последний завел со мной разговор о новой конституции и указал, что мы должны добиваться проведения выборов в Советы трудящихся и даже в Верховный Совет депутатов из верующих и духовенства. С этой целью он мне предложил развернуть агитационную работу среди верующих. Об этом я информировал на созванном через некоторое время совещании руководящего центра, сказав, что для достижения успеха нужно через руководителей контрреволюционных ячеек нашей организации при помощи церковного актива мобилизовать массы верующих вокруг выдвигаемых нами кандидатур с тем, чтобы все наши сторонники записывали эти кандидатуры в свои избирательные бюллетени при выборах и одновременно вычеркивали бы кандидатуры, выдвигаемые партийными организациями. Указания о развороте такой агитации мы своими группами делали, но практически к осуществлению этой задачи мы не успели приступить. В частности, мы не успели и кандидатуры наметить. Самборского я последний раз видел в первых числах мая сего года.

Показания записаны с моих слов, верно и мною прочитаны.

Михновский /подпись/

Допросил: /подпись/

Оперуполномоченный 4 отдела

УГБ НКВД УССР –

Лейтенант безопасности /подпись/ *Гольдфарб*

ВЫПИСКА

Из протокола № 84 заседания Тройки при Киевском облуправлении НКВД УССР от 9-го октября 1937 года

СЛУШАЛИ	ПОСТАНОВИЛИ
<p>4 / Михновского Юрия Михайловича, 1866 года рождения, уроженец села Пещаное Золотоношского района Киевской области, проживающего в городе Киеве, украинца.</p> <p>Обвиняется в том, что являлся активным участником и одним из руководителей фашистской организации украинских церковников, создал ряд фашистских ячеек в Киеве, поддерживал связь с иностранным консульством в Киеве, от которого получал указания по работе антисоветской фашистской организации, в частности, о развороте антисоветской работы, в связи с предстоящими выборами в Советы. Такие же указания им были даны низовым ячейкам организации в Киеве и на периферии. Через иностранное консульство Михновский связался с украинскими церковниками, находящимися за границей. От епископа Евгения Бачинского из заграницы получал указания о выполнении шпионских заданий консульства.</p>	<p>Михновского Юрия Михайловича – РАССТРЕЛЯТЬ Лично принадлежащее ему имущество – КОНФИСКОВАТЬ</p>

ВЫПИСКА ИЗ АКТА

Постановление Тройки УНКВД Киевской области от 9 октября 1937 года о расстреле Михновского Юрия Михайловича приведено в исполнение 16 октября 1937 года в 24 часов.

Комендант НКВД УССР

Капитан госбезопасности /подпись/ *Шашков*

[ЩАДГО України, Фонд 63, Оп. 1, справа 65743-ФП]

ВЫ П И С К А

ИЗ ПРОТОКОЛА № 84 ЗАСЕДАНИЯ ТРОЙКИ ПРИ КИЕВСКОМ ОБЛМРАВ-
ЛЕНИИ НКВД УССР от 9-го Октября 1937 года.

У С Л О В А :

П О С Т А Н О В И Л И :

дело № 625 НКВД УССР по обвинению:

1/ САМБОРСКОГО Владимира Ильича, 1882 г.р.,
ж.г. Киева, жит. г. Б-Церковъ, Архиепископа
автокефальной церкви, украинца.

Обвиняется в том, что с 1936 г. являлся
активным участником и одним из руководителей
фашистской организации украинских церковников.
Включал ряд фашистских ячеек в Киевской и Чер-
касской областях. Проводил антисоветскую ра-
боту в связи с подготовкой выборов в Советы.
В связях архиепископа МИХОВСКОГО с инос-
ранным консульством, был инициатором кампании
восстановление украинских церквей. Совершал
незаконные моления.

2/ ЖУКА Даниила Захаревича, 1857 г.р.,
ж.г. м. Вережниця /Польша/, жит. г. Киева, украин-
ца, Пред- церковного Совета.

Обвиняется в том, что являлся активным
участником фашистской организации украинских
церковников. Принадлежал к руководящему цен-
тру организации, руководил кампанией за вос-
становление украинских церквей, организовал
в этой цели тайный сбор подписей/собрал
500 подписей/. Создавал фашистские ячейки в
г.г. Киеве. Совместно с САМБОРСКИМ пытался
установить украинскую автокефальную цер-
ковь. На квартире у него происходили совеща-
ния участников организации и совершались не-
законные богослужения САМБОРСКИМ.

3/ ПИКАЛОВСКОГО Павла Николаевича, 1873
г.р., урж. г. Черкассы, Киевск. Обл. жит. г. Киева,
украинец.

Обвиняется в том, что являлся активным
участником фашистской организации украинских
церковников. Принадлежал к руководящему центру
организации. Создавал фашистские ячейки в Ки-
еве. Проводил активную работу по тайному обо-
ружению подписей на открытие автокефальной церкви.

4/ МИХОВСКОГО Юрия Михайловича, 1866 г.р.,
ж.г. о. Пещаное, Золотоношского р-на, Киевск. Обл.
жит. гор. Киева, украинца.

Обвиняется в том, что являлся

1. САМБОРСКОГО
Владимира Ильича,

2. ЖУКА
Даниила Захаревича,

3. ПИКАЛОВСКОГО
Павла Николаевича,

4. МИХОВСКОГО
Юрия Михайловича,

5. ИВАЩЕНКО
Ивана Семеновича,

6. ЛУЧКО
Семена Ивановича,

7. ЖЕЛЯШКЕВИЧА
Оскара Вильгельмови-
ча, и

8. ТАРБЕС
Федора Сафроновича

РА С С Т Р Е Д Я Т Ь

Лично принадлежащее
им имущество -

КО П И С К О В А Т Ь

*Виписка з протоколу засідання Тройки при
Київському управлінні НКВД УССР від 09.10.1937
року про розстріл Юрія Міхнівського та його
побратимів*

ВИСНОВОК ПРО РЕАБІЛІТАЦІЮ ЮРІЯ МІХНОВСЬКОГО

УТВЕРЖДАЮ

Прокурор города Киева
Советник юстиции 3 класа
/подпись/ В. И. Шевченко
10 июля 1989 года

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В отношении Михновского Юрия Михайловича, по материалам уголовного дела (арт. № 55422)

Михновский Юрий Михайлович, 1866 года рождения, место рождения – село Пещаное Полтавской области, беспартийный, до ареста – служитель культа, до ареста проживал по адресу город Киев, улица Энгельса, 15, квартира 13, принятыми мерами родственники не установлены.

Арестован 11 июня 1937 года УГБ НКВД УССР по обвинению в совершении преступлений, предусмотренных ст. 54-10, 54-11 УК УССР, за то, что **«являлся активным участником и одним из руководителей фашистской организации украинских церковников, проводил вербовку в городе Киеве»**. По постановлению Тройки при КОУ НКВД УССР от 9 октября 1957 года **подвергнут расстрелу** 16 октября 1937 года. Обвинение построено на собственных показаниях и никаких других обвиняемых, проходящих по этому делу.

Михновский Юрий Михайлович подпадает под действие ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16 января 1989 года **«О дополнительных мерах по восстановлению справедливости в отношении жертв репрессий, имевших место в период 30-40-х начала 50-х годов»**.

Старший помощник прокурора города
Киева по надзору за следствием в органах
Госбезопасности старший советник
Юстиции /подпись/ Л. М. Абраменко
Начальник следственного отдела
КГБ Украинской ССР по г. Киеву и
Киевской области, подполковник /подпись/ А. Ф. Береза
30 июня 1989 года
Исп. *Марушевский С. Б.*

[ЦДАГО України, Фонд 263, Оп.1, Справа 55422]

Єпископ УАПЦ Григорій Стороженко

Григорій Стороженко в 1921–1925 роках був духовним керівником Київської церковної округи Української Автокефальної Церкви, до якої входила і Бориспільщина. Він часто бував у Борисполі, дуже детально знав стан церковних справ новоствореної там української церкви.

Благочинний Бориспільщини Анатолій Олександрович Нестеренко згадує, як Григорій Стороженко, переймаючись важливістю для України справи, говорив йому, що шукає не просто священників, а українських патріотів. Йому вдалось віднайти таких і на Бориспільщині. Багатьох з них він особисто висвятив на священників.

Григорій Стороженко розумів, що кожен з духівників повинен бути освіченим, добре знати українську історію та українську культуру.

На Пастирських курсах УАПЦ він викладав географію і розповідав слухачам про всі українські землі, що споконвіку належали Україні і були забрані іншими державами в першу чергу Росією. На Київщині Григорій Стороженко чітко проводив проукраїнську духовну політику.

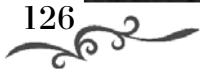
Бориспільський благочинний Анатолій Нестеренко свідчив, що в 1924 році, коли Григорій Стороженко приїздив у Бориспіль, він у церкві закликав людей твердо триматися ідей Української церкви і Української держави.

В 1937 році його арештували разом з колишніми бориспільськими священниками Анатолієм Нестеренком та Аверкієм Колядою. Осудили і розстріляли їх також в один день.

Щоб відчути велич українського патріота Григорія Стороженка, варто бодай поверхово познайомитись з його біографією. Він

Єпископ УАПЦ Григорій Стороженко

народився в селянській родині у с. Решетилівці Полтавської губернії. Здобув вищу економічну освіту у Київському університеті Святого Володимира. Працював вчителем, статистом в Полтавській земській Управі до 1917 р., потім – економістом статистичного планування у м. Києві.

З 25 квітня 1918 року завідував відділом митного нагляду і статистики Міністерства торгівлі і промисловості Центральної Ради Української Народної Республіки (УНР). За Директорії УНР він – начальник відділу торгового представництва за кордоном і міжнародного економічного зближення, начальник департаменту торгівлі та промисловості. З листопада 1919 року виконував обов'язки директора департаменту Внутрішніх справ Міністерства народного господарства.

В жовтні 1921 року на Першому Всеукраїнському Православному Соборі в Києві був висвячений на пресвітера (ієрея) УАПЦ.

27 листопада 1921 року у Софіївському Соборі хіротонізований на єпископа Київського УАПЦ. А особисто сам він висвятив близько 100 нових священників.

У 1921–1925 роках Григорій Стороженко – духовний керівник Київської церковної округи УАПЦ.

15 жовтня 1922 року він був вперше арештований та ув'язнений Київським губернським відділом ВЧК-ОГПУ (НКВС) за участь у похоронах українського композитора Кирила Стеценка, але з офіційним формулюванням звинувачення – «за контрреволюційну діяльність». Мешкав на вулиці Стрілецькій № 1-Б кв. 9 в Києві.

24 жовтня 1924 року Григорій Стороженко був заарештований вдруге за розсилання листів з відозвами до українського духовництва рятувати Православну Церкву, заклики викладати християнську етику молоді і дітям в школах. Був звинувачений у тому, що молитвою «служив панахиди за розстріляних органами радянської влади» – відчитував душі членів українських військових патріотичних організацій, як «учасник контрреволюційної націоналістичної організації церковників».

В своїй роботі єпископ приділяв велику увагу праці із жінками. Та організував православне Сестринство в церкві з 150 жінок для плекання морального достоїнства серед українського жіноцтва і

Будинок на вул. Стрілецькій, 1, де мешкав Григорій Стороженко у Києві 1922 року. (Світлина 2015 р.)

виховання благочестя в українських матерів для підтримки сімейних цінностей в українському суспільстві.

Григорій Стороженко в зв'язку із заборонаю Київської прокуратури виїжджати з міста Києва пише до слідчого заяву з проханням дозволити виїзд до м. Бориспіль, де йому необхідно виступити перед прихожанами.

[ЦДАГО України, Ф.263, оп.1, спр. 43797]

У 1925 році під «тиском» комуністичного режиму Григорій Стороженко відійшов від служіння в церкві. Вступив на світську (державну) службу. Працював головним бухгалтером в «Бумтресті», завідував плановим відділом «РайСанКонтори» Ленінського району м. Києва як економіст-плановик. Але він завжди перебував під «оперативним стеженням» спецслужб (НКВС), котрі часто «сприяли» його звільненню з роботи за причетність до УАПЦ. Так вони забирали в нього право на достойне матеріальне прожиття.

В зв'язку з цим він змушений був у селі Баришівка придбати присадибну земельну ділянку («дачу»), щоб якось прогудуватися.

У 1926 році Григорій Стороженко змушений був під тиском державної спецслужби зректися сану єпископа УАПЦ. І тоді ж державою він був позбавлений цивільного права брати участь у виборах. Після висловів на адресу деяких боягузливих і морально нестійких представників православного духовенства, які піддалися агресії тоталітарного режиму і співпрацювали зі спецслужбами, за ним встановили щоденне «оперативне стеження».

4 грудня 1937 року Григорій Стороженко був заарештований за офіційним звинуваченням у причетності до «української контрреволюційної фашистської організації церковників, яка ставила собі за мету побудову незалежної української держави з буржуазно-капіталістичним устроєм». Під таким звинуваченням через тяжкі тортури його примусили особисто підписатися на документах слідчої справи (аркуші допитів забризкані кров'ю). Там є і така фраза «у зв'язку з моїми націоналістичними переконаннями українця...». В справі всі його відповіді юристами НКВС спотворювалися, слідчі перекручували слова і факти для підганяння «під статтю» антирадянської пропаганди та зради Батьківщині. Про їх рівень кваліфікації в області юриспруденції і криміналістики можна судити з протоколу допиту, де в графі «особливі прикмети» Стороженка Г. ними записано одне слово – «священник»... З Григорія Стороженка «вибили зізнання», що він у 1921 році фактом прийняття священства «вступив у націоналістичну організацію церковників», і є «учасником націоналістичної контрреволюційної організації церковників» у Києві по вулиці Урицького № 54 кв. 4. «Особлива трійка» НКВС Київської області 22 грудня 1937 р. винесла секретний вирок (без суду і адвоката, без дотримання процесуальних норм) про розстріл священника УАПЦ Григорія Стороженко. А 28 грудня того ж року він був розстріляний. На момент репресій він був одружений, мав двох дітей.

Григорій Стороженко реабілітований 16 січня 1989 року.

Матеріали кримінальної справи 1924 та 1937 років подаються мовою оригіналу.

Будинок на вул. Рейтарській, 29, де мешкав Григорій Стороженко у Києві 1924 року. (Світлина 2015 р.)

Дело № 174

По обвинению Стороженко Григория Демьяновича

Начато 30 мая 1924 года

Окончено 30 июля 1924 года

АНКЕТА № 340

Для арестованного 30 мая 1924 года

Фамилия – Стороженко

Имя, отчество – Григорий Демьянович

Год рождения – 1881 год

Место рождения – Полтавская область, м. Решетиловка

Адрес – Рейтарская № 29, кв.1 (город Киев)

Время ареста – 1924 год, мая 24 дня

№ ордера – 255

Национальность – украинец

Подданство – украинское

Заняття і посада в момент арешту – єпископ української автокефальної церкви

Місце служби – Київський округ

Соціально-професійна належність – крест'янин

Партійність – беспартійний

Що робили при білих – не було на території білих

Коли прибув – 1924 року травня 24 дня

Склад сім'ї – дружина Ольга, 26 років, домогосподарка, дочка – Наталія, 17 років, учениця, син 18 років, учень.

Підпис арештованого /підпис/

Де утримується – ГПУ

За ким зарахований – КГП

Підстава на зарахування – ордер 255»

[ЦДАГО України, Ф. 263, оп.1, спр. 43797]

До Київського ГПУ
Єпископа Київського
Григорія Стороженка

ЗАЯВА

Розпорядженням КО ГПУ мені заборонений виїзд з міста Києва. Отже, відсутність на території Київської округи єпископа зле відбувається на справі церковній в той спосіб, що чорна сотня починає ширити чутки між темною молоддю про появлення різних антихристів, з якими треба боротися копанням криниць, становленням хрестів, печенням проскур, яких антихрист уникає вживати і т.п.

Борячись з усякими подібними релігійними забобонами, я вважаю за доцільне в інтересах не тільки церковних, а і загальнолюдського сумління мобілізувати подібну темряву, тому прошу Гос прокуратуру дозволити мені виїзд по парохвіям дорученої мені єпархії. **В першу ж чергу не відмовити від розрешення на виїзд до міста Бориспіль.**

/підпис/ Стороженко

17 липня 1924 року

[ЦДАГО України, Ф. 263, оп.1, спр. 43797]

ЗВЕРНЕННЯ ЄПИСКОПА ГРИГОРІЯ СТОРОЖЕНКА ДО ПАРАФІЯН УАПЦ КИЇВЩИНИ

**З ласки Божої та волі Автокефальної
Автономної Церкви
Єпископ Київський та Межигірський
Григорій Стороженко**

ДО ПАСТИРІВ КИЇВСЬКОЇ ПОВІТОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ

Милість Вам від Бога і спокій та любов хай збільшиться.

Рік вже минає, з ласки Божої, як воля Повітового Київсько-го Церковного собору поклала на мене тяжкі, але й урочисті обов'язки служіння матері нашій, відродженій Українській Православній Автокефальній Церкві та терені Київського Церковного Повіту.

За цей, хоть і не довгий, час, відвідуючи парахвії, я ознайомився з життям Церкви, її потребами, вимогами, радощами, та печалями в сфері релігійного та духовно-морального стану. Ознайомився я і з тими силами, які мають пастирі нашої Церкви, як співробітники в служінні правді Божій на Великій Божій Ниві. На сей останній бік служіння Абсолютній Істині в церкві нашій мусимо звернути особливо пильну увагу в сей відповідальний, та церковно-історичний мент, коли в тяжких іспитах Божих відроджується, як загально-громадське наше життя, так і життя релігійно-церковне.

Кайдани з нашої Української Церкви падають. Отже, після знаття з Церкви державної опіки хоть уста і відкрились для захісту Христової віри, але й безвірство теж набуло великої пошани: тому, народна наша Українська Церква, що захоче в собі велетенські будівничі соки вільного народнього життя, мусить широко відчинити двері всім, хто хоче пізнати Істину і визволитись від кормиги темного зв'язного рабського духовного життя, та спільно з Церквою Українською піти назустріч Сходящому Новітньому Сонцю Правди – правдивому, вільному, братерському життю, поєднаному любов'ю та згодою всіх народів світу.

Величні завдання стоять перед нами, першими слугами Церкви і вимагають від нас, крім світлої, глибокої віри в правоту нашого служіння, ще й всебічного знання, істинного розуміння перемін в нашій відродженій церкві; знання і свідомости того, що твориться в цілому світові; знання психологічних та душевних, масових, народніх почувань та переживань нашого побожнього українського народу.

Тільки осягнувши розумом та почуттям цілої української громади вірних всієї церкви нашої повітової великі скарги та дорогоцінності кришталювої Христової віри та міцно з'єднавши всі культурно-релігійні творчі сили всього побожного нашого народу, ми можемо очистити, зберегти та захистити від нападі слугів тьми віку сього чистоту віри Христової та піднести духовне життя нашого народу. На перекір тяжким умовам служіння в нашій Церкві Українській виявимо, любі брати мої, народні пастирі, всю силу присутньої у нас благодати Духа Святого, це зогріває охолодівшу духовну природу. Понесемо ж знання світла Христової науки, теплоту любові, правду, свідомість, та єднання до, Богом доручених, через волю нашої церкви, побожних душ нашого народу.

Се ж до нас, пастирі, відносяться слова нашого Спасителя: «Ви сіль землі, ви світло світові.» Будьмо ж сілля і зміцнюймо наши парахвії, зберігаючи їх в моральній силі. Як світло — просвітлюймо життя їх світлом Христової істини.

Велика сила і невиразна краса нашого церковного богослужіння на рідній нашій українській мові. Незміримо глибока по змісту, старовинна, доби розвіту Церкви Володимира, церковно-народня пісня служила для всіх обтяжених суєтою життя душ нашого народу, джерелом самих високих та чистих радощів і надій. Тому, брати мої, пастирі, пильнуйте і дбайте про красу богослужіння у Ваших парахвіях.

Живе вільне, могутнє натхненне слово пастиря, сказане при кожному случаї, де збирається на громадську молитву народ, а особливо в неділі та свята дає і дасть добрі наслідки, наближаючи серця слухачів до добра, світла, відвертаючи від зла, темряви, несвідомости, духовної неволи. Учімо

ж, брати пастирі, наші пастви, бо коли правдива проповідь слова Божого завше була необхідна, то в сі часи, коли наш нарід розумово розвивається і в його умі виникають нові запитання – відповідь відносно віри на сі запитання розуму, мусять обнімати частину Христового навчання в обсягу глибини його розуміння в загальносвітовій височині розвитку людини.

Разом з цім, єсть конечна потреба і в навчанні основ віри Христової у формі катехизній, особливо там, де ще твердо стоїть казньонна російська Церква, слуги якої продовжують отруювати душу нашого темного, але віруючого селянина, робітника ядом наклепів на відроджену Українську Православну Автокефальну Церкву, або де поширені наслідки діяльності, зазначених вище слугів – різне сектанство та без-

вірство. В дні великого посту, коли перед покаянням серця та душі віруючої людности широко та глибоко відкриваються для благодіючого пастирського правдивого побожного впливу, пеклюйтеся, пастирі, дати братам, парахвіянам Ваших парахвій шляхом катахизії знання про головні, основні істини Христової віри православної. Учить, пастирі в храмах не тільки дорослих братів, але і дітей, особливо дітей. Це нехай буде перший наш обв'язок. На великій, родючій, хоть і забрудненій пилом сучасного безвірства з його наслідками, Божій Ниві сійте і пеклюйте в юних серцях начало істини, любові, свідомости, які начала дадуть корісних членів істинної громади вірних — Української Православної Автокефальної Церкви та вільних, вірних, свідомих, чесних синів та дочок нашої матері України.

Перший Всеукраїнський Православний Церковний Собор 1921 року, що відродив Рідну Церкву до вільного життя. Один із делегатів — Григорій Стороженко. В центрі — Василь Липківський. Серед інших — делегати від парафій Бориспільщини

Отже, і прекрасне богослужіння, і проповіді, і учительство досягнуть своєї цілі тільки тоді, коли пастирі прикладом свого життя, яке єсть на виду у всіх вірних парахвії, будуть вести по шляху тих істин христової науки, які пастирі самі проповідують.

Любі брати мої пастирі! Багато потребується від нас енергії, сили, всебічного, а особливо релігійно – церковного, знання тактовності для того, щоб, як це необхідно, нести високе, складне і надзвичайно відповідальне наше церковне служіння при сучасних тяжких умовах життя. Будемо ж прагнути, брати пастирі, до того, щоб ті знання, що ми маємо, були поширені, поглиблені до меж, які зміцнять наші розумові сили, та сили душі для достойного і успішного проходження нашого служіння. Засобами для цього можуть бути періодичні пастерські волосні та повітові наради, волосні, церковні бібліотеки, повітові літні, повторні курси та інше.

Безумовно, велика праця служіння церкви, служіння правді не підсилу окремому пастиреві, бо царство Боже на землі може б іти збудно тільки зусиллями цілої громади – всеї церкви, тому будемо дбати про скоріше відживлення і тих частин єдиної нашої церкви – Матері, які ще продовжують бути змертвленими, не будучи зогрітими теплою благодаті Духа Святого, що перебуває в нашій церкві, бо тимчасово ще знаходяться під впливом гіпнозу слугів князя віку темного – казьонній російській церкві.

Отже, гідна захистити Христову віру православну та самобутність побожного нашого Українського народу тільки єдина, – без розподілу на живу, мертву, оновлену та інши – Українська Православна Автокефальна наша церква – Матір. Та тягар боротьби за ідеали Христові в нашій церкві, брати пастирі, особливо збільшиється умовами земного, матеріяльного порядку, без яких умов майже неможливе виявлення реальної любові, милосердя до братів наших, що потребують моральної та духовної допомоги в боротьбі за свої світлі ідеали в церкві нашій Христовій. На Вас, пастирі, церква наша і тут покладає велику і почесну працю перших порадиників братів парахвіян

у справі налагодження та своєчасної передачі до повітового церковного центра добровільних внесків.

Звернемо ж, брати пастирі, пильну, серйозну увагу і на сю форму нашого служіння церкві, пам'ятаючи, що до матері української церкви протягають духовні руки і очи, просячи зміцнення від духовної сліпоти брати наши українці з усіх кутків нашого повіту, і, навіть інших країн світу.

Нехай же Київська повітова церква, що перша розпочала церковновизвольну справу на Україні буде іти вперед і інших сестер повітових церков у всіх галузях церковного життя, за собою веде. Спільними силами з братами парохвіянами в дружній організованій, вільній родині, – повітовій нашій церкві, брати пастирі, творимо єдину, могутню, свідому, бадьору внутрішню духовну силу побожного українського нашого народу. Нашим служінням любим нашу воскресшу матір – Українську Православну Автокефальну Церкву і в цю останню тяжку хвилину за неї Господа молим. А Бог, що нині нас, довготерпеливих, віруючу українську людність визволяє з лабет неволі, поставивши на сторожі коло нас рідне українське наше слово, хай буде допомогою і надалі в нашому, пастирі, служінню правді Божій. Я ж, перший слуга повітової нашої церкви буду молити милосердного Господа, щоб він допоміг нашому церковному повітовому кораблю прийти по схвильованому бурєю напастів життєвому морю до тихого пристановища – до спокійного побожього, свідомого, вільного, братерського життя всього побожного українського нашого народу. Амінь.

Єпископ Київській та Межигірській, рукою власною

Григорій СТОРОЖЕНКО /підпис/

Року Божого 1924

Місяця Березня, дня I.

З ОРИГІНАЛОМ ЗГІДНО:

Уповноважений /підпис/

[ЦДАГО України, Ф. 263, оп.1, спр. 43797]

«ПОСТАНОВА

Року 1924 липня 30 дня, місто Київ. Прокурор по адміндогляду, розглянувши в порядкуві І п. 107 ст. КПК дознання попередньо в КВДПУ по справі по обвинуваченню громадянина Стороженка Григорія Дем'яновича по 121 і 119 ст. КК ц маючи на увазі, що в даному разі немає складу злочинства, передбаченого 121 ст. КК, бо Стороженко виказав лише намір на цей злочин, але не приступив до його виконання, й що з другого боку в дознаванні немає матеріалів для обвинувачення його в злочинстві, передбаченому 119 ст. КК керуючись 226 і 206 ст. КПК ПОСТАНОВИВ:

Дознання це на підставі 5 п. 4. ст. КПК через відсутність складу злочинства провадженням надалі залишити, повернувши його при копії цієї постанови для схову до КВДПУ.

Прокурор по адміндогляду /підпис/

Згідно: діловод /підпис/

[ЦДАГО України, Ф.263, оп.1, спр. 43797]

ОБЗОРНАЯ СПРАВКА

По делу оперативного учета № 11554

Стороженко Григорий Демьянович, епископ автокефальной украинской церкви

Из материалов дела видно, что в мае 1923 года Стороженко Г.Д. был арестован на основании показаний обвиняемого Гура Ивана Михайловича от 9.X.1922 года о том, что Стороженко во время похорон композитора Стеценко произнес речь, которая носила характер антисоветской агитации. Из-за недоказанности этого факта дело Стороженко прекращено и из-под стражи он был освобожден. Из материалов дела № 11554 видно, что в 1924 году Стороженко будучи епископом разослал по епархиях воззвание с призывом к духовенству преподавать религиозное вероучение детям. В июле 1924 года был арестован и освобожден за малозначимостью.

Справку составил:

Оперуполномоченный УКГБ при СМ УССР по Киевской области

/подпись/ Бровкин

22 апреля 1937 года.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Город Киев, ноября 1937 года. Я, помощник начальника отделения 4 отдела УГБ КОУ НКВД УССР Дупенко, рассмотрев материалы по обвинению гражданина Стороженко Григория Демьяновича, 1881 года рождения, в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 54-10, 54-11 УК УССР, выразившихся в том, что он является участником контрреволюционной националистической организации церковников.

Нашел, что нахождение на свободе Стороженко Григория Демьяновича может отразиться на ходе следствия.

На основании изложенного и руководствуясь ст.ст. 143, 145 и 156 УКП УССР,

ПОСТАНОВИЛ:

Избрать мерой пресечения способов уклонения от суда и следствия по отношению к обвиняемому Стороженко Григорию Демьяновичу, т.к. это может отразиться на ходе следствия.

Настоящее постановление представить Киевскому областному прокурору.

Помощник начальника VI отделения IV отдела,

Сержант госбезопасности /подпись/ *Луценко*

Зам. Начальника IV отдела УГБ

Лейтенант госбезопасности /подпись/ *Каневский*

Зам. Нач. УНКВД по Киевской области

Майор госбезопасности /подпись/ *Бабич*

АНКЕТА АРЕСТОВАННОГО

1. **Фамилия:** Стороженко
2. **Имя и отчество:** Григорий Демьянович
3. **Дата рождения:** 1881 год
4. **Место рождения:** м. Решетилровка Полтавской области
5. **Место жительства (адрес):** г. Киев, Урицкого № 54, кв.4
6. **Профессия и специальность:** экономист-плановик
7. **Место службы и должность или род занятий:** экономист-плановик Ленинская райсан-контора
8. **Паспорт:** выдан 2 отделением РКМ Киевской облмилиции в 1935 году ЭИ № 061599

АНКЕТА АРЕСТОВАННОГО

1. Фамилия Стороженко
2. Имя и отчество Григорий Семьянович
3. Дата рождения: число 1881 год, _____ месяц
4. Место рождения ч. Решетинская Полилавский область
5. Местожительство (адрес) 2. Киев, Урицкого №54 №4
6. Профессия и специальность Экономист-плановик
7. Место службы и должность или род занятий Экономист-плановик
Ленинская Райбсан-кантора
(указать без сокращений, название предприятия или учреждения и характер производства)
8. Паспорт Выдан Исполнитель Р.К.М. Киевской обл. милиции
(когда и каким органом выдан, номер и категория, где прописан)
8-1937 г. № 72 № 061599
9. Социальное происхождение _____
(род занятий родителей и их имущественное положение)
10. Социальное положение из семьи крестьянина-бедняка
(род занятий и имущественное положение арестованного)
 - а) до революции учитель-счетовод-вспомогатель Землеустр.
 - б) после революции Экономист-плановик
с 1922 по 1926: священник и архитектор ЧАТУ.
11. Образование (общее и специальное) Высшее Экономическое

Анкета із кримінальної справи Григорія Стороженка, 1937 рік, стор. 1

12. Партийность (в прошлом и настоящем) 014

13. Национальность и гражданство (подданство) украинцем подданство

14. Категория воинского учета-запаса и где состоит на учете
не ся собі

15. Служба в белых и др. к-р армиях, участие в бандах и восстаниях против власти (когда и в качестве кого) неф

16. Каким репрессиям подвергался при Соввласти: судимость, арест и др. каким органом и за что) арестовывався 2 рази, в 1922 и в 1923 за адресованную действительность

17. Состав семьи Жена Ольга Варфоломеевна Вибришанка
(близкие родственники, их имена, фамилии, адреса и род зятятей)
Дашинська раніє розлучена в Сімолітській осередку
Син Юрій 11 лет учидец в школе

Подпись арестованного

Гр. Григорій

1. Особые внешние приметы

2. Кем и когда арестован 17 декабря 45 в кож и жид 4/10

3. Где содержится под стражей

4. Особые замечания

Подпись сотрудника, заполнившего анкету

4

декабрь

1937 г.

Анкета із кримінальної справи Григорія
Стороженка, 1937 рік, стор. 2

9. **Социальное происхождение:** —
10. **Социальное положение:** из семьи крестьянина – бедняка
- а) **до революции** – учитель-студент-статистик в Земском управлении
- б) **после революции** – экономист, статистик-плановик, с 1922 по 1926 годы священник и архиепископ УАПЦ
11. **Образование:** высшее экономическое
12. **Партийность:** беспартийный
13. **Национальность и гражданство (подданство):** украинец, СССР
14. **Категория воинского учета и где состоит на учете:** не состоит
15. **Служба в белых и др. к.р. армиях, участие в бандах и восстаниях против Соввласти (когда и в качестве кого):** нет
16. **Каким репрессиям подвергался при Соввласти: судимость, арест и др. (когда, каким органом и за что):** арестовывался 2 раза в 1922 и 1925 годах за антисоветскую деятельность
17. **Состав семьи:** жена Ольга Варфоломеевна Стороженко, домохозяйка, ранее работала в Смоленском ОСО, сын Юрий 11 лет, учится в школе
- Подпись арестованного /подпись/
1. **Особые внешние приметы:** нет
2. **Кем и когда арестован:** IV отделом УГБ КОУ НКВД
3. **Где содержится под стражей:**
4. **Особые замечания:**
Подпись сотрудника, заполнившего анкету:
4 декабря 1937 года.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

1937 года, декабря 5 дня

Я, врид. ПОМ. НАЧ VI Отделения IV отдела УГБ КОУ НКВД – сержант госбезопасности Луценко, рассмотрев протокол обыска произведенного у арестованного Стороженко Григория Демьяновича и найдя, что при обыске у Стороженко изъяты облигации на сумму 250 рублей,-

14

ПОСТАНОВЛЕНИЕ.

1937 года, декабря "5" дня.

Я, врид. Пом. Нач. УИ Отделения IV Отдела УТВ КОУ НКВД-
Сержант Госбезопасности ЛУПЕНКО, рассмотрев протокол обыска
произведенного у арестованного СТОРОЖЕНКО Григория Демьяно-
новича и найдя, что при обыске у СТОРОЖЕНКО изъяти облига-
ции на сумму 250 рублей, -

ПОСТАНОВИЛ:

Изъятие у арестованного СТОРОЖЕНКО Григория Демьяно-
вича облигации - сер. № 05727, обл. № 47,
сер. № 04832, обл. № 26,
сер. № 14195, обл. № 26,
сер. № 10899, обл. № 23

всего 4 купюра на сумму двести пятьдесят руб. сдать
в Финотдел КОУ НКВД.-

ВРИД. ПОМ. НАЧ. УИ ОТД-НИЯ IV ОТДЕЛА
СЕРЖАНТ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ

Лупенко

ЛУПЕНКО/

ПОГЛАСЕН: ЗАМ. НАЧАЛЬНИКА IV ОТДЕЛА УТВ
ЛЕИТЕНАНТ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ

КАНЕВСКИЙ/

ПРОВЕРЯЮЩ: ЗАМ. НАЧ. УНКВД ПО ИМВ. ОБЛАСТИ
МАJOR ГОСБЕЗОПАСНОСТИ

БАБИЧ/

Постанова про вилучення облігацій у Григорія
Стороженка від 05 грудня 1937 року

У С С Р

НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

ПРОТОКОЛ ОБЫСКА

1937 года Декабрь 14 дня, по и. н. к. у. Стороженки

14 октября 1937 г. Роу НКВД УССР Луганск

на основании ордера Киевского областного управления

НКВД УССР за № 6204 произвел обыск у гр-на Стороженко

Тригорий Демьянович

проживающего в г. Киеве

по улице Урицкого в доме № 54 кв. № 4

При производстве обыска присутствовали: Миницианер С. С. Стороженки
Р. М. Успенский и жена прокурора
Якубовская Нина

Согласно полученным указаниям задержан гр. Стороженко

Тригорий Демьянович

Узъято для представления в Киевское

Облуправление НКВД УССР следующее:

№№ п/п.	НАИМЕНОВАНИЕ ИЗЪЯТОГО	Количество	Качественное состояние
1	Паспорт на имя <u>Стороженко</u> <u>32 № 061599</u>	1 шт.	
2	Облигация <u>Биржевой палаты</u> <u>Львов</u> серии <u>10894</u> на сумму <u>100 р. ч. (сто р.)</u>	1 шт.	
3	Облигация серии <u>04832</u> <u>05427 1445</u> на сумму <u>150 р. ч. (сто пятьдесят)</u>	3 шт. ук.	

Протокол обыску у Григорія Стороженка від 04 грудня 1937 року

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Гор. Киев 12/хл 1937 года и Укр. Народ. Респ. Укр. Респ.
 НКВД УССР М. Ситенко Ильичев Васе рассмотрел следственный материал
 о гр-не Стороженко Григорие Демьяно-
виче

нашел, что произведенными следственными действиями установлено: Что Сторо-
женко является участником Украинской
Контрреволюционной Националистической Фра-
кционной Организации Церковников и про-
водит контрреволюционную деятельность

На основании ст. 126 УПК и руководствуясь ст. 127 УПК УССР,

ПОСТАНОВИЛ:

Привлечь гр. Стороженко Григория Де-
мяновича

в качестве обвиняемого, предъявив ему обвинение в том что он является участ-
ником Украинской Контрреволюционной, На-
ционалистической, Фракционной Организа-
ции Церковников и проводит контрреволю-
ционную деятельность.

т. е. в преступлениях предусмотренных ст. ст. 54-10, 54-11

УК УССР

Копию настоящего постановления направить Прокурору по спецделам

Арх. М. Ситенко Ильичев Васе М. Ситенко

Согласен Ильичев Васе М. Ситенко Ильичев Васе М. Ситенко
 Утверждаю Начальник УКРВД по Крив. обл.
Ильичев Васе М. Ситенко

Постановление мне объясно Ильичев Васе

12. декабря 1937 года.

Постанова про обвинувачення Григорія
 Стороженка від 12 грудня 1937 року

ПОСТАНОВИЛ

Изъятые у арестованного Стороженко Григория Демьяновича облигации – сер. № 05727, обл. № 47
– сер. № 04832, обл. № 36
– сер. № 14195, обл. № 26
– сер. № 10899, обл. № 33

Всего 4 купюры на сумму двести пятьдесят рублей сдать в фин-отдел КОУ НКВД.

Врид. ПОМ. НАЧ. VI отделения

IV отдела, сержант госбезопасности /подпись/ *Луценко*

Согласен:

Зам. Начальника IV отдела УГБ

Лейтенант госбезопасности /подпись/ *Каневский*

Утверждаю:

Зам. Нач. УНКВД по Киевской области

Майор госбезопасности /подпись/ *Бабич*

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1937 года декабря месяца 14 дня.

Я, Вр. НАЧ. VI отделения IV отдела УГБ УНКВД Лосев допросил в качестве обвиняемого

1. **Фамилия:** Стороженко
2. **Имя и отчество:** Григорий Демьянович
3. **Дата рождения:** 1881 год
4. **Место рождения:** м. Решетилровка Полтавской области
5. **Местожительство (адрес):** г. Киев, Урицкого № 54, кв.4
6. **Национальность и гражданство (подданство):** украинец, гражданин СССР
7. **Род занятий:** райсанконтора Ленинского района г. Киева, зав. плановым отделом
8. **Паспорт:** выдан 2 отделением РКМ Киевской облмилиции в 1935 году ЭИ № 061599
9. **Социальное происхождение:** с крестьян.
10. **Социальное положение:**
 - а) до революции – служащий

б) **после революции** – до 1921 – служащий, а затем служитель культа

11. **Образование:** высшее экономическое

12. **Партийность:** беспартийный

13. **Категория воинского учета и где состоит на учете:** снят с учета

14. **Служба в белых и др. к.р. армиях, участие в бандах и восстаниях против Соввласти (когда и в качестве кого):** не служил

16. **Каким репрессиям подвергался: судимость, арест и др. (когда, каким органом и за что):**

А) **до революции:** не подвергался

Б) **после революции:** в 1922 и 1923 годах подвергался арестам Киевским Губотделом ГПУ за контрреволюционную деятельность

17. **Состав семьи:** Ольга Варфоломеевна Стороженко, сын Юрий Григорьевич, 12 лет, живут по указанному адресу на моем иждивении.

18. **Участие в бандах, контрреволюционных организациях и восстаниях:** не участвовал.

ВЫПИСКА ИЗ ПРОТОКОЛА № 132

Заседания Тройки при Киевском Облуправлении НКВД УССР
от 22 декабря 1937 года

СЛУШАЛИ	ПОСТАНОВИЛИ
Дело № 15690 Киевского Облуправления НКВД по обвинению: НЕСТЕРЕНКО Анатолия Александровича , 1890 года рождения, уроженец и житель города Киев, украинец, бывший священник	НЕСТЕРЕНКО Анатолия Александровича – РАССТРЕЛЯТЬ Лично принадлежащее ему имущество – КОНФИСКОВАТЬ
СТОРОЖЕНКО Григория Демьяновича , 1881 годарождения, уроженец м. Решетилровка Полтавской области, житель города Киева, украинец, бывший епископ УАПЦ	СТОРОЖЕНКО Григория Демьяновича – РАССТРЕЛЯТЬ Лично принадлежащее ему имущество – КОНФИСКОВАТЬ

<p>КОЛЯДА Аверкия Петровича, 1889 года рождения, уроженец с. Юшков-Рог, Таращанского района, житель города Киева, украинец, бывшего председателя Киевской окружной центральной рады УАПЦ, служил прапорщиком в старой армии.</p> <p>Обвиняются в том, что являлись участниками украинской контрреволюционной, националистической организации церковников, являвшей своей целью свержение Советской власти на Украине при помощи интервентов и создание самостоятельного государства под протекторатом Германии.</p> <p>По заседанию руководящего центра организации проводили контрреволюционную националистическую деятельность.</p>	<p>КОЛЯДУ Аверкия Петровича – РАССТРЕЛЯТЬ Лично принадлежащее ему имущество – КОНФИСКОВАТЬ</p>
--	--

Содержатся под стражей в Киевской тюрьме.
Верно: Секретарь Тройки /подпись/ *АЛЪТЗИЦЕР*

ВЫПИСКА ИЗ АКТА

Постановление Тройки УНКВД Киевской области
от 22 декабря 1937 года
о расстреле Стороженко Григория Демьяновича
Приведено в исполнение 28 декабря 1937 года в 24 часов.

Комендант НКВД УССР
Капитан госбезопасности

/підпис/ Шашков

ВИСНОВОК ПРО РЕАБІЛІТАЦІЮ ГРИГОРІЯ СТОРОЖЕНКА

УТВЕРЖДАЮ

Прокурор города Киева
Советник юстиции III класса
/подпись/ В. И. Шевченко
23 мая 1989 года

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В отношении Storozhenko G. D. по материалам уголовного дела № 24782

Фамилия, имя, отчество: Storozhenko Grigoriy Dem'yanovich

Дата и год рождения: 1881 год

Место рождения: Решетилка Полтавской области

Сведения о партийности (в том числе № партийного билета):
беспартийный

Место работы и должность до ареста: заведующий плановым отделом «Райсанконторы» Ленинского района города Киева

Место жительства до ареста: город Киев, Урицкого, д. 54, кв.4

Данные о родственниках: принятыми мерами родственники не установлены

Дата ареста, предъявлявшиеся обвинения, когда и каким судебным органом было вынесено решение по делу:

арестован 4 декабря 1937 года Киевским областным Управлением государственной безопасности НКВД УССР. **Обвинялся в участии в украинской контрреволюционной националистической организации церковников и проведении по ее заданию контрреволюционной деятельности**, то есть в совершении преступления, предусмотренного ст. 54-10, 54-11 УК УССР. По постановлению тройки при Киевском Управлении НКВД от 22 декабря 1937 года расстрелян 28 декабря 1937 года.

СТОРОЖЕНКО Григорий Демьянович подпадает под действие ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16 января 1989 года «**О дополнительных мерах по восстановлению справедливости в отношении жертв репрессий, имевших место в период 30-40-х и начала 50-х годов**».

Старший помощник прокурора города Киева

по надзору за следствием в органах

госбезопасности старший советник

юстиции /подпись/ *Л. М. Абраменко*

Начальник следственного отделения КГБ

Украинской ССР по городу Киеву и

Киевской области, подполковник /подпись/ *А. Ф. Береза*

16 мая 1989 года»

[ЦДАГО України, Фонд 263, Оп. 1, Справа 60112 –ФП]

Голгофа архієпископа УАПЦ Степана Орлика і його побратимів з Бориспільщини

Українську Автокефальну Православну Церкву в 1917–1928 роках відроджувала зовсім невелика група відчайдушних українських патріотів. Серед них був і Степан Орлик 1891 року народження. Він закінчив Вищу теологічну школу у Франції. Спочатку працював священником Православної церкви на Волині, а пізніше — на Кавказі, в Тифлісі організував кілька українських парафій.

Українська революція покликала його до України, де він мав велике бажання долучитись до створення Нової, незалежної від Москви церкви. Про нього є зовсім мало біографічних даних, але про контакти Степана Орлика з Бориспільщиною в 1917–1921 роках згадував священник Бориспільської Свято-Миколаївської церкви Анатолій Нестеренко. Ці покази є в його кримінальній справі.

Він стверджував, що священник Гнідинської Свято-Миколаївської церкви Захарій Осницький — ставленик Степана Орлика. Це було в той час, коли Степан Орлик короткий час очолював Полтавську єпархію.

Для обох цих священнослужителів 1917–1921 роки були насичені яскравими подіями відродження з попелу Української Автокефальної Православної Церкви, про яку кожен з них мріяв давно і заради якої ладен був віддати життя.

30 жовтня 1921 року Степана Орлика на Першому Всеукраїнському Православному Соборі було висвячено на єпископа УАПЦ, і він став єпископом Волинським і Житомирським.

Далі їх життєві долі стають схожими, адже й одного й другого органи радянської влади за стійку проукраїнську позицію нещадно

Архієпископ УАПЦ Степан Орлик

переслідують. І Степана Орлик, і Захарія Осницький до останнього свого дня не зраджували митрополита Василя Липківського і тих ідей щодо створення Нової Української Церкви.

За це московсько-більшовицька влада три рази арештовувала Степана Орлика. Спочатку в 1923 році його засудили до двох років ув'язнення. Вдруге архієпископа кинули за ґрати напередодні Другого Всеукраїнського Православного Церковного Собору 18 липня 1927 року. У Харківському ізоляторі він важко переживав розлуку з молодою дружиною Катериною Петрівною, якій було 28 років (одружився вдруге після смерті своєї першої дружини). Не менш трагічно він переносив і розлуку із своїм 16-річним сином

Єпископат Української Автокефальної Православної Церкви. У другому згорі ряду перший від центру праворуч – Архієпископ Степан Орлик

Леонідом.

Перед слідчим Степан Орлик тримався гордо й незалежно, жодної вини своєї не визнав. Його засудили до 10 років ув'язнення й відправили на Соловки. На висланні він студіював медицину і відбував практику в лікарні концтабору. Відбувши свої 10 років вислання, Степан Орлик склав у Москві іспит в медичному інституті НКВД. Після цього його викликали до себе енкаведисти і запропонували посаду головного лікаря в концтаборі для венеричних хворих. Але архієпископ хотів повернутись в Україну, щоб працювати серед своїх, і тому відмовився. Прибувши до Житомира, він згодом був заарештований втретє і посаджений до темного тюремного карцеру. Через два місяці Степан Орлик осліп. Ще два місяці його, сліпого, водили на допити.

Цього разу під нестерпними тортурами він повністю визнав все, що хотіли його мучителі.

10 травня 1938 року Степана Орлика за нібито участь «у військово-повстанській організації» засудили до найвищої міри покарання – розстрілу. Вирок виконали 2 червня 1938 року.

Таким же трагічним було життя і Захарія Васильовича Осницького, який після служіння в храмі села Гнідин, певний час був священником Вороньківської церкви. Потім, намагаючись уникнути репресій, що масово проводились проти діячів Української Автокефальної Православної Церкви, став працювати простим фотографом. Але в 1937 році ця кривава хвиля накрила і його. Захара Осницького 15 вересня 1937 року Трійкою НКВС по Київській області засудили до розстрілу. Вирок виконано 8 травня 1937 року.

В цей період, як і у всій Україні, на Бориспільщині було розстріляно багато священників Української Автокефальної Православної Церкви.

[Бюлетень Благочинства й Краєвої Ради УАПЦ в Західній Німеччині, жовтень-листопад, 1956 рік, ч. 5 (15)]

Михайло Мороз і Бориспільська Церковна Рада УАПЦ

Михайло Наумович Мороз з перших днів української революції став активним борцем за незалежність України.

Він народився в 1876 році на Чернігівщині в козацькій родині. Батьки змогли йому дати середню освіту. В 1917 році його обрали головою комісії по виборах Всеукраїнських Установчих Зборів при уряді гетьмана Скоропадського. З цього почалась бурхлива громадська і політична діяльність Михайла Мороза, яка згодом коштувала йому життя.

В уряді Директорії Симона Петлюри в 1919 році він увійшов до Ради Міністерства віросповідань, став одним із засновників та лідером створення, розбудови Української Автокефальної Православної Церкви. З 1919 по 1924 роки Михайло Мороз обирався головою Всеукраїнської Православної Церковної Ради.

Саме в цей період він часто бував на Бориспільщині. Їздив по селах з метою створення місцевих парафій УАПЦ. Священник Бориспільської Свято-Миколаївської церкви Анатолій Нестеренко пригадує, що Михало Мороз контактував із благочинним Бориспільської округи, настоятелем Вишеньської Свято-Георгіївської Церкви Василем Дорошенком, з Іваном Кислициним, благочинним міста Бориспіль.

В 1923 році Михайло Мороз разом з архієпископом М. Стороженком створили міцну Бориспільську районну церковну раду, куди ввійшли миряни, заможні сільські господарі й торговці: Логвин Пантелеймон Васильович, Плотник Максим Антонович, Виноградний Сергій Денисович, Борець Іван Олексійович, Кондратенко Іван Петрович, рідний брат Івана Кислицина – Микола Кислицин, який переїхав із Житомира до Борисполя для роботи.

Для безпосереднього зв'язку із митрополитом Василем Липківським та Всеукраїнською Православною Церковною Радою було

*Михайло Мороз. Світлина 1 вересня
1903 р. (за ст. стилем) у Полтаві*

обрано голову Районної Церковної Ради Івана Кондратенка, священника із села Любарці, в минулому монаха і келейники митрополита Храповицького.

Така ефективна діяльність Михайла Мороза на своїй посаді свідчила про високі організаторські здібності, що не залишилися поза увагою каральних радянських органів.

Тим більше, що в 1921 році Михайло Мороз входив до Всеукраїнського Центрального Повстанського Комітету, який очолював борисполець Іван Чепілко. Головною метою цього органу було повалення московсько-більшовицької влади в Україні.

Вперше Михайла Мороза арештовують 10 жовтня 1929 року напередодні гучного і трагічного процесу «Спілки Визволення України». Його декілька місяців тримають в тюрмі, але в червні 1931 року кримінальну справу закривають. Повторно Михайла Мороза заарештовують 15 квітня 1938 року. В кримінальній справі всього один протокол допиту Михайла Мороза від 2 липня 1938 року на 45 сторінках. Безперечно, що під тортурами вину свою він визнав.

Михайло Мороз засуджений до розстрілу трійкою НКВС по Київській області 29 серпня 1938 року. Вирок виконано 2 вересня 1938 року, а реабілітовано українського патріота лише через 21 рік – 11 березня 1959 року.

[ЦДАГО України, Ф. 263, оп. 1, спр. 65747]

Архієпископ УАПЦ Володимир Самборський і Бориспільщина

Володимир Самборський — один із найактивніших діячів Української Автокефальної Православної Церкви.

Найбільше зусиль він приклав до створення українських парафій та розбудови нової української церкви на Київщині, зокрема і на Бориспільщині.

Його активність відразу потрапила в поле зору радянських каральних органів. В 1929 році його вперше арештували. За ґратами Володимир Самборський провів декілька місяців. З того часу архієпископ зазнавав постійних утисків з боку органів НКВД через активну участь у розбудові Української церкви, незалежної від Москви. Після ліквідації Української Автокефальної Православної Церкви він продовжував проводити церковні служіння і відразу в 1930 році почав відновлювати УАПЦ, але без назви «Автокефальна».

7 лютого 1934 року пленум Київської Єпархії Церковної Ради його обрав Духовним Керівником Київської Єпархії.

Його відданість Богу й Україні була безмежною. В цей період Володимир Самборський часто приїздив до Борисполя та сіл Бориспільщини, агітував за українську церкву, українську мову в храмах та закликав шанувувати в храмах Українських Героїв. Часто проводив службу в хатах бориспільців.

Настоятель Бориспільського Свято-Миколаївського храму Іван Бутко тісно з ним співпрацював. Збереглась навіть світлина, де він разом з архієпископом Володимиром Самборським та групою прихожан церкви міста Бориспіль.

Про приїзди Володимира Самборського до Борисполя свідчили жителі цього містечка Драник Данило Максимович, 1899 року народження, Борисенко Григорій Петрович, 1905 року народження та Гарбуз Василь, Яковенко Павло, Гріненко Іван.

Архієпископ УАПЦ Володимир Самборський

Тісні контакти у Володимира Самборського були із протоієреєм Вороньківської церкви Шпаченком Федотом Івановичем, який після розгрому Української Автокефальної Православної Церкви влаштувався в Києві (на Сталінці) робітником одного заводу, але до дня арешту Володимира Самборського підтримував зв'язки з ним.

В 1935 році владика Володимир Самборський повертається до Києва, зазнає утисків з боку радянської влади, через що змушений оселитися у Білій Церкві, де збирає підписи на відкриття нових парафій, здійснює таємні церковні відправи.

У січні 1937 року Володимир Самборський звертається до ВУЦВК з проханням дозволити йому взяти на себе організацію Української православної церкви. У червні цього ж року його як архієпископа Київського, останнього очільника УАПЦ було заарештовано і ув'язнено. 9 жовтня Тройка НКВД засудила Володимира Самборського та ще 7 священників до розстрілу. 16 жовтня 1937 року їх розстріляли у Биківнянському лісі.

Реабілітовано єпископа 30 червня 1989 року. Архівні матеріали подаються мовою оригіналу.

«Регистрационная карточка №23

Заполнившие эту карточку ложными сведениями отвечают перед Судом Республики

**Священнослужителя Автокефальной украинской церкви
Епископа Владимира Самборского.**

Самборский Владимир Ильич, 1882 года рождения, место прописки – город Киев, место рождения – город Киев, национальность и родной язык – украинец и украинский язык, сын дьяка, батько дяком служит и як сын дьяка, належав до сословия духовного гражданина, стан материальный: **надзвичайно тяжкий як раніш, так і зараз. Сім'я велика, дорослих 10 осіб і крім 2-х малих дітей, всі пристроєні; безпартійний, освіту здобув в Києві при бувшому Кадетському корпусі з 1889–1891 роки і Київській Духовній Семінарії, котру скінчив у 1902 році; православний».**

[ЦДАГО України, Фонд 263, Оп. 1 Справа 625]

«АНКЕТА»

Округа – Волинська

Район – м. Житомир

Прізвище – Самборський

Ім'я – Володимир

По батькові – Іллч

Священник чи диякон – єпископ

Де служить – округовим єпископом і настоятелем Різдово-Богородичного Катедрального Храму міста Житомира

Коли, де й ким висвячений: На диякона й священника висвячений 17 і 21 листопада 1902 року в Київсько-Михайлівському монастирі Агапітом Єпископом Уманським, вікарієм Київської Митрополії. Підвищен на протоірея в Свято Покровському храмі села Гребінок на Білоцерківщині 28 листопада 1921 року Володимиром Бржосньовським, єпископом Білоцерківським. 18 лютого 1923 року Хиротонисан на єпископа Липовецького архієпископом Київщини Нестором Шараївським і Настоятелем Київсько-Софійського Катедрального Собору єпископом Петром Тарнавським в Київсько-Софійському Катедральному Соборі.

Чи був по яких парахвіях – 31 грудня 1902 року по 17 березня 1904 року в селі Сухому Ярі Таращанського повіту на Київщині, з 18 березня 1904 року по 3-є вересня 1916 року в селі Скоморошках Таращанського повіту на Київщині, з 4 вересня 1916 року по 6 вересня 1917 року в селі Фесюрашна на Білоцерківщині, з 7 вересня 1917 року по 16 лютого 1923 року в селі Гребінках на Білоцерківщині, з 17 лютого 1923 року по 2 липня 1925 року в місті Липовці (бувний Бердичівський округ) настоятелем Липовецького Собору і Єпископом Липовецької Церковної округи, з 2 липня 1925 року і до цього часу в місті Житомирі.

Вік (коли народився) – 1882 року 24 грудня

Освіта (яку школу пройшов) – Київська Духовна Семінарія

Сімейний стан – одружений: дружина Віра Федорівна, 40 років.
Діти Ольга (16 років) і Володимир (13 років)

Поштова адреса – місто Житомир, вулиця Леніна, 86

Скільки верст від залізниці (від станції) – залізниця в самому Житомирі

12.06.1926
Володимир

Анкета

1

Округа Волинська
Район м. Житомир /30 вні районів/

1. Прізв'язе Самборський
2. Ім'я Володимир
3. По батькові - Григор
4. Священник чи дячок Єпископ
5. Де служите. Окружний Єпископалі і настоятель
Відрво-Богородиного Катедральної Храму
м. Житомира.

6. Кому, де і коли висвячений. На дякока і священника висвячений
17 і 2 листопаду ст.ст. 1902 року в Київському
Міському монастирі Архидіаком Єпископом
Уманським, вікарієм Київської Митрополії,
підписан на протієрес в св. Миколаївському
Храмі села Дубінок на Білоцерківщині 28 липня
над ст. ст. 1921 року Володимиром Єпископом
євким, Єпископом Білоцерківським. 18 лютого
1923 року Хиротонисан на Єпископа Литовськ
кого Архидіаком Київщини і настоятелем
Шарайвським і Настоятелем Київського
Катедрального Собору Єпископом Петер

7. Чи був по яких парахвідах. З 1 грудня 1902 року по 18 березня 1904
року в с. Сухошці при Марауц пов. на Київщині,
з 18 березня 1904 по 31 березня 1916 року в с. Морошках
Марауц. пов. на Київщині, з 31 березня
1916 року по 6 березня 1917 року в с. Дубині
на Білоцерківщині, з 7 березня 1917 року по
17 лютого 1923 року в селі Дубінках на Київщині.
З 17 лютого 1923 року по 18 лютого
ст.ст. 1923 р. в м. Литовці був настоятелем
на настоятелем Литовського Собору, Єпископом
Литовської і Червоної Округи. з 20
листопада 1925 р. і до цього часу в м. Житомир

8. Вік /коли народився/ 1882 року 24 грудня ст.ст.

9. Освіта /яку школу пройшов/ Київській Духовній Семінарії.

10. Семейний стан. Одружений: дружина Віра Федорівна
40 років, діти: Ольга 16 р і Володимир
12 років. ~~Син Григорій Сергійович~~
(закардований брати, до Єпископату вступив 09.08.1926)

11. Паштова адреса. м. Житомир, вул. Леніна 86

12. Скільки років від змізилися /в якій столиці/ Замізилися в самому Житомирі

Підпис Єпископа Володимира Самборського

12 квітня 1926 року.

Анкета єпископа УАПЦ Володимира Самборського від 12.06.1926 року

/Підпис/ Єпископ УАПЦ Володимир Самборський

12 квітня 1926 року

[ЦДАВО України, Фонд 3984, Оп. 2, Справа 1140, л. 1]

Начальник ЦГАОР УССР /підпис/ Гусева

Нач. Отдела Секр. Фонда /підпис/ Онищенко»

«ПОВІСТКА

Дана ця повістка Архієпископу Володимиру Самборському в тім, що він Пленумом Київської Єпархіальної Церковної Ради є обраним на посаду Духовного Керівника Київської Єпархії від 7 лютого 1934 року.

На підставі цього обрання він іменується АРХІЄПИСКОПОМ КИЇВСЬКИМ, про що секретаріат Київської Єпархіальної Ради і свідчить.

СЕКРЕТАР К.Є.Ц.Р. /підпис/»

«ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ

Засідання бюро Білоцерківського Райкому КПБУ від 11 травня 1937 року

Слухали: Повідомлення товариша Поясова про роботу церковників в районі (доповідав товариш Поясов, співдоповідач товариш Савченко).

Ухвалили: Бюро РПК констатує, що дякуючи недостатній організації масово-політичної і антирелігійної пропаганди Культпропвідділу, Інструкторія РПК, Райкому ЛКСМУ та первинних парторганізацій в місті і на селі за останній час активно розгорнули контрреволюційну антирадянську роботу церковники і сектантські групи.

Останні 4-5 місяців у місті та селах району сконцентрувалось до 57 попів, бувших монахів, монашек і церковного активу, висланого на паспортизацію з міста Києва і режимних районів.

Осівши на жительство в місті Білій Церкві бувший єпископ української церкви Володимир Самборський, згуртовуючи навколо себе попів Оровинського, Янковського, бувшого архієпископа Калішевського, Бедношевича, Горевича, Цвяха і других проводить через них велику органі-

заційну роботу серед населення, з метою відкриття в місті і селах українських націоналістичних церковів, рекомендує керівникам української націоналістичної церкви бувшого активного діяча «СВУ» Ліпковського.

Самборський, користуючись слабкістю масово-політичної роботи і викривляючи Сталінську Конституцію в частині свободи совесті через зазначених попів, уже добився притягнення до своєї контрреволюційної роботи ряду бувших активних церковників, які, розіжджаючи по селах, збирають підписати для посилки з клопотанням про відкриття церковів і одноразово проводять збір грошей на ремонт церковів з розрахунком, що вдасться одержати нині зачинені церкви.

Пожавлення активності церковників у районі привело до того, що в день пасхи в Зарічанській церкві – було на церковній службі до 3000 чел., серед яких 15% молоді – учнів 5-,6-го класів.

Ожили і починають проявлять себе баптистські та другі секти в селі Фастовка, Потієвка, Хутор Межевий, Заріччя, Матюші, де до початку 1937 року ці секти нараховували по 5– 6 чоловік, а зараз нараховують по 10– 20 чоловік.

Є факти, коли церковники піддержують сектантський рух для об'єднаної з ним боротьби проти Радвлади.

Головним завданням церковників і сектантів являється антирадянська контрреволюційна робота, яка виражається в підготовці до виборів до рад своїх кандидатур.

Виходячи з цього Бюро РПК постановляє:

Збільшити групу пропагандистів по антирелігійній роботі, з розрахунком повного охопту Заріччя, Роток, Олександрії, на заводі «імені 1-го травня» і другими підприємствами, одноразово періодично заслуговують доповіді про проведену ними роботу на Бюро РК КПБУ.

Через партприкріплення утворити по селах пропагандистські групи по антирелігійній пропаганді з вчительства, в першу чергу в селі Потієвці, Фастовці, Матюшах і Хутор Межевий, де проявляється активність сектантсько-бандитської групи.

Доручити секретарю РПК товаришу Честнейшому провести інструктивний доклад з секретарями первинних парторганізацій парторганами, партприкріпленими на селі про методи проведення антирелігійної роботи на підприємствах, держустановах міста та по селах.

С. С. С. Р.

Н. К. В. Д.

УКРАИНСКОЙ С.С.Р.

Киевская область 3 1940 г.

ДЕЛО № 625

обвиненая Самборского Владимира Иосифа,
Чука Данила Захаровича, Иващенко Ивана
Ивановича, Шарбеса Федора Сафроновича Цурко
Ивановича, Шелухевича Оскара Филипповича

но от ст. 11, 11-11 4.

353 761 / 353 761
ТОМ № 1

Начато „12“ июня 1937

Окончено „14“ августа 1937

Обладинка кримінальної справи Архієпископа
УАПЦ Володимира Самборського, 1937 рік

Зобов'язати Культпром РПК і партгрупу Райвиконкому негайно розробити і реалізувати практичні міроприємства про пошкваллення культурної роботи в будинках колективістів, для чого в першу чергу привести будинки в культурний вигляд для утворення можливостей в них культурної роботи. Через Наросвіту відібрати кращих, перевірених учителів і через них проводити в колбудах читку лекцій, бесіди і літератури на антирелігійні теми.

Бюро РПК вважає за ненормальне, коли ряд закритих церков в селах використовуються під склепи для зерна і т.д. в той же час церковне устаткування (ікони, ляхтарі) знаходяться у церкві, що дає пишу для антирадянської контрреволюційної роботи духівництву і пропонує партгрупі РПК забезпечити звільнення закритих церков від зерна і т.д. та їх скорішу перебудову в колбуди, кіно і т.д.

Зобов'язати товариша Бежацького і товариша Савченка організувати при школах із учнів старших класів групи Войовничих Безвірників для проведення антирелігійної роботи серед молоді.

Учитуючи, що Районний Союз Войовничих Безвірників фактично розпався і за останні роки ніякої роботи не переводить, доручити Штатпропу РПК товаришу Савченку в найближчі 4-5 днів виробити міроприємства для укріплення керівництва цієї спілки, шляхом втягнення туди членів партії, наукових робітників учбових закладів і актива підприємств.

Зобов'язати ректора «Радника» товариша Жерницького періодично розоблачати в печаті тактику і методи антирадянської контрреволюційної роботи духівництва і активу сектанства.

Секретар Білоцерківського

Райкому КПБУ /підпис/ *Честнейший*

«ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Город Киев, 2 июня 1937 года. Я, начальник 8 отделения УГБ НКВД УССР Лифарь рассмотрев материалы по обвинению гражданина Самборского Владимира Ильича, в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 54-10 УК УССР, выразившихся в том, что он является участником украинской фашистской организации, проводившей контрреволюционную работу под видом легализации украинской автокефальной церкви.

Нашел, что (привести мотивы избрания меры пресечения) нахождение на свободе может отразиться на ходе следствия.

На основании изложенного и руководствуясь ст. ст. 143, 145 и 156 УКП УССР,

ПОСТАНОВИЛ:

Избрать мерой пресечения способов уклонения от суда следствия по отношению к обвиняемому Самборского Владимира Ильича содержание под стражей в Киевской тюрьме.

Настоящее постановление представить прокурору по спецделам.

Начальник 8-го отделения 4 отдела

УГБ НКВД /подписи/ *Лифарь*»

«ПРОТОКОЛ (трусу)

1937 года июля 13 дня.

Я, Оперуполномоченный КРО ВО НКВД на основании ордера Белоцерковского ДПУ під ч. 213 від 13 июля месяца 1937 года зробив трусу у гр. Самборского Владимира Ильича, що мешкає в місті Беляя Церковь.

Під час трусу були присутні Долженцова Елена .

Згідно зроблених вказівок затримано: гр. Самборского Владимира Ильича.

Забрано:

Паспорт ЭЗ-№ 243243

Листовок религиозных 10 шт.

Справки на имя Самборский – 4 штуки

Фотоснимков – 5 штук

Прейскурант восковых свеч со штампом Москва – один

Бланк заказана восковые свечи – один.»

«АНКЕТА АРЕСТОВАННОГО

1. **Фамилия:** Самборский
2. **Имя и отчество:** Владимир Ильич
3. **Дата рождения:** 24 декабря 1882 года
4. **Место рождения:** город Киев
5. **Место жительства (адрес):** город Беляя Церковь, ул. Шамраевская, № 5, кв.3

6. **Профессия и специальность:** служитель культа – архиепископ
7. **Место службы и должность или род занятий:** бесприходный служитель культа
8. **Паспорт:** –
9. **Социальное происхождение:** сын псаломщика
10. **Социальное положение:**
- а) **до революции** – священник
- б) **после революции** – с 1923 года епископ
11. **Образование:** среднее, окончил Киевскую духовную семинарию
12. **Партийность:** беспартийный
13. **Национальность и гражданство (подданство):** украинец, гражданство УССР
14. **Категория воинского учета и где состоит на учете:** состоит
15. **Служба в белых и др. к.р. армиях, участие в бандах и восстаниях против Соввласти (когда и в качестве кого):** не служил
16. **Каким репрессиям подвергался при Соввласти:** судимость, арест и др. (когда, каким органом и за что): в 1924 году был арестован Головным отделением ГПУ по статьи 54-10.
17. **Состав семьи:** жена Вера Федоровна Самборская, 46 лет, живет при Самборском.
- Подпись арестованного /подпись/
1. **Особые внешние приметы:** нет
2. **Кем и когда арестован:** IVотделом УГБ НКВД
3. **Где содержится под стражей:** в Киевской тюрьме
4. **Особые замечания:** нет
- Подпись сотрудника, заполнившего анкету: /подпись/
13 июня 1937 года.»

«ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Город Киев, 27 июня 1937 года. Я, начальник 4 отдела УГБ НКВД УССР Гольдфарб рассмотрев материалы по обвинению гражданина Самборского Владимира Ильича, нашел, что произведенными следствием действиями установлено: Самборский Владимир Ильич является активным участником Украинской националистической фашистской организации церковников, был одним из её руководителей.

На основании ст. 126 УПК и руководствуясь ст. 127 УПК УССР
ПОСТАНОВИЛ:

Привлечь Самборского Владимира Ильича, предъявить ему обвинение в том, что он является активным участником Украинской националистической фашистской организации церковников, был одним из её руководителей, то есть в преступлениях, предусмотренных ст. 54-10, 54-11 УК УССР.

Копию настоящего постановления направить Прокурору по следственных делах УССР.

Оперуполномоченный /подпись/

Согласен: Начальник 8 отделения /подпись/

Утверждаю: /подпись/ начальник 4 отдела

Постановление мне объявлено /подпись/ Самборский В. И.
27 июня 1937 года»

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1937 года июня месяца 16 дня.

Я, начальник 8 отделения 4 отдела УГБ НКВД УССР Лифарь допросил в качестве обвиняемого

1. **Фамилия:** Самборский
2. **Имя и отчество:** Владимир Ильич
3. **Дата рождения:** 1882 года рождения
4. **Место рождения:** город Киев
5. **Местожительство (адрес):** город Белая Церковь, Шамраевская улица, № 5
6. **Национальность и гражданство (подданство):** украинец
7. **Род занятий:** священнослужитель – архиепископ
8. **Паспорт:** выдан Белоцерковской раймилицией 21 марта 1935 года № 243243
9. **Социальное происхождение:** отец был псаломщиком.
10. **Социальное положение:**
 - а) до революции – священнослужитель
 - б) после революции – священнослужитель
11. **Образование:** окончил Киевскую духовную семинарию
12. **Партийность:** беспартийный
13. **Категория воинского учета и где состоит на учете:** состоит на учете

14. **Служба в белых и др. к.р. армиях, участие в бандах и восстаниях против Соввласти (когда и в качестве кого):** не служил

15. **Каким репрессиям подвергался: судимость, арест и др. (когда, каким органом и за что):**

А) **до революции:** не подвергался

Б) **после революции:** в 1929 году был арестован по обвинению в контрреволюционной деятельности, был освобожден за недоказанность.

16. **Состав семьи:** жена Вера Федоровна Самборская, 46 лет, домохозяйка; сын Николай Владимирович Самборский 34 года; сын Серафим Владимирович, 30 лет, регистратор райполиклиники, м. Кагарлык Киевской области; сын Владимир Владимирович, 24 года, село Великие Алабуци, Грибановского района, бухгалтер райлесхоза; дочь Ольга Владимировна Самборская, 27 лет, Киев, сотрудник проект связи.

17. **Участие в бандах, контрреволюционных организациях и восстаниях:** не участвовал

Показания обвиняемого Самборского Владимира Ильича. 16 июня 1937 года

Вопрос: Вы арестованы за участие в контрреволюционной фашистской организации, действовавшей под ширмой нелегальной автокефальной церкви. Предлагаю Вам дать следствию правдивые, изчерпывающие показания по факту Вашего участия в контрреволюционной организации.

Ответ: Да, я признаю себя виновным в том, что я с 1936 года являлся участником контрреволюционной фашистской организации, действовавшей под ширмой нелегальной автокефальной церкви.

Вопрос: Кто руководил фашистской организацией, участником которой вы являлись?

Ответ: Во главе нашей организации стоял так называемый Всеукраинский автокефальный центр, который распространял свое влияние и руководство деятельностью организации по всей Украине.

Вопрос: Кто входил в состав руководителей центра фашистской организации, именуемым «Всеукраинский автокефальным центром»?

Ответ: В состав так называемого Всеукраинского автокефального

центра входили следующие лица: митрополит Липковский Василий, архиепископ Михновский Юрий Михайлович, активист автокефальной церкви Жук Даниил Захарович, и я – архиепископ Самборский. Также близок к руководству контрреволюционного центра был бывший священник автокефальной церкви Цинкаловский Павел Николаевич.

Вопрос: Кто из участников центра фашистской организации поддерживал связь с закордоном?

Ответ: С закордоном связь поддерживал участник центра митрополит Липковский Василий.

Подпись

Допросил /подпись/»

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого Самборского Владимира Ильича, 1882 года рождения, уроженец города Киева, украинец, архиепископ бывшей автокефальной церкви, проживающий в городе Белая Церковь, Киевской области

От 23 июня 1937 года

Вопрос: Вы арестованы как участник руководящего центра украинской фашистской организации церковников. Вам предлагается дать правдивые показания о деятельности фашистской организации церковников, её составе и своем личном участии в этой организации.

Ответ: Я признаю себя виновным в том, что до моего ареста являлся участником украинской фашистской организации церковников и её руководящего центра, проводивший контрреволюционную работу, направленную к свержению советской власти на Украине и установлению фашистской диктатуры.

В эту организацию я был завербован в апреле месяце 1936 года после предварительных переговоров с архиепископом бывшей автокефальной церкви Михновским Юрием Михайловичем.

С Михновским Ю. М. я знаком с 1928 года по совместной деятельности в украинской автокефальной церкви, которая на протяжении всего периода её существования носила антисоветский националистический характер, оба мы друг друга знали как украинских националистов, состоявших на позициях отторжения Украины от СССР и создания самостоятельного украинского государства. Потеря ле-

гальной базы для антисоветской националистической деятельности (ликвидация украинской автокефальной и украинской православной церкви) не означало, однако, полного прекращения антисоветской деятельности. Поэтому каждый из нас пытался найти новые формы деятельности, создать легальную базу, на которой бы можно было разворачивать эту деятельность. В апреле месяце 1936 года я по своему личному решению явился в Киев, имея в виду встретиться с оставшимися автокефальными деятелями – архиепископом Михновским Юрием Михайловичем и церковником Жуком Даниилом Захаровичем, и выяснить какие шаги в этом направлении предпринимают они. Эта встреча действительно состоялась в квартире Жука Д.З.

После предварительного обмена мнениями архиепископ Михновский сообщил, что он связался с митрополитом Липковским Василием Константиновичем, и получил от него прямые указания о создании на Украине фашистской организации из церковников, которая бы ориентировалась на фашистскую Германию и Польшу, приступила к активной антисоветской деятельности, подготовке повстанческих и других кадров, могущих быть использованы для подрывной работы и вооруженного выступления в момент возникновения войны между Германией и Польшей с одной стороны и СССР с другой. По мнению Липковского основной легальной базой фашистской деятельности должна быть украинская церковь. После сделанного Михновским сообщения, последний обратился ко мне с вопросом, согласен ли я принять участие в такой организации и начать практическую деятельность. Выслушав Михновского я дал свое согласие на участие в фашистской организации церковников и проведении соответствующей работы в соответствии с теми директивами и указаниями, которые мне будут даны. Должен заявить следствию, что при этих переговорах присутствовал и Жук Даниил Захарович, который, видимо, по всем этим вопросам был информирован Михновским несколько раньше.

Вопрос: Какие задания Вами были получены от Михновского?

Ответ: Лично от Михновского я в этот раз никаких заданий не получал. Дело в том, что после данного мною согласия на участие в фашистской организации Михновский предложил мне и Жуку совместно обсудить и наметить ряд практических организационных и других мероприятий на основе установок митрополита Липковского и в соот-

ветствии с этим приступить к практической работе. Таким образом, в основу дальнейшей нашей антисоветской деятельности легли не личные задания Михновского, а вся сумма мероприятий, намеченная нами, то есть Михновским, мною и Жуком на совещании, состоявшемся после принципиального разрешения вопроса о создании фашистской организации церковником.

Вопрос: Какие именно мероприятия организационного и другого характера было намечены совещанием?

Ответ: После предварительного обмена мнениями было решено:

Создать Всеукраинский центр фашистской организации из числа наиболее авторитетных деятелей украинской автокефальной церкви, который бы и являлся организующим началом;

Всю антисоветскую фашистскую деятельность проводить под ширмой украинской православной церкви, для чего в первую очередь надо было организовать среди верующих массовое движение за возрождение украинской автокефальной православной церкви.

Чтобы дать стимул к более широкому и повсеместному движению на возрождение украинской автокефальной церкви, было решено в первую очередь развернуть эту работу в Киеве добившись от властей легализации украинской общины и получение в Киеве хотя бы одного храма.

Приступить немедленно к восстановлению связей со старыми автокефальными деятелями в первую очередь духовенством и наиболее активными и, безусловно, националистически настроенными мирянами, через которых с одной стороны развернуть движение по всей Украине за возрождение украинской автокефальной церкви и с другой – приступить к подбору, обработке и вербовке антисоветских элементов из церковников и других слоев в фашистскую организацию, ставя перед нами задачу конкретной практической борьбы с советской властью до её свержения, отторжение Украины от СССР и создание самостоятельного государства фашистского типа.

Все эти мероприятия и легли в основу нашей, в том числе и моей деятельности, на ближайший период времени.

Всеукраинский центр фашистской организации церковников был создан на этом же совещании, поскольку предварительная наметка о его создании уже имелась у Михновского по договоренности с ми-

трополитом Липковским В. К. Персонально в состав центра входили: митрополит Липковский Василий Константинович, как возглавлявший его, архиепископ Михновский Юрий Михайлович, я – архиепископ Самборский Василий Ильич, священник, бывший инженер Цинкаловский Павел Николаевич и активный церковник-автокефалист Жук Даниил Захарович. Хотя Цинкаловского на этом совещании и не было, но как заявил Михновский он с ним уже вёл переговоры и Цинкаловский дал свое согласие как на вступление в фашистскую организацию, так и на вхождение в руководящий центр её. После создания центра было решено, что Липковский будет руководить и направлять работу своего центра организации, как наиболее опытный и авторитетный человек, и связанный с зарубежными фашистскими центрами. Михновский развернет организационную работу в городе Киеве и его предместиях по восстановлению связей со старыми националистическими кадрами, а также во влечении новых лиц в фашистскую организацию. Я – Самборский, должен был проводить аналогичную работу на периферии, то есть по областях Украины. Жук и Цинкаловский, в основном, должны были заняться организацией движения верующих за возрождение украинской автокефальной православной церкви, как главной базы на основе которой должна была проводиться антисоветская фашистская работа; ходатайствовать пред властями за легализацию церковных общин, предоставление храмов и прочее.

Вопрос: Выше Вы показали, что руководитель фашистского центра церковников митрополит Липковский Василий Константинович был связан с зарубежными фашистскими центрами. Дайте подробные показания, с какими именно центрами был связан Липковский, техника этой связи и какие указания и директивы были получены от этих центров?

Ответ: Исчерпывающие на этот вопрос я ответить не могу, так как лично с Липковским по этому вопросу не говорил. О наличии такой связи я и другие участники центра фашистской организации знают из информации Михновского Юрия.

На первом организационном совещании, происходящем в квартире Жука, Михновский сообщил нам, что директивы о создании фашистской организации церковников исходят не только от Липковского, но и заграничных антисоветских центров, с которыми связан

Липковский. В частности такие директивы получены Липковским из Польши от епископа Поликарпа, проживающим в Луцке и связанным с польскими властями, а также от немецкого консульства в Киеве, при чем с немецким консульством связан и сам Михновский. Что касается техники связи Михновского и Липковского как епископом Поликарпом, так и немецким консульством, то об этом подробных показаний дать не могу, так как Михновский, видимо, из соображений конспирации подробно об этом не говорил. Говоря о директивах из Польши и из немецкого консульства, Михновский заявил, что Германия и Польша усиленно готовятся к войне с СССР, что вопрос вооруженного столкновения разрешен окончательно и в ближайшее время получит практическое разрешение. Германия и Польша будучи уверенными в благополучном исходе для них войны, берут на себя оказание временной и полной поддержки идеи создания самостоятельного украинского государства с условием, однако, что украинские организации окажут активную вооруженную и иную помощь этим государствам в момент возникновения войны.

Вопрос: Дайте показания о политической платформе вашей организации.

Ответ: В основу политической платформы нашей организации было положено:

Создание самостоятельного украинского государства фашистского типа под контролем Германии.

Реставрация капитализма – установление частной собственности на землю, полная ликвидация колхозной системы, ставка на крепкие крестьянские хозяйства кулацкого типа.

Передача фабрик и заводов бывшим владельцам. Правду эту часть нашей платформы было решено не оглашать до полного завоевания власти и её укрепления. На первом этапе борьбы за свержение советской власти массы должны были знать, что фабрики и заводы остаются в руках государства.

Управление, вернее право направление страной, должно принадлежать только украинцам. Другие национальности имели бы право жить на Украине, но к управлению страной допущены быть не могут.

Украинская православная церковь должна быть государственной, при чем в жизни страны должны играть одну из основных ролей.

Вопрос: Назовите следствию всех известных вам участников украинской фашистской организации.

Ответ: В состав украинской фашистской организации входили следующие лица:

Липковский Василий Константинович – митрополит бывшей украинской автокефальной церкви, проживает в Киеве.

(перераховано всіх учасників організації) 26.

Я – архиепископ украинской автокефальной церкви Самборский Владимир Ильич, до ареста проживал в городе Белая Церковь Киевской области.

Вопрос: Дайте показания о практической деятельности организации, участником которой Вы являлись.

Ответ: Практическая деятельность нашей антисоветской организации на первых порах её существования проводилась в соответствии с намеченным планом на первом организационном совещании, происходившем в апреле месяце 1936 года, то есть была развернута большая работа по восстановлению старых связей с украинскими автокефальными деятелями, обработке и вовлечению новых лиц, враждебно относящихся к советской власти, в нашу организацию, а также организация развернула движение верующих масс за возрождение украинской церкви. Конкретно: Михновским были организованы фашистские группы в следующих пунктах города Киева: центральная часть города Киева фашистскую группу возглавляли и занимались вербовкой новых лиц в неё привлеченных Михновским в организацию Жук Даниил Захарович и Левчук Павел Иванович; Соломенка – фашистскую группу возглавлял и проводил организационную работу Костельнюк Иван Акимович, в организацию был вовлечен Михновским и по его же заданию проводил организационную работу, Сталинка – фашистскую группу возглавлял и проводил организационную работу Хомич Василий, в организацию был вовлечен Жуком Даниилом и по его же заданию проводил работу; Октябрьский район (бывший Шулявка) фашистскую группу возглавлял и проводил организационную работу Шпаченко Федот Иванович, в организацию был вовлечен Михновским и по его же заданию проводил организационную работу; Петровский район (бывший Подол) фашистскую группу возглавлял и проводил организационную работу Гримальский, в организацию был вовлечен

Михновским Юрием и по его же заданию проводил организационную работу; Куриневка – фашистскую группу возглавлял и проводил организационную работу Дзюбенко Иван Иванович, в организацию был вовлечен Михновским Юрием и по его же заданию проводил организационную работу; Труханов остров – кто точно возглавлял там фашистскую группу я не знаю, но знаю что активное участие в ней принимал Плохой, Украинец и Красницкий, вовлеченные в организацию Михновским; Белая Церковь – фашистская группа в основе 5 человек: Дойнацкого, Линника, Лященко, Цвях и Калитенко была организована мною. Все эти лица были привлечены в организацию лично мною. Коростышев – фашистскую группу возглавлял Кордон Иван, в организацию вовлечен мною и согласно данных ему заданий должен был создать там самостоятельную фашистскую группу; Конотоп – филиал нашей организации возглавлял Головка Андрей. Головка в организацию был вовлечен в апреле месяце 1937 года лично мною и получил задание развернуть организационную работу по городу Конотопу; Узин – фашистскую группу возглавил Горевои Степан, в организацию вовлечен мною и по моим же заданиям должен был создать там фашистскую группу; Днепропетровск – филиал нашей организации возглавлял Яновский Анатолий, в организацию вовлечен мною и мною же специально командирован на Днепропетровщину для создания филиала нашей организации.

Имелось в виду создание аналогичных филиалов организации в Харькове, Виннице и Одесе и Умани. Поскольку работа на периферии была возложена на меня, я и занялся подысканием в этих местах доверенных лиц, на которых и можно было бы возложить эту работу. С этой целью я связался письменно с архиепископом автокефальной церкви Карабиневичем Николаем, проживающим в Умани. В письме к Карабиневичу я писал о необходимости начать работу среди верующих в плоскости предъявления требований властям о легализации церковных общин и предоставлении храмов для украинской церкви. В том же письме я писал ему, что в ближайшее время ему нужно будет приехать в Киев для переговоров: приезд Карабиневича в Киев вызывался необходимостью посвятить его в существование фашистской организации и поручить ему создать на Украине филиал её. Эти намерения я осуществить не успел, так как был арестован. Что ка-

сается Харькова и Одессы, то в отношении первого я пытался через знакомых установить местожительство священника автокефальной церкви Езерского Александра, которому, безусловно, можно было доверить создание организации на Харьковщине, в отношении Одессы я имел ввиду командировать туда священника Янковского после того, как он наладит работу в Днепропетровске.

Наряду с этой деятельностью большая работа была проведена среди верующих сторонников украинской автокефальной православной церкви по организации движения за возрождение автокефалии. В результате проведенной агитационной работы в целом ряде пунктов верующих начали собирать подписи и предъявлять требования властям легализовать украинскую автокефальную церковь и предоставить храмы из числа ранее закрытых.

Достаточно указать на тот факт, как сбор подписей Жуком Даниилом в Киеве, которому в результате агитации удалось добыть 1200 подписей верующих, требовавших от ЦИК УССР легализовать украинскую общину и предоставить храм. Нужно сказать, что в этом случае мы использовали в своих антисоветских целях новую Конституцию СССР.

Начиная с апреля месяца 1937 года наша организация начала вести такую работу по подготовке к предстоящим выборам в советы трудящихся, на основе новой Конституции.

Вопрос: Дайте по этому вопросу подробные показания.

Ответ: Прежде всего вопрос о подготовке всей верующей массы к предстоящим выборам с Советы Трудящихся, на основе новой Конституции встал в связи с полученной директивой из немецкого консульства в Киеве. В апреле месяце 1937 года на предложение Михновского было созвано совещание членов центра. Совещание проходило в квартире Жука Даниила, в котором приняли участие все члены центра за исключением Липковского, с которым вопросы, которые обсуждались на совещании были ранее оговорены Михновским, который и доложил совещанию точку зрения Липковского.

На этом совещании Михновский информировал нас, что им получена директива немецкого консульства, требующая от нас начать работу по подготовке к предстоящим выборам в Советы трудящихся на основе новой Конституции. Суть этой директивы сводилась к тому,

что наша организация должна немедленно развернуть широкую агитационную работу среди верующих за необходимость при голосовании проваливать кандидатуры, выставленные различными советскими организациями и в первую очередь партийными и подавать голоса за верующих. В консульстве считали, что кандидатуры в Советы трудящихся должны быть намечены за счет верующих, мало себя скомпрометированными чем либо перед советской властью, на которые бы будучи избранными проводили линию угодную нашей организации и немцам. Мыслилось также проведения в Советы трудящихся, как низовые, так и верховные, отдельных авторитетов из числа духовенства.

После информации Михновского было решено дать немедленно указание всем руководителям фашистских групп и филиалов нашей организации, а последнее уже рядовым членам организации, о развертывании агитационной работы в этой плоскости среди верующих. Совещание также решило, что участие в подготовительной работе должны принять не только члены нашей организации, но и значительная часть верующих. Агитационная работа должна была вестись под знаком проведения в Советы трудящихся своих людей верующих, которые бы будучи избранными смогли бы повлиять на политику партии и правительства в области церковной.

После совещания такая директива была дана по всех группах и филиалах нашей организации, при чем всем руководителям группы и филиалов нашей организации было указано, что они должны немедленно приступить к намечению кандидатур в низовые, так и верховные советы трудящихся и представить списки их руководящему центру нашей организации. После рассмотрения и утверждения этих списков нами, руководящим центром организации, все намеченные кандидатуры должны быть рекомендованы верующим с тем, чтобы в момент выборов вся верующая масса голосовала бы только за эти кандидатуры.

Директива о подготовке к выборам была передана руководителям групп и филиалов нашей организации устно при встрече. С этой целью Михновский и другие члены центра специально связались с представителями всех групп, деятельностью коих каждый из нас руководил.

Что касается кандидатур в низовые и верховные советы трудящихся, то списки их должны быть представлены руководящему центру к концу июня, началу июля месяца 1937 года полагая, что может быть к этому времени уже будет издано положение о порядке выборов и мы сможем практически обсудить как кандидатуры, так и порядок проведения их в Советы.

К моменту моего ареста списки кандидатур представлены нам не были.

Записано с моих слов, мне прочитано.

/подпись/ Самборский.

Допросил: Начльник 8 отделения IV

Отдела УГБ НКВД УССР-

Старший лейтенант госбезопасности */подпись/ Лифарь»*

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого

Самборского Владимира Ильича

От 13 сентября 1937 года

Вопрос: Следствию известно, что Вы обращались к митрополиту обновленческой церкви Александру Чекановскому с предложением принять в обновленческую церковь всех сторонников украинской автокефальной церкви, как мирян, так и духовенство. С какой целью Вы это делали?

Ответ: Подтверждаю, что такой факт действительно имел место. Не рассчитывая на то, что органы власти удовлетворят наши ходатайства о восстановлении украинской автокефальной церкви, поскольку она была ликвидирована как контрреволюционная организация, я и Жук Даниил Захарович, посоветовавшись между собой, пришли к решению сделать попытку восстановить украинскую автокефальную церковь явочным порядком, под ширмой обновленческой. С этой целью Жук отправился к обновленческому митрополиту Александру Чекановскому и предложил ему принять в обновленческую церковь всех сторонников украинской православной церкви – верующих и духовенство в Киеве и на периферии, с тем, чтобы священники и епископы остались в своем сане и чтобы им были предоставлены помещения для совершения церковной службы на украинском языке. Чеканов-

ский нам в этом отказал, согласившись только принять верующих в свою ориентацию. После этого мы продолжали хлопоты перед государственными органами.

Вопрос: Расскажите следствию, какую практическую антисоветскую работу проводили названные Вами на допросе 23 июня сего года участники украинской фашистской организации церковников.

Ответ: Дополнительно к своим показаниям от 23 июня 1937 года могу добавить следующее о роли участников:

Жук Даниил Захарович известен в Киеве как активный церковник-автокефалист, бывший церковный староста Софийского собора, в 1936–1937 годах принимал активное участие в организации украинской автокефальной церкви в подполье, организовал сбор подписей среди украинского населения за открытие церкви, он же был постоянным и активным ходотаем по этому вопросу перед государственными органами. У Жука на квартире проходили все совещания и встречи участников организации. Я сам неоднократно у него на квартире советовался по делам организации с ним и Михновским. Жук ходил к бывшему митрополиту украинской автокефальной церкви Василию Липковскому за указаниями, как наименовать организуемую церковь. Липковский предложил наименовать ее украинской православной церковью, избегая слова «автокефальная», поскольку это название было достаточно скомпрометировано перед властями на процессе СВУ. Нужно заметить, что Жуку было известно от Липковского и Цинкаловского о том, что Липковский был в отношениях с Канадой и Польшей, в Польше – с епископом Поликарпом, находящимся в Луцке. Кроме того, у Жука на квартире несколько раз происходили нелегальные моления, при чем богослужения совершал я. Обычно присутствовали кроме меня – Жук, Михновский, Цинкаловский и две-три женщины.

Липковский Василий Константинович – руководитель и идейный вдохновитель нашей организации, непосредственно в практической работе участия не принимал, на наших совещаниях не бывал. Со слов Михновского мне известно, что Липковский имеет переписку с Америкой и Польшей. Когда произошел раскол между украинскими церковниками Америки и Канады, последние обращались неоднократно к Липковскому за указаниями. Зная о связи Липковского с заграницей, я старался с ним не общаться.

- Дзюбенко Иван Иванович
- Плохой
- Украинец
- Красницкий Иван
- Гримальский
- Костельнюк Иван Акимович – все эти лица были привлечены Михновским для собирания подписей на открытие церкви, были связаны с Михновским и конкретно об их фашистской деятельности не знаю.

- Шпаченко Федот Иванович, бывший украинский священник, теперь служит сторожем на каком-то заводе на Сталинке, был связан со мной и Жуком, собирал подписи за открытие украинской церкви, знаю, что он успел на Шулявке собрать приблизительно два десятка подписей, которые передал Жуку. В 1935 году, после ликвидации украинской церкви, он продолжал нелегально совершать службы и требы по квартирам верующих.

- Левчук Павел Иванович, вошел в нашу организацию в феврале 1937 года, принимал активное участие в ходатайствах об открытии украинской церкви, ходил с этой целью в ЦИК УССР и Горсовет.

- Химич Василий – принимал активное участие в ходатайствах перед властями об открытии церкви, участвовал в совещаниях организации.

- Бурденюк Иван Васильевич, видный активный деятель автокефальной церкви, известен в Киеве по его деятельности в Софийском соборе, собирал деньги среди верующих. В последнее время поддерживал с нами связь, давал деньги на нужды организации.

- Максимюк Александр Николаевич, бывший украинский священник, в курсе деятельности нашей подпольной организации, при встрече со мной настаивал, чтобы мы свою работу не прекращали.

- Кордон Иван Иванович – украинский священник, проводил активную работу по созданию украинских приходов в Коростышевском районе, с ним я в 1937 году встречался в Киеве три раза: первый раз в начале марта на улице, около пролетарского сада, он направлялся со своими прихожанами в ЦИК ходатайствовать об открытии украинских церквей в Коростышевском районе, беседа наша была по этому вопросу. Вторая встреча наша произошла на квартире Жука Даниила Захаровича 23 марта. В этот день я был вызван в об-

ластное отделение КВД и Кордона видел у Жука до того, как посетил НКВД.

В разговоре с Кордоном я дал ему указания, чтобы он взял на себя организацию украинских приходов в Коростишевском районе. Когда я возвращался с НКВД в 11 часов вечера, Кордон ожидал меня на улице Энгельса. Я ему рассказал результаты разговора в НКВД, указал, что легализация нашей церковной организации невозможна. Тут же я предложил Кордону войти в состав существующей подпольной фашистской организации украинских церковников, проводящих антисоветскую работу под ширмой церкви. На второй день я встретился с Кордоном в квартире Михновского, напомнил ему о нашем разговоре накануне и он дал согласие войти в организацию. После этого я дал ему указание о создании ячейки нашей организации в Коростишеве и проведении соответствующей работы по подготовке антисоветских националистических элементов к выборам в Советы.

- Цвях Павел Кондратьевич, бывший украинский священник, состоит на гражданской службе, в мае сего года при встрече со мной на улице просил меня зачислить его в состав украинского духовенства когда будет восстановлена украинская церковь.

- Линник Иван Федорович – активный украинский шовинист, мечтает видеть Украину, отделенной от СССР, во времена Гетьмана и Петлюры проявлял большую антисоветскую активность, высказывался антисоветски, принимал активное участие во всяких ходатайствах об открытии украинской церкви.

- Ляшенко Василий, друг Линника, ежедневно бывал у него, вместе читают газеты и обсуждают политические события в антисоветском духе, активный украинский шовинист, принимал участие в хлопотах за открытие украинской церкви.

Об остальных лицах, кроме фактов уже известных из прежних моих показаний, я ничего нового не скажу.

Показания записаны точно с моих слов и прочитаны.

/подпись/ В. Самборский

Допросил: Оперуполномоченный IV

Отдела УГБ НКВД УССР

Лейтенант безопасности */подпись/ Гольдфарб»*

«ОБВИНИТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

По следственному делу № 625 по обвинению

Самборского Владимира Ильича

Жука Даниила Захаровича

Цинкаловского Павла Николаевича

Левчука Павла Ивановича

Дзюбенко Ивана Ивановича

По ст. 54-10, 54-11 УК УССР

Михновского Юрия Михайловича

Иващенко Ивана Семеновича

Лучко Семена Ивановича

Желяшкевича Оскара Вильгельмовича

Тарбеса Федора Сафроновича

По ст. 54-1а, 54-10, 54-11 УК УССР

В 4 Отдел УГБ НКВД УССР поступили данные о том, что в городе Киеве существует руководящий центр антисоветской фашистской организации украинских церковников, в составе архиепископов Самборского и Михновского и активных церковников Жука и Цинкаловского. На основании этих данных, указанные лица были арестованы и привлечены к следствию по настоящему делу.

Произведенными следствием установлено, что в начале 1936 года, по инициативе бывшего митрополита и идеолога украинской автокефальной церкви Василия Константиновича Липковского, в городе Киеве и Киевской области была создана фашистская организация украинских церковников, постановившая своей целью свержение Советской власти и создание самостоятельного украинского фашистского государства под контролем Германии.

Практическая антисоветская деятельность участников организации сводилась к следующему:

Установление связи со старыми националистическими кадрами и привлечение их в организацию, а также вербовка новых лиц из числа верующих;

Широкая антисоветская фашистская агитация среди украинского населения;

Подготовка кадров для повстанческих и диверсионных целей, на случай войны с Германией;

ПОСТАНОВИЛ

Настоящее дело направить на рассмотрение Особой Тройки при Киевском Облуправлении НКВД.

Содержащихся в Киевской тюрьме обвиняемых **Жука Д. З., Михновского Ю. М., Самборского В. И., Цинкаловского И. Н., Дзюбенко И. И., Левчука П. И., Иващенко И. С., Желяшкевича О. В., Лучко С. И., Тербеса Ф. С.** – перечислить за Особой Тройкой.

Оперуполномоченный 4 отдела

УГБ НКВД УССР, лейтенант госбезопасности /подпись/»

«ВЫПИСКА

Из протокола № 84 заседания Тройки при Киевском облуправлении НКВД УССР от 9 октября 1937 года

СЛУШАЛИ	ПОСТАНОВИЛИ
<p>Дело № 625 НКВД УССР по обвинению: Самборского Владимира Ильича, 1882 года рождения, уроженец города Киева, житель города Белая Церковь. Архиепископа автокефальной церкви, украинца. Обвиняется в том, что с 1936 года являлся активным участником и одним из руководителей фашистской организации украинских церковников. Создал ряд фашистских ячеек в Киевской и Черниговкой областях. Проводил антисоветскую работу в связи с подготовкой выборов в Советы. Знал о связях архиепископа Михновского с иностранным консульством, был инициатором компании по восстановлению украинских церквей. Совершал нелегальные моления.</p>	<p>САМБОРСКОГО Владимира Ильича – РАССТРЕЛЯТЬ. Лично принадлежащее ему имущество – КОНФИСКОВАТЬ</p>

<p>Жука Даниила Захаровича, 1867 года рождения, уроженец местечка Бережницы (Польща), житель города Киева, украинец, председатель церковного совета. Обвиняется в том, что являлся активным участником фашистской организации украинских церковников. Принадлежал к руководящему центру организации, руководил компанией за восстановление украинских церквей, организовал для этой цели тайный сбор подписей. Собрал 1500 подписей. Создавал фашистские ячейки в городе Киеве. Совместно с Самборским пытался восстановить украинскую автокефальную церковь. На квартире у него проходили совещания участников организации и совершались нелегальные богослужения Самборским.</p>	<p>ЖУКА Даниила Захаровича – РАССТРЕЛЯТЬ. Лично принадлежащее ему имущество – КОНФИСКОВАТЬ</p>
<p>Цинкаловского Павла Николаевича, 1873 года рождения, уроженец города Черкассы, Киевской области, житель города Киева, украинец. Обвиняется в том, что являлся активным участником фашистской организации украинских церковников. Принадлежал к руководящему центру организации. Создавал фашистские ячейки в Киеве. Проводил активную работу по тайному сбору подписей на открытие автокефальной церкви.</p>	<p>ЦИНКАЛОВСКОГО Павла Николаевича – РАССТРЕЛЯТЬ. Лично принадлежащее ему имущество – КОНФИСКОВАТЬ</p>
<p>Михновского Юрия Михайловича, 1866 года рождения, уроженец Золотоношского района Киевской области, житель города Киева, украинец. Обвиняется в том, что являлся активным участником и одним из руководителей фашистской организации украинских церковников, создал ряд фашистских ячеек в Киеве, поддерживал связь с иностранным консульством в Киеве, от которого получал указания по работе антисоветской фашистской организации, в частности, о развороте антисоветской работы, в связи с предстоящими выборами в Советы. Такие же указания им были даны низовым ячейкам организации в Киеве и на периферии. Через иностранное консульство Михновский связался с украинскими церковниками, находящимися за границей. От епископа Евгения Бачинского из-за границы получал указания о выполнении шпионских заданий консульства.</p>	<p>МИХНОВСКОГО Юрия Михайловича – РАССТРЕЛЯТЬ. Лично принадлежащее ему имущество – КОНФИСКОВАТЬ</p>

<p>Иващенко Ивана Семеновича, 1891 года рождения, уроженец села Черняховка, Нежинского района Черниговской области, житель города Киева, украинца, активного церковника. Обвиняется в том, что являлся руководителем националистической фашистской группировки, был связан с агентом иностранной разведки Желяшкевичем и был в курсе его шпионской деятельности. Проводил в жизнь указания иностранного консульства, передаваемые через Желяшкевича. Проводил вербовку националистических элементов в организацию, систематически устраивал у себя на квартире совещания участников организации, на которых ставил на обсуждение планы диверсии на транспорте, бактериологической диверсии и вопросы о продвижении в Советы участников организации.</p>	<p>ИВАЩЕНКО Ивана Семеновича – РАССТРЕЛЯТЬ. Лично принадлежащее ему имущество – КОНФИСКОВАТЬ</p>
<p>Лучко Семена Ивановича, 1880 года рождения, уроженец Польши, житель города Киева, украинца, активного церковника, автокефалиста. Обвиняется в том, что принимал активное участие в националистической фашистской организации, участвовал в совещаниях, проводимых Иващенко, разрабатывал планы диверсий, был связан с иностранной разведкой через шпиона Желяшкевича и совместно с ним, на протяжении 2-х лет, занимался шпионажем. Систематически проводил активную антисоветскую агитацию.</p>	<p>ЛУЧКО Семена Ивановича – РАССТРЕЛЯТЬ. Лично принадлежащее ему имущество – КОНФИСКОВАТЬ</p>
<p>Желяшкевича Оскара Вильгельмовича, 1880 года рождения, уроженец и житель города Киева, немца, гражданства СССР. Обвиняется в том, что являлся агентом иностранной разведки с 1931 года, был связан с иностранным консульством в Киеве непосредственно, а также через его резидентов. Систематически передавал консульству шпионские материалы за вознаграждение. Был связистом между консульством и украинской фашистской организацией, которой через Иващенко передавал директивы консульства о проведении антисоветской работы. Завербовал ряд лиц в украинскую фашистскую организацию. Участвовал в совещаниях, проводимых Иващенко. Обсуждал вопросы о подготовке повстанческих и диверсионных кадров. Подготавливал бактериологическую диверсию.</p>	<p>ЖЕЛЯШКЕВИЧА Оскара Вельгельмовича – РАССТРЕЛЯТЬ. Лично принадлежащее ему имущество – КОНФИСКОВАТЬ</p>

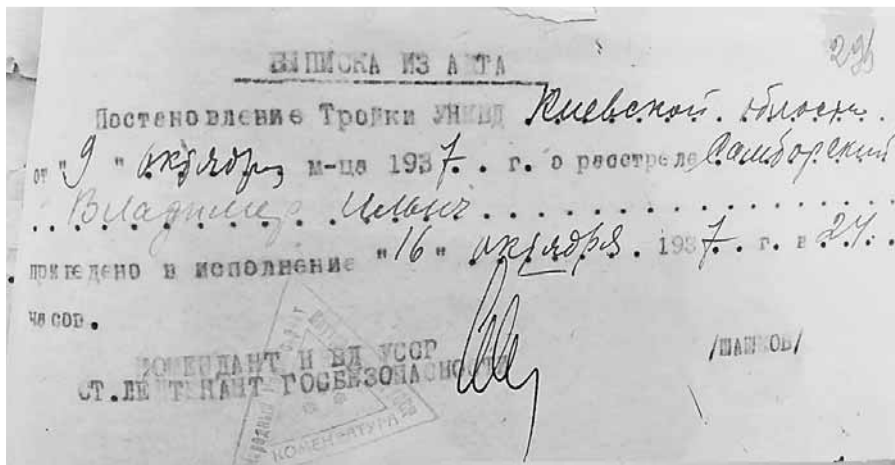
Тарбеса Федора Сафроновича, 1899 г.р., уроженца м. Ставище Киевской области, жителя г. Киева, украинца, в прошлом служил в армии Петлюры.

**ТАРБЕСА
Федора Сафроновича –
РАССТРЕЛЯТЬ.**
Лично принадлежащее ему
имущество –
КОНФИСКОВАТЬ.

«ВЫПИСКА ИЗ АКТА»

Постановление Тройки УНКВД Киевской области
от 9 октября 1937 года
о расстреле Самборского Владимира Ильича
приведено в исполнение 16 октября 1937 года в 24 часов.

Комендант НКВД УССР
Капитан госбезопасности /подпись/ Шашков»

Выписка із акту про розстріл єпископа Володимира Самборського від 16 жовтня 1937 року

ВИСНОВОК ПРО РЕАБІЛІТАЦІЮ ВОЛОДИМИРА САМБОРСЬКОГО

«УТВЕРЖДАЮ

**Прокурор города Киева
Советник юстиции 3 класса
/подпись/ В. И. Шевченко
10 июля 1989 года**

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В отношении **Самборского В. И.**, по материалам уголовного дела (арт. № 55422)

Самборский Владимир Ильич, 1882 года рождения, место рождения – город Киев, беспартийный, служитель культа, до ареста проживал в городе Белая Церковь, принятыми мерами родственники не установлены.

Арестован 13 июня 1937 года УГБ НКВД УССР по обвинению в совершении преступлений, предусмотренных ст. 54-10, 54-11 УК УССР за то, что «являлся одним из руководителей фашистской организации украинских церковников, создавал фашистские ячейки на периферии, был в курсе связей Михновского с иностранным консульством». По постановлению Тройки при КОУ НКВД УССР от 9 октября 1937 года подвергнут расстрелу 16 октября 1937 года. Обвинение Самборского основано на собственных показаниях и показаниях других обвиняемых, проходивших по данному делу.

Самборский Владимир Ильич подпадает под действие ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16 января 1989 года «О дополнительных мерах по восстановлению справедливости в отношении жертв репрессий, имевших место в период 30-40-х начала 50-х годов».

Старший помощник прокурора города
Киева по надзору за следствием в органах

Госбезопасности старший советник

Юстиции

/подпись/ Л. М. Абраменко

Начальник следственного отдела

КГБ Украинской ССР по г. Киеву и

Киевской области, подполковник

/подпись/ А. Ф. Береза

30 июня 1989 года»

[ЦДАГО України, Фонд 263, Оп. 1 Справа 55422]

Приєднання церкви села Вишеньки до Української автокефальної православної церкви (мовою документів)

Дело № 213
Автокефальної церкви
Відділ керівника
Справа
О приєднанні парахвій Остерської
Церковної ради до Автокефальної церкви
На Чернігівщині
Начато 1921
Закончено 1923

РЕЄСТР

Автокефальних парахвій Остерського повіту складений
благочинною організацією Церковної ради
22 числа червня місяці 1922 року

ЧИСЛО ЧЕРГИ	1
Назва повіту, волости, села	Остерський, село Вишеньки Микільсько-Слобідської волости
Назва храму	Святого Юрія
З якого терміну Служба Божа відправляється на українській мові	3 грудня 1921 року
З якого терміну парахвія визнає себе належною до Української Автокефальної Православної Церкви	28 квітня 1922 року

Коли, за яким номером і ким зареєстрований статут парахвії	Остерським виконкомом
Коли Всеукраїнська Православна Церковна Рада ухвалила про приєднання парахвії до В.С.П.П.	28 квітня 1922 року
Імення та прізвище настоятеля храму	Василь Дорошенко
Рік і місце народження настоятеля храму	7 березня 1898 року, Пирятин на Полтавщині
Рік, місяць, число, місце висвячення в сан священнослужителів настоятеля храму	8 лютого 1922 року, Софійський собор
Який єпископ висвячував його	Єпископ Стороженко
Імення та прізвище диякона (дяка) храму	Диякон – Кіндрат Горбаль, дяк – Марко Коломієць
Заувага	Непорозуміння з владою повітовою

[ЦДАВО України, Фонд 3984, Оп. 1. Справа 213, стор. 23]

СЕЛО ВИШЕНЬКИ

Церква святого Юрія Микільсько-Слобідської волості Остерського повіту Чернігівської губернії визнана належною до Української Автокефальної церкви 28 квітня 1922 року.

[ЦДАВО України, Фонд 3984, Оп. 1. Справа 213, стор. 38]

Ц/1625

22 червня 1921 року

До Української Православної парафії села Вишеньок Остерського повіту на Чернігівщині.

Церковна рада повідомляє, що вона виряджає до Вашої парахвії протоієрея Марка Грушевського для виконання обов'язків настоятеля місцевого храму з тим, щоб він доглядав і інші українські парахвії своєї округи.

Голова ради /підпис/

Секретар /підпис/

[ЦДАВО України, Фонд 3984, Оп. 1. Справа 213, стор. 389]

Ц/1624

22 червня 1921 року

ПОСВІДЧЕННЯ

Пред'явник цього протоіерей Марко Грушевський виряджається до села Вишеньки Остерського повіту на Чернігівщині для виконання обов'язків настоятеля місцевого храму з тим, щоб він, протоіерей Грушевський доглядав і інші православні парахвії своєї округи.

Голова ради /підпис/

Секретар /підпис/

[ЦДАВО України, Фонд 3984, Оп. 1. Справа 213, стор. 40]

7 грудня 1921 року

Село Бзів

Шановний Михайло! (Ймовірно до Михайла Мороза. — Авт.)

Пишу Вам з Переяславського повіту, на який Вам треба звернути увагу.

Подавець цього листа – голова парахвіяльної ради нашої Бзівської Української парахвії. Він вам дещо розкаже, а я з свого боку рахую не зайвим подати вам декілька слів.

Я вже сказав, що Переяславський повіт, це той повіт, який зараз плететься десь у хвості (це щодо українізації держави).

Треба нагадати, що в нашому повіті працюють отець Марко Грушевський та отець Петро Тарнавський, але справа стоїть на досить поганому ґрунті. Я про своє село. 22 вересня завітав до панотця Грушевського. 25 вересня я на зібранні провів постанови про українізацію церкви, заснована була українська парахвія. Справа була як то кажуть: «Як по маслу». Я вже думав спочину на лаврах, але не так склалося, як гадалося. Церковно-визвольний рух набув у нас дуже грубих форм. Що стоїть на перешкоді? Що гальмує нашу справу? Хто сміє це робити? Та хто ж, як не піп! Вони крізь одинікі, це таке плем'я, якому зараз (правда, може тимчасово) нема місця на землі. Парахвія хотіла нашого попа викинути, бо з його боку були такі вчинки, які ганьбують усю церкву. Сором навіть про це розповідати. Але ж попа залишили, пожаліли діток, яких у нього з десятеро. Піп наш не визнає Всеукраїнську Православну Церковну Раду, не визнає Собору, не визнає українських єпископів, яких «понаставляв Павло». Це мене

звуть Павлом. Я був членом Собору. Правда, з 20 листопада в нашій церкві читається Євангеліє на рідній мові, але як читається! Це глум! Не знаю, як це ще можна назвати. Ясно, що це робиться, аби провалити справу. Піп наш – «малорос». Як з морального, так і з усіх боків – яких тільки хочеться. Це нікчемна людина. Зовсім не популярний чоловік. Що робити? Де вихід? 6 грудня на Миколая у нас Храмове свято. Хор учить літургію, але щось мляво. 8 листопада в селі Любарці був храм. Дуже обачне духівництво Любарецьке привезло архімандрита Києво-Печерської Лаври. З ним був якийсь «проповідник» (висока, суха людина з обличчям аскета). Цей проповідник казав дві промови. Я не чув ні однієї, бо прийшов на Херувимську. Казав так, що люде плакали, бо й у Бога були сльози. Наше село на 6 верст від Любарців, людей наших було багато. А «проповідник», що «23 октября в Києве в Софії стались невероятное событие: людей, которые в другое время могли бы быть ворами и разбойниками, их выбрали епископами» і завершив «когда придут к вам в церковь еретики-украинцы, вы их в церковь не пускайте і самі в церковь не ідите» і так далі, в такому дусі. Я сам не чув, але мені розповідали, ті, що чули цю промову. Там є братство, на чолі цього братства стоїть священник Корсунь. Настрій братства фанатичний. Але зате там багатьсько людей дуже прихильних церковно-визвольному рухові. А все ж поки що Корсунь святкує перемогу...

Вибачте, що відняв кілька хвилин вашої уваги.

З пошаною до вас *П. Х. Милютенко*, писар парахвіяльної ради.

[ЦДАВО України, Фонд 3984, Оп. 1. Справа 213, стор. 41–43]

Під час становлення УАПЦ у селі Вишеньки настоятель Свято-Юріївської церкви Марко Грушевський розгорнув величезну роботу, щоб залучити до парафії якомога більше жителів села. В архівах залишилися письмові документи, де він переконує віруючих у перевагах нової, незалежної від Москви, церкви (Московська церква в той час називалася слав'янською. Митрополит УАПЦ Василь Липківський у своїй книжці «Відродження української церкви» в розділі «Життя і праця парафій УАПЦ писав: *«Майже кожда українська парафія має свого композитора або композитору й співає в церкві їхні твори, майже*

в кожній парафії є й свої поети, що церковні події свого села описують дотепними, більш сатиричними віршами. Мені доводилось слухати такі вірші в Богуславі, ВИШЕНЬКАХ, Н. Басані та інші.»

Документ подається мовою оригіналу

ЗМОГА ПРИХОЖАН

(Творчість прихожан Свято-Георгієвської церкви с. Вишеньки)

18 грудня 1921 року

Українці	І в Вишенській церкві мова всеукраїнська лунає, дякуючи щиро владі не забороняє
Слав'яни	Коли б сей митрополит та святим духом володів
Українці	Мабуть, з вас ніхто не знає, що він світлу душу має
Українці	Усього собору згода, достохвальний від народу, духом христової віри, перший пастор на Україні.
Слав'яни	Хоч би ж не Василем звався, може, б краще сподобався, а то дуже просту згоду митрополит дав народу.
Українці	Світлу, просту душу міє, головою зрозуміє, нехай за нас Бога просить, на голові клубук носить.
Слав'яни	Якби ним дух Божий правив, на Україні не оставив.
Українці	Вся Україна ухвалила Василя митрополитом, за його вірність і працю, даруй, Боже, довгії літа.
Українці	Українець питає, а над ким дух витає, на що ж Москва Київ матір'ю називає?
Слав'яни	Якби в Москві посвятили, то й мову б заборонили.
Українці	Ви, мабуть, не знаєте, що наша православна українська церква працює до неба, а нам Бог шле пастирів, яких давно треба.
Слав'яни	Коли б вони так зробили, щоб їх люде всі любили, не проходить кожний згоди, колотнеча у народі.
Українці	Вони ж на те і працюють, сини України все чують, хто на слов'янщину важить, той з туману не вилазить.
Українці	Хто вас так осалимонив, що ви такі мудрі, ваша мудрість в тумані, не розкауйте мені.

11

Змога прихожан.

Укр.— Вишненська церква нова Раданська, яку
 збудували при владі нежаборонив.

Слав.— Навіщо ви не проповіді, та свідомі душі наші
 Українці з нас нешто не маємо, а тільки свідомі душі маємо.

Укр.— З цього суботу згода, достоювати нашім до згоди.
 дусів з правдою вери, першим нашім
 на віражі.

Слав.— Того ж не Василем з вавей, шорев краше
 сподобав, а то дуже просту зроду,
 міст проповіді для народу.

Укр.— Світлу простодушну міст, голову згоді, міст,
 нехай за нас Бога просимо, на готові в судж, носі

Слав.— Як би ним два Божий правив,
 на Українці не ставив.

Укр.— Без України у вавей, Василем міст проповіді
 згубило вірність і праце, даром Божий і міст

Укр.— Українці питає а надієміже два вісти,
 нацією Москва Київ, ма терого надивал.

Слав.— Як би в Москві посвятили тоб шорев заборони.

Укр.— Ви мадуго не знаєте, що наша православна
 Українська церква працює до неба,
 а наш Бог шор пастерів, якіх дав не терого.

Слав.— Коли бо ви так зродили, що б їх до неба
 не приходять ко дній зроді, поштовного диверсії.

Укр.— Велика наші і праці, сили України всім
 што не свідомі, вадомі,
 тої ступану зневіражі.

Укр.— Хто вас так осудив, що ви такі шорні,
 ваша шорність вступані, керскажущі шорні

Укр.— Хто просто стоїть і ніде того шор осад,
 а то згодувать ховаєш, вступаві встал.

Слав.— Вам не ждаш вселенского правого суботу,
 а пошвили Українці, так висот шорні

Укр.— А як жосто висот шорні висот шорні
 а суботу наговорі то нам іа не терого.

Укр.— Як на сході сонці Божий день світал,
 народ рад асності што, від ноги тікає.

Слав.— Ви чого ж зроду себе гартуваете,
 що об привидіть себе день, наш міст зостави згоді

Укр.— Коли би дід не хотів, лишне снакі міст,
 поважаште світа праці, тої дні він буде.

Слав.— Чого ж шор шорні, то поноваш четава і
 у вавей і само знає поновашних шорні.

Укр.— Була правда в архієрех, ходили в шорних
 кірех, найк царі згоді мамі,
 за іа вірність догадаш.

Укр.— Шорні не так шорні, а знаєш,

Змога прихожан Вишненської Свято-Георгеївської церкви, 1921 рік, стор. 1. Друкується вперше

- Слав. Та який у нас учитель такий, який
 ти промови Українські такий нам
 Укр. Такого в нас не мали, що за мовою
 його брали, мовити йому з українським
 приносом забирали.
- Слав. Так промови в тебе до нас не
 як ланцюгове мови свої наші,
 Укр. А щось що недовіт крім, як не робити
 бо тепер не та година, щоб мила пра
 Слав. Которі в тебе одесні ти, у нас
 Укр. Табася розум чого одесні, та нався
 ані працювати на згоду Українським
 Укр. Так славабніські поми звали ціла пер
 уміючи панувати зате в любови
- Слав. Та нас біла половина ест, ми
 и до церкви часто ходити, хоч не
 Укр. Ім не діла не робити, а не тримати
 та ходити суботи.
- Укр. Несуть іди емологичі, гарячі і
 вправні ризи етакансведу,
 идо небуло попу в среду.
- Слав. Несай далі подарило дебуде пр
 той ми туди похвалилось на твою
- Укр. Іди ми ім все видити, цигрини і
 одити, дид іє багати морони,
 емолик в торону на два роки.
- Укр. Та які з їх наставити, що показує
 як у кінці мало в шіх зевсе катре
 зріх.
- Укр. Соми іх око неувилось, щоб я сими
 щоб показати в ошій дити, дид овсу
 емодей.
- Укр. Вони катре зроду мали мовди
 держали, щоб мову драить зо
 Божий цар и владина.
- Укр. Потім держать у те мови, пок
 ні закінити, щоб не дали мовина
 покі звет мову з мови.
- Укр. Це загадано в мови, за протом
 як духовних батьків, и владина
 Укр. А щось в тебе не забути за мови
 в оторого доходи ми давно не
 та и мого кабіта.
 Далі з все в бараб, як і
 зріх ми прознаю, розум в мови
 як у малю дити.

Українці	Хто просто стоїть не жде, того світло осяє, а хто загнувсь, ховається, в темряві витає.
Слав'яни	Чом не ждали вселенського правого собору, а полізли українці так високо в гору.
Українці	А як же то високо, може, вище неба, а собори наговори, то нам їх не треба.
Українці	Як на сході сонця Божий день світає, народ рад ясному дню, від ночі тікає.
Слав'яни	Ви новою згодою себе заповняєте, щоб прихилить собі день, нам ніч зоставляєте.
Українці	Кому ж би дня не хотілось, ми ж однакі люде, побажайте світа правди, то й усім він буде.
Слав'яни	Чого б було швидкувать по нових уставах, духовенство й само знає по церковних справах.
Українці	Була правда в архіреях, ходили в пишних кіреях, на їх парі згоду мали, за їх вірність доглядали.
Українці	Тепер не так, щоб ви знали.
Слав'яни	Та який уже учитель, такі в нього учні, ті промови Українські так нам докучні.
Українці	Того вони танцювали, що за мертвих пуди брали, мертві долі зоставляли, попи собі забирали.
Слав'яни	Так промову твердо кажуть, як ланцюгом людей в'яжуть, похуже на панича, слово остріше меча.
Українці.	Та тепер не та година, щоб жила і празновала людина.
Слав'яни	Котори в довгій одежі ті учили кращому, а ті котрі в простішій – то за Вкраїну.
Українці	Хіба ж розум у в одежі та на свою користь, а ті працюють на згоду Українському народу.
Українці	Так слов'янські попи жили, діла не робили, уміючи панували, зате їх любили.
Слав'яни	Та нас більша половина есть людей, що до церкви ходять, часто ходять, хоч не всі.
Українці	Їм ні діла, ні роботи, аж тремтять та ждуть суботи.

Українці	Несуть баби-молодиці, гарячії паляниці, в правій руці – стакан меду, щоб не було попу вреду.
Слав'яни	Нехай далі побачимо де буде правда, то й ми туди похилимось на той край.
Українці	Куди ж їм це забути, щирим Українцем бути, для них багато мороки, легше в тюрму на два роки.
Українці	Та які з них пастухи, що показують як у кіно мало вміх, це вже каже тягне гріх.
Українці	Чом їх око не дивилось, щоб ясніше світилось, щоб показати Божий день для овець та людей.
Українці	Вони на те згоду мали, людей в темряві держали, щоб шкуру драть з голови до ніг, бо їх цар і владика.
Українці	Попи держать у темряві, поки ті і загинуть, щоб не бачила людина, поки з неї шкуру здирують.
Українці	Ще загадають молиця за протоієрея, як духовного батька.
Українці	А ще ж треба не забути за митрополита, в которого доходами давно пелька так туго набита. Далі за все вибачаюсь, як тяжким гріхом признаюсь, розум як у малої дитини.

[ЦДАВО України, Фонд 3984, Оп. 1. Справа 213, стор. 44]

ПРОТОКОЛ ХРЕЩЕННЯ УНОЧІ

(Творчість прихожан Свято-Георгієвської церкви с. Вишеньки)

Шляхом революції ярдань пробивасця, од бідного Митра ключ из рук відбірасця.

Силу собі право взяв слов'янами керувать, щоб надалі зостались у темряві горювать.

А та сила неуміла, яко дракон полетіла, від Божого Михаїла.

Та ще вгору ногами, а головою вниз додолу, поміж ворогами.

Він раніше догадався, та загарати, а там близько царські врати, він туди зібрався.

Хотілося оцім місцем гордо похвалиця та помилився, бо пришлось аж додому йому похілиця.

Ну що зробиш, це буває, кому й невеселі, а це в церкві так пришлось матернику силі.

Навозили з монастирів запасних монахів, щоб піднять слав'янський дух у бабів мелахів.

Так вони їм наслужили, чуть і сами не тужили.

Наш Харитон пан отець в церковних справах борець, не подививсь їм у очі, вигнав з церкви серед ночі.

Ісусе Христос в Ієрусалимі з храму бичем вирядив, Йовтушенко 4-х власним словом вигонив.

Отака вам честь монахи за ваші услуги, серед ночі темним шляхом їдучи без пути.

Пам'ятайте, бо ви вже слов'яни на чужий сторонці, у другий раз не суньтеся, де є українці.

Бо це не в кам'яних стінах, хоч голодни, та спокій любите, а по селах та ще й вночі, то й камилавкі погубите.

Сила ім'я одного чоловіка.

У Вишеньках небувалі торжества явилися, затуманені баби, тремтячи дивилися.

Тут хоч туман, хоч мороз, а нікуди діця, приїхав митрополит, треба подивиця.

Подивиця та й послухать, що будуть казати, кажуть, що будуть слав'ян з церкви виражати.

Одна тільки свята правда людей сповідає, над нашого батюшці кращого нема.

Ви ж не чули, як він казав, що я один вас спасав, через слов'нську розмову, на небо в рай понесу.

А чого ж нам більш і треба, як не святенького попа, вік молимося, пильнуємо, попа в руки цілуємо.

А де ж тії, що писали, попа з горя виручали, аби попу помоглося, а ярмо не розпряглося.

Нехай Хома менше ума, а Петро високомудрий, вижший якого стовпа, нащо менять свят України из-за вигоди попа.

А останні, що писали, то вони й сами не знали.

Петро мудрий по папіру, бо виславляв нову віру.

Баби в мороз важко дишуть, за тих молять, що їх пишуть, бо ми сами, Боже, на темний ліс схожі.

Так звиклися з темрявою, що не мусимо рости, хоч би й світ ясний засяяв, то нам десь треба жити.

Не кажіть так, бо це гріх, да мабуть на істину не брешіть, що всі сліпі, а декому видно.

По всім світу всі народи свою мову люблять, а в нас котри перевертні ненавидять, гублять.

Попросим же добрих людей, нехай нам розкажуть, як за царів і тепер у темряві в'яжуть.

Служба Божа провадиться на Всеукраїнській мові, а народу розкажеться у рясній розмові.

А тут саме головніше пастир з шляху, у котрих довгі носи, то він за їх водить.

[ЦДАВО України, Фонд 3984, Оп. 1. Справа 213, стор. 45—46]

22.IV.1922 року

№ 976

До Всеукраїнської Православної Духовної Ради

Додаючи при цьому витяг з протоколу від 20 червня 1921 року Вишеньська Рада жадає приєднати нашу парахвію до Всеукраїнської Спілки Православних Парахвій.

Голова Ради /підпис/ *Костенко*

Витяг із протоколу загального зібрання парахвії Свято-Юрійівської церкви села Вишеньок від 20 червня 1921 року, ч.1.

СЛУХАЛИ:	УХВАЛИЛИ:
Про приєднання Вишеньської парахвії до Всеукраїнської Православної Церковної Ради	Прохати Всеукраїнську Православну Церковну Раду приєднати нашу парахвію до Всеукраїнської Православної Церковної Ради Спілки Православних парахвій.

З оригіналом згідно.

Голова /підпис/ *Л. Костенко*

Заступник /підпис/

[ЦДАВО України, Фонд 3984, Оп. 1. Справа 213, стор. 47]

**Вишеньська Українська Церковна Парафіяльна Рада
Остерського повіту**

19 квітня 1922 року

До Всеукраїнської Православної Церковної Ради

Після досить довгої боротьби зі старим духовенством і темною, за-

61

Всукраїнська
Православна Церковна Рада
Сидлих
Православна Парафія
в місті і повіті Митицькому
" 5 " травня 1922 року
м. Мити, Володимирська, 14.

До Правління Раді української православної церкви при св.-Давидській церкві в місті Вишньок, Обшаржівський повіт Чернівцьщини.

Лист
Вісник
9/11
СВ

1/Вашу парафію, на підставі ухвали Всеукраїнської Православної Церковної Ради від 28/IV 6 р. визнано належно до Української Автокефальної Православної Церкви і ВСЕУКРАЇНСЬКОГО СОВОРОНОПРАВНОГО ДІЯЛОУ ХРИСТОЛОГІЧЕСЬКОМУ.

2/Необхідно, щоб настоятель Вашого храму на перший після оголошення цього святили сень прочитав в храму після кожного свята і літургії прокламацию до цього оголошення Всеукраїнського Православного Церковного Собору і в кожного Архієпископа Василя Митрополита Митицького і всієї України. Про це по будуть читатись і оповіщення, необхідно співіспити парафію зазначериль.

3/Для оформлення членства Вашої парафії до Всеукраїнської Спільної Православної Парафії, необхідно, щоб Парафіяльна Рада надіслала Всеукраїнській Православній і всієї України Спільній Волвиконкомом копії статуту парафії, що загоріла вала Церковна Влада.

4/Про відправах Божих служб і треб в Вашій парафії, та де не можливо до церковному уставу, деминати Українську Церкву і її виконавчо-керівні органи і українську церковну ієрархію треба так:

а/Богородицу і Богом Сервацу Матірє нашу Україну, Уроді і в св. людність її.

б/Святую православу Українську Церкву.

в/Всеукраїнську Православну Церковну Раду, вочасного настоятеля Архієпископа Василя Митрополита Митицького і всієї України, і вочасного отця нашого Дія, Архієпископа Чернівцького.

Разом з тим Всеукраїнська Православна Церковна Рада вітаеть Васому парафію с. Вишеньок і її почесну Провідниця Парафіяльну Раду з присвятком до Української Православної Автокефальної Церкви і з позятком святої церковної пресї на відношення Вашої парафії на підсливан істинної Христеної православної Церкви.

Можливо, що Ваша Олагодать і вільне життя піднесе святу православну Українську Церкву на височини життя духа, щоб спити істинна істина і Отця нашого Нечасного.

Трохи наліслати склад Вашої Парафіїльної Ради і склади статуту.

До цього догазеться один примі сник оповіщення.

Голова Ради

Заст. Голови

Секретар

Могоз
Табелко
Вишньокський

Лист ВЦПР про визнання парафії Вишеньської церкви як Української Автокефальної Православної Церкви, 5 травня, 1922 рік, стор. 1, 2.. Друкується вперше

хопленою тим же духовенством, масою селянства, яка провадилась півроку, Вишеньська Рада може спокійно сказати, що перемога зосталась на нашому боці.

Всі противники українізації упали духовно і тепер тільки чекають «майського Собора Єпископов України», який повинен сказати останнє слово «быть или не быть Украине».

Сповідуючи про це, Рада додає, що більш детальніший доклад про нашу боротьбу буде доставлений незабаром.

Крім цього Рада Вишеньська щиро прохає, командирувати в наше село на неділю 23 квітня одного з почесних Владик, для урочистої відправи й висвяти духовенства.

Голова Ради /підпис/

За писаря /підпис/

[ЦДАВО України, Фонд 3984, Оп. 1. Справа 213, стор. 49]

Устав Отд. Управления Уисполкома

утвержден 1921 года июля 30 дня.

Завуотуправления /подпись/

Завком /подпись/

Писарь Рады /подпись/

[ЦДАВО України, Фонд 3984, Оп. 1. Справа 213, стор. 50]

16.V.1922 года

Вход. 1237.

Всеукраїнська Православна Церковна Рада Спілки Православних Пархвій Відділ Керовничий

Ч. 1079

5 травня 1922 року

м. Київ, Володимирська, 24

До Парахвіяльної Ради Української православної парахвії при Свято-Юріївській церкві села Вишеньок, Остерського повіту на Чернігівщині.

- Вашу парахвію на підставі ухвали Всеукраїнської Православної

Церковної Ради від 28 квітня б. р. визнано належною до УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ВСЕНАРОДНОЇ СОБОРНОПРАВОЇ ЖИВОЇ ХРИСТОВОЇ ЦЕРКВИ.

• Необхідно, щоб настоятель вашого храму в перший після одержання цього святій день прочитав в Храму після Божественної літургії прикладене до цього оповіщення Всеукраїнського Православного Церковного Собору і всечесного архієпископа Василя, митрополита Київського і всієї України. Про те, що будуть читатись ці оповіщення, необхідно сповістити парахвію заздалегідь.

• Для оформлення приєднання вашої парахвії до Всеукраїнської Спільки Православних Парахвій необхідно, щоб Парахвіяльна Рада надіслала Всеукраїнській Православній Церковній Раді посвідчену Волвиконкомом копію статуту парахвії, що зареєструвала Державна Влада.

• При відправах Великих служб і треб в вашій парахвії там, де це необхідно по церковному уставу, поминати Україну, Українську церкву і її виконавчо-керівниці органи і українську церковну ієрархію треба так:

А) Боголюбиву і Богом бережену Матір нашу Україну, Уряд і всю людність її;

Б) Святу Православну Українську Церкву.

В) Всеукраїнську Православну Церковну Раду, всечесного отця нашого Архієпископа Василя, Митрополита Київського і всієї України, і всечесного отця нашого Юрія, Архієпископа Чернігівського.

Разом з тим Всеукраїнська Православна Церковна Рада вітає поборжну парахвію села Вишеньок і її почесну провідницю – Парахвіяльну Раду з приєднанням до Української Православної Автокефальної Церкви і з початком святої церковної праці по відновленню нашої церкви на підвалинах істинної Христової православної віри.

Нехай же Ваша благодать і вільне життя піднесе святу православну Українську Церкву нашу на височинь життя духа, щоб святилось імення Христа і Отця Нашого Небесного.

Прохаємо надіслати склад Вашої Парахвіяльної Ради і склад причету.

До цього додається один примірник оповіщення.

Голова Ради *Мороз /підпис/*

Заст. Голови *Павленко /підпис/*

Секретар *Вишніцький /підпис/*

[ЦДАВО України, Фонд 3984, Оп. 1. Справа 213, стор. 51]

СТАТУТ

Вишенської Української Православної парахвії при церкві Святого Юрія

- Вишенська українська православна парахвія засновується в селі Вишеньки, Микільсько-Слобідська волость Остерського повіту.

- Парахвія має на меті задоволення релігійних потреб своїх членів. За для цього вона: а) піклується про благоліпле впорядження і вбрання свого Божого храму; б) організацію Української церковної півчої і Загальнонародного церковного співу; в) допомагає своїми діями нам гуртуватись в релігійні гуртки, як наприклад, братство по стародавньому українському зразку; г) вступає через своїх представників у спілки з іншими Українськими парахвіями; д) постачає необхідні кошти на утримання Божого храму і храмового причету.

- В члени української православної парахвії має право вступити православна людність, незалежно від того, де живе, яка визнає: а) автокефалію Української церкви; б) Соборний устрій її; в) необхідність заведення в церкві живої української мови, українських церковних співів, звичаїв, обрядів і таке інше; г) відокремлення церкви від держави, а також д) згодна брати на себе як моральні, так і матеріальні обов'язки членів парахвії.

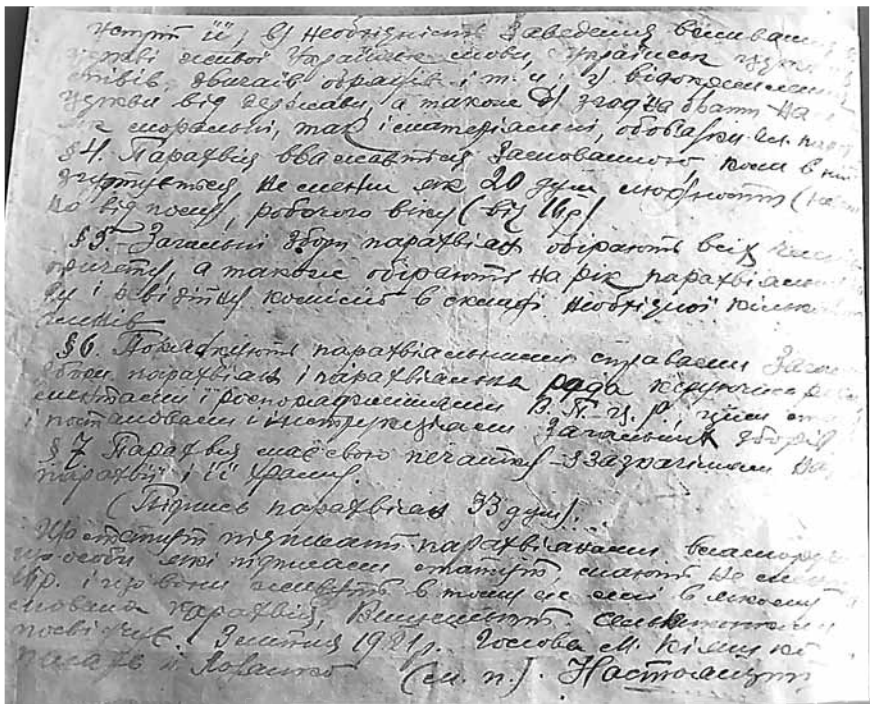
- Парахвія вважається заснованою, коли в ній згуртується не менше 20 душ людських (незалежно від полу, робочого віку (від 11 років).

- Загальні збори парахвії обирають всіх членів причету, а також обирають на рік парахвіяльну раду і ревізійну комісію в складі необхідної кількості членів.

- Порядкують парахвіяльними справами загальні збори парахвіян і парахвіяльна рада, керуючись робочими документами і розпорядженнями загальних зборів.

- Парахвія має свою печатку з загальними назвами парахвії і її храму.

Статут Вишенької Української Православної парафії при церкві Святого Юрія, стор. 2. Друкується вперше

Вихідний 1264

Вхідний 1237

До парахвіяльної Ради Української православної парахвії при Свято-Юріївській церкві села Вишеньок Остерського повіту на Чернігівщині.

В додаток до листа за ч. 1073 від 5/5 б/р ВПЦР повідомляє, що 16/5 ваша парахвія приєднана до ВСПП і парахвіяльна Рада затверджена в такому складі: Чепурко Д., Герус Х., Сербін Д., Масло О., Горбач К., Коломієць М., Кравчун М., Курило П., Гончаренко І.В., Яременко М., Чепурко М., Савон Д., Коломієць Г., Гойко І. В., Чепурко Н.

Голова Ради /підпис/

Керуючий справами /підпис/

[ЦДАВО України, Фонд 3984, Оп. 1. Справа 213, стор. 53]

№ 1264
Вх. 1264

Укр. пр. пар. при св. Крив-
саві мєр. є. Вишенськ
Вейдєвскої пав. ко. Сергій.

В додаток до шеста
зач. 1073 від 5/5 пр. РПЦР відом-
ств що 16/5 Ваша парафія
приєднана до В.В.М.М. і парахвїдств
Рида вайверднесна в такому
Складі: Четурко Д, Квешерко, Кішко
о, Четурко М, Тайко І, Терус І, Сергій І,
Шасєро О, Тарбан К, Коломієць М,
Кравчук М, Куріло П, Ігнатенко І в
Дремешко М, Четурко М, Вітрянко
М, Саван Д, Коломієць І, Габко І в,
Четурко І. —

Голови Радни

Ква. Суравин

Коломієць
Тарбан
Четурко

Лист ВЦПР про приєднання парафії Вишенської церкви до Української Автокефальної Православної Церкви, 5 травня 1922 рік. Друкується вперше

Склад парафіяльної ради Вишенської парахвії на Чернігівщині

№	ПРИЗВИЩЕ ТА ІМ'Я	ПОСАДА
1.	Чепурко Давид	Голова
2.	Костенко Лаврін	Заступник голови
3.	Кіяшко Овсій	Писар
4.	Чепурко Митрохван	Член
5.	Гопко Хведір	Член
6.	Герус Хведір	Член
7.	Сербін Дементій	Член
8.	Масло Оверко	Член
9.	Горбач Кіндрат	Член
10.	Коломієць Марко	Член
11.	Кравчун Михайло	Член
12.	Курило Прокіп	Член
13.	Гончаренко Іван	Член
14.	Яременко Митро	член
15.	Чепурко Матвій	Член
16.	Отрошко Тихон	Член
17.	Савон Дорош	Член
18.	Коломієць Гнат	Член
19.	Гопко Іван	Член
20.	Чепурко Микита	Член

Голова Ради /підпис/

Склад причету Вишенської парахвії

№	ПРИЗВИЩЕ Й ІМ'Я	ПОСАДА	ПРИМІТКА
1	Дорошенко Василь	Священник	
2	Горбач Кіндрат	Диякон	
3	Коломієць Марко	Дяк, регент	

Голова ради /підпис/

[ЦДАВО України, Фонд 3984, Оп. 1. Справа 213, стор. 54]

*Марко Іванович Коломіць – дяк та регент хору
Вишнької Свято-Георгієвської церкви*

Склад
Парафіяльної ради Вишенської парахії
на Чернігівщині.

№	П. Прізвище і імя	Восага	№	Прізвище і імя
1	Цирило Данил	Восага	11	Кравчук Анатолій
2	Васильченко Саватій	Дачня	12	Вириско Тарас
3	Пилипко Олександр	Восага	13	Солдатко Павло
4	Цирило Іванович	Восага	14	Дресменко Іван
5	Томко Іван	"	15	Цирило Іван
6	Торос Федос	"	16	Отрошук Тарас
7	Сидоренко Дмитро	"	17	Саватій Давид
8	Сидоренко Дмитро	"	18	Сидоренко Іван
9	Торос Іван	"	19	Томко Іван
10	Косишкін Іван	"	20	Цирило Іван
			26	Восага Данил

Склад парафіяльної ради Вишенської парахії на Чернігівщині. Друкується вперше

Склад
Причету Вишенської парахії

№	Прізвище і імя	Восага
1	Доконьченко Іван	Восага
2	Торос Іван	Восага
3	Сидоренко Іван	Восага

Іван Данилович

Склад причету Вишенської парахії на Чернігівщині. Друкується вперше

Василь Дорошенко – благочинний Бориспільської округи

Про Василя Дорошенка частково є інформація в кримінальній справі Анатолія Нестеренка. Василь Дорошенко в 1922 році був настоятелем Вишеньської Свято-Георгіївської церкви, прийшов служити в це село зразу після Марка Грушевського.

Отця Василя дуже любили прихожани, навіть, коли його послали у відрядження, селяни просили залишити його у Вишеньках. Про це свідчать історичні документи.

До Всеукраїнської Православної Церковної Ради
19 жовтня 1922 року
Парахвіяльної ради села Вишеньки Остерського повіту на
Чернігівщині.

Заява

Пан-отець нашої парахвії Василь Дорошенко від Всеукраїнської Православної Церковної Ради має призначення тимчасово покинути нашу парахвію. Парахвіяльна рада нагадує про те, що 10-ти місячна боротьба підходить до решти тільки завдяки праці п.о. Дорошенка, і з такою командіровкою п.о. ніяк погодиться не може, бо самая короткая його відсутність з нашої парахвії на довгий час відтягне закінчення боротьби.

Голова Української Православної Церковної Ради /підпис/

Писар /підпис/

Члени: /підпис/

/підпис/

/підпис/.

[ЦДАГО України, Фонд 3984, Опис 1, Справа 213, стр.]

ВИШЕНЬСКА УКРАЇНЬСКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКОВНА РАДА НА ОСТЕРЩИНІ ДО ВСЕУКРАЇНЬСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКОВНОЇ РАДИ

28 грудня 1922 року

Нарешті Вишенська парахвіяльна Рада може з гордістю сказати, що боротьба по українізації й відродження Христової церкви в Вишеньках скінчилась. Цілий рік минуло з того часу, коли вперше в Вишеньках залунало слово Боже на рідній мові.

Бурхливі були ті перші часи боротьби: досить пригадати перебування в Вишеньках респечесного о. Митрополита Василя (Липківського, автор). 3 грудня 1921 року на Варвару його зустріч з темною масою. І от, порівнюючи ті перші часи, з сучасними становищем, немає й подібного нічого й того, що було раніше. І це там, у тому селі, котре лежить у 20 верстах від чорного гнізда – Лаврських ченців та Київських перекупок, котрі, як чорна галич налітали на наше село, які тупили селян і не давали їм спокою.

Все минулось. Немає ні жодного ченця, ні перекупки. Нащо сектанти Євангелісти й ті завербували собі в секту щось одну чи дві сім'ї і то ще в ті попередні бурхливі часи, коли селяни й самі не знали, що краще.

3 грудня 1922 року на Варвару Вишенська парахвія святкувала роковини Українізації своєї чудово, настрої селян чудовий! А 21 грудня, Українська парахвія, зробивши перереєстрацію, своїх членів, і набравши 1002 людини (слов'ян щось до 300), остаточно забрала церкву в свої руки, зробивши на це договір з Владикою.

Сповіщаючи про це, парахвіяльна рада зиче Всеукраїнській Православній Церковній Раді успіху в її святій праці – поширення самосвідомости українських селян, прикладом яких може бути в даний момент Вишенська парахвія.

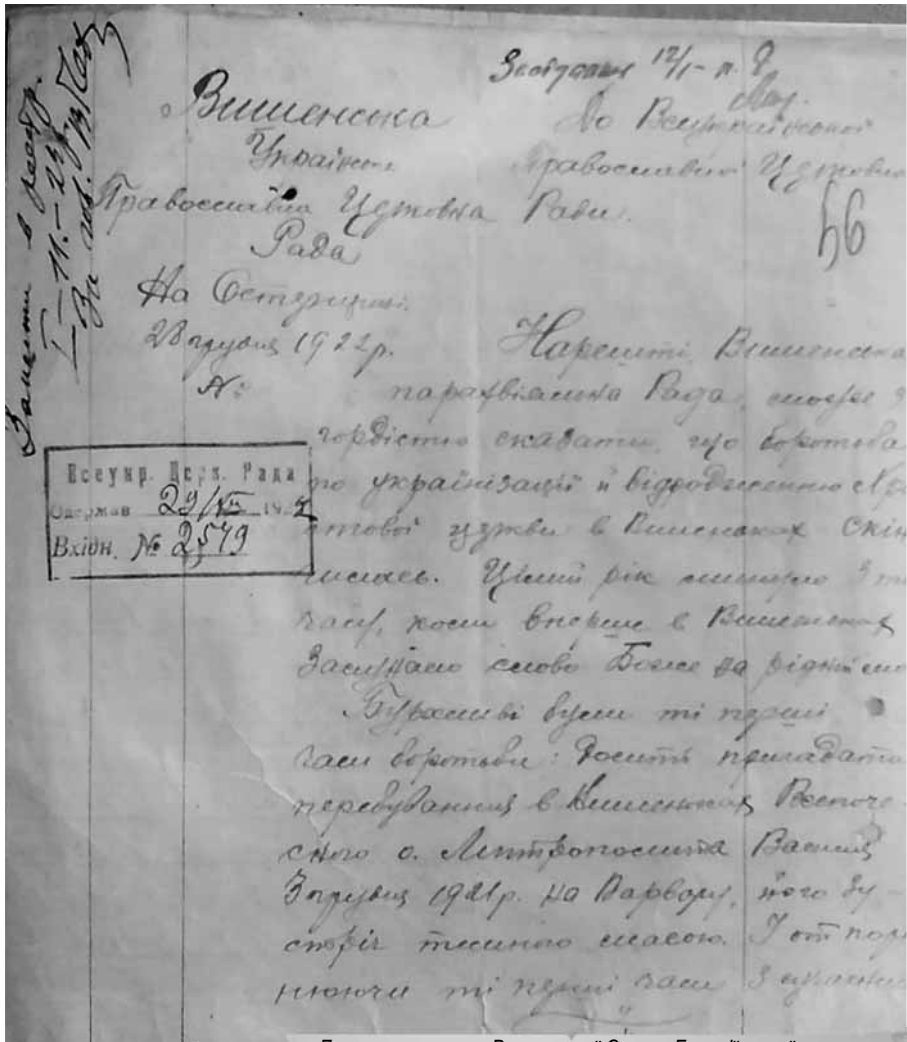
Напереді стоїть праця в матеріалах доповіді Всеукраїнській Православній Церковній Раді, що й буде зроблено в скорому часі.

Голова Ради /підпис/ *Л. Костенко*

Писарь /підпис/ *М. Коломієць*

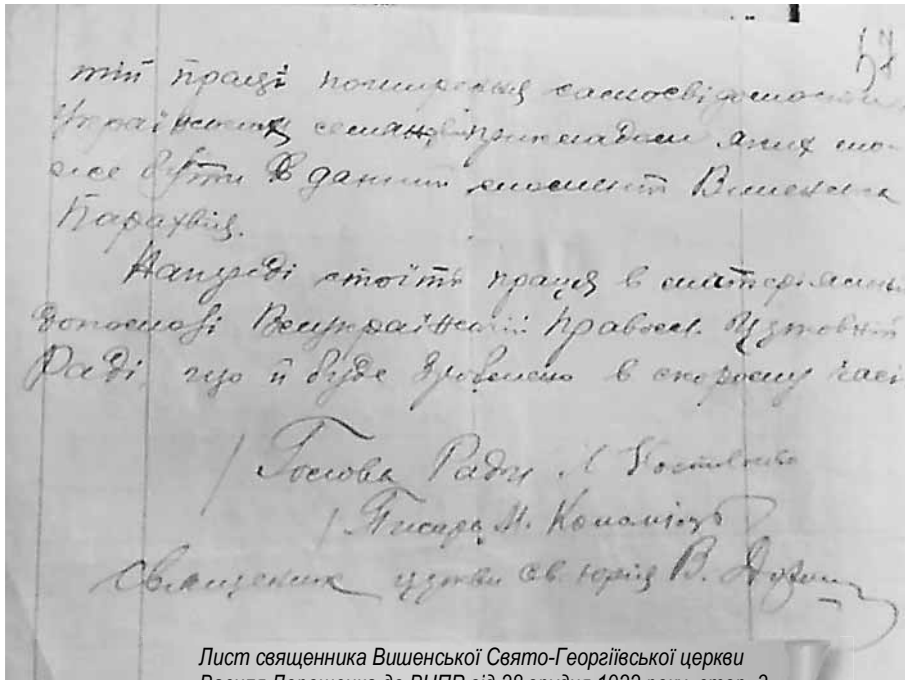
Священник церкви Святого Юрія /підпис/ *Василь Дорошенко*

[ЦДАВО України, Фонд 3984, Опис 1, Справа 213, стор. 56–57]

Лист священника Вишньовської Свято-Георгіївської церкви Василя Дорошенка до ВЦПР від 28 грудня 1922 року, стор. 1. Друкується вперше

Допомагав Василю Дорошенку розбудовувати нову українську церкву Отрошко Опанас Іванович, житель села Вишеньки, якого в 1938 році розстріляли за антирадянську та українську церковну пропаганду.

Лист священника Вишньовської Свято-Георгіївської церкви
Василя Дорошенка до ВЦПР від 28 грудня 1922 року, стор. 3

як відданого соратника митрополита Василя Липківського та палкого проповідника ідей українського націоналізму та незалежності Української церкви. Василь Дорошенко — один із кращих слухачів пастирських курсів, часто виступав з антирадянськими проповідями в Софійському Соборі.

Він також проводив велику роботу по створенню українських парафій в селах не тільки Київщини, а й інших областях України, куди в 1925 році виїхав з важливою місією. В 1927 році Василь Дорошенко був делегатом Другого Всеукраїнського Церковного Собору в Києві.

Історичні документи, що стосуються постаті Василя Дорошенка подаються мовою оригіналу.

«Посвідчення священнику Василю Дорошенку виступати на Соборі 26 вересня 1927 року

ПОСВІДКА

Чистопільська, на Криворіжжі, парафія УАПЦ доручає священникові о. Василю Дорошенкові виступати на Всеукраїнських Церковних Зборах, що мають відбутися 17-го жовтня 1927 р. у м. Києві, від імені цієї парафії по всіх церковножиттєвих питаннях на посвідчення правди Божої й Христової, задля доброї користі і святої чести Української Автокефальної Православної Церкви.

26 вересня 1927 року.

Голова Парафіяльної Ради *А. Кучер*

писар *Я. Волошенко*

свящ. *О. Радоліцький*

Адреса: село Чистопіль Никопільський район Криворізьська округа»
[ЦДАВО України. – Ф. 3984. – Оп. 4. – Спр. 170. – Арк. 26. Рукопис чорнилом.]

«Посвідчення делегата священника Василя Дорошенка на Собор 15 жовтня 1927 року

ПОСВІДЧЕННЯ

Пред'явник цього священник УАПЦ Василь Дорошенко командірується від Ново-Миколаївської Української Автокефальної Православної парахвії на Всеукраїнський Церковний Собор, що має відбутись у м. Києві, 17/X—1927 р.

15 жовтня 1927 р.

Голова ради [підпис]»

[ЦДАВО України. – Ф. 3984. – Оп. 4. – Спр. 170. – Арк. 28. Рукопис олівцем.]

«Посвідчення священника Василя Дорошенка бути делегатом Собору 16 жовтня 1927 року

ПОСВІДЧЕННЯ

Пред'явник цього, священник УАПЦ о. Василь Дорошенко командірується від Сули Лиманської Української автокефальної церковної парахвії на Криворіжжі на Всеукраїнський Церковний Собор у м. Києві, що має розпочатись 17/X – 1927 р.

16/Х—[19]27 р.
Голова Ради [М. Голуб]
Секретар [підпис]»

[ЦДАВО України. – Ф. 3984. – Оп. 4. – Спр. 170. – Арк. 25. Рукопис чорнилом.]

«Заява до Мандатної комісії священника Василя Дорошенка
19 жовтня 1927 р. до Мандатної Комісії 2-го Всеукраїнського Церковного Собору священника УАПЦ Василя Дорошенка.

ЗАЯВА

Прикладаючи до цього чотири посвідчення від 44 українських парахвій УАПЦ на Криворіжжі, прохаю допустити члена, якого обрали делегатом 2-го Всеукраїнського Церковного Собору від Криворіжської Округи.

19/Х – [19]27 р. священник *В. Дорошенко*»

[ЦДАВО України. – Ф. 3984. – Оп. 4. – Спр. 170. – Арк. 24. Рукопис олівцем].

**«Повідомлення Краського Собору Дніпропетровщини
про неправдивість обрання священника Василя Дорошенка
делегатом Собору 20 жовтня 1927 р.**

До Мандатної Комісії 2-го Всеукраїнського Собору від Дніпропетровської Крайцеради ПОВІДОМЛЕННЯ

Краєвим Собором Дніпропетровщини, що відбувся 28 жовтня біжучого року, священник від Криворіжжя, яке входить в склад нашого краю, священник В. Дорошенко, не обраний ні делегатом Всеукраїнського Собору, ні його кандидатом.

20 жовтня 1927 р.

Голова Крайцеради [підпис]

Секретар [підпис]

член [підпис]»

[ЦДАВО України. – Ф. 3984. – Оп. 4. – Спр. 170. – Арк. 29. Рукопис олівцем]

«Посвідчення священнику Василю Дорошенку від Ново-Іванівської парафіяльної ради УАПЦ бути делегатом Собору

ПОСВІДЧЕННЯ

Надається священнику Сулицької парафії о. В. Дорошенку в тім, що він делегується Ново-Івановською Українською Парафіяльною Радою в м. Київ представником на Всеукраїнський Церковний Собор.

Голова Ново-Іванівської

Парафіяльної Церковної Ради [підпис]

та секретар [підпис]

[ЦДАВО України. – Ф. 3984. – Оп. 4. – Спр. 170. – Арк. 27. Рукопис чорнилом.]»

В 1929 році після розгрому Радянською владою УАПЦ Василь Дорошенко переїздить на Донбас, займається фотографією і так заробляє на прожиття. Подальша доля його невідома.

Бориспільський священник УАПЦ Анатолій Нестеренко

Священник Української Автокефальної Православної Церкви Анатолій Нестеренко починаючи з 1922 року більше десяти років займався розбудовою нової церкви на Бориспільщині і був благочинним цього району. Він тісно співпрацював з єпископами Василем Липківським, Григорієм Стороженком, Юрієм Міхновським, Володимиром Самборським та іншими лідерами УАПЦ.

Народився Анатолій Нестеренко в місті Києві в 1890 році в українській патріотичній родині київського жандарма. Батьки дали йому можливість отримати середню освіту, що на той час було великою рідкістю. Українську революцію Анатолій зустрів радісно і відразу знайшов своє місце в боротьбі за Українську державу, з головою поринув у створення та розбудову Української Автокефальної Православної Церкви.

Найбільшу роботу проводив на Бориспільщині: створення українських парафій, підбір кадрів, організація церковних служб українською мовою, проповіді про Тараса Шевченка, Лесю Українку, Симона Петлюру, Івана Мазепу. З 1922 року впродовж багатьох років Анатолій Нестеренко проводив велику панахиду на честь розстріляних більшовиками учасників Бориспільського антибільшовицького повстання 1920 року. Це був надзвичайно сміливий крок, бо з 1920 року в Україні повним ходом укріплювалась антиукраїнська московсько-більшовицька влада і робити це було вкрай небезпечно.

Він був Бориспільським благочинним, членом Київської окружної церковної ради, два роки очолював Київський Собор.

Безперечно, Анатолій Нестеренко був делегатом Першого та Другого Церковних Соборів. На Другому Церковному Соборі в 1927 році, коли під керівництвом прокуратури УРСР митрополита

УАПЦ Василя Липківського відсторонили від керівництва церквою, він активно виступав в його підтримку та був у тій меншості, що заявила про відданість митрополиту.

В 1930 році після розгрому УАПЦ Анатолій Нестеренко проводив активну агітацію серед вірян за збереження в церквах українського духу. Тоді його вперше арештували, але згодом відпустили.

Він ще намагався будь-яким шляхом зберегти українську церкву, позбавлену московських пут, і був активним учасником створення та реєстрації на Бориспільщині Оновленої Української церкви. Але титанічні спроби не увінчалися успіхом, радянська влада всіляко викорнювала все українське.

В 1937 році Анатолій Нестеренко остаточно переїжджає з Борисполя до Києва та працює касиром-обліковцем в артілі «Рем-мебель».

5 листопада 1937 року його арештовують. На час арешту у нього була дружина Олександра Антонівна, 45 років, син Віктор, 17 років, студент будівельного технікуму, дочки Валентина, 8 років, Галина, 5 років.

Перший короткий допит Анатолія Нестеренка відбувся на другий день після арешту. Він заперечував свою приналежність і своїх соратників до контрреволюційної діяльності. Наступний допит був майже через місяць. Тут він уже погоджувався з усім, що йому диктував слідчий. Анатолій називав прізвища членів УАПЦ, визнавав, що і він, і митрополит В.Липківський, і всі єпископи та духовенство УАПЦ були членами контрреволюційної організації.

Можна лише здогадуватись, ціною яких тортур з нього вибили ці покази. А фізичні тортури по відношенню до арештованих слідчим офіційно дозволялись розпорядженням з Москви.

22 грудня Тройка НКВД винесла йому смертний вирок. Такий же вирок було винесено єпископу Григорію Стороженку та священнику Аверкію Коляді. Всіх їх розстріляли в один день — 4 січня 1937 року о 24 годині.

21 травня 1956 року дружина Анатолія Нестеренка Олександра звернулась до прокурора УРСР з проханням зняти з її чоловіка необґрунтовані обвинувачення. З таким проханням звертались до прокурора і його діти Валентина, Галина та Віктор. Але їм від-

У К Р А И Н С К О Й С С Р

Министерство
ВГБ при Сов. Министров УССР
СЛЕД. ФОНД

246

Киевская область

ДЕЛО № 15690

обвин. Нестеренко Анатолия
Кеантрович, Сторометко Григория
Ивановича и Коляда Аверкия
Ивановича по ст. ст. 54-10,
-11 УК УССР

Занвентаризовано в 1940 г.

407643

ТОМ № 1

НАЧАТО "5" Ноебря 1937 г.
ОКОНЧЕНО "22" Октября 1937 г.

Количество томов 1

Обкладинка кримінальної справи Анатолія
Нестеренка, 1937 рік

мовили у проханні та брехливо повідомили лише, що Анатолій Нестеренко помер 12 лютого 1942 року у концтаборі від раку печінки.

В матеріалах перевірки знаходяться покази свідків за 1929 рік, що доповнюють загальну характеристику українського патріота-священника.

Реабілітували Нестеренка Анатолія Олександровича 23 травня 1989 року.

Матеріали кримінальної справи подаються мовою оригіналу.

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1929 года, июня месяца 22 дня. Уполномоченный уч. СО отд. ГПУ УССР СВИРИДЕНКО допросил ниже названного гражданина Нестеренко Анатолия Александровича в качестве обвиняемого, который показал:

Нестеренко Анатолий Александрович, 1890 года рождения, уроженец города Киева, сын бывшего жандарма, казак, гражданин СССР, образование среднее, женатый, священник, беспартийный, проживающий в городе Киеве.

Будучи предупрежденным о содержании ст 89 УК УССР по существу дела показал:

Вопрос: Служили ли вы панахиды по расстреляным соввластью повстанцам в 6-ти верстах от Борисполя?

Ответ: Да, я служил панахиду в 1926 году по расстрелянным соввластью повстанцам, но после этого случая я подобных панахид не совершал.

Вопрос: В этом году не обращалась ли к вам Бабышкина Марфа с просьбой отслужить панахиду по расстреляному соввластью?

Ответ: Нет, не обращалась и я не служил.

Вопрос: В праздник памяти Тараса Шевченко Вы говорили проповедь, скажите какова была их сущность?

Ответ: В своей проповеди я доказывал, что Тарас Шевченко был верующим человеком, но в отношении безбожников я абсолютно не касался.

При моей проповеди присутствовали священники: Потапенко Иван, Кислицын Николай, Бойко Петр.

Вопрос: Кто присутствовал в 1926 году на панахиде по расстрелянным соввластью повстанкомцам?

Ответ: Священник Кислицын Иван.

Вопрос: Что вы говорили о выселении Троцкого из СССР?

Ответ: Ни с кем и никогда я этого вопроса не касался. Мое личное мнение, что его не следовало выселить, а нужно было «шлепнуть».

Вопрос: Что вы говорили в отношении близости войны и близости конца соввласти?

Ответ: Я говорил, что когда наступит конец соввласти, то это будет и моим концом.

Вопрос: Скажите, ваши политические убеждения – монархист вы или узкий украинский шовинист?

Ответ: Я не монархист и не шовинист.

Вопрос: Чем вы объясните в таком случае пение вами в компании с Орловским и Кислицыным «Боже, царя храни».

Ответ: Этого никогда не было.

/подпись/ Нестеренко

Допросил: Уполномоченный СО ОТД. ГПУ УССР */Свириденко/*

С подлинным верно: Оперуполномоченный УКГБ при СМ УССР по Киевской области – лейтенант */подпись/ Бровкин*

СПРАВКА: Оригинал протокола допроса находится в деле оперучета № 15664, которое хранится в УАО УКГБ по Киевской области./подпись/

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1929 года июня месяца 23 дня. Уполномоченный уч. СО отд. ГПУ УССР СВИРИДЕНКО допросил ниженазванного гражданина Бойко в качестве свидетеля, который показал:

Бойко Петр Афанасьевич, 58 лет, уроженец с. Юрковцы, из крестьян, козак, гражданин УССР, образование домашнее, женат, священник, проживавший в городе Борисполь.

Будучи предупрежденным о содержании ст. 89 УК УССР по существу дела показал:

Священник Нестеренко Анатолий, по правде говоря, крайне не воздержан на язык. Бывали случаи, что он открыто в кругу духовен-

ства и мирян называл представителей власти бандитами, жуликами и подчеркивал, что всю власть захватили в руки жиды.

Он же говорил, что власть душит религию, закрывая без всякого основания храмы и аристовывая духовенство, душит селян налогами, но это скоро все окончится и война вызовет к жизни новую власть. Я слышал от своих прихожан, что он систематически из года в год служит панахиды по расстрелянным соввластью повстанкомцам, но сам я на этих панахидах не присутствовал.

Правильность всего изложенного с моих слов и прочитано мне подтверждаю. /подпись/ *Бойко*

Допросил: Уполномоченный СО ОТД. ГПУ УССР /*Свириденко*/

С подлинным верно: Оперуполномоченный УКГБ при СМ УССР по Киевской области – лейтенант /подпись/ *Бровкин*

СПРАВКА: Оригинал протокола допроса находится в деле оперучета № 15664, которе хранится в УАО УКГБ по Киевской области.
/подпись/.

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1929 года июня месяца 23 дня. Уполномоченный уч. СО отд. ГПУ УССР СВИРИДЕНКО допросил ниженазванного гражданина Жмеря в качестве свидетеля, который показал:

Жемера Степан Яковлевич, 60 лет, уроженец м. Борисполь, из крестьян, малограмотный, проживает в м. Борисполь..

Будучи предупрежденным о содержании ст. 89 УК УССР по существу дела показал:

Я был членом церковного совета УАПЦ обновлённой м. Борисполь с июля 1927 года.

Священника Нестеренко Анатолия я знаю довольно хорошо. Я слышал, что он в 1928 году, служил панахиду в 6 верстах от Борисполя по расстрелянным соввластью бандитам.

На последние шевченковские свята Нестеренко служил панахиду по Шевченко и говорил в проповеди о Шевченко и что большевики напрасно приписывают ему безбожничество.

Больше показать ничего не могу.

/подпись/ *Жемера*.

Правильность всего изложенного с моих слов и прочитано мне подтверждаю.

Допросил: Уполномоченный СО ОТД. ГПУ УССР /Свириденко/
С подлинным верно: Оперуполномоченный УКГБ при СМ УССР по Киевской области – лейтенант /подпись/ Бровкин

СПРАВКА: Оригинал протокола допроса находится в деле оперучета № 15664, которое хранится в УАО УКГБ по Киевской области.
/подпись/

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1929 года июня месяца 23 дня. Уполномоченный уч. СО отд. ГПУ УССР СВИРИДЕНКО допросил ниженазванного гражданина Борец в качестве свидетеля, который показал:

Борец Алексей Захарович, 1877 года рождения, м. Борисполь, из крестьян, гражданин УССР, образование высшее, проживавший в м. Борисполь.

Будучи предупрежденным о содержании ст. 89 УК УССР по существу дела показал:

Я знаю попа Нестеренко Анатолия с момента приезда его в Борисполь.

Знаю, что он в 26,27,28 годах служил панахиды в 6 верстах от Борисполя по расстреляным соввластью повстанкомцам.

Служа панахиды по Тарасу Шевченко он в своих проповедях подчеркивал, что Шевченко всего был «побожной людиной», а не безбожником, «брешуть коли кажуть, що він возставав проти релігії».

Я слышал, что говорят о том, что он говорил «дороговизна большая, налоги большие, жить трудно и т.д. и т.п.»

Больше показать ничего не могу.

Правильность всего изложенного с моих слов и прочитано мне подтверждаю.

Допросил: Уполномоченный СО ОТД. ГПУ УССР /Свириденко/
С подлинным верно: Оперуполномоченный УКГБ при СМ УССР по Киевской области – лейтенант /подпись/ Бровкин

СПРАВКА: Оригинал протокола допроса находится в деле оперучета № 15664, которое хранится в УАО УКГБ по Киевской области.
/подпись/

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

апреля месяца 27 дня 1929 года.

Приходько Антон Иванович, 38 лет, уроженец с. Заборье, Будаевского района, из селян, подданство УССР, образование низшее, проживавший в с. Заборье, Будаевского района.

Будучи предупрежденным о содержании ст. 89 УК УССР по существу дела показал:

Священник Нестеренко Анатолий будучи в с. Заборье, Будаевского района, агитировал против незаможников, называл их подлецами.

Кроме того он агитировал за то, чтобы бывшие церковные дома не отдавать под школу, а отдать ему. При нем в селе было несколько обновлений икон.

Подпись *Приходько Антон*

Правильность всего изложенного с моих слов и прочитано мне подтверждаю.

Допросил: Уполномоченный СО ОТД. ГПУ УССР */Свириденко/*

С подлинным верно: Оперуполномоченный УКГБ при СМ УССР по Киевской области – лейтенант /подпись/ Бровкин

СПРАВКА: Оригинал протокола допроса находится в деле оперучета № 15664, которое хранится в УАО УКГБ по Киевской области./подпись/

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1929 года, апреля месяца 27 дня.

Сова Владимир Иванович, 20 лет, уроженец города Киева, из селян, образование среднее, учится и проживает в Киеве, член ЛКСМУ, проживает в городе Киеве, улица Ленина, 26, квартира 1.

Будучи предупрежденным о содержании ст. 89 УК УССР по существу дела показал:

Священника Анатолия Александровича Нестеренко знаю приблизительно с 1921 года, т.е. с момента прибытия его в с. Заборье, Будаевского района. Он на всех свадьбах, похоронах и панахидах подпивши проводил агитацию среди селян относительно того, что в хату-читальню нельзя посылать детей, поскольку там безбожники –

незаметно, что в школе не обучают закону божьему. Однажды он зайдя к нам в хату говорил моему отцу, что скоро власть переменится и тогда мол заживем по старому, по хорошему. Вообще он проводил агитацию направленную к подрыву советской власти. Между прочим у него на квартире часто собирались члены церковного совета и сельсовета, пьянствовали и вели беседы о работе на селе, прислушиваясь к голосу св. Нестеренка.

Из членов с/совета у Нестеренко часто бывали все члены сельского совета.

При нем в селе было почти у половины населения обновление икон причем священник Нестеренко перед обновлением позвал к себе баб и о чем-то с ними долго говорил. Результатом этого разговора явилось массовое обновление икон. В 1924 году был в селе большой пожар, после которого священник Нестеренко агитировал среди селян, что комнезамы погорельцам не помогают, а вот мол я добыю у товарища Уленька поэмы. Даже он получив в сельбанке поэму раздал ее селянам уговаривая последних брать поэмы, говоря, что власть скоро переменится и тогда некому будет взыскивать с них поэмы. На этом он заработал солидно.

Больше показать ничего не могу, правильность всего изложенного с моих слов подтверждаю.

Подпись *Владимир Сова*.

Допросил: Уполномоченный СО ОТД. ГПУ УССР /Свириденко/

С подлинным верно: Оперуполномоченный УКГБ при СМ УССР по Киевской области – лейтенант /подпись/ Бровкин.

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1929 года июня месяца 23 дня. Уполномоченный уч. СО отд. ГПУ УССР СВИРИДЕНКО допросил ниженазванного гражданина Бойко в качестве свидетеля, который показал:

Кислицын Николай Яковлевич, 1899 года рождения, уроженец города Житомира, из семьи кустика, мещанин, гражданин УССР, со средним образованием, женат, имеет одного ребенка, священник, беспартийный, проживающего в Борисполе.

Будучи предупрежденным о содержании ст. 89 УК УССР по существу дела показал:

Священник Бориспольского Богороднического храма Нестеренко Анатолия Александровича имеет 38 лет, семейный, 3 детей, сын, которого имеет на Соломенке 2 дома. Нестеренко до вступления в священники, как он говорил, занимал должность начальника рабсилы. Был переходный момент до прихода красных комендантом Могилева. Вступил в священники через необходимость скрыть свое прошлое.

В Борисполе работает около 5 лет. Первые годы был первым вдохновителем идей отца Липковского, в последующем отступил. Были моменты, когда он так стоял за Липковского, что всюду он носился со своим отцом.

Когда не придешь к Нестеренко застанешь Митько Федора, Митько Тимоша, Коноплича Михаила, Борца Алексея, Щегля и других. С этой компанией будучи благочинным в Бориспольском районе, он намечал контрреволюционные мероприятия и шовинистические идеи и давал директивы от имени райуряду проводить враждебные выпады против современной жизни под маской религиозного влияния. Неоднократно Нестеренко высказывался по адресу правительства, что это не правительство, а сборище бандитов, бродяг и жидов и т.д., что скоро конец им будет, что от станка рабочий не может управлять государством, его всюду обставляют хаим (жид).

На пасху он сделал контрреволюционные выступления тогда проводился антирелигиозный поход и он говорил, эти смаркачи пропадут скоро, так как ими руководят те, кто распинал креста.

19 июня в доме священника Николая Кислуна был Нестеренко Анатолий и Орловский Михаил Устимович. За чаркою Орловский пел, а ему вторил Нестеренко «боже царя храни».

Орловский Михаил, который является шуряком священника Потапенко Ивана, бывший поручик царской армии, был начальником генерального штаба. Его осудили в ВМН.

Кислицын /подпись/

Копия верна: Оперуполномоченный УКГБ при СМ УССР по Киевской области – лейтенант /подпись/ Бровкин

СПРАВКА: Оригинал протокола допроса находится в деле оперу-
чета № 15664, которое хранится в УАО УКГБ по Киевской области.

/подпись/

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

4 марта 1933 года, уполномоченный Бориспольского горотдела до-
просил в качестве свидетеля гражданина с.Борисполя, который дал о
себе такие сведения:

Потапенко Иван Никифорович, 39 лет, с. Малые Дмитриевичи,
Обуховского района, служащий, гражданин УССР, со средним обра-
зованием, украинец, работает агентом по снабжению колхоза имени
Калинина, беспартийный, адрес: Борисполь, улица Шевченко, 31,
бывший служитель культа УАПЦ,

*Будучи предупрежденным о содержании ст. 89 УК УССР по суще-
ству дела показал:*

Попа Нестеренко А. А. я знаю с 1923 года, как активного деятеля
УАПЦ. Во время организации автокефальной церкви и за всё её
существование до последнего времени занимал и занимает долж-
ности в центральных органах УАПЦ, как председатель ревизионной
комиссии, член Киевской окружной церковной рады, благочинный Бо-
риспольского района.

На всех соборах и съездах УАПЦ был делегатом. Выступал как
ярый последователь Чеховского и митрополита Липковского.

Когда в 1925 году от УАПЦ откололась левая организация, кото-
рая резко пошла против линии Чеховского-Липковского, Нестеренко
повел ожесточенную борьбу против ДПЦ, как линии УАПЦ, так и по
линии Бориспольского района вообще.

В Бориспольском районе ДХЦ перешел поп Михайловской церкви
села Борисполя Иван Кислицын, Нестеренко А. начал травлю про-
тив него, обвиняя его агентом ДПУ и ДХЦ, называя церковь, которую
организовала ДПУ раскольником УАПЦ. И. Кислицын вынужден был
бежать из Борисполя.

Одновременно с этим Нестеренко вел борьбу и против автоке-
фального попа села Любарец Кондратенко. Этой борьбой Нестеренко
хотел взять под свое влияние весь автокефальный актив Борисполь-

ского района, а вышеуказанные попы не разделяли идеологию Нестеренко и он этих попов выжил.

Одновременно с этим Нестеренко высвячивал свій актив священников для Бориспольского района. Из этих священников мне известны:

1) Гражданин з села Большая Старица Максим Желевский, которого Нестеренко посадил на парафию Бориспольской церкви с. Борисполя. До этого он был в с. Войтовцах, затем где-то укрылся и был расстрелян за контрреволюцию и бандитизм.

2) Гражданин с. Люберец Гуриенко Николай Иосифович, раскулачен и дьяк, настроен бандитски, теперь живет где-то в Баришевке и спекулирует.

Эти высвяченные по рекомендации Нестеренко должны были быть надежным штабом в руках Нестеренко и выполнять его волю.

С митрополитом Липковским Нестеренко имел очень близкую связь по идеологии, а также и потому, что они двое были жителями Соломинки. Отец Нестеренко чиновник жандармского управления и митрополит Липковский оба Соломенские домовладельцы.

На соборе в 1927 году, когда снимали Липковского с метрополитства, то Нестеренко выступал как ярый защитник Липковского.

Когда в 1931 году УАПЦ была ликвидирована и образовано УПЦ во время выборов нового митрополита Ивана Павловского Нестеренко выступал против избрания нового митрополита. За антисоветские выступления на соборе Нестеренко был арестован. Все свои выступления на соборах Нестеренко обсуждал на фракционных поповских советах.

Фракция попов из следующих лиц: Маняко Илько – благочинный Обуховского района, Маняко Андрей, поп села Обухов, Витвицкий Федор – благочинный Кагарликского района, Орловский Фрол – благочинный Чернобыльского района, Максимюк Александр – благочинный села Боярки.

Рупором этой фракции был Нестеренко. Эта фракция с некоторыми персональными заменами существует и по сегодняшний день, потому что легальные съезды церкви последнее время не бывает, то этой фракции час от часа как будто бы случайно собираются в Киеве и там за чаркою обсуждают свои планы.

В последнее время существования автокефальной церкви во гла-

ве Киевской церкви стал Константин Малюшкевич. Этот «лояльный», но дипломатично скрытый архиерей объединил вокруг себя около 50 % автокефальной церкви.

Нестеренко целиком поддерживает морально и материально Малюшкевича. Поддерживала Малюшкевича и фракция в целом.

Малюшкевич в 1932 году во время рождественского праздника в Борисполе не выдержал своей «лояльности» и выступил с явно повстанческим обращением. Нестеренко как благочинный распространил это обращение в подчиненных ему церквях и сам с великим воодушевлением читая это обращение в церкви во время рождества. Это обращение очень понравилось своим содержанием бориспольским парафиянам. После прочтения этого обращения Нестеренко послал по церкви тарелку на поддержку Малюшкевича и собрал солидную сумму.

В общем УАПЦ и по линии УПЦ Нестеренко начиная с 1922 года и по сегодняшний день является активным проповедником идей автокефалии и имеет влияние на весь Бориспольский район, а особенно Борисполь.

В Борисполе Нестеренко работает около 10 лет. Главной целью его деятельности в Борисполе является объединить все автокефальные парафии в Борисполе и всех бориспольских автокефалистов объединить в один кулак. После долгой и настойчивой борьбы это удалось ему сделать и 3 автокефальных парафии с.Борисполя объединил в одно целое.

Теперь ведет борьбу с последней Бориспольской парафией Микольской и с ее попом Бутьком, но последний пока что ему не поддается.

Последние годы особенно под час коллективизации и ликвидации кулачества у Нестеренко происходят совещания, на которых он пишет заявления кулакам в различных учреждениях, дает словесные советы и т.д.

О коллективизации Нестеренко ведет разговоры о том, что коллективизация пройдет, а колхозы развалятся.

Недавно Нестеренко говорил мне о том, что весной обязательно будет изменение в правительстве, что будет какая-то директория и что эта директория распустил коллективы, так как коллективы себя не оправдывают, и чтобы выйти из этого положения, в которой очути-

лась советская власть необходимо вернуть земли собственникам и лишь тогда появится хлеб. Никакие мероприятия советской власти в делах колхозов и совхозов не помогут, все равно все развалится.

По мнению Нестеренко эта директория обязательно повернет зам-ли весной 1933 года. Для прикрытия своей шовинистической работы Нестеренко маскируется под интернационалиста и сторонника советской власти. Свою интернациональность Нестеренко афиширует тем, что поддерживает большую связь с религиозными евреями села Борисполя, особенно с раввином Затуловским.

Мне пришлось быть свидетелем как раввин Затуловский после своего отречения пришел к Нестеренко и жалелся на то, что его вынудили отречься эти сопляки, которые сейчас руководят и что он не может этого перенести, чтоб какой нибудь шмаркач им – Затуловским – руководил.

Нестеренко утешал раввина тем, что скоро сменится власть. Связь с кулаками Нестеренко поддерживал и поддерживает не только с бориспольскими, но и с парафией. Часто приходилось видеть у Нестеренко кулацкую власть из села в. Старицы Гапку-сестру расстрелянного попа Жиланского, и из села Любарец Юхима Билыка и других.

Все «обиженные» советской властью находили у Нестеренко приют и совет.

Сейчас Нестеренко имеет большой актив в Борисполе, его «активисты» сообщают ему о всех новостях государственных учреждений или сами или через своих родственников.

Главное ядро по Борисполю у Нестеренко состоит из таких лиц:

1. Яким Сафронович (фамилию не знаю) – председатель совета.
2. Щегель Тимофей – член совета, певец, оба информаторы по линии кооперации.
3. Кошман Степан Архипович – дьяк. Через сына Антона информирует Нестеренко по учительству.
4. Коноплич Михаил Иванович
5. Ярмак Степан Иванович, ожидает земельного переворота.
6. Куст Матвей Петрович
7. Борец Алексей Захарович, бывший дьяк, спекулянт, информатор по линии сельсовета
8. Пасюк Виктор Трофимович, бывший церковный староста, информатор по линии колхоза

9. Роман Родионович /фамилии не знаю/ – бывший диригент церкви, а сейчас диригент сельбуду.

Общий мой вывод такой, что Нестеренко имеет большое влияние в Борисполе на шовинистично настроенное население, маскирует себя под советского человека, но ведет антисоветскую работу по развалу колхозов и совхозов, враг соц. сельского хозяйства. О последних церковных новостях, а именно: арест епископа Малюшкевича, Бея из Черкасс Нестеренко высказывается так, ерунда, все равно выпустят, про это ему как будто говорили обновленцы в Киеве, а раз говорят обновленцы, говорит Нестеренко, они все знают.

На жизнь в церкви Нестеренко смотрит как на твердое и неизменное до конца жизни.

Потапенко.

Допросил: Уполномоченный СО ОТД. ГПУ УССР /Свириденко/

С подлинным верно: Оперуполномоченный УКГБ при СМ УССР по Киевской области – лейтенант /подпись/ Бровкин

СПРАВКА: Оригинал протокола допроса находится в деле оперучета № 15664, которе хранится в УАО УКГБ по Киевской области./подпись/

АНКЕТА АРЕСТОВАННОГО

1. **Фамилия:** Нестеренко
2. **Имя и отчество:** Анатолий Александрович
3. **Дата рождения:** 1890 год
4. **Место рождения:** город Киев
5. **Место жительства (адрес):** г. Киев, Кучменов переулок, № 29
6. **Профессия и специальность:** касир – учётник
7. **Место службы и должность или род занятий:** артіль «Рем-мебель»
8. **Паспорт:** выдан 7 отделением РКМ
9. **Социальное происхождение:** отец служил в жандармском отделеении
10. **Социальное положение:** служащий
 - а) до революции – служащий
 - б) после революции – священник УАПЦ
11. **Образование:** среднее

АНКЕТА АРЕСТОВАННОГО

Фамилия Нестеренко

Имя и отчество Анатолій Александрович

Дата рождения: число "____" _____ месяц _____ год 1890

Место рождения г.р. Киев

Местожительство (адрес) Киев Кузнецов пер. № 29

Профессия и специальность Кассир кредитной

Место службы и должность или род занятий артиста Ремизова
(указать без сокращений, название предприятия или учреждения и характер производства)

Паспорт Выдан 10 авг. РКМ
(когда и каким органом выдан, номер и категория, где прописан)

Социальное происхождение сын служащего в м.а.д.а.р.-
ском м.п.д.с.д.м.
(род занятий родителей и их имущественное положение)

Социальное положение служащий
(род занятий и имущественное положение арестованного)

а) до революции служащий

б) после революции служащий УАКЧ

Образование (общее и специальное) среднее

Анкета арестованного Анатолия Нестеренка,
5.11.1937 рік, стор. 1

12. Партийность (в прошлом и настоящем) — 4/н

13. Национальность и гражданство (подданство) Украинец

14. Категория воинского учета-запаса и где состоит на учете Служба

15. Служба в белых и др. к-р армиях, участие в бандах и восстаниях против власти (когда и в качестве кого) не служил

16. Каким репрессиям подвергался при Соввласти: судимость, арест и др. (каким органом и за что) в 1930г. Арестовывался ШИ

17. Состав семьи жена Александра Антонивны, сын Петр 17л. дочь Валентина 8 лет
(близкие родственники, их имена, фамилии, адреса и род занятий)
указатель адресу.

Подпись арестованного Александр

1. Особые внешние приметы

2. Кем и когда арестован 5.11.37 в м.г. 45б КОУ НКВД

3. Где содержится под стражей Киевская тюрьма

4. Особые замечания

Подпись сотрудника, заполнившего анкету Вр. Нал. В. Мигула 19.11.37

5. xi

1937

12. **Партийность:** беспартийный
13. **Национальность и гражданство (подданство):** украинец, СССР
14. **Категория воинского учета и где состоит на учете:** снят
15. **Служба в белых и др. к.р. армиях, участие в бандах и восстаниях против Соввласти (когда и в качестве кого):** не служил
16. **Каким репрессиям подвергался при Соввласти:** судимость, арест и др. (когда, каким органом и за что): в 1930 году арестовывался ГПУ
17. **Состав семьи:** жена Александра, сын Виктор, дочери Валентина и Галина живут по указанному адресу
Подпись арестованного /подпись/
1. **Особые внешние приметы:** нет
2. **Кем и когда арестован:** 5 ноября 1937 года IV отделением УГБ КОУ НКВД
3. **Где содержится под стражей:** Киевская тюрьма
4. **Особые замечания:** -
Подпись сотрудника, заполнившего анкету:
5 декабря 1937 года.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Город Киев, 12 декабря 1937 года. Я, ВР. начальник отделения 4 отдела УГБ КОУ НКВД СССР младший лейтенант госбезопасности Лосев рассмотрев следственные материалы по обвинению гражданина Нестеренко Анатолия Александровича, нашел, что произведенными следственными действиями установлено, что Нестеренко Анатолий Александрович является участником украинской контрреволюционной националистической организации церковников и проводил по заданию её контрреволюционную деятельность.

На основании изложенного и руководствуясь ст. ст. 126 и 127 УКП СССР,

ПОСТАНОВИЛ:

Привлечь Нестеренко Анатолия Александровича в качестве обвиняемого, предъявив ему обвинения в том, что он является участником украинской контрреволюционной националистической организации

церковников и проводил по заданию её контрреволюционную деятельность, то есть в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 54-10, 54-11 УК УССР.

Копию настоящего постановления направить Прокурору по спецделам.

Начальник VI отделения IV отдела,
Младший лейтенант госбезопасности /подпись/ Лосев
Зам. Начальника IV отдела УГБ
Лейтенант госбезопасности /подпись/ Каневский
Зам. Нач. УНКВД по Киевской области
Майор госбезопасности /подпись/ Бабич

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1937 года ноября месяца 7 дня.

Я, Вр. НАЧ. VI отделения IV отдела УГБ УНКВД Лосев допросил в качестве обвиняемого

1. **Фамилия:** Нестеренко
2. **Имя и отчество:** Анатолий Александрович
3. **Дата рождения:** 1890 год
4. **Место рождения:** город Киев
5. **Место жительства (адрес):** г. Киев, Соломенка
6. **Национальность и гражданство (подданство):** украинец, гражданин СССР
7. **Паспорт:** выдан VII отделением РКМ города Киева
8. **Род занятий:** кассир – учётник артели «Реммебель»
9. **Социальное происхождение:** отец служил старшим писарем жандармуправления
10. **Социальное положение:** (род занятий и имущественное положение)
А) до революции – служащий
Б) после революции – священник УПЦ
11. **Состав семьи:** жена Александра 45 лет, сын Виктор 17 л. студент строительного техникума, дочь Валентина 8 лет проживают по указанному адресу
12. **Образование:** среднее
13. **Партийность** – беспартийный

14. **Каким репрессиям подвергался: судимость, арест и др. (когда, каким органом и за что):**

А) **до революции:** не подвергался

Б) **после революции:** в 1930 году был арестован Киевским Губотделом ГПУ за контрреволюционную деятельность

15. **Участие в бандах, контрреволюционных организациях и восстаниях:** не участвовал

ПОКАЗАНИЯ ОБВИНЯЕМОГО НЕСТЕРЕНКО АНАТОЛИЯ АЛЕКСАНДРОВИЧА, 7 НОЯБРЯ 1937 ГОДА

Вопрос: Что послужило аресту Вас в 1930 году Киевским Оперсектором ГПУ?

Ответ: В 1930 году я являлся священником Украинской автокефальной православной церкви. При реорганизации собора в этом же году я выступил против кандидатуры Павловского выставленного в митрополиты. Мое выступление нарушило порядок собора, что по моему и являлось причиной ареста.

Под стражей я пробыл семьдесят два дня после чего был освобожден.

Вопрос: в 1929-1930 годах Вы являлись председателем собора в Киеве.

Ответ: Да, я в это время действительно был председателем Киевского собора.

Вопрос: Ваше участие в окружном церковном совете.

Ответ: В 1929 году я был членом Киевского окружного церковного совета на протяжении трех месяцев.

Вопрос: Вы были благочинным Бориспольского района?

Ответ: Да, с 1926 по 1929 год я был благочинным Бориспольского района.

Вопрос: Как давно вы знаете священника Кондратенко Исаю?

Ответ: Священника Кондратенко Исаю я знаю с 1922 года, т. е. с момента, когда я был украинским священником.

В прошлом Кондратенко Исай из монахов, женился на дочке священника, человек недалекий. В 1922 году он был также рукоположен в священники украинской церкви. Если он был недалеким умом, то зато привосходил другими хитростями.

Как священник он сумел добиться в среде мирян популярности,

был он не на плохом счету и в руководства УАПЦ. Своей хитростью, как подхалим он был на хорошем счету и у митрополита Липковского, которому даже преподнес и рясу, а приезжая в Киев привозил различные преподношения. Это, собственно, и давало ему право на авторитет у высшего духовенства.

Вопрос: Вы лично консультировали Кондратенко для проведения контрреволюционной деятельности?

Ответ: нет, по моему он получал инструктаж непосредственно в Киеве у Липковского и других, он лишь отчитывался передо мной, как благочинный, по вопросу отчислений.

Записано верно и мной прочитано /подпись/

ВЫПИСКА ИЗ АКТА

Постановление Тройки УНКВД Киевской области

от 22 декабря 1937 года **о расстреле**

Нестеренко Анатолия Александровича

приведено в исполнение 4 января 1938 года в 24 часов.

Комендант НКВД УССР

Капитан госбезопасности /пидпис/ *Шашков»*

По учетам ОСК МВД Украины

ЗНАЧИТСЯ

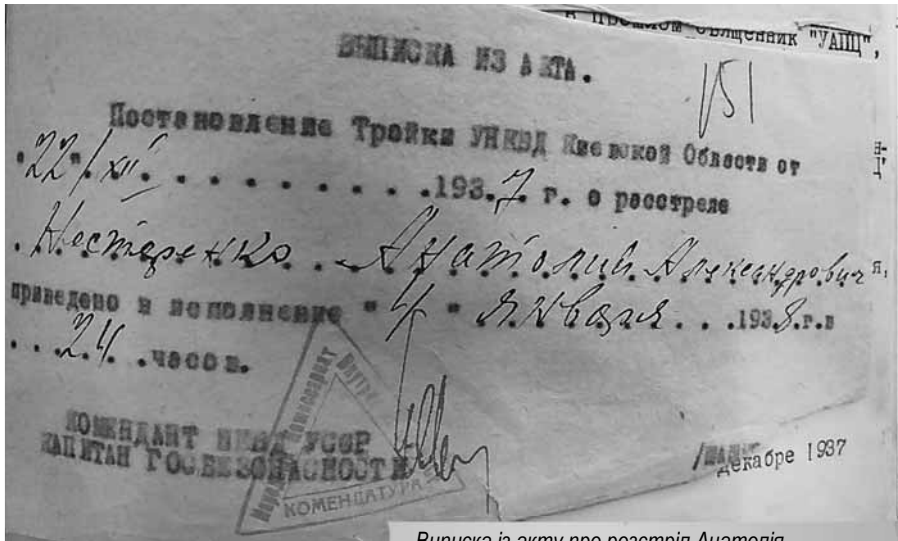
Родился в 1890 году

Осужден 22 декабря 1937 года Тройкой КОУ НКВД по обвинению 54-10, 54-11 УК УССР сроком по 1 категории.

Сведений об исполнении приговора нет.

Родственники сообщают, что был приговорен к 10 годам и умер 12 февраля 1942 года от рака печени.

Виписка із акту про розстріл Анатолія
Нестеренка від 4.01.1938 року

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Щегель Тимош Фокович, 49 лет, уроженец села Борисполь, КО, бедняк, гражданин УССР, женат, беспартийный, проживает в С. Борисполь, КО.

Будучи предупрежденным о содержании ст. 89 УК УССР по существу дела показал:

Я состою членом церковной рады афтокефальной церкви, где состоит священник Нестеренко Анатолий. Приблизительно в 1927-1928 годах священник Нестеренко служил молебень на могиле расстрелянных повстанцев неподалеку – в 6 верстах от Борисполя. На праздник Шевченко Нестеренко в своей проповеди характеризовал Шевченко верующим человеком, а не безбожником, как его охарактеризовывает соввласть с целью, чтобы имя Шевченко осталось как революционера большевика, а не верующего.

Протокол мне прочитан и записано с моих слов правильно.

Добавляю, что я о проповеди по отношению Шевченко слышал от селян Борисполя.

Щегель.

Допросил: /подпись/

С подлинным верно: Оперуполномоченный УКГБ при СМ УССР по Киевской области – лейтенант /подпись/ *Бровкин*

СПРАВКА: Оригинал протокола допроса находится в деле оперучета № 15664, которе хранится в УАО УКГБ по Киевской области. /подпись/»

**Прокурору Украинской ССР
От Нестеренко Александры Антоновны,
Проживающей в городе Киеве,
Ул. Ленина, № 33, кв. 14
ЗАЯВЛЕНИЕ**

Мой муж Нестеренко Анатолий Александрович, рождения 3 июля 1890 года, в 1937 году 5 ноября был арестован органами МВД, после чего судим при закрытых дверях сроком на 10 лет. Всю свою жизнь мой муж честно трудился и не участвовал ни в каких организациях, направленных против Советской власти.

Единственное его преступление заключалось в том, что он с 1922 по 1936 год был священником. С 1936 года муж работал в городе Киеве. Последнее место работы артіль «Реммебель».

Не имея никаких данных о его деянии, я не могу судить о степени его виновности, но анализируя всю жизнь, прожитую с ним вместе со мной, я утверждаю, что он ни в чем не виновен, а был арестован и судим по ложному доносу лиц, которые сделали это в корыстных целях.

По сообщению органов МВД полученному мной в мае месяце мой муж якобы умер в 1942 году.

Прошу вас разобрать его дело, произвести расследование степени его виновности и снять посмертно с него незаслуженное обвинение.

Ответ убедительно прошу направить по адресу: город Киев, улица Ленина, № 33. \

Проситель /подпись/

21 мая 1956 года.

Продуктору Южнорусской п.с.р.

г. Нестеренко
Александр Александрович
п.с.р. Риев
ул. Млина
№ 33 кв. 14.
2340158 ул.

Заявление

Мой муж Нестеренко Александрович родился 3 мая 1890, 1937 году 5 ноября был арестован органами МГБ после чего судим при открытых дверях сроком на 10 лет. Его свою жизнь мой муж честно прожил и не участвовал ни в каких организациях направленных против Советской власти.

Самое главное его "чужестранство" заключается в том, что он с 1932-1936 лет был свидетелем.

1936: муж работал в г. Риев по-прежнему мало работы артель. Решивший. Не имея никаких данных о его личности я не смогу судить о его личности его виновности, но анализируя всю жизнь нашу и все вышесказанное мной я утверждаю, что он конечно не виноват, а был арестован судим по ложному доносу или по ложным делам по в комнате у меня.

Заява дружини Анатолія Нестеренка – Олександрі про перегляд справи її чоловіка, 21 травня 1956 рік, стор. 1.
Друкується вперше

по сообщению органов МГБ
полученное мной в мае месяца,
мой муж Яков умер в плену
в 1942 году.

Прошу вас разобраться его
произвести расследование смерти
его виновностей и сделать
фильм с него незаинтересованное
обвинение.

Соблюдая убедительно прошу вас
мне по адресу г. Киев Ленинский и др.

Нестеренко - Александрович

21 Мая 1956г.

Заява дружини Анатолія Нестеренка – Олександрі про
перегляд справи її чоловіка, 21 травня 1956 рік, стор. 2.
Друкується вперше

Начальнику підрозділу служби
Безпеки України т. Пшеннікову А. М.
М. Київ-34, вулиця Володимирська, 33
від Нестеренка Віктора Анатолійовича,
Мешканця м. Київ-190, вул. Кирпоноса 13, кв. 33
Тел. 442-59-63

ЗАЯВА

Мій батько Нестеренко Анатолій Олександрович народився в
1890 році в місті Київ.

З 1924 року настоятель церкви «Пречистої Діви Марії» в місті Борисполі Київської області, маючи церковне звання митрофобний протоієрей та посаду благочинного Бориспільського району Української Автокефальної Православної церкви.

5 листопада 1937 року був заарештований НКВС міста Києва і розстріляний по «делу» УАПЦ.

Дуже прошу видати мені документи про реабілітацію мого батька – Нестеренка Анатолія Олександровича, чесного діяча УАПЦ в місті Бориспіль.

Нестеренко /підпис/

30 червня 1993 року.

4 августа
252073, город Киев-73
Улица Фрунзе, 131, кв. 41
Беспаловой Г. А.,
252190, г. Киев-190
Улица Кирпонаса, 13, кв. 33
Нестеренко В. А.,
г. Киев-86,
Ул. Бакинская, 37, кв. 348
Матюшенко В. А.

Уважаемые Галина Анатольевна, Виктор Анатольевич и Валентина Анатольевна!

Ваши письма от 21 и 30 июня с. г., а также устная просьба нами рассмотрены.

Сообщаем, что Ваш отец Нестеренко Анатолий Александрович, 1890 года рождения, священник Украинской автокефальной православной церкви, член Киевского окружного церковного совета, протоиерей и благочинный Бориспольского района, 5 ноября 1937 года был арестован по необоснованному обвинению в участии в украинской контрреволюционной организации церковников. Постановлением тройки при Киевском облуправлении НКВД УССР от 22 декабря 1937 года осужден к высшей мере наказания. Приговор приведен в исполнение 4 января 1938 года. Каких-либо данных о месте его за-

хоронения в материалах не имеется и установить это место за давностью времени, к сожалению, не представляется возможным.

О реабилитации Нестеренко А. А. вам известно.

Свидетельство о смерти отца будет выслано Беспаловой Г. А. от делом ЗАГСа исполкома Киевского горсовета народных депутатов, куда нами направлено извещение.

Начальник подразделения /подпись/ *А. М. Пшенников*»

**В отдел ЗАГСа исполкома
Киевского горсовета
Народных депутатов**

ИЗВЕЩЕНИЕ

Просим зарегистрировать смерть гражданина Нестеренко Анатолия Александровича, 1890 года рождения, украинца, город Киев, до ареста проживающего по адресу город Киев, переулок Кученков, 29, наступившую 4 января 1938 года.

Место смерти – не установлено.

Причина смерти – расстрелян.

Ранее смерть гражданина Нестеренко Анатолия Александровича не регистрировалась.

Просим свидетельство о смерти выдать гражданке Беспаловой Галине Анатольевне, проживающей по адресу город Киев-73, улица Фрунзе, 131, кв. 41, тел. 432-83-10.

Дату регистрации смерти и номер актовой записи просим сообщить в наш адрес.

Начальник подразделения СБУ Украины /подпись/

4. 08. 1993 года.

№ 888

Верно: /подпись/

Зав. Отделом реабилитации
Тов. Гончарук В. Г.
От Беспаловой Г. А.
Киев-73, ул. Фрунзе 131, кв. 41

ЗАЯВЛЕНИЕ

Убедительно прошу Вас выслать на мой адрес документы о реабилитации моего отца Нестеренко Анатолия Александровича, 1890 года рождения, г. Киев, который был священником, протоиереем, благочинным Бориспольского района, арестован 5 ноября 1937 года и расстрелян 4 января 1938 года.

Я у вас была, с делом ознакомлена, но ввиду того, что я не имею возможности самостоятельно подойти за документами по болезни (практически слепота) пишу вам данное заявление.

С благодарностью к вам

Беспалова Галина Анатольевна /подпись/

Тел. 432-83-10

1. 04. 1993 года.

10 мая 1993 года

№ 622

СПРАВКА

Нестеренко Анатолий Александрович, 1890 года рождения, уроженец города Киева, до ареста проживающий в г. Киеве, пер. Кучменов, 29 и работавший в артели «Реммебель» в качестве кассира-учетника, был урестован 5 ноября 1937 года УГБ Киевского областного управления НКВД.

22 декабря 1937 года постановлением тройки при Киевском облуправлении НКВД УССР в отношении Нестеренко А. А. на основании ст. 54-10, 54-11 УК УССР применена высшая мера наказания.

Согласно ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16 января 1989 года «О дополнительных мерах по восстановлению справедливости в отношении жертв репрессий, имевших место в период 30-40-х и начала 50-х годов», 23 мая 1989 года Нестеренко Анатолий Александрович реабилитирован.

Начальник подразделения /подпись/ *А. М. Пшенников*

Поб. Голарук В.Г.
по документам свидетелю
разъяснение. Давать
Срок - 20.04.93г.

Зав. отделом реабилитации
м.п. Голарук В.Г. 4/6
Жо-
ой Весняной Т.А.
Киев 48, ул. Свободы 151, к.в. 4

Заявление

Стебуйченко прошу Вас выслать
по мой адрес документов о реабилитации
моего отца Степана Анатолія Александровича
1890 г. рождения г. Киева, который был
офицером, промислером, благочинным
Варшавского района. Арестован 5/11-1934г
и расстрелян 4/01-1938г.

Я у Вас была, с делом ознакомлена, но
ввиду того, что я не имела возможности
самостоятельно подойти за документами
по болезни (практически слепой) пишу Вам
данное заявление.

С благодарностью к Вам
Веснянова Галина Анатольевна.
тел. 478-83-10

16 04 93 6-52 3

10.04.93г.

Заява дочки Анатолія Нестеренка Безпалової Галини про видачу документів про реабілітацію її батька, 14.04.1993 року Друкується вперше

Служба безпеки України

№ 119
Начальнику подполковнику
м.о.в. Сидоренку
о.в. Василюку Т.А.

Вашою історією, Інженер!

Б-59
21.02.93

Я посприяти хотів справку на свій батько
о реабілітації мого сина Федіра І.А.
Ваша справка, видавши Вашій службі, не
своїм своїм дійсній можливості. Я також
маю в діло, що мене угодило тим, що мій
син розібрався за те, що він звинувачено.

У мене не укажи, що ви повинні розібратися або
український, російський кавказ. Воді в найбільше
время воді в процесі говоривши отом, що впродовж
подвергались звинуваченням.

Мій син реабілітувався, то сини він є не
Так хотіли ми і не мого хотіти дійсній
справку (документ).? Не мого справки і не мого
подати на велике помилання, як звинувачено,
Там було, що церква, що хотіли время є рідною,
в найбільше время відраховувалися, і висли хотіли
якщо б хотілось, щоб хотіли є не тільки всіма.

Вашою історією мого справку і Ваш відраховали і хотіли
видавати справку своїм своїм дійсній можливості,
що угодило мені він мій син: звинувачено, хотіли
і біологічний формальною р.и. А кавказ є він звинувачено
ванду захристі і розривали церкві, воді хотіли всіма хотіти!
Фронт не хотіли в мого просьбі. Мого хотіти, хотіли
хотіти і время є хотіли хотіти хотіти хотіти.

о.в. Василюку
21/02.93.

Заява дочки Анатолія Нестеренка Безпалової Галини про
формальну відписку Служби Безпеки України щодо причин арешту її
батька та підстав реабілітації, 21.06.1993 року. Друкується вперше

Служба безопасности Украины
Начальнику подразделения
Товарищу Пшенникову
От Беспаловой Г. А.

Уважаемый товарищ Пшенников!

Я получила ответ-справку на свой запрос о реабилитации моего отца Нестеренко А. А. Данная справка, выданная вашей службой, не соответствует действительности. Я знакомилась с делом, где ясно указано о том, что мой отец расстрелян за то, что был священником и нигде не указано, что он совершил растрату или украл деньги, работая кассиром. Ведь в настоящее время везде в прессе говорится о том, что репрессиям подвергались священники.

Мой отец реабилитирован, то есть вины его нет. Так почему же я не могу иметь достоверную справку (документ)? Не имея справки, я не могу подать на вечное поминание, как священника, тем более что церковь, где последнее время он работал, в настоящее время отстраивается, и вполне естественно, мне бы хотелось, чтобы поминали бы его не только в семье.

Высланную вами справку я вам возвращаю и прошу выдать справку соответствующую действительности, где указано, кем был мой отец: священник, протоиерей и благочинный Бориспольского района. А кассиром он был 3 месяца в виду закрытия и разрушения церкви, ведь кормить семью нужно!

Прошу не отказать в моей просьбе. Мне 73 года, я очень больна и время, к сожалению, уходит очень быстро.

С уважением /подпись/ *Беспалова*

21 июня 1993 года.

**«Начальнику подразделения Службы
Безопасности Украины
Пшенникову А. М.**

Г. Киев-34, ул. Владимирская, 33

Копия: гражданке Беспаловой Г. А.
Г. Киев-73, ул. Фрунзе, д. 131, кв. 41

При этом в соответствии со ст. 7 Закона от 17. 04. 1991 года «О реабилитации жертв политических репрессий на Украине», направляю для разрешения по принадлежности заявление гражданки Беспаловой Г. А. для выдачи ей справки о реабилитации ее отца Нестеренка Анатолия Александровича, 1890 года рождения, который был арестован 5 ноября 1937 года Киевским областным управлением государственной безопасности НКВД УССР и 4 января 1938 года к нему была применена высшая мера наказания – расстрел.

Приложение: заявление Беспаловой Г. А. на одном листе первому адресату.

Зам. Начальника отдела дознания
ГУВД г. Киева /подпись/ *И. М. Сироштан.*

**ВИСНОВОК ПРО РЕАБІЛІТАЦІЮ
АГАТОЛІЯ НЕСТЕРЕНКА**

«УТВЕРЖДАЮ
Прокурор города Киева
Советник юстиции 3 класса
/подпись/ *В. И. Шевченко*
23 мая 1989 года

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В отношении Нестеренко Агатолия Алесандровича, по материалам уголовного дела (арт. № 24782)

Нестеренко Анатолий Александрович, 1890 года рождения, город Киев, беспартийный, кассир-учетник артели «Реммебель». До ареста проживал по адресу город Киев, Кучменов переулок, д. 29., принятыми мерами родственники не установлены.

Арестован 5 ноября 1937 года Киевским областным Управлением государственной безопасности НКВД СССР. **Обвинялся в участии в украинской контрреволюционной националистической организации церковников и проведении по ее заданию контрреволюционной деятельности**, то есть в совершении преступления, предусмотренного ст. 54-10, 54-11 УК УССР. По постановлению тройки при Киевском Управлении НКВД УССР от 22 декабря 1937 года расстрелян 4 января 1938 года.

Нестеренко Анатолий Александрович подпадает под действие ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16 января 1989 года **«О дополнительных мерах по восстановлению справедливости в отношении жертв репрессий, имевших место в период 30-40-х начала 50-х годов»**.

Старший помощник прокурора города
Киева по надзору за следствием в органах
Госбезопасности старший советник
Юстиции /подпись/ *Л. М. Абраменко*
Начальник следственного отдела
КГБ Украинской ССР по г. Киеву и
Киевской области, подполковник /подпись/ *А. Ф. Береза*
16 мая 1989 года
Исп. *Марушевский С. Б.*

[ЦДАГО України, Фонд 263, Оп. 1, Справа 60112-ФП]

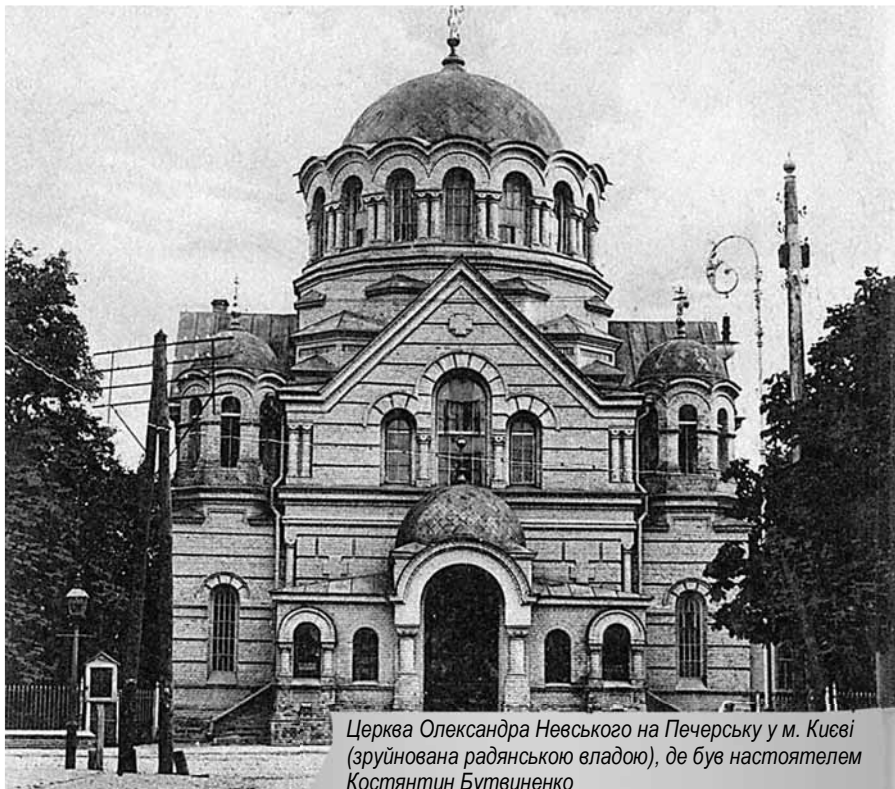

Протоієрей Костянтин Бутвиненко

Його засудили до страти 31 грудня 1937 року. Того ж дня в Новорічну ніч о 24 годині розстріляли. Працівники органів НКВС УРСР любили вбивати людей у святкові дні і дні визначних дат радянського календаря. Так вони звітували перед московсько-більшовицькою владою про свою «доблесну» працю.

Смерть Бутвиненка Костянтина Кіндратовича ввійшла до од-

Церква Олександра Невського на Печерську у м. Києві (зруйнована радянською владою), де був настоятелем Костянтин Бутвиненко

ного із списків-звітів катів українського народу. Він народився у 1891 році в сільській родині в селі Любча Ставищенського району на Київщині. Батьки змогли дати йому хорошу духовну освіту, що на той час було великою рідкістю.

До 1917 року Костянтин Бутвиненко був священником. Українську революцію сприйняв з радістю, бо бачив Україну Незалежною, Вільною, Соборною державою.

Відразу він пішов до українського війська УНР служити полковим священником. Українська революція побратала Костянтина Бутвиненка з отаманом Холодноярської республіки Чорним Вороном (Чорногузьком), якого деякий час він переховував у себе вдома. Українець від роду-племени не міг змиритись із московсько-більшовицькою окупацією і всіляко продовжував боротьбу. За антирадянську пропаганду його тричі арештовували органи ЧК: в

1920 році, в 1921 та 1929 роках. У в'язниці кожного разу перебував від одного до кількох місяців. Але арешти і тюрма не зупиняли молодого священника у стремлінні служити Богу й Україні.

Костянтин Бутвиненко без вагань приєднався до будівничих Української Автокефальної Православної Церкви. На священника його висвятив сам митрополит Василь Липківський, і він став настоятелем Іллінської церкви міста Києва.

З перших місяців Київська Іллінська церква на Подолі стала одним з центрів навчання й виховання

*Іллінська церква у м. Київ, де був настоятелем
Костянтин Бутвиненко*

священнослужителів для Української Автокефальної Православної Церкви, бо заняття та лекції Пастирських курсів проходили в її аудиторіях. Так Костянтин Бутвиненко познайомився з багатьма священниками, що згодом стали служити на Бориспільщині.

В кримінальній справі Анатолія Нестеренка, настоятеля Бориспільського Свято-Миколаївського храму, є покази, де він називає Котянтина Бутвиненка «як свого наставника, який «завербував» його для роботи в Новій Українській Церкві». Протоієрей Костянтин Бутвиненко не обмежувався роботою в своєму храмі. Він разом з головою Київської округи УАПЦ єпископом Котянтиним Малошкевичем їздив по селах, агітував та створював парафії української автокефалії. Про це в 1958 році свідчила органам КДБ в Київській області його дружина Бутвиненко Олександра Дмитрівна.

Бориспільщина була для керівництва УАПЦ пріоритетною, тому й увага створенню українських парафій з боку Котянтина Бутвиненка до цього краю була особливою. В кримінальній справі Котянтина Бутвиненка згадуються прізвища деяких священників Бориспільщини, зокрема О. Коляди та І. Кондратенка.

Згодом Котянтин Бутвиненко став настоятелем храму Олександра Невського в Маріїнському парку, який ще називали Олександрівським, бо він був збудований в 1888 році, в пам'ять про загиблого російського царя Олександра II.

В розмовах з К. Малошкевичем, за словами дружини О. Бутвиненко, її чоловік наголошував на тому, що в церкві відбувалась справжня революція, що українська церква згуртувала народ, а українська мова в храмах схвально сприймалась прихожанами. Котянтин Бутвиненко, за показами Олександри Бутвиненко, готовий був для рідної української церкви працювати день і ніч, не шкодуючи заради великої української ідеї свого життя. Він ще деякий час і після розгрому УАПЦ продовжував боротись за Українську церкву. Навіть працюючи комірником на Київській кондитерській фабриці імені Карла Маркса.

Реабілітували Котянтина Бутвиненка 19 червня 1989 року.

Нащадків Котянтина Бутвиненка не залишилось, бо він не мав дітей.

Матеріали кримінальної справи подаються мовою оригіналу.

1837

УЧЕТНО № 1962

УССР

Комитет государственной безопасности
при Совете Министров УССР

АРХИВ
Учетно-архивного отдела
КГБ при Сов. Министров УССР
СЛЕД. ФОНД

ДЕЛО № 15763

По обвинению БУТВИМЕНКО Я. К.

Начиная с 19 г. В 1 томах
Окончательно 19 г. Том № 1

После судебного рассмотрения и вступления приговора в силу востановленное дело подлежит немедленному возврату в

(указать название органа КГБ)

К делу должна быть приобщена копия приговора.

Передача находящихся в производстве следственных дел, а также взятых из архива дел в другие отделы или органы КГБ, хотя бы и временно, производится исключительно через

(учетного аппарата)

Архив №

42180

218-1

Сделано в архиве 19 г.

Обкладинка кримінальної справи протоієрея Костянтина Бутвиненка, 1937 рік

ОБВИНИТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

По следственному делу № 15763

По обвинению Бутвиненко Константина

Кондратьевича по ст. 54-10 и 54-11 УК УССР

УГБ Киевского Облуправления НКВД УССР вскрыта и ликвидирована в 1937 году украинская контрреволюционная националистическая фашистская организация церковников, бывшей УАПЦ и УПЦ.

Организация ставила своей целью при помощи интервентов, в частности Германии, свержение Советской власти на Украине и создание самостоятельного государства фашистского типа.

Одним из участников указанной контрреволюционной организации являлся привлекаемый по данному делу священник бывшей украинской православной церкви Бутвиненко Константин Кондратьевич.

Бутвиненко К. К. будучи видным церковным деятелем украинской церкви – фактически руководил Киевской епархией, одновременно будучи участником организации под прикрытием церковной деятельности проводил контрреволюционную националистическую работу, группировал вокруг себя националистов – церковников, давал им установки, проводил контрреволюционную работу.

Бутвиненко по контрреволюционной националистической работе был связан непосредственно с руководителями центра организации архиепископами Малюшкевичем, Коробиневичем (осуждены).

Обвиняемый Бутвиненко К. К. об участии в контрреволюционной националистической организации сознался.

На основании изложенного, обвиняется:

Бутвиненко Константин Кондратьевич, 1891 года рождения, уроженец села Любча, Ставищанского района, Киевской области, украинец, социальное положение служащий, социальное происхождение – из крестьян, бывший священник, дважды арестовывался в 1920 и 1921 годах за контрреволюционную деятельность, -

В том, что являлся участником контрреволюционной националистической организации церковников и проводил контрреволюционную националистическую работу. Руководствуясь ст. 204 УПК УССР

ПОСТАНОВИЛ:

Следственное дело № 15763 по обвинению Бутвиненко Константина Кондратьевича направить Киевскому Прокурору по Спецделам для передачи обвинения суду Тройки при КОУ УНКВД.

СПРАВКА: обвиняемый Бутвиненко К. К. содержится под стражей в Киевской тюрьме.

ВЫПИСКА ИЗ ПРОТОКОЛА №138

заседания Тройки при Киевском Облуправлении НКВД УССР
от „31 декабря 1937 г.

29

С Л У Ш А Л И:

П О С Т А Н О В И Л И:

Дело № 15763 Киевского Облуправления
по обвинению БУТВИНЕНКО Константина
Кондратьевича, 1891 г. р. урож. с. Лыбча,
Киевского р-на, жит. г. Киева, украинца,
членника УИИ.

БУТВИНЕНКО
Константина Кондратьевича-
РАССТРЕЛЯТЬ
Лично принадлежащее
ему имущество-
КОНФИСКОВАТЬ

Обвиняется в том, что являлся участ-
ником к-р националистической организации
«Молодые». По к-р работе был связан с руководителями центра
организации- архиепископами МАЛОШКЕВИЧЕМ и КАРАВИНЕВИЧЕМ, ныне осу-
жденными. Проводил антисоветскую, националистическую агитацию.

Содержится под стражей в Киевской тюрьме.

Верно: Секретарь Тройки

/АЛЕКСИЩЕР/

Выписка із Протоколу засідання Тройки при Київському облуправлінні НКВД УРСР про розстріл від 31 грудня 1937 року

ВЫПИСКА ИЗ АКТА

Постановление Тройки НКВД Киевской Области от

31 декабря 1937 г. о расстреле Бутвиненко
Константина Кондратьевича 1891 г. р. ... приведено в
исполнение 16 января 1938 г. в ... часов.

20

КОНСТАНТИН БУТВИНЕНКО
КАПИТАН ПОСРЕДСТВАМИ

/МАКОВ/

Выписка із акту про розстріл Костянтина Бутвиненка від 16.01.1938 року

ПОМ. НАЧ. VI отделения
IV отдела, сержант госбезопасности /подпись/ Луценко
Согласен:
Зам. Начальника IV отдела УГБ
Лейтенант госбезопасности /подпись/ Каневский
Утверждаю:
Зам. Нач. УНКВД по Киевской области
Майор госбезопасности /подпись/ Бабич
Составлено 2/1-1938 года
Г. Киев.

ВЫПИСКА ИЗ ПРОТОКОЛА № 138

Заседания Тройки при Киевском Облуправлении НКВД УССР
От 31 декабря 1937 года

СЛУШАЛИ	ПОСТАНОВИЛИ
<p>Дело № 15763 Киевского Облуправления НКВД по обвинению Бутвиненко Константина Кондратьевича, 1891 года рождения, уроженца села Любча, Ставищанского района Киевской области, жителя города Киева, украинца, священника УПЦ.</p> <p>Обвиняется в том, что является участником контрреволюционной националистической организации церковников. По контрреволюционной работе был связан с руководителями центра организации – архиепископами Малюшкевичем и Карабиневичем, ныне осужденными. Проводил антисоветскую, националистическую агитацию.</p> <p>Содержится под стражей в Киевской тюрьме.</p>	<p>Бутвиненко Константина Кондратьевича – РАССТРЕЛЯТЬ Лично принадлежащее ему имущество – КОНФИСКОВАТЬ</p>

Верно: Секретарь Тройки /подпись/ *Альтзицер*

ВЫПИСКА ИЗ АКТА

Постановление Тройки УНКВД Киевской области от 31 декабря 1937 года о расстреле Бутвиненко Константина Кондратьевича приведено в исполнение 16 января 1938 года в 24 часов.

Комендант НКВД УССР
Капитан госбезопасности /подпись/ *Шашков*

Генеральному прокурору СССР
Товарищу Руденко
От Бутвиненко А. Д
Киев, Никольско-Ботаническая, 3, кв. 12

ЗАЯВЛЕНИЕ

В декабре 1937 года в городе Киеве был арестован органами НКВД мой муж Бутвиненко Константин Кондратьевич. Мой муж работал в Киеве на конфетной фабрике имени Карла Маркса кладовщиком. Никогда он не состоял ни в каких партиях. До 1933 года он был священником, но, как мне известно, за это не имели права арестовывать, так как религия в СССР никогда не запрещалась. Мне 62 года, я инвалид 2-ой группы, осталась без мужа, без всяких средств к существованию. Прошу вас пересмотреть дело моего мужа, Бутвиненко К. К., реабилитировать его посмертно и дать мне возможность прожить спокойно свою старость.

26. 11. 56 год

/подпись/ Бутвиненко

ВИСНОВОК ПРО РЕАБІЛІТАЦІЮ КОСТЯНТИНА БУТВИНЕНКА

УТВЕРЖДАЮ

Прокурор города Киева

Советник юстиции III класса

/подпись/ В. И. Шевченко

19 июня 1989 года

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В отношении Бутвиненко Константина Кондратьевича по материалам уголовного дела № 42180

Фамилия, имя, отчество: Бутвиненко Константин Кондратьевич

Дата и год рождения: 4 июня 1891 год

Место рождения: село Любча, Ставищанский район Киевской области

Сведения о партийности (в том числе № партийного билета): беспартийный

Место работы и должность до ареста: ж/д станция Киев, «Дортек», весовщик; священник без прихода «Украинской православной церкви»

*В. Кашу
20/11/56*

3/ХІІ 56 Кс

Генеральному прокурору СССР
тов. Руденко

83

от Бутвиненко А.Д.

Киев, Никольско-Ботаническая 3 кв.12

3/ХІІ 1956

З А Я В Л Е Н И Е

В декабре 1937 года в г. Киеве был арестован органами НКВД мой муж Бутвиненко константин Кондратьевич. Мой муж работал в Киеве на Конфетной фабрике им. Карла-Маркса кладовщиком. Никогда он не состоял ни в каких партиях. До 1933 года он был священником, но, как мне известно, за это не имели права его арестовывать, так как религия в СССР никогда не запрещалась. Мне 62 года, я инвалид 2-ой группы, осталась без мужа, без всяких средств к существованию. Прошу вас пересмотреть дело моего мужа, Бутвиненко К.К., реабилитировать его посмертно и дать мне возможность прожить спокойно свою старость.

26/ХІ-56г.

Точн Вхкешко.

ПРОКУРАТУРА
С.С.С.Р.
30 XI 56
4.12.

Заява дружини Костянтина Бутвиненка – Олександрі Дмитрівни про перегляд справи її чоловіка, 26.11.1956 року. Друкується вперше

Место жительства до ареста: город Киев, ул. Бульонская, дом 85, кв. 7

Данные о родственниках: принятыми мерами родственники не установлены

Дата ареста, предъявлявшийся обвинения, когда и каким несудебным органом было вынесено решение по делу:

Бутвиненко К. К. арестован 4 декабря 1937 года IV отделом УГБ КОУ НКВД УССР. Предъявлено обвинение по статьям 54-10, 54-11 УК УССР. 31 декабря 1937 года заседание Тройки при Киевском облуправлении НКВД УССР **вынесло постановление о расстреле Бутвиненко К. К. и конфискации принадлежавшего ему имущества. Постановление приведено в исполнение 31 декабря 1937 года.**

Обвинялся в том, что **«являлся участником контрреволюционной националистической организации церковников. По контрреволюционной работе был связан с руководителями центра организации – архиепископами Малюшкевичем и Карабиневичем, тоже осужденными проводил антисоветскую, националистическую агитацию.»**

Бутвиненко Константин Кондратьевич подпадает под действие ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16 января 1989 года «О дополнительных мерах по восстановлению справедливости в отношении жертв репрессий, имевших место в период 30-40-х и начала 50-х годов».

Старший помощник прокурора города Киева
по надзору за следствием в органах
госбезопасности старший советник
юстиции /подпись/ *Л. М. Абраменко*

Начальник следственного отделения КГБ
Украинской ССР по городу Киеву и
Киевской области, подполковник /подпись/ *А. Ф. Береза*
17 июня 1989 года.

[ЦДАГО України, Фонд 263, Оп. 1, Справа 65743-ФП]

До історії УАПЦ села Любарці

Село Любарці – одне з багатьох на Бориспільщині, в якому Українська Автокефальна Православна Церква стала бажаною і довгоочікуваною для його жителів. Чути в храмі українську мову з уст священника, вшановувати українських героїв, відзначати українські свята – було ковтоком свіжого повітря для селян після сотень років заборони російською владою українського слова, української книжки, української пісні.

Стати настоятелем місцевого храму прагнули багато священників УАПЦ. В різні періоди тут розбудовували Нову Українську Церкву багато духовних наставників. Одним з них був **Кондратенко Ісаїя Петрович**, 1893 року народження, який походив із родини священників Київщини, в минулому – монах. В Любарці його направили відразу після офіційної реєстрації Української Автокефальної Православної Церкви на початку 20-х років ХХ століття.

З перших днів новий священник зумів зорганізувати довкола себе місцевих активістів з проукраїнськими поглядами. А таких в селі було багато, бо на той час вже декілька років успішно діяла Любарецька «Просвіта» під керівництвом місцевого вчителя **Андрія Гопкала**.

Ісаїя Кондратенко досить швидко завоював авторитет серед духовенства Бориспільщини і йому надали повноваження представляти інтереси парафіян у стосунках із Всеукраїнською Парафіальною Церковною Радою, зокрема з митрополитом Василем Липківським. Він тісно співпрацював з архієпископами Володимиром Самборським, Григорієм Стороженком, Костянтином Малюшкевичем та іншими керівниками УАПЦ.

Священник Бориспільської Свято-Миколаївської церкви Анатолій Нестеренко характеризував його як «ходячого церковного агітатора», бо Ісаїя Кондратенко не обмежувався роботою в селі

Любарці, він пішки ходив від села до села не тільки на Бориспільщині, а й Переяславщині, Баришівці, Березані.

Його проповіді про важливість становлення Української Автокефальної Православної Церкви нікого не залишали байдужими, люди вірили кожному його слову і йшли за ним. Йому навіть вдалось в 1929 році в декількох селах підняти повстання жінок проти виселення до Сибіру так званих куркулів.

В жовтні 1927 року Ісай Кондратенко був запрошений на Другий Всеукраїнський Православний Церковний Собор як священник села Войтовці Переяславського повіту і брав в ньому активну участь.

До останніх своїх днів він підтримував тісні зв'язки із священниками Бориспільщини, зокрема Максимом Желевським із села Велика Стариця. Арештували Ісаю Кондратенка 3 серпня 1937 року як члена організації «Спілка Визволення України». 20 листопада 1937 року його засудили до розстрілу. 27 листопада 1937 року він був розстріляний разом із митрополитом В. Липківським. У списку із 87 розстріляних він значиться під № 39. В 1958 році в часи Хрущовської «відлиги» справи священників Української Автокефальної Православної Церкви переглядалися, але підстав для реабілітації радянські слідчі не знайшли.

Оглядова довідка по архівно-слідчій справі Ісаю Кондратенка подається мовою оригіналу.

«ОБЗОРНАЯ СПРАВКА

По архивно-следственному делу № 33803 по обвинению

Кондратенко Исаю Петровича, 1893 года рождения, уроженца села Рыжевки, Коростенского района Киевской области, украинца, гражданина СССР, беспартийного, в прошлом священник, до ареста проживал в селе Войтовка, Барышевского района Киевской области, священник.

Справка составлена в связи с пересмотром следственных дел по обвинению Нестеренко А. А., Стороженко Г. Д., Коляды А. П. и Бортовского А. Я.

Кондратенко И. П. арестован 3 августа 1937 года Киевским областным управлением НКВД, как член организации «Союз освобождения Украины» («СВУ»), проводившей антисоветскую агитацию.

Признав себя виновным в проведении контрреволюционной деятельности, Кондратенко И. П. на допросе 3 октября 1937 года показал, что в 1927—1928 годах во время приезда в Киев он имел встречи с Колядой, Мамошкевичем и Чеховским Николаем, которыми он обрабатывался в антисоветском духе, снабжался ими националистической литературой. Этими лицами ему было рекомендовано для упрочения своего положения среди прихожан села Войтовцы, Барышевского района Киевской области строить службу на националистической основе.

В 1928 году Коляда при выезде Кондратенка в село Войтовичи сообщил ему, что в этом селе существует контрреволюционная националистическая ячейка, которую организовал священник Желевский Максим.

Коляда характеризовал участников этой организации как сторонников украинской националистической церкви и рекомендовал Кондратенко опираться на них при проведении контрреволюционной деятельности.

После вовлечения Кондратенко в националистическую церковную организацию он будучи священником села Войтовцы в своих проповедях преподносил националистические идеи. Далее на этом же допросе Кондратенко в числе других же участников украинской контрреволюционной организации церковников назвал архиепископа Стороженка Григория, который летом 1930 года инструктировал его по вопросу проведения через церковь контрреволюционной националистической деятельности. Давал Кондратенко указания по произношению националистических проповедей. В деле имеются ещё показания обвиняемого Кондратенко И. П. от 16 октября 1937 года и показания свидетелей Козачка Петра Григорьевича, Цилого Ивана Калениковича и Безхлебного Федора Михайловича, которые дали показания о проведении Кондратенко среди жителей села Войтовцы антисоветской агитации, а также выписка из показаний обвиняемого Малюшкевича Константина Сергеевича от 10 сентября 1937 года, по этим материалам Стороженко, Нестеренко и Бартовский не значатся.

Коляда по этим материалам упоминается лишь Малюшкевичем К. С., который называет Коляду участником украинской контрреволюционной организации.

Справку составил:

оперуполномоченный УКГБ

при СМ УССР по Киевской области

лейтенант /подпись/ Бровкин.

26 марта 1957 года»

[ЦДАГО України, Ф. 263, Оп. 1, Справа 60112-ФП, Т. 2, стор. 325-327]

Велику роль в селі Любарці в питанні утвердження Української Автокефальної Православної Церкви відіграв заможний селянин цього села **Гурленко Микола Йосипович**, якого висвятили на дяка. Його поважали не тільки в рідному селі, він мав великий авторитет серед найвищого керівництва УАПЦ. Микола Гурленко як розумна й освічена людина брав активну участь у розробці та реєстрації Статуту «Всеукраїнського об'єднання громад Української Автокефальної Православної Церкви», що був зареєстрований органами радянської влади 10 грудня 1926 року. Його підпис стоїть поруч з підписами митрополита Василя Липківського, архієпископа Марка Грушевського, Володимира Самборського та інших.

В 1929 році священником Української Автокефальної Православної Церкви у Любарцях став **Потапенко Іван**, 1890 року народження, який на той час мав уже середню освіту. Це засвідчує священник Анатолій Нестеренко з Борисполя. Дияком у той час у Любарцях працював **Пригода Лука**.

В 1927 році Івана Потапенка прихожани Свято-Троїцького храму міста Ржищева обрали делегатом Другого Всеукраїнського Собору Української Автокефальної Православної Церкви.

В матеріалах Собору є заява Потапенка Івана Ничипоровича до Мандатної Комісії Другого Всеукраїнського Собору такого змісту:

«ЗАЯВА

Мною загублено членську картку № 55. Ласкаво прохаю мандатну комісію видати мені другу картку, рахуючи попередню не дійсною. Про це вивішена мною об'ява в Соборі Святої Сохвії 19.10.1927 року.

Протоієрей *І. Потапенко* /підпис/

Резолюція: видати.»

Після знищення УАПЦ радянською владою Іван Потапенко працював комендантом дач «Вукоопспілки». Подальша доля його невідома.

Мандровський Борис став у Любарцях священником у надзвичайно важкому для України 1932 році. До цього часу він також займався розбудовою Української Автокефальної Православної Церкви на Черкащині та був регентом хору єпископа Конон-Бея. Відразу після висвячення він приїхав до села Любарці. Борис Мандровський як міг рятував людей від голодної смерті, всіх, кого міг, відспівував вдома. Трагедія українського села ще більше вкорінювала глибоко в його душі ненависть до московсько-більшовицької влади. Працював він у Любарцях трохи більше року, в 1933 році переїжджає до міста Києва та працює регентом хору у священника Бутвиненка.

Після розгрому радянською владою Української Автокефальної Православної Церкви в 1934 році переходить працювати музикантом в Київський театр Івана Франка, де працював до 1937 року, по день свого арешту. Подальша доля Бориса Мандровського невідома.

В Любарцях народились брати **Голобородько Іван Григорович**, 1872 року народження та **Голобородько Георгій Григорович**, 1867 року народження, які були священниками Української Автокефальної Православної Церкви. Обидва брати проживали та мали приход в селі Мала Олександрівка Бориспільського району. Голобородько Георгій закінчив Полтавську духовну семінарію і був висвячений на протоієрея. Після закриття Української Автокефальної Православної Церкви в селі Мала Олександрівка обидва брати стали прихильниками створення Нової Української обновленої церкви. Вони ходили по селах і робили відчайдушні кроки зберегти в Україні Українську церкву.

В 1937 році їх арештували та відправили на вислання до радянських концтаборів. Священником УАПЦ в Любарцях також працював **Корсунь Григорій**, відомості про життя якого не вдалось віднайти.

Про діяльність Української Автокефальної Православної Церкви в селі Любарці говорять деякі документи, які подаються мовою оригіналу.

ПАРАФІЯЛЬНІ КАРТКИ ПЕРЕЯСЛАВСЬКОГО ОКРУТУ

Начато 1927 року

Парафіяльна картка УАПЦ

ЗАПИТАННЯ	ВІДПОВІДЬ
1. Округа	1. Київська
2. Район	2. Рогозівський
3. Парафія (назва міста, села, околиці)	3. Села Любарці
4. Постійна поштова й телеграфна адреса: в скількох верстах від парафії поштово-телеграфна філія	4. В селі Рогозові в 7 верстах
5. Назва найближчої до парафії залізничної станції або пристані пароплава: в скількох верстах від парафії	5. Станція Баришівка, 12 верст
6. До якої церковної орієнтації належала парафія до поєднання з УАПЦ	6. Тихановського екзархату
7. Коли, за яким № і де зареєстровано статут парафії	7. За № 8725 в Київському списку за ч.721
8. Кількість офіційно зареєстрованих членів парафії, чоловіків та жінок окремо в УАПЦ	8. Чоловіків – 1060 Жінок – 886
9. Чи є в парафії вірні іншої релігійної орієнтації і якої; їх відношення до УАПЦ	9. Славяни-тихонівці вороже
10. Чи немає в парафії сектантів, іновірців, або безвірників; їх відношення до УАПЦ	10. Сектантів і іновірців немає, безвірники є. Відношення безвірників до УАПЦ гарне.
11. Коли обрано останній склад Парафіяльної Церковної Ради	11. Обрано Парафіяльну Церковну Раду 26 квітня 1924 року (склад цього року 15 осіб)
12. Кількість членів Парафіяльної Церковної Ради	12. Чоловіків 12, жінок 3
13. Відношення Парафіяльної Церковної Ради до своїх обов'язків	13. Члени Парафіяльної Церковної Ради на засідання з'являються і ставляться добросовісно
14. Назва парафіяльного храму	14. Св. Архистратига Михаїла

ПАРАФІЯЛЬНА КАРТКА

22

З а п и т а н н я :

- / О к р у г а
 / Р в и о н
 / Парафія / назва міста, села, околиці /.

/ Постійна поштова й телеграфна адреса; в скількох верстах від парафії пошт.-телеграфія.

/ Назва найближчої до парафії залізничної станції, або пристані переплеву; в скількох верстах від парафії.

/ До якої церковної орієнтації належала парафія до поєднання з УАПЦ.

/ Коли, за яким № і де зареєстровано статут парафії.

/ Кількість офіційно зареєстрованих членів парафії, / чоловіків та жінок окремо.

/ Чи є в парафії вірні іншої релігійної орієнтації і якої; їх відношення до УАПЦ.

2) Чи немає в парафії сектантів, іновірців, або безвірників; їх відношення до УАПЦ.

В і д п о в і д ь :

- 1/ - *Рівненська*
 2/ - *Рівненський*
 3/ *Село Любарці*
 4/ *в.в. Держави в.у.в.в.в.в.*

5/ *Ст. Гуринівка Р.в.в.в.*

6/ *Православна Р.в.в.в.в.в.*

7/ *за № 8125 в Рівненській єпархії за № 721.*

8/ *Масові і в 1000. Рівненська Єв.*

9/ *є Євангеліст-іновірці (сектант) в.в.в.в.*

10/ *Сектантів і іновірців немає, безвірників є, відношення до УАПЦ такі*

Парафіяльна картка церкви села Любарці, 9.08.1927 року, стор. 1. Друкується вперше

11/ Коли обрано останній склад Пер.Д. Ради.

11/ Обрано 19.08.1927р.
(статус ч.р. 15-го з'їзду)

12/ Кількість членів Пер.Д.Ради.

12/ Мудраши Р. о. сім'я 2.

13/ Відношення Пер.Д. Ради до своїх обов'язків.

13/ Мисли про Р.д. та здійсненні ч.р. і статистичні дані

14/ Назва парохіального храму.

14/ Св. Архієпископа Миколая

15/ Кем'яний чи дерев'яний.

15/ Дерев'яний

16/ Скільки престолів і в честь кого вони освячені.

16/ Один в честь Арх. св. Миколая

17/ Чи є на всіх престолках св. Антімінська.

17/ Антімінська

18/ Чи збережено храм і в яку суму.

18/ Збережено в 11670 карб.

19/ Коли, зв'язком Е і де складено умову на користування храмом.

19/ Складено умову 1926р. в Дрогобичі наму храму

20/ В якому стіні храм; чи не потрібне він ремонту і якого.

20/ В стіні Антімінської, ремонту не потребує

21/ Чи є в цілковитому користуванні храм, чи в спільному.

21/ В користуванні спільному з Дрогобичем

22/ Коли в спільному, то з яким релігійною громадою і на яких умовах.

23/ Взаємовідносина по між громадами, що спільно користуються краном.

24/ Штат причету.

25/ Прізвисько, ім'я по батькові членів причету.

26/ Час обрання членів причету.

27/ Взаємовідносини поміж членами причету.

28/ Взаємовідносини поміж причетом та Пар. Ц. Рядом.

29/ Як утримується причет: чи помісячною платнею від парафії /розмір платні кожному членові/, чи добровільними пожертвами з виконання т.об. яких прибуток складають на пожертви протягом року.

22/ Штатні вимоги і умови призначення причету, тобто відносини між причетом і громадою, що спільно користуються краном.

23/ Взаємовідносини між громадами, що спільно користуються краном.

24/ Обсяг штату причету, тобто кількості членів причету.

25/ Прізвисько і ім'я по батькові членів причету.

26/ Час обрання членів причету, тобто коли і де відбувається обрання членів причету.

27/ Взаємовідносини поміж членами причету.

28/ Відносини між причетом і парафією, тобто між причетом і громадою, що спільно користуються краном.

29/ Як утримується причет, тобто чи помісячною платнею від парафії чи добровільними пожертвами з виконання т.об. яких прибуток складають на пожертви протягом року.

Парафіяльна картка церкви села Любарці, 9.08.1927 року, стор. 3. Друкується вперше

30/ Квоти на умови життя причету.

31/ Загальна сума церковних прибутків та видатків за минулий рік.

32/ Чи організовано збірку членських внесків і скільки пересічно поступає їх в місяць.

33/ Сума видатків на утримання керуєчих церковних органів за минулий рік.

34/ Які з церковно-роскошних предметів та нот придбані, і яких бракує.

35/ Чи є при церкві церковно-освітня книгозбірня; чи передплече прешія журнал: "Церква й життя".

36/ Додаткові відомості: видатні події в житті парафії/.

Голова Параф. Ради
Настоятель парафії
Секретер Пар. Ради

Рок 1927-го року
... місяця ... дня.

30/ *Визначити суму квоти на умови життя причету.*

31/ *Загальна сума церковних прибутків та видатків за минулий рік.*

32/

33/

34/

Видано 1. Книжку на утримання церкви. 2. Книжку на утримання органів. 3. Книжку на утримання нот. 4. Книжку на утримання церковно-освітньої книгозбірні. 5. Книжку на утримання журналу "Церква й життя".

35/

Книжки церковно-освітньої книгозбірні.

36/

*Голова Параф. Ради
Настоятель парафії
Секретер Пар. Ради*

Парафіяльна картка церкви села Любарці,
9.08.1927 року, стор.4. Друкується вперше

15. Кам'яний чи дерев'яний	15. Дерев'яний
16. Скільки престолів і в честь кого вони освячені	16. Один, в честь Архістратиґа Михаїла
17. Чи є на всіх престолах св. Антімінс	17. Антімінс є
18. Чи застраховано храм і в яку суму	18. Застрахований в 11670 карб.
19. Коли, за яким № і де складено умову на користування храмом	19. Складено умову 1926 року в Рогозівському районі
20. В якому стані храм: чи не потребує він ремонту і якого	20. В стані старому, ремонт проводили і проводиться
21. Чи є в цілковитому користуванні храм, чи в спільному	21. В користуванні спільному з екзорцистами
22. Коли в спільному, то з якою релігійною громадою і на яких умовах	22. З Тихонівцями-екзорцистами, служили по понеділках, а з 23 липня цього року автокефалісти служили 4 неділі.
23. Взаємовідносини поміж громадами, що спільно користуються храмом	23. Суворих випадків між громадами не було
24. Штат причету	24. Священник один, обов'язки дяка виконують члени парафії
25. Прізвище, ім'я, по-батькові членів причету	25. Ісай Петрович Кондратенко
26. Час обрання членів причету	26. 1-го жовтня 1923 року, а друге обрання священника через три роки. Настоятеля було обрано в 1926 році на 3-й день святої Паски
27. Взаємовідносини поміж членами причету	27. Гарні
28. Взаємовідносини поміж причетом та Парафіяльною Церковною Радою	28. Відносини настоятеля та Парафіяльної Церковної Ради самі найкращі, не настоятель над радою, не рада над настоятелем, а в повній згоді.

29. Як утримується причет: чи щомісячною платнею від парафії (розмір платні кожному членові), чи добровільними пожертвами за виконання треб. Який прибуток складає за рік.	29. Утримуються за виконання треб. Хто що дасть.
30. Квартирні умови життя причету	30. В настоящий момент потрібне поліпшення квартирної питання
31. Загальна сума церковних прибутків та видатків за минулий рік	31. За минулий рік прибуток 478 карбованців. А видатки – 455 карбованців.
32. Чи організовано збірку членських внесків і скільки пересічно поступає їх в місяць	32. —
33. Сума видатків на утримання керуючих церковних органів за минулий рік	33. —
34. Які з церковно-фото службових книжок та нот придбані і яких бракує	34. Придбано на українській мові Новий Заповіт
35. Чи є при церкві церковно-освітня книгозбірня; чи передплачує парафія журнал «Церква й життя»	35. Книгозбірні немає, а журнал «Церква та життя» отримуємо
36. Додаткові відомості про видатні події в житті парафії	—

Голова Парафіяльної Церковної Ради священник *М. Заболотний*
/підпис/

Настоятель парафії *Ісай Кондратенко* /підпис/

Секретар Парафіяльної Церковної Ради /підпис/ (нерозбірливо)

Року 1927 вересня місяця 9 дня.

[ЦДАВО України, Фонд 3984, Оп. 4, Справа 201]

Священник УАПЦ Іван Кисліцин – філософ і психолог

Декілька років в Борисполі Українську Автокефальну Православну Церкву розбудовував Іван Якович Кисліцин – високоосвічений священник, активний релігійний діяч.

Про його біографію інформації вкрай мало. Він народився 1899 року в Житомирі в сім'ї міщанина. Здобув середню освіту, був одружений, мав одну дитину. Відомо, що він з перших днів створення нової української церкви працював головою Ніжинської окружної церковної ради УАПЦ, про що свідчать листи на його ім'я священника Корецького від 17 лютого 1921 року. Потім Іван Кисліцин переїхав до Борисполя. Тут він активно працював, щоб служба в церквах велась українською мовою, брав участь у панахидах на честь Тараса Шевченка та розстріляних більшовиками учасників Бориспільського антибільшовицького повстання 1920 року, писав проповіді про сутність віри в Бога. Одна з таких проповідей, написана власноруч у звичайному українському зошиті зберігається в Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України. Під нею охайним почерком написано: «Священник Іван Кисліцин, 19–20.V/1927 року, м. Бориспіль.»

РОЗУМІННЯ ВІРИ

Усі люди в дійсності живуть вірою, а не знанням. Віра – основа життя. Саме знання, що відкидає віру в Бога – є темне непродумане довір'я до наукових фантазій сучасних книжників. В основі християнства існують історичні факти, що вимагають не мудрувань, а лише наукової перевірки. Всі догмати

Г. І. ПЕТРОВСЬКИЙ
Голова ЦВК СРСР та ВУЦВК,
Народився
в 1877 р.

ЗШИТОК

Основи соборноуправности

І. А. Кислиця

Кислиця І. А.

Державне видавництво України

Зшиток «Основи соборноуправности» Івана
Кислиця, 1927 рік. Друкується вперше

Розуміння віри

18

Ті люди в дійсності живуть вірою, а не знанням. Віра - основа життя. Саме знання, що завжди віру в Бога - в тьмяне непродумане довіря до наукових фантазій сучасних книжників. В основі християнства існують історичні факти, що вимагають не мудрування, а лише наукові перевірки. Всі догмати християнської віри, природньо, походять з дійсності, а наукові догмати в більшості - фікція. Наукові основні розуміння про матерію, атоми, си-лу, ефір і інші. Являються підставою всього наукового знання в світі. Ці розуміння мають безперечно малу об'єктивну вартість ніж християнські догмати, позаяк вони в плодах пустої абстракції й з'являють з себе цілу низку гіпотез, що дуже боляче дотриванням теологічної душки або аналізу, але зрештою для з'ясування. Звич. Це чудес подібне тій фік-

Записи Івана Кислиціна, зроблені в Борисполі,
20.05.1927 року, стор. 18. Друкується вперше

християнської віри, природньо, походять з дійсности, а наукові догмати в більшості — фікція. Наукові основні розуміння про матерію, атома, силу, ефір і книги являються підставою всього наукового знання в світі. Оці розуміння мають безперечно малу об'єктивну вартість ніж християнські догмати, позаяк вони є плодом пустої абстракції й уявляють з себе цілу низку гіпотез, що дуже бояться доторкнення критичної думки або аналізу, але зручних для з'ясування явищ. Це щось подібне тим фікціям у математиці, як наприклад, розуміння безкінця мало і великої. Між тим, християнське знання збудовано не на хибному ґрунті, а на твердому фундаменті фактів. Ще недавно в експериментальній науці цілком існував атом, що не ділиться, як основа матеріяльного світу. Коли ж було доведено непевність атома, роз'єднання його на електрони в теперешній час, то від тодішнього наукового твердження залишився лише порожній звук і замість матеріяльної теорії світобудови повсталала теорія енергетична. Те саме сталося з розумінням сили. По старому розумінню, вся сукупність матеріяльних сил у всесвіті не загублюється, а лише переходить з одного вигляду в інший. Рух переходить в теплоту, теплота в електрику, електрика — в світ і т.і. Але було знайдено закономірності, по якому ясно, як Божий день, що кількість сили світу обмежено й, безсумнівно, звужується щороку... Треба переконуватися, що сучасна наука майже нічого не знає, а тільки пишається тим, що все знає.

Великий вчений Ньютон висловив за себе: «Я знаю, чим я здаює світу. Себе я уявляю дитиною, що грається на березі моря і збирає гладенькі камінці, гарненькі раковини, а між тим, як багато великий океян захове в собі істину від мойого ока». Ясніше висловлюється про обмеженність знаннів ботаник: «Те, що ми знаємо — дві краплини у великому оці невідомого». В тому, що бачимо в невідоме і незрозуміло б останне рахувати менш реальним тільки тому, що його ми не бачимо. Сучасне природознавство не посідає того стану в порівнянні з тим, якому воно було в часи Кеплера або Ньютона. Навпаки, з зростанням знання, ще є більш поширилися і загадки,

як наприклад вивчення клітки в біології. «Що торкається знання, яке доступне науці – каже анатом В. Паркер, це повна темнота з відкритими очима». Таланти Профекторного типу завжди збираються будувати багато чарівних палаців думок, а всі оці величні палаци також слабкі та тоненькі як павутиння.

Чи не догматом сліпої віри існує твердження декотрих вчених, що матерія існувала вже і що увесь всесвіт утворився з завчасного хаосу сам по собі? Хто тоді з людей жив і досліджував свої спостереження? Чи знає сучасна наука щонебудь про дійсність не тільки духовних, але й матеріальних сил і явищ? Чи зможе вона пояснити таємність зародження рослинного життя з бездушного загалу частичок, а потім таємність з'явлення на землі живої клітини й, нарешті, вільного розумного богоподібного чоловіка? Треба не забувати, що більшість всіх людей віруючі. Вони всі одночасово свідчать, що віра в Єдиного, Всемогутнього Господа Бога є визнання того ж природознавства. Природа – це велика таїна, в якій наука прочитала лише одну сторінку.

Один французький вчений Паскаль говорив, що християнська релігія хвалилася, нібито ясно бачить Бога, що Він цілком відкрився їй. Він, навпаки, каже, що люде знаходяться в темноті і далеко від Бога, що Він сховав себе від їхнього спізнання і в Письмі, сам називав себе Богом таємними.

Він настільки схоронив заховав оці ознаки, що Його ті можуть знайти, що прагнуть до Нього серцем. Яка може бути користь для тих, що неохайно і нещиро шукають Його. Це шукачі істини скаржаться, що ні в чому не можуть відкрити її. Бо та темнота, в якій вони перебувають і в якій нарікають на святу Церкву являється підтвердженням одного з зазначених положень святої Церкви. Не торкаючись Його. І стверджує її навчання, нічуть не розуміючи Його»... Деякі люде навіть твердять, що все зробили можливе для вразуміння, потративши декілька годин на читання якої-небудь біблійної книги і зробивши декілька запитань священнику про істину

ми наді мною скоїлося тяжке горе загиблення
люблого широго приятеля, - в мене утворився мо-
рошний перелом. Загуділо було вухи кориджі
до життя, увесь зосередився на себе. На самої я
почав студіювати психологію, а потім перейшов
до медіцини. Але і те, друге мені не дало за-
доволення. Тоді з великими захопленнями душі
віддався вивченню св. Письма і чим більше
читав і міркував над цідю Богонаданеною
книгою, тим більше я відчував в собі напше
можливіє см і нез'ясовану душевну несподу.
Нарешті я знайшов ієрину. "Що зберу? в Мене,
сказав Господь, той має життя вічне."

Св. Пис. №. Кисліцин —

19²⁰
r 27

и. Бориспіль

Записи Івана Кисліцина, зроблені в Борисполі,
20.05.1927 року, стор. 23. Друкується вперше

віри. А потім хваляться, що вони даремно шукали істину в книгах і в людях. Така неохайність, безумовно, не припустима. Тут як раз другорядна справа при такому відношенні: проводиться дослідження про нас самих і про все те, що нам повинно бути цінним. Безмертя душі – це важливе питання для нас, воно торкається нас так глибоко, що легкодухий підхід до нього може бути ознакою загуби всякого спізнання.

В Святому Євангелії є натяк по питанню, чому ми не бачимо Бога. Господь насадив виноградник і віддав його виноградарям, сам тимчасово відійшов нібито кудись убік. Чому відійшов? Тому, аби дати простір чоловічій волі.

Мета Бога, – каже Паскаль, – скоріше удосконалювати волю, ніж розум. Повна ясність стала б на користь розуму, але пошкодила б волю. Аби не існувало ніякої таємниці, людина не почувала би своєї зіпсованості. Якби зовсім не було світу – людина не надіялась би на лікування. Тому-то, не тільки справедливо, але і корисно для нас, що Бог подекуди в деякій мірі схований од нас і в деякій мірі тільки відкритий нам, бо однаково небезпечно для людини знати Бога, не знаючи свого нещасливого становища, не знати свою безпорадність, не знаючи Бога.

Людина є творіння Бога і мусить твердо знати межу між собою і безмежним Богом. Ощо саме межу і встановлює віра. Людина мусить вірити у те, що знає Господь в цілковитому звершенстві. «Як схід відлегий від заходу, отак ваші думки від думок Моїх, – каже Господь. – Земне життя є готування до небесного». Всі умови нашого буття в даний момент мають напрямок до того, аби люде мали досвід пізнати властиві їм немочі і болі, підхилити себе волі Божій. Отже кожний щиро віруючий мусить пройти стадію спокус, мета яких знаходиться в тому, аби готувати на землі смиренних людей Божих. «На кого Я подивлюся, – каже Господь. – Тільки на тихого і смиренного серцем і на того, що тремтить перед Мною». Аби бути до кінця віруючим, вимагаються великі моральні зусилля душі, велике смирення, безперестанна тепла молитва. Царство Боже силою набувається, і хто вживає зусилля, матиме його.

(Мтф. II, V2). Оце, що ми не бачимо Бога, що загартовує у нас самих сильні й ясні душі й являється причиною загибелі злості. Існують дві віри: звичайна, сердешна віра народу і свідомо віра людей науки. Як перша вимагає лише смирення, любови до Бога і чистого серця, то друга допускає великі і всебічні знання розуму, глибокий духовний досвід. Аби бути свідомо віруючим, треба довго покрутити мізками і багато пережити.

Правдиво, не так вже ми осиротіли у відношенні невідомого світу. Якщо ми не маємо можливості спізнавати Бога тілесним розумом, то все потрібне є спізнавати Його духовним розумом. У людини, крім форми зовнішнього почуття, існують вищі здібності спізнання, до якого треба віднести і віру. Вона має духовний зір, засобом якого увіходить в єднання з Богом і вищим світом з такою ясністю, з якою хімік досліджує свої хімічні реакції й з'єднання. Професор медицини А. Шилтов колись висловив: «Я маю сумнів щодо божественності навчання Христа. Мені здавалося тоді, що позитивні науки уявляють альфу і омегу всієї людської мудрості. Коли наді мною скоїлося тяжке горе — загублення близького щирого приятеля — в мене утворився моральний перелом. Загублено було всяку користь до життя, увесь зосередився на себе. На самоті я почав студіювати психологію, а потім перейшов до медіумизму. Але і те, і друге мені не дало задоволення. Тоді з великим захопленням душі віддався вивченню Святого Письма, і чим більше читав і міркував над цією богонадхненною книгою, тим більше я відчував в собі наплив могутніх сил і нез'ясовану душевну насолоду. Нарешті, я знайшов істину — хто увірувався в Мене, — сказав Господь, — той має життя вічне».

Священник *І. Кислицин*.

19—20.V.1927 р., м. Боришполь.

[ЦДАВО, Фонд 3984, Оп. 3, Справа 91]

Зберіглося посвідчення Бориспільської Окружної Православної Церковної Ради про участь Івана Кислицина у Великих Ми-

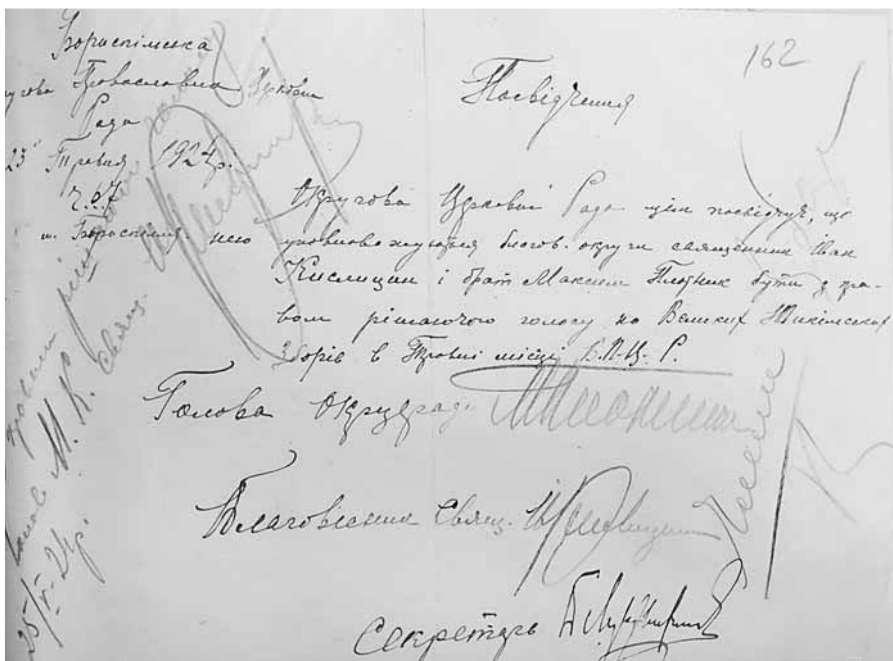
кільських зборах з правом вирішального голосу від 23 травня 1924 року.

Бориспільська
Округова Православна
Церковна Рада
23 травня 1924 року
м. Бориспіль

ПОСВІДЧЕННЯ

Округова Церковна Рада цим посвідчує, що нею уповноважуються благовісники округи: священник Іван Кисліцин і брат Максим Плотник бути з правом рішального голосу на Великих Микільських Зборах в травні місяці. В.П.Ц.Р.

Голова Округради /підпис/
Благовісник свящ. /підпис/
Секретар /підпис/

Посвідчення від 23.05.1924 року Бориспільської окружної церковної ради на ім'я Івана Кисліцина та Максима Плотника на право брати участь у Великих Микільських Зборах. Друкується вперше

Не менш цікавим документом є звіт Івана Кисліцина «Життя Василіківської Райової церкви на Київщині» від 20.IX.1928 року.

ЖИТТЯ ВАСИЛЬКІВСЬКОЇ РАЙОНОВОЇ ЦЕРКВИ НА КИЇВЩИНІ

Васильківський район до II Всеукраїнського Собору був одним з найвідсталіших районів Округової Церкви. Причини були різні – як з об'єктивного боку, так і з суб'єктивного. Згідно накреслених норм на II Соборі про унормування життя нашої рідної по духу Церкви, що оце поволі запроваджується, район відразу відчув у собі заховані духовні сили до творчого діяння.

Зараз Районна Церква є живою діяльною частиною УАПЦ, бо в ній існує впорядкованість внутрішнього життя і є надія на майбутнє, що буде спроможною виконувати свої обов'язки перед Церквою.

Район налічує в собі 16 парахвій, з яких дві парахвії настільки бідні, що навіть не вважаються за парахвії. В 14 парахвіях є священники й являються бажаними працівниками для Районної Церкви. Кожна парахвія обслідувана і керується тими вказівками, які було дано під час завітання Президії Райцеради. Провірено касові книги, виправлено в них дефекти і встановлено одноманітність їх провадження. Особливо було трохи тяжко встановити продаж свічок ліком, але завдяки рішучості в провадженні церковної дисципліни з боку районаного органу, і це вже є нормальним явищем в парахвії. Прийшлося обірати нових агітаторів, бо в деяких парахвіях агітатори запротестували з приводу цього чинника дисципліни. Запроваджено літопис кожної парахвії. Матеріальні зобов'язання перед Районною Церквою в значній мірі виконано на 80%, надалі є певні можливості, що це зобов'язання буде виконане з успіхом на 100%. Парахвії щодо матеріальної спроможності поділені на 3 категорії. Засідання Райцеради відбуваються два рази на місяць і пастирські наради щомісяця. Були випадки ненормальних явищ з боку працівників, прийшлося усунути від пастирської праці через Окрцераду, одного священника, перебування якого на парахвії

було певною загрозою для життя її, а також і дяка звільнено від праці, бо унеможлилював як працю священника, так і працю парцеради своїм нецерковним поведженням.

Треба сказати, що духівництво нашого району в достатній мірі зосередило увагу на тих завданнях, які накладають на нас відповідальність за будівництво української церкви. Оці завдання, безперечно, стають ширші і складніші. Уже той факт, що церковне життя до Собору позначилось негативними явищами. Тепер життя Церкви ставить гостро справу про священника як певного відданого пастиря для провадження християнсько-громадської праці. Власне, це завдання не нове. Його висунула нашим церквам доба, правдиво, у нас є певні інтелектуальні сили, які вже почали давно творити і розвивати ідею християнізації душі. Оце духівництво району нарешті зрозуміло своє велике призначення. Досвід вже показав, що соборно-правний устрій нашої Церкви, як найближчий засіб до зазначеної ідеї і що найпоступовіший став у деяких випадках об'єктом несвідомого, зухвалоного, навіть перекручування, не говорячи про інші ділянки неусвідомленості як з боку нашого духівництва, так і з боку віруючих. Там, ще немає справжнього християнського інтузіязму до нових форм і завдань нашої Церкви, там, де немає чутливості — можлива байдужість, механічність виконання треб і т.и. Тим часом теперішній період, період культурного піднесення християнської істини в товщу віруючих, ще більше поглиблює завдання нашої Церкви і підсилює відповідальність духівництва.

Духівництво наше на пастирських нарадах на кожному кроці констатувало, що воно в своїй внутрішній церковній роботі відчувало вимоги цієї церковної доби щодо виховання в цьому напрямку віруючих. Перевиховання вірчучи у вірі, викорінення різних забобонів, що унеможлиблюють розуміння чистоти християнського навчання і т.и., все це вже провадиться. Головне було — підняти авторитет священника в парахвії, і це вже до деякої міри досягнуто, бо від цього все залежало. В цьому багато працює Райцерада.

Священник *І. Кислицин*, м. Васильків,
20.IX.1928 рік.

Про непросту атмосферу народження Української Автокефальної Православної Церкви та її занепаду, в якій довелося працювати Івану Кисліцину дізнаємося з листів священників на його ім'я:

17 липня 1921 року – м. Ніжин.

Лист священника УАПЦ Корецького з с. Рудьківки до голови Ніжинської окружної церковної ради УАПЦ о. Кисліцина

ОТЧЕ!

Відома річ, що стан життя кожної парафії не солодкий на сьогоднішній день. Перша ознака хвороби моєї парафії – це матеріальна убогість. Та не так та убогість, як несвідомість до своїх релігійних обов'язків, або повна байдужість до віри, в умовах сучасного життя. Обралась церковна рада (звичайно нового складу) із 10–12 чоловік. Зараз-же, через кількість днів, відмовляється перший (бо він є членом КНС). Йому починають погрожувати виключенням з організації за перебування членом ради. Другого син вчиться, загроза виключення і наслідки цього. Третій – руками і ногами махає і відмовляється – «я не буду» – бо обложать в експертно-індивідуальному порядку і таке інше. Останні залишилися не як актив, а як насів, як мертвий і не рухомий інвентар, то праці вимагати не приходить. Таким чином ця рада зараз складається із трьох чоловік. Всяка діяльність, якщо зараз не припинилась, то завтра припиниться.

На Спаса було повідомлення, щоб ми були готові до «гостинця» тяжкої індустрії – 3 позики. Це означає, що ми повинні здавати гроші. Церква – 600 крб., настоятель – 100 крб., а голова і староста по 50 крб. З остальных членів ради – не знаю, будуть брати гроші чи ні.

Після таких «нагород» і позичок на індустріалізацію, сільський дядько буде минати десятою дорогою і церков, і церковну раду. Наш фінансовий стан дуже тяжкий...

17 липня 1921 року

[підпис] *Корецький*

[Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині, Ф. Р–61, п. 1, спр. 1133, арк. 2–5. Рукопис. Оригінал.]

Лист священника УАПЦ С. Мальованого з його особової справи до голови Ніжинської окружної церковної ради УАПЦ о. Івана Кисліцина

ВЕЛЬМИШАНОВНИЙ ОТЕЦЬ ІВАН!

Дуже дякую за інформацію, що Ви надіслали.

З свого боку маю довести до Вашого відома про життя парафії, яку я обслуговую. Є впевненість, що те сповнання «по наклонній площині», яке було до мого з'явлення на парафії, безумовно припиниться.

Я став горою, яка не пустила котитися до слов'ян, але на жаль, я з'явився пізновато. Парафія, яка колись налічувала в своєму складі добру тисячу дворів, має тепер лише 215. Решта відійшла до Стороженка (Вознесенська парафія). Склад парафії яскравий. Проходячи вулицею я майже безпомилково пізнаю, де український двір, а де слов'янський. Вгадаю, звичайно, по зовнішньому виду, бо в складі парафії української опинилися бідняки, у яких двір не огорожений, хата лежить боком, а вікна на землі. А коли навкруги двору паркан і видно велике подвір'я з путніми будівлями з бляшаними дахами — це слов'янин.

Звичайно, я зовсім не збираюся загострювати стосунків з мирянами старослов'янські орієнтації, але ж, я не можу і проповідувати повернення «до свого старого», як це відверто проповідує Стороженко, і подобається тим, хто відвертається від злидня. Однак я не падаю духом, як людина прогресивного напрямку передбачаю свою перемогу. Маю власні спостереження, що ставлення до моєї особи з боку парафіян задовільний. Це бачать сусіди і на це реагують.

На мою думку, вони самі почнуть восставати проти мракобісся, і допомагатимуть нам, і коли нам не вдасться вибити з парафії Стороженків, то у всякому разі підірвати їх міць. А міць їх занадто велика. Треба Вам сказати, що Стороженко не вправляєється виконувати треб на своїй величезній парафії і я був свідком, що на треби виїжджав його старий батько. Також це робить столішній дід, теж священник Павел. На цього

старця покладена робота на терені моєї парафії. За заборгованість парафії виплачуємо гроші і достатків не маємо. Стари діячі, з якими і Вам довелося мати справу, ренегати, що тягли до Стороженка. Я маю весь новий склад діячів, із ними всю заборгованість ліквідную... За Харченка – це хлопець, до якого нам треба придивитися. Він в перший день по приїзду до Басані, наніс візиту Полонському і перед ним визнав себе недосвяченим. Такі люди провоцирують нашу справу і дають козирі нашим ворогам, гарним реакціонерам....

1929 рік.

[підпис] *С. Мальований*

[Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині, Ф. Р-61, оп. 1, спр. 1298, арк. 4-6. Рукопис. Оригінал.]

Іван Кисліцин проводив велику роботу у Всеукраїнській Православній Церковній Раді УАПЦ, був одним із авторів статуту УАПЦ, його підпис стоїть на оригіналі цього документу. Він також багато років редагував церковний журнал УАПЦ «Церква і життя», де часто друкувались його статті. Одна з них – про основи соборноправності УАПЦ, де основна увага акцентується на давніх демократичних традиціях діяльності української церкви, які були знищені московськими правителями.

ОСНОВИ СОБОРНОПРАВНОСТИ УАПЦ

У давній християнській церкві священнослужителі й церковнослужителі обирались з участю христیان, незалежно від їхнього походження. Такий порядок заміщення церковних посад стверджувався тією будовою, що була в давній церкві. Вся будова й управління її було засновано на соборноправності. Ні одна особа тоді, як би вона високо не була в ієрархії, якою б владою не володіла, не могла самітно вирішувати будь-які важливі питання й робити будь-які важливі розпорядження; всі питання важливого характеру – догматичні, моральні, дисципліни та обрядові – розв'язувались громадою всієї Церкви загальним голосуванням. Приклад соборної форми управління ще раніш навіть зазначили апостоли. Не дивлячись на те, що

всі апостоли були богонатхненними вчителями закону від самого Христа були наділені великими уповноваженнями та владою в церкві, однак же ні один з них не міг володіти в Церкві безконтрольно, не брав на себе сміливості вирішувати важливі питання сам особисто, але кожен з них усе робив за цілковитою згодою з іншими апостолами і всієї Церкви. Так, наприклад, зробили апостоли Петро й Варнава, коли порушено було питання, чи треба обрізувати християн з язичників, бо на підставі цього в Антіохії виникли суперечки між християнами з іудеїв і християнами з язичників. Недивлячись на всю широчінь влади, що належала оцім апостолам і беручи до уваги те, що вони були упевнені в правдивості розв'язання порушеного питання, але знайшли потрібними передати розв'язання його собору апостолів-пресвітерів із першими християнами й загальним голо-сом розв'язав, що тіх, хто вступає з поганства в християнство, обрізувати не потрібно, а доволі для них буде і того, аби вони відмовились від принесення жертв ідолам, блуду, крові й инш. (Діян. XV, 1-29). Процес цей ясно показував, що по певному переконанню самих апостолів форма розв'язання всіх питань церковним загальним голосом Церкви, собором, є одна правда, властива християнській церкві. Церква, що була вірна навчанню Христа, пройнята духом апостольським і твердо трималася соборної форми – вирішення нової дисципліни та нових обрядів. Цілком зрозуміло, що питанню про заміщення церковних посад властиво було вживати ту форму соборного розв'язання, себто обірати священно-церковнослужителів загальним голосом всієї християнської громади, а не призначати «по усмотренію» вищих ієрархічних осіб. Книга Діян передає декілька фактів, коли самі апостоли вживали виборчу форму під час заміщення церковних посад. Так вони зробили при обранні апостола замість Юди Скаріотського. Після вознесіння Господа, під час одно-стайного перебування в молитві в Єрусалимі, коли зібралось біля 120 християн, вони обрали двох кандидатів на апостольство – Йосипа (називається Варнавою) та Матвія; потім ки-нули жереба поміж ними, і жереб упав на Матвія (Діян. II гл., 14–26). В цьому факті заслуговує уваги те, що обрання було

утворено жеребом. Але оцім засобом обрання, через жереб, не завжди користувались у вік апостольський. Дуже часто обрання відбувалося загальним голосом всієї громади віруючих. Сім дияконів обрані були багатьма християнами в присутності апостолів, які затвердили обраних, поклавши на ніх руки (Діян. VI, 1–6). Аналогічних фактів обрання у вік апостольський чимало знаходиться в життьописах апостолів і мужів апостольських у церковній історії Євсевія. В життьопису Вукови Смирненського зазначено, що наступник його на цю катедру був єпископом по обранню всієї Смирненської Церкви. Гнат Антіохійський обраний був у єпископа всіма апостолами й всією християнською общиною. Також було обрано наступника Якова бр. Господнього на Єрусалимську катедру, Семена Клеопу, і Ліна на катедру ефіопську (Євсев. III). Але потрібно зауважити, що апостоли не завжди керувались соборноправністю при заміщенні церковних посад, були випадки, коли вони настановлювали єпископів самі, не порадившись з кліром та народом. Такий випадок був з апостолом Іваном, який призначив перед тим, як відправитись на о. Патмос, єпископом Смирненський Вуколу, без ради Смирненської Церкви. Також зробив апостол Павло, коли сам призначив і настановив єпископом Єфаським Тимохвія й Критеським – Тіта. Але таких випадків було дуже мало, хоча їх треба було ждати більше від апостолів, вождів богонатненних, настановлених самим Христом будувати й керувати церквою, і що вони викликались виключними обставинами тодішнього церковного життя.*

По прикладу апостолів і мужів апостольських Церква в слідуючі віки вживала порядок соборноправності при заміщенні церковних посад. З цього часу соборноправність має велику силу розвитку й пристосування в житті. Як в період гонінь, так і після, у всіх місцях Римської Імперії – Європі, Азії, Африці – збирались собори для обмірковування всіх речей – про догмати віри, про таїнства, про церковну дисципліну, про адміністра-

* Апостол Іван примушений був так зробити, бо до нього прийшли з суворим наказом імператора негайно відправитись у ув'язнення на о. Патмос, так що він не міг встигнути зібрати всю Церкву й порадитись з нею. Апостола Павла до цього заставили особливі обставини подорожі його.

цію й навіть про церковне господарство. На оціх соборах були присутніми християне всіх походжень і стану. При такому велетенському розмахові розвитку соборноправности, що й виборче право мало свій розвиток у величезних розмірах у цей період, без сумніву що й питання заміщення церковних посад повинні були розв'язуватися не одним або декількома особами, що стояли на чолі ієрархії й церковної адміністрації, а всіма християнами. Якщо помирав який священник або дякон, зараз же збирались всі клірчики тієї церкви, вся парахвія і загальним голосом обірали його наступника. А якщо залишалась вільною кандидатура єпископа або митрополіта, зараз же духівництво і миряне тієї округи або єпархії обірали нового кандидата. Свідoctв про участь клірчиків та народу в обранні на ієрархічні посади в християнській літературі знаходиться багато. У одному листі своїому говорить: «Нарід має владу обірати собі священників достойних і скідати недостойних. Богом, ми знаємо, ухвалено, аби священник був обраним у присутности народу перед усіма і щоб його достойність та здібність були стверджені всією громадою віруючих... Перед усім, наказує Господь, настановити священника, себто учити й підказувати, що настановлення священника не инакше повинно бути зроблено, як з відому народу, аби присутні могли й відкрити злочинство злих і сповістити заслуги добрих і щоб таким чином настановлення було справедливе».*

Блаженний Августин говорить, що в обранні священників треба згоджуватися з більшістю християн і звичаю церкви, себто, голосом квіра. З відомого твору святих Івана Золотоуста про священство видно, їх обірав нарід. Обрання єпископа було всім духівництвом єпархії й народом і це все стверджується. Правило апостольське стверджує слідує: «В єпископи свящати того, хто безпорочний у всьому, обраний усім народом, як найкращий. Коли його назвуть і ухвалять, то нарід, зібравшись у день Господній з пресвітерством і єпископами нехай дасть свою згоду. Старший з них нехай запитає пресвітерів і нарід той, кого

* Лист 56. В другому листі до Карфагенського кліру й народу св. Кипріян пише: «Завжди, під час посвящення кріриків, ми задалегідь радимось з вами й загальним голосом обмірковуємо заслуги кожного».

просять вони в начальники й якщо вони відповістять одною згодою, то знов нехай запитає, чи всі свідчать, що він достоїн цього великого й поважного стану, випробовував себе в побожності до Бога і т.и. З ціма ухвалами єпископи завжди обірались духівництвом і народом. Св. Кипріян пише: «Достоїно треба охороняти й виконувати те, що належить божественному преданію й апостольському прикладу, виконується в нас і майже у всіх церквах країн; для правдивого настановлення всі сусідні єпископи повинні зібратися до тієї отарі, для якої настановлюється предстоятель і обрати єпископа в присутности народу, що цілком знає життя й знайомий з справами обранця». Св. Іларія (в 353 р.) обрано в єпископа по одноступному голосу народу й проти власного бажання. (Навчання про отців Церкви арх. фил. II, 41) Так всі майже великі ієрархи, стовпи православія, як ось: Василь В., Григорій Богослов, Іван Золотослав, Опанас В., Григорій Низський, Амвросій Медіоланський і багато інших приймали на себе єпископське служіння не инакше як по одноступному обранню й загальному бажанню всієї православної людности.

Після IV і V в.в. соборноправність у християнській церкві почала вже відчувати утиски та обмеження. Під впливом грецько-римського права влада церковна стала все більше й більше централізовуватися й відтіняти нарід від участі. Візантійські імператори, взявши під свою охорону й піклування віру та церкву, протягом віків набули багато впливу й, нарешті, підпорядкували справу Церкви своїй владі. З цього часу почалося зловживання, діючи проти волі та бажання народу та духівництва. Завдяки протекції імператорського двору, важливі ієрархічні катедри почали посідати небажані для народу особи. Це в V в. імператорська влада давала певну допомогу тим, хто шукає єпископства, ігноруючи волю духівництва та народу. Всім, очевидно, відомо, які інтриги та наклепи були наведені проти св. Івана Золотослова його таємними супротивниками, і влада, як надхненниця в цьому, несправедливо й самовладно гонила й переслідувала його, й, нарешті, зовсім позбавила його єпископства, діючи всупереч бажанню й волі всього народу, який дуже

любив свого пастиря й енергійно захищав його. У VI в. нарід ще більше усовується від участі в обранні єпископів: по законам Юстиніяна, їх обирає лише духовництво й перші багатії того міста, до якого обирається єпископ. Пізніше вплив влади візантійських імператорів навіть набув великого розміру у справах церкви, яка й цім підневолила собі все духовництво, відірвавши його від охоронителя побожності — самого тіла Церкви, себто саме народу. Ясно, що після цього імператори володіли церковними катедрами як хотіли і навіть патріархами гралися як шахматами, настановлюючи й усовуючи їх з престолу, виключаючи по своїй волі. Такий стан Візантійської Церкви звів нанівець соборноправність у Церкві.

З цього стислого огляду видно, що соборноправність у давній Церкві відігравала велику роль, і завдяки централізації церковного керування в руках самих імператорів, вона поволі згубувалась і, нарешті, зовсім була паралізована.

II ЧАСТИНА

Українська Церква, прийнявши християнську віру від Грецької Церкви, прийняла від неї увесь чин церковного богослужіння, закони й правила церковного керування й суду, а разом з цім і правила заміщення церковних посад. Хоча в Греції до X в. соборноправне заміщення церковних посад було вже дуже стиснуте державною владою, особливо у великих містах щодо вищої ієрархії, однак же далеко від державних центрів і серед нижчого духовенства воно ще затримувалось у первісному своєму стані і навіть наказувалось церковними правилами.

Оці-то правила були встановлені й в життя Української Церкви й давали українському народові право на користування ними в обранні священно-церковнослужителів. Але спочатку нарід не скористувався цім правом: участь тодішнього народу в обранню духовних осіб розвинулася пізніше, в часи прийняття християнства його не існувало в Українській Церкві по причині особливого характеру тодішніх відносин народу до нової віри.

Український нарід прийняв християнську віру не добровільно, не тому, що сам шукав її, а тому, що так бажано було князю і так розміркувала розумна його дружина. Це недобровільне

прийняття народом нової віри визначало вже й ті відносини, у яких він повинен був стати до неї на початку.

Правдиво, по твердженнях літопису, український нарід прийняв нову віру й охрещення прийняв без будь-якого упертя, міркуючи сам, що нова віра повинна бути краще старої, коли князь і розумна дружина прийняли її. Але якби не був прихильний він до старої поганської віри, яким би поваженням не був пройнятий до особи князя і розсудливої дружини, все ж таки не міг одразу, з одного боку, відмовитись від своїх минулих поганських розумів і владливої прихильності, а з другого боку, не в силі був застосувати нові християнські поняття й погляди та пройнятися інтересами нової віри настільки, щоб прийняти участь і піклування в справах церковних. В силу таких обставин інтереси віри та Церкви було виключно на князях і на перших вищих пастирях Української Церкви. Князі були головними діячами по розповсюдженню християнства серед тодішнього поганського словянства, головними будівниками та фундаторами храмів та монастирів і доглядачами церковної освіти й побожності. Духівництво також приймало діяльну участь як у розповсюдженні християнства, так і у внутрішньому житті Церкви, але воно вже діяло при допомозі князів. Нарід український потроху почав придивлятися й усвоюватися з новою вірою, відкрив своє серце й душу для животворчих вічних глаголів її істини й зовсім перемінив свій світогляд. З XII в. він починав приймати діяльну та безпосередню участь у справах церковних — будувати храми на свої кошти, наділяв їх майном і, нарешті, брав участь разом із князями й духівництвом в обранні єпископів та священно-церковнослужителів. Сприяючим ґрунтом для цього було характер самого громадського життя українського народу.

В самому факті прийняття Володимиром християнства є деякі риси, що викривають відношення староукраїнського князя до свого народу. Володимир, коли вирішив прийняти християнську віру для себе й свого народу, прямує до своєї мети не мимо відома народу, діє не примусово, як почав би діяти правитель, незалежний від волі народної, але намагається погоджувати свою волю й бажання з волею й бажанням народу. Отак, коли

прийшли до нього з різних країн місіонери й почали схиляти його кожний на свою віру, він не насилує народові своє особисте вирішення, яка віра краще, хоча в душі своїй скоріше схилився на користь християнства, але пропонує йому самому обрати з-серед себе декілька розумних і дотепних мужів, котрі повинні були відправитися в різні країни для дослідження віри на місці. Цілком зрозуміло, що при такому державному устрої україно-князівської доби, в положення князі, як виконавця земського, громадського вирішення під час розвитку народної земської автономії в справах цивільних нарід того часу повинен був прийняти діяльну участь і в справах церковних, дати церковному устрою свій земський нарідний характер і саме заміщення церковних посад встановити в залежність від себе.

Татарське нашествя, зруйнувавши багато українських міст, дало початок розділенню тодішнього народу на дві половини: північ – Московщину й південь – Україну, котрі підпали під різні кліматичні, етнографічні й політичні умови, виробили собі неоднакове державне та громадське життя, склались дві окремі народності, відмінні одна від другої багатьма рисами свого характеру, правів, звичаїв і законів. Народу український з початку утворив з себе самостійну державу Галицьку під владою Романа та Данила, яка існувала недовго; потім з'єднався з Литовською державою, а нарешті в XVI в. зв'язав свою судьбу з Польщею. Не дивлячись на очевидну різноманітність впливів чужих більш-менш народностей, український народ не тільки не втратив старі форми самоврядування, але ще до певної міри змінив і розвинув оці форми, додавши їм більшого народного змісту і цілком певний устрій, який виразно виявився з часу козацтва. Народ Московщини концентрувався біля Москви й дякуючи татарському впливу, політиці й особливості характеру князів московських і багатьом причинам складним, поволі губив свій виборчий устрій аж доки зовсім не виробив новий протилежний йому устрій монархічний з високим авторитетом влади царської. Особливість в цивільному відношенні власне захопила за собою й особливість в церковному відношенні. Церква, як щойно відокремилаась від матері Церкви Україн-

ської почала поступово втрачати народний земський характер минулого вечового періоду й приймати характер державно-біюрократичний. Церковна вища ієрархія прямісенько й спокійно пристала до державних сфер і зовсім порвала всякий зв'язок з народом. Вона скоро зробилась одним з головних органів державної влади, знаряддям провадження державних планів та ідей у масу народну. Історики не даром зазначають, що затвердження московського єдинодержавства багато сприяли тамтешні митрополити, які з часу перенесення катедри до Москви завжди діяли в інтересах підсилити значення головного князя, вживаючи для цього всю свою силу духовної влади і вплив. Московська влада з свого боку допомагала зміцнитись владі московських митрополитів і вищій ієрархії над рештою духовництва. Нижче духовництво, тому що загубило всякий вплив на рух церковних справ і всяке значення в судовій вищій ієрархії, як і народ, земство губило значення і вплив на рух справ громадських. Утворились таким чином два державні центри, що знаходились між собою в тісній приязні та союзі, громадський і церковний з одного боку, й дві безправні маси – народ і нижче духовництво з другого. Перші, забравши в свої руки владу й головні права, взяли собі й право виборче – призначення на вищі ієрархічні місця зовсім відкидаючи від участі в ньому народ і нижче духовництво.

Зовсім інший характер будови мала Українська Церква після відокремлення від неї північної Московської Церкви. Зберігши і розвинувши народно-земський характер вічового періоду в громадському устрої, український народ вирішив зберегти і розвинути до великих розмірів ті риси народного самоврядування й в церковному відношенні. Українська Церква з цього часу набуває демократичний характер із значенням у її управлінні народної сили і влади, з великим розвитком і застосуванням у її устрій соборноправності. Нарід український різного соціального стану з'єднує свої громадські інтереси з інтересами всієї Церкви, приймає саму найактивнішу й безпосередню участь у церковній адміністрації та суді, майже бере під свою охорону її історичну судьбу. Оця опіка та охорона, що викликані були

різними обставинами, виявились досить благонадійними та корисними для Церкви в момент її лихоліття та загроз. Вони спасли її від певної неминучої загибелі, що була наготовлена фанатичною католицькою Польщею в примусовому заведенні унії й знищенні православної української ієрархії. Нарід увесь повстає однодушно на захист своєї віри та Церкви, перейшов до тривалої боротьби за неї з Польщею, і ціною багатьох пожертв і страждань здобув для своєї Церкви самостійне існування, відновивши у 1620 році православну церковну ієрархію й здобув волю віри, що була вже декілька разів стверджена конституціями (1607 р., 1609 р.).

Які ж причини сприяли, що Українська Церква прийняла характер соборноправності? Причин, що мали вплив на зміцнення й розвиток соборноправності в церковному житті України було багато, як це завжди буває у великому історичному факті, або явищі, що виявлялося протягом чималого часу. Головна з них, більш загальна і, так би мовити, постійна причина перебувала в природі самого українського народу, в характері громадського його устрою та устрою Польщі і Литви. Вже було зазначено, що громадський устрій України складався на засадах віче народного самоврядування минулого часу. Майже вся країна наша того часу складалась з козаків, міщан і селян, які користувались особистою волею, рівністю прав і керувалися радами, себто вічами. Всі мали свій власний незалежний суд, свою правління. Козаки обирали самі собі отаманів, воювали з ким хотіли, не питаючи влади й не залежали від неї ні в чому, судилися власним судом в раді, міщане мали свій суд, своє право, що звалось Магдебурзьким, засноване на соборності.

Селяне, не дивлячись на деяку залежність і гноблення від панства, з'єднувались у невеликі громади, що складались з декілька сел, керували своїми виборними людьми і судилися своїм громадським судом на радах. Правда, такий порядок народного загального вічевого самоврядування скоро почав терпіти утиски з боку домагань польської політики й з боку зміцнілого вже й поширеного в Україні аристократичного польського елемента, а від оцих утисків і домагань терпіли тільки селяни, та й

вони затримували право сільського самоврядування до самого XVII в., міщане та козаки затримали його аж до самого факту сполучення з Московщиною – перші шляхом легальними, останні – зброєю. Аналогічно з Україною устрій державний і громадський Польщі та Литви був також збудований на виборності з тією лише різницею, що в ньому переважав елемент аристократичний над елементом народним. Польща була не що інше, як конституційна держава з обмеженими правом короля та з великою владою аристократів.

Вища ієрархія перша дала приклад зрадництва від православ'я, замість того, аби показати приклад твердості, мужності духу і чистоти переконань – явище майже без прикладу в історії християнської Церкви. Приклад цей повинен був спокусливим чином вплинути на нарід з слабим розвитком релігійним, з слабою прихильністю до своєї віри, на що дійсно і розраховувала ізуїтсько-польська політика, але не такий був український нарід – він уже не міг, на взір своїх предків, вимовити: «Мабуть нова унія добра, коли вищі духовні пастирі прийняли її» і потім бути послідовниками. Цей факт навпаки утворив зовсім інше враження, ніж надіялись керівники унії. Народ не тільки не пішов за владиками, але поставив відношення своє до них вороже, рахував їх головними винуватцями унії, лихоліття для Церкви і почав їх навіть ненавидіти та виявляти свою помсту.

Від цього народного обурення в нього логічно могла зародитися боязливість та недовіра до ієрархії, що ще залишилась вірною до своєю Церкви, яка, по його міркуванню, все ж таки рано чи пізно перейде до унії. Звідсіль був твердий висновок, що потрібно міцно контролювати справу діянні і вчинки пасторів, потрібно було обмежувати їх права, поділяти з ними владу в управлінні Церквою, а саме головне, потрібно було заздалегідь самим правовірним достойно обирати на церковні посади людей надійних, загартованих. Нарід не міг не задати питання, що за причина, що всі єпископи зробилися зрадниками. Коли таке питання було, то була і зараз відповідь – від того, що всі єпископи зобов'язані були своїми катедрами королевій владі, що захопила в свої лабети право надання єпископій. Оці-то об-

ставини і заставили нарід взяти під свою безпосередню опіку всі справи Церкви і цим помирити свою владу, яке ми вже бачимо після заведення унії і ті великі домагання народу встановити контроль над єпископським керуванням, як наприклад виявило це Львівське братство в боротьбі з єпископом Львівським Гедсоном Балабаном.

Після заведення унії соборноправність Української Церкви просякнулась у всі форми церковного життя. Перш за все втручання народу в життя Церкви зустріло велику перешкоду з боку королевої влади під час заміщення вищих церковних ієрархічних посад.

Демократичний устрій на Україні тоді складався на демократичних засадах, новий порядок управління Церквою висунув на діяльність народно-земські сили, що не раз рятували життя Української Церкви від загрозливого стану. Коли в 1509 р. по праву грамоти Сігізмунда латинські арцібіскупи почали настановлювати намісників галицької митрополії, а мійський магистрат, що складався з латинян, одержав право призначати православних священників, то одночасово з цим почав виявлятися дух нетерпимості, утиски та гоніння, нарід православний, шляхство і посполітетво (вояцтво) підняли свій рішучий протест і стали на захист своєї Церкви і відкинули владу арцібіскуп, обравши загальним голосом своїм намісником Макара Тучапського, львівського міщанина. Галицький арцібіскуп, відстоюючи свою владу, призначає свого намісника Сіроку і вимагає підлеглості до нього православних, а Макара починає переслідувати. Однак же проти всього православного віруючого народу він не міг нічого вдіяти. Нарід виганяє Сіроку і настановлює Макара: «Тому що всі ми, – говорить галицько-українське і подільське духівництво і шляхетство, – обрали його від себе – закону грецького». Таку ж саму відповідь вони дали митрополиту Київському Макарію, який теж, зберігаючи свій вплив, надіслав свого намісника священника Готовського. Митрополит примушений був і не міг настоювати на своєму кандидатурі і надав їм право самим обирати намісника. Примушений був відступити й арцібіскуп, коли через рішучість українсько-

го народу Сігізмунд привілюваною грамотою 1539 р. дав змогу сформуватись православної єпархії в Галицькій Україні та Поділля, незалежно від Львівського арцієпискупа, на яку було настановлено єпископом того ж самого Макара Тучапського. З тієї пори в Галицькій Церкві почали обирати собі єпископа як духівництво, так і миряне. Але такий прядок також довго не тримався. Порушено його було особливою пригодою, виключною, подібно якій не зустрічалося ніде в Українській Церкві. Це нащадкове преемство єпископської катедри в родові Балабанів. Чи заслугами своїми особливими, чи нравственими і розумовими властивостями, або іншими якими засобами встигли Балабани привласнити катедру за своїм родом, певних даних не існує, але вони володіли нею досить довго, до початку XVII в. Гедсон Балабан був останнім єпископом нащадковим. По вимозі Львівського братерства, яке вело з ним уперту боротьбу з приводу цього нащадкового права на катедру, він у мировій записі з братерством зобов'язався не давати преемства на Львівську катедру своїм родичам, а лише Церква має право обрати наступника. Після смерті його соборноправним чином Церква обрала православного галичанина-українця Остапа Тисарівського і тоді вже залишився назавжди соборноправний устрій в обранні єпископа.

[ЦДАВО, Ф. 3984, Оп. 3, Справа 708]

Короткі відомості про Івана Кисліцина дають всі підстави стверджувати, що в Борисполі в двадцятих роках XX століття працював не просто український священник, а український філософ, психолог і визначний український діяч.

Священник Аверкій Коляда і Бориспільщина

Українську революцію 1917–1921 років Аверкій Петрович Коляда зустрів зрілим і загартованим в боях військовим, бо служив в Бесарабському полку царської армії підпрапорщиком. Нащадок козацького роду радісно прийняв звістку проголошення незалежності України, створення Української Автокефальної Православної Церкви та завзято взявся до розбудови незалежної від Москви церкви.

Його одного з перших обрали членом Всеукраїнської Православної Церковної Ради. Згодом Аверкій Коляда став головою Київської Окружної Церковної Ради і весь свій час віддавав створенню українських парахвій на Київщині.

З цією метою часто бував на Бориспільщині. Головним завданням вважав підбір національно-свідомих священників, їх навчання та пропаганду українських ідей серед прихожан.

Аверкій Коляда в питаннях розбудови Української церкви тісно співпрацював з митрополитом Володимиром Липківським та іншими керівниками Української Автокефальної Православної Церкви, особливо єпископом Марком Грушевським, на той час священником Вишньовської Свято-Георгіївської церкви (Бориспільський район, Київська область), який був його наставником, учителем і побратимом у Великій Українській справі.

Близьким Аверкій Коляда був і до єпископа Костянтина Малюшкевича. Разом з іншими керівниками Української Автокефальної Православної Церкви він приклав багато зусиль для створення Пастирських курсів, які в обов'язковому порядку повинні були пройти всі претенденти на сан священника УАПЦ.

Аверкій Коляда виховував у майбутніх священників гордість за українських козаків, борців за волю України: Івана Мазепу, Максима Залізняка, Івана Гонта та інших.

Наставник священнослужителів вчив їх вшановувати в церквах пам'ять про Тараса Шевченка.

На Бориспільщині Аверкій Коляда тісно співпрацював з священником із села Любарці Кондратенком Ісаєм Петровичем, який був офіційним представником від Бориспільських парафій у стосунках з митрополитом Володимиром Липківським та Всеукраїнською Православною Церковною Радою, а також із священником із села Велика Стариця Желевським Максимом.

За свідченням священника Бориспільської Свято-Миколаївської церкви Анатолія Нестеренка Аверкій Коляда був дуже популярним серед віруючих та великим авторитетом в колі українського духовенства.

Він брав активну участь в Другому Православному Церковному Соборі УАПЦ 17–30 жовтня 1927 року. Аверкій Коляда входив до Передсборної Ради, що організовувала проведення Собору. На одному із її засідань розглядалось питання важливості розповсюдження журналу «Церква і життя». Аверкій Коляда висловився за те, аби журнали брали округи для розповсюдження, вказував на те, що незацікавленість прихожан журналом є вина священника, що не вміє і не хоче зацікавити їх журналом, також акцентував увагу присутніх на зборах звернути увагу священників на зацікавленість віруючих журналом, бо справі його поширення заважає не бідність, а індіферентність до журналу.

Другий Церковний Православний Собор обрав Аверкія Коляду членом Вищого Церковного Суду.

У документах Другого Православного Церковного Собору ім'я братчика Аверкія Коляди згадується 12 разів, що засвідчує про його активність під час проведення цього заходу.

Після тотального розгрому Української Автокефальної Православної Церкви Аверкій Коляда в 1931 році працював бухгалтером у місті Василькові, а потім – у Київському обласному транспортному просторі.

У К Р А И Н С К О Й С С Р

Министерство
В С Г при Сов. Министров У С С Р
С Л Е Д . Ф О Н Д

24
246

Киевская область

ДЕЛО № 15690

обвин. Нестеренко Анатолия
Кеантрович, Сторожетко Григория
Кеановича и Коляда Аверкия
Кировича по ст. ст. 54-10,
-11 УК УССР

Занвентаризовано в 1940 г.

407643

ТОМ № 1

НАЧАТО „5“ Ноембры 1937 г.

ОКОНЧЕНО „22“ Декабры 1937 г.

Количество томов 1

Обкладинка Кримінальної справи Аверкія Коляди, 1937 рік

ВИПИСКА ІЗ ПРОТОКОЛА № 132

Засідання Тройки при Київському Облуправленні НКВД УСРС
от 22 Декабря 1937 г о д а

150

СЛУШАЛИ:

ПОСТАНОВИЛИ

Дело № 15690 Киевского Облуправления Г.
по обвинению:

1/ НЕСТЕРЕНКО Анатолия Александровича,
1889 г.р., ур. и жит. г.Киева, укр.
священник.

Н. НЕСТЕРЕНКО
Анатолия Александровича

2/ СТОРОЖЕНКО Григория Демьяновича,
1881 г.р., ур. м. Решетилки, Полтавской
ж.т. гор. КИЕВА, укр., бывш. еписко-
п. УАЩ.

2. СТОРОЖЕНКО
Григория Демьяновича

3/ КОЛЯДА Аверкия Петровича, 1889 г.р.,
с. Лушков-Рог, Таращанского р-на, жит. г.
Киева, укр., бывш. председателя Киевск.
районной центральной рады УАЩ, служил
поручиком в старой армии.

3. КОЛЯДА
Аверкия Петровича

РАСТРАТИТЬ

Лично принадлежавшее
им имущество

КОНИСЮВАТИ

Обвиняются в том, что являлись уча-
стниками украинской контрреволюционной,
националистической организации церковников,
ставившей своей целью свержение Соввласти
на Украине при помощи интервентов и созда-
ние самостоятельного государства под про-
текторатом Германии. По заданию руководяще-
го центра организации проводили к-р на-
ционалистическую деятельность.

Содержатся под стражей в Киевской тюрьме.

Верно, Секретарь Тройки

/АЛЬЦИНА

Виписка із Протоколу засідання Тройки при Київському облуправленні
НКВД УСРС про розстріл Аверкія Коляди, 22 грудня 1937 року

В цей час, глибоко розуміючи наближення тотальних арештів українських активістів, він робить спроби виїзду до Білорусії. Але це йому не вдається. 4 грудня 1937 року Аверкія Коляду Київське обласне управління державної безпеки НКВД УРСР арештовує. 22 грудня його засуджують до вищої міри покарання, а 28 грудня 1937 року 48-річного Аверкія Коляду розстрілюють.

Реабілітовано його лише 16 травня 1989 року.

Деякі матеріали кримінальної справи Аверкія Коляди подаються мовою оригіналу.

ВИСНОВОК ПРО РЕАБІЛІТАЦІЮ АВЕРКІЯ КОЛЯДИ

УТВЕРЖДАЮ

Прокурор города Киева
Советник юстиции 3 класса
/подпись/ В. И. Шевченко
23 мая 1989 года

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В отношении Коляды А.П, по материалам уголовного дела (арт. № 24782)

Коляда Аверкий Петрович, 22 октября 1889 года рождения, село Юшков Рог, Таращанского района Киевской области, беспартийный, бухгалтер «Облтранстреста», до ареста проживал по адресу г. Киев, Мыльный переулок, д.11/13, кв.3, принятыми мерами данные о родственниках не установлены.

Арестован 4 декабря 1937 года Киевским областным Управлением государственной безопасности НКВД СССР. **Обвинялся в участии в украинской контрреволюционной националистической организации церковников и проведении по ее заданию контрреволюционной деятельности**, то есть в совершении преступления, предусмотренного ст.54-10, 54-11 УК УССР. По постановлению тройки при Киевском Управлении НКВД УССР от 22 декабря 1937 года расстрелян 28 декабря 1937 года.

Коляда Аверкий Петрович подпадает под действие ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16 января 1989 года

«О дополнительных мерах по восстановлению справедливости в отношении жертв репрессий, имевших место в период 30—40-х начала 50-х годов».

Старший помощник прокурора города
Киева по надзору за следствием в органах
Госбезопасности старший советник
Юстиции /подпись/ *Л. М. Абраменко*
Начальник следственного отдела
КГБ Украинской ССР по г. Киеву и
Киевской области, подполковник /подпись/ *А. Ф. Береза*
16 мая 1989 года
Исп. *Марушевский С.Б*

[ЦДАГО України, Фонд 263, Оп. 1, Справа 60112-ФП]

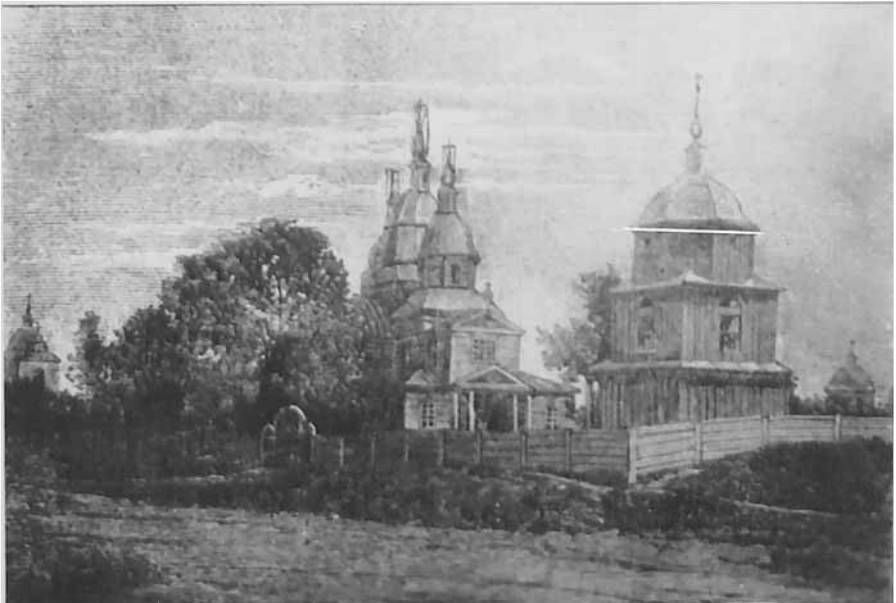

Про священників Бориспільщини

Через сто років тотального знищення яскравих представників Української Автокефальної Православної Церкви важко віднайти історичні документи про тих, хто на Бориспільщині поклав своє життя на вівтар Української держави й Української церкви.

Найбільше інформації – в кримінальних справах, адже майже всіх причетних до справи становлення та побудови УАПЦ було розстріляно. Деякі історичні факти знайшлися в архівах України. Отже, коротко про священників УАПЦ Бориспільщини.

*Бориспільська Свято-Михайлівська церква. Малюнок,
Бориспільський державний історичний музей*

Бориспільський Свято-Михайлівський храм, зруйнований більшовиками в 1936 році. У 1920-х роках належала УАПЦ. Світлина 1923 року.

Відновлений Свято-Миколаївської храм м. Бориспіль, який у 1920-х роках належав УАПЦ

*Спасо-Преображенський храм в с. Іванків,
який у 1920-х роках належав УАПЦ*

*Свято-Михайлівської храм с. Рогозів, який
у 1920-х роках належав УАПЦ*

Храм Святого Михаїла с. Мала Стариця, що у 1920-х роках належав УАПЦ, настоятелем якого був Петро Малімон

Про деяких з них є нариси в цьому виданні, зокрема про брата Михайла Грушевського – єпископа **Марка Грушевського**, який цілий рік служив у Свято-Георгіївській церкві села Вишеньки; про Анатолія Нестеренка, що 10 років був настоятелем Бориспільського Свято-Миколаївського храму; про священників села Любарці **Ісаю Кондратенка**, **Микиту Гурленка**, **Івана Потепенка**, **Бориса Мандровського**, **Івана Голобородька**, **Григорія Кореуня**; про **Захарія Осницького**, священника Гнідинської та Вороньківської церков; про **Івана Кислицина** – священника Бориспільської церкви.

Митрополит УАПЦ Василь Липківський у своїй праці «Відродження української церкви» пише з теплотою і вдячністю за роботу про бориспільського священника **Віталія Сутулинського**: «На

*Храм Святого Харлампія с. Сеньківка,
що у 1920-х роках належав УАПЦ,
настоятелем якого був Максим Желевський*

чолі районів стояли благовісники, що замінили в УАПЦ старих благочинних. Завдяки їм деякі райони досягли певного розвитку. Так, пригадується мені... дуже гарно працював благовісник **Віталій Сутулинський**, Баришпільський район на Переяславщині».

Про Віталія івановича Сутулинського інформації дуже мало. Народився він у 1893 році в с. Бірки тодішньої Полтавської губернії у сім'ї священника. Закінчив Лубенську гімназію та в 1916 році – історико-філологічний факультет Варшавського університету. Віталій Сутулинський був одним із самих активних учасників українського національно-визвольного руху. Висвячений в сан священника в 1922 році. Заарештований ОДПУ 1 березня 1929 року, згідно справи № 81101: «Будучи служителем культу автокефальної течії, за своїми політичними переконаннями, буду-

Священнослужителів Київської округи УАПЦ.

Всепод. Держ. Руху
Одсужив 29/11 1928
Вх.п.п. № 2134

№	Ім'я на прізвище	Місце народження	Місцевий адресу	Почесний титул
1	Бодушівська	Самітський Майдан	м. Бодушівка	
2	Бодушівська	Самітський Майдан	м. Бодушівка	
3	Бодушівська	Самітський Майдан	м. Бодушівка	
4	Війшовоцька	Квадратсько село	м. Бодушівка с. Війшовці	
5	Ворошнівська	Абазин селі	м. Бодушівка с. Ворошнівка	
6	Моловоцька	Сторжа Вишенька селище сел. Липки	м. Бодушівка с. Мокієвичі	
7	Бодушівська	Богородицька	м. Бодушівка	
8	Бодушівська	Міжгородська	"	
9	Бодушівська	Візь-Арсенівська	"	
10	Бодушівська	Міжгородська	"	Рішав
11	Вішківська	-	м. Бодушівка с. Вішківка	Вішків
12	Ворошнівська	Візь-Арсенівська	м. Бодушівка с. Ворошнівка	

Список священнослужителів Київської округи УАПЦ, 29.11. 1928 року, (Бориспільський район), стор. 1. Друкується вперше

чи ідейним петлюрівцем, систематично проводив агітацію проти заходів радянської влади і в один і той же час вів виховання мас в національно-шовістичному дусі, для чого використовував церкву як кафедру для своєї контрреволюційної роботи». Засуджений Особливою нарадою при Колегії ОДПУ 3 березня 1929 року за статтею 58-10 КК УСРР до 3-х років позбавлення волі в концтаборі на Соловках, де його розстріляли в 1932 році. Реабілітований Полтавською обласною прокуратурою 18 червня 1989 року.

У Вороньківському храмі в 1923 році проводив службу протоієрей **Федот Шпаченко**, також палкий прихильник митрополита Василя Липківського, якого, як одного із кращих, митрополит в 1925 році перевів у Звенигородку, а в 1930 році він переїхав до Києва та став настоятелем Софіївського Собору, а пізніше служив в Іллінській церкві м. Києва.

Першими священниками УАПЦ Бориспільської Свято-Михайлівської церкви 27 листопада 1921 року стали **Пилип Степаненко** та **Федір Житецький**.

В 1928 році Божу Службу в Борисполі та селах Бориспільщини вели по черзі різні священники: **Микола Кислицин** в Бориспільському Свято-Миколаївському храмі; **Анатолій Нечипорук** у Бо-

14	Гніздівська	Осипович Вахариї	п. Бурштинів, с. Гніздів.
15	Клишівська	—	п. Бурштинів, Ві с. Клишів.
16	Троцівська	—	п. Бурштинів, Ві с. Троців.
17	Лядівська	Пашайско Іван Миколай Прусако Луца	п. Бурштинів, с. Лядів.
18	Богданівська	Міодотичи Іраодич	п. В-днішній, с. Богданів.

Список священнослужителів Київської округи УАПЦ, 29.11.1928 року, (Бориспільський район), стор. 2. Друкується вперше

риспільському — Різдво-Богородицькому храмі та Вишенському Свято-Георгіївському храмі; **Віктор Кривусів** у Бориспільському Свято-Михайлівському храмі та храмі у селі Воронькові; **Захарій Оеницький** — у храмах в селах Гнідин, Кийлів, Проців, Бориспіль. Бориспільський Борисоглібський храм по черзі обслуговували всі священники.

В 1927 році настоятелем Бориспільського Свято-Михайлівського храму був **Яроцький Дмитро Степанович**, якого обрали делегатом Другого Всеукраїнського Православного Собору. Про це свідчать історичні документи.

«АНКЕТА ДЕЛЕГАТА

1. Яроцький Дмитро Степанович

2. 45 років

3. Середня

4. Священник Свято-Михайлівської парафії м. Борисполя, Бориспільського району

5. Київська

6. Мандат № 72. Виданий 8/X/27 р. Київською Округовою Церковною Радою за № 468. Обраний Київським Округовим Церковним Собором 29–30 вересня 1927 р.»

[ЦДАОВ України, Ф. 3984. — Оп. 4. — Спр. 168. — Арк. 2, зв.; спр. 169. — Арк. 60]

Також делегатом Другого Православного Церковного Собору був і священник Нестеренко Анатолій Олександрович, про що свідчать історичні документи.

«Анкета делегата

1. Нестеренко Анатолій Олександрович

2. 35 років

3. Середня

4. Священник Різдва-Богородицької парафії м. Борисполя, Бориспільського району

5. Київська

6. Мандат № 73. Виданий [пошкодження аперу] /X/27 р. Київською Округовою Церковною Радою за № 469. Обраний Київською Округовою Церковною Радою в м. Київ 29–30 вересня 1927 р.»

[ЦДАОВ України, Ф. 3984. — Оп. 4. — Спр. 168. — Арк. 2, зв.; спр. 169. — Арк. 61]

Був на Бориспільщині та співпрацював із місцевими священиками УАПЦ єпископ **Костянтин Малошкевич**. В 1932 році на Різдво він виступив у Борисполі і закликав до повстання проти більшовиків. Потім його звернення в письмовому вигляді було поширене благочинним Бориспільського району А. Нестеренко по всіх парафіях.

Священником УАПЦ у Борисполі в 1928 році був **Петро Опанасович Бойко**, близький соратник Василя Дорошенка, благочинного Бориспільських парафій. В 1927 році він був серед запрошених на Другий Всеукраїнський Православний Со-

бор як священник із середньою освітою. Відомо також, що Петро Бойко в минулому працював у Міністерстві Закордонних Справ Директорії. В його житті була велика трагедія, він важко переживав хворобу сина, якому ампутували руку та ногу.

У кожного священника УАПЦ з Бориспільщини була своя важка і трагічна доля. **Малимона Петра Васильовича**, 1898 року народження, настоятеля Свято-Троїцької церкви села Мала Стариця, розстріляли 13 листопада 1937 року, його попередника **Кожодуба Романа Михайловича** – кинули до

Другий Всеукраїнський Православний Церковний Собор, жовтень 1927 року. Серед делегатів – священники Бориспільщини. В центрі – В. Липківський

радянського концтабору в 1930 році, де він і загинув. Священника Успенської церкви села Ревне **Третяка Івана Яковича** розстріляли 21 грудня 1937 року. Священника однієї з Бориспільських церков — **Марченка Василя Степановича** — розстріляли 22 грудня 1937 року; **Списовського Івана Івановича**, настоятеля храму УАПЦ в селі Воронькові, розстріляли 21 грудня 1937 року; священника Бориспільської автокефальної церкви **Марчуговського Дмитра Давидовича** засудили до 5 років радянських концтаборів, з яких він не повернувся; настоятеля Гнідинського Свято-Миколаївського храму та храму села Велика Стариця **Желевського Максима Омеляновича** за пропаганду ідей Української Автокефальної Православної Церкви на Бориспільщині в 1928 році висланий в радянський концтабір на Соловки, де й згубився життєвий слід двадцятивосьмирічного українського патріота. Батька дружини Максима **Желевського**, священника УАПЦ Великостарицького храму **Тарасенка Панфіла Архиповича** розстріляли 13 листопада 1937 року; священника Свято-Харлампієвського храму села Сеньківка **Кулика Никифора Петровича** розстріляли в Магаданському радянському концтаборі 21 лютого 1938 року. Не повернувся з радянських концтаборів священник Бориспільської Автокефальної Православної Церкви **Данилевич Леонтій Опанасович**, засуджений в 1937 році, та священник Любарецької церкви **Трипольський Анатолій Васильович**, засуджений в 1930 році. Священник Бориспільської УАПЦ **Бутко Іван Омелянович** висланий в радянський концтабір в 1939 році. Одним з перших арештованих в 1924 році священник Бориспільського Свято-Миколаївського храму **Микола Борецький**, подальша доля якого невідома.

Так нещадно московсько-більшовицька влада знищувала найкращих духовних проповідників УАПЦ, які хотіли незалежної Української Держави та вільної від московських пут церкви.

Чи маємо моральне право це забути ?!

Списки священників Київського округу (Бориспільщина)

Розпочато – 1928 року

Назва парафії	Настоятель храму	Поштова адреса	Примітка
Боришпільська Борисо-Глібська	Почергово обслуговує духовен- ство району	Місто Боришпіль	
Боришпільська Миколаївська	Кисліцин Микола	Місто Боришпіль	
Боришпільська Різдва Богородиці	Нестеренко Анатолій	Місто Боришпіль	
Боришпільська Михайлівська	—	Місто Боришпіль	Вільна
Вишенська	—	Село Вишеньки	Вільна
Вороньківська Різдва-Богородиці	Кривусів Віктор	Село Вороньків	
Вороньківська Михайлівська	—	Село Вороньків	Вільна
Гнідинська	Осницький Захарій	Село Гнідин	
Кийлівська	—	Село Кийлів	Вільна
Процівська	—	Село Проців	Вільна
Любарецька	Потاپенко Іван	Село Любарці	

[ЦДАВО України, Фонд 3984, Оп.4, Справа 229]

Арсен Бакалінський – священник, видатний український діяч, педагог, співак, диригент, поет і фольклорист

Про Арсена Якимовича Бакалінського протягом всього ХХ та початку ХХІ століття поширювалась інформація, що він народився в селі Вороньків 13 січня 1880 року, а помер 1921 року. Арсен Бакалінський був дуже обдарований у багатьох сферах діяльності.

Насправді, дати його життя в офіційних джерелах продано неправильно, а інформація про його життєву діяльність занадто обмежена, Арсен Бакалінський – видатний український громадський діяч, священнослужитель, педагог періоду Української революції 1917–1921 років, співак, хормейстер, фольклорист та поет.

Просто цю величну постать ніхто ніколи, на жаль, не досліджував.

Народився Арсен Бакалінський 1879 року в селі Вороньків у сім'ї місцевого дяка Якіма. Це був час, коли у Воронькові жило багато козаків, що добре пам'ятали звичаю Вороньківської козацької сотні Переяславського полку, яка передавалась із покоління в покоління.

Батьки дали сину гарне українське виховання і хорошу освіту: Арсен вступив до Київської духовної семінарії і відмінно її закінчив. Під час навчання він знайомиться з багатьма майбутніми богословами, зокрема Федором Івановичем Міщенком (1874 року народження), його земляком із Сеньківки. Навчаючись у найкращому освітньому закладі України, що був головною школою плекання духівників та готував кандидатів у священство для Київської єпархії, Арсен Бакалінський глибоко занурюється у вивчення богословських наук, вивчає історичні стародруки та часто від-

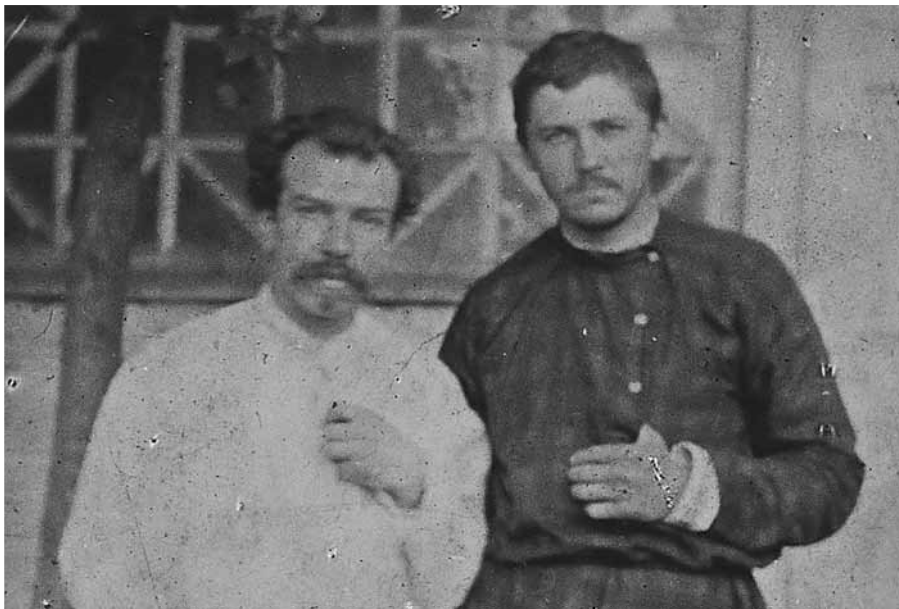

А. Я. Бакалінський – семінарист. 1905–1906 рр.
(ІР НБУВ, ф. 260, № 1145) Світлина друкується вперше

відує Церковно-археологічний музей академії, один з найбільших у Європі.

В XIX, на початку XX століть в Київській академії зберігалися самотутні традиції українського церковного співу, які вели свій початок від Києво-Могилянської школи. Хор Київської академії був одночасно і хором Братського монастиря. Арсен стає активним хористом, а його голос — бас, — одним із основних складових всіх церковних співів.

Головними взірцями для хору семінарії стають твори українських церковних композиторів межі XVII—XIX століть і перш за все Д. С. Бортнянського та А. Л. Веделя. У 1898—1901 роках хором Київської духовної академії керував О. А. Кошиць. Він звернув увагу на молодого і талановитого співака Арсена Бакалінського, який після закінчення семінарії в 1900 році не переривав зв'язків з хором О. А. Кошиця впродовж багатьох років і брав активну участь у його гастролях за кордоном в 1919 році.

А. Я. Бакалінський -- семінарист (праворуч) зі своїм товаришем Міщенко В. Г. 1905--1906 рр. (ІР НБУВ, ф. 260, № 1145.) Світлина друкується вперше

ВІЛЬНА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

Орган Всеукраїнської Учительської Спілки

№ 4.

З М І С Т:

	стор.		стор.
Ол. Музиченко. Реформа школи чи шкільна реформація . . .	201	С. Руссов. Микола Лисенко . . .	231
М. Котларенко. Ручна праця в школі	207	О. Крижанівський. Про найголовніші права укр. вчителю . . .	235
Н. Безкодарний. Єдиний шлях . . .	211	З життя вчительських спілок . . .	239
П. Пелех. Ліст до редакції . . .	215	Шкільна хроніка	241
Д-р В. Підгасцький. До питання про вільні умови праці учителя	219	Кратка	256
		Нові книжки	263

Рік другий. 1918-19 шк. р. Листопад.

У 1897 році студентом Київської духовної семінарії стає Кирило Стеценко. Старший за нього на 3 роки, Арсен Бакалінський відразу з ним подружився, і ця дружба тривала до останніх днів їхнього життя.

Згодом Арсен Бакалінський та Кирило Стеценко стоятимуть пліч-о-пліч, створюючи і розбудовуючи Українську Автокефальну Православну Церкву в 1917–1922 роках.

Разом з Арсеном Бакалінським у 1896 році навчався у Київській духовній семінарії Володимир Мусійович Чехівський, перший Прем'єр уряду Директорії УНР, з яким в 1917–1921 роках Арсен буде активно розбудовувати нову українську церкву, вільну від Москви.

А. Я. Бакалінський у колі сім'ї біля рідної хати в с. Вороньків, Київська обл. 1913 р. (ІР НБУВ, ф. 260, № 1146.) Світлина друкується вперше

Разом з Арсеном Бакалінським в Київській духовній семінарії вчився Марко Грушевський, який закінчив її на рік раніше за Арсена, і в 1921 році став настоятелем Вишенської Свято-Георгіївської церкви на Бориспільщині та організував 3 грудня 1921 року приїзд туди митрополита Української Автокефальної Православної Церкви Василя Липківського для проведення першої церковної служби українською мовою в цьому селі.

Талант молодого семінариста-співака помітив Микола Лисенко і запросив співати до свого хору, з яким семінарист Арсен Бакалінський їздив на гастролі по Україні в 1897–1899 роках. Особливо успішними були гастролі в Полтаві в липні 1899 року.

А. Я. Бакалінський (в центрі) в колі своїх учнів-робітників вечірньої школи по вул. Вишгородській (Пріорка), м. Київ. 1909 р. (ІР НБУВ, ф. 260, № 1145). Світлина друкується вперше

Все своє життя Арсен Бакалінський вчився у Миколи Лисенка майстерності диригувати хором.

Після закінчення Київської духовної семінарії Арсен Бакалінський в 1901–1904 роках вчителює в селі Сеньківка Переяславського повіту (нині — Бориспільського району). [Митці України. Енциклопедичний довідник за редакції А. В. Кудрицького. Київ, Українська енциклопедія імені М. Бажана, 1992 рік].

Можливо, допоміг йому там влаштуватись його товариш-семінарист Федір Іванович Міщенко, який був родом із цього села. Так на рідній Бориспільщині розпочалася в майбутньому педагогічна праця великого діяча на українській освітній ниві.

В 1904–1906 роках Арсен Бакалінський викладав у Білоцерківській чоловічій гімназії та керував хором гімназистів, одночасно виконував обов'язки регента півчих при домашній гімназійній церкві.

В цей період у молодого викладача пробуджується потужний талант хормейстера. Багато років він буде створювати та керувати різними колективами.

Диригентства навчив його Микола Лисенко, який помітив у молодому юнакові не тільки гарного співака, а й талановитого хормейстера. У 2-й половині XIX століття національне хорове диригування уособлювали М. Лисенко та його учні, серед яких – А. Бакалінський, О. Кошиць, К. Стеценко, Я. Яциневич, В. Верховинець, П. Демущький, С. Тележинський, А. Серговський [«Енциклопедія сучасної України. Диригентське мистецтво» 2007 р., с. 3].

В 1906 році у Києві була збудована на Подолі Покровська церква на Пріорці, яку розписував художник Іван Їжакевич. Арсен Бакалінський переїздить до Києва, поселяється на Пріорці, недалеко від Івана Їжакевича, і стає завідувачем церковно-парафіяльної школи при цій церкві.

Одночасно із педагогічною працею, яка тривала в Києві аж до 1920 року, він починає керувати народним хором Лук'янівського народного дому, яким перед ним керував Кирило Стеценко. Цей

Учні Миколи Лисенка, стоять: О. А. Кошиць, О. К. Коваленко, К. К. Гончар, сидять: А. Я. Бакалінський, К. Г. Стеценко, М. В. Лисенко, Я. П. Гулак-Артемівський. 1910 р.

А. Я. Бакалінський (в другому ряду третій ліворуч) з учасниками чоловічого хору при вечірній школі по вул. Вишгородській (Пріорка), м. Київ. 1910 р. (ІР НБУВ, ф. 260, № 1145). Світлина друкується вперше

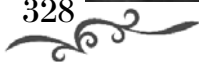
хор працював у Лук'янівському народному будинку, збудованому в 1902 році. Тут був справжній український культурно-просвітницький центр з хорошою бібліотекою, музей підручників, місцем, де влаштовувались науково-популярні читання, виставки, а з 1910 року тут діяв кінозал. Тут хормейстером на громадських засадах Арсен Бакалінський працював довго, навіть в часи радянської влади. Бо народний хор Лук'янівського народного дому став називатись робітничим хором. Це була просто зміна назви співочого колективу.

В цьому приміщенні після 1917 року проходили вистави «Молодого театру» Леся Курбаса, з яким, напевно, Арсен Бакініський зустрічався.

На початку ХХ століття молодий педагог захоплюється поезією, перша його збірка «Молоді поривання» виходить вже в 1903 році під криптонімом А. З. Відомий літературознавець Сергій Єфремов у травневому випуску журналу «Київська старовина» за 1904 рік пише: «Щодо змісту, то збірка нагадує старосвітські альбоми, наповнені зворушливими... посвятами і галантними мадриґалами».

А. Я. Бакалінський серед своїх учнів під час перерви в школі по вул. Вишгородській (Пріорка), м. Київ. 1913 р. (ІР НБУВ, ф. 260, № 1145). Світлина друкується вперше

*Хор М. Лисенка під час гастролей по Україні 1897 р.
(15 червня – 20 липня), м. Лубни, Арсен Бакалінський
стоїть у третьому ряду перший ліворуч*

*Українська Республіканська Капела. О. Кошиця на
гастролях у Празі, 1919 рік Ліворуч у першому ряду
перший – Арсен Бакалінський*

Лук'янівський народний будинок, де керував народним хором А. Бакалінський, світлина початку XX ст.

Лук'янівський народний будинок, вул. Дегтярівська, 5, сучасна світлина

Учасники хору Миколи Лисенка, стоїть четвертий праворуч – Арсен Бакалінський, 1888 рік

В цьому збірнику поезії домінує поетика української народної пісні. І це не випадково, адже, проживаючи у Воронькові та Сеньківці, Арсен активно записує місцевий фольклор.

Вже в 1904 році в Одесі виходить «Український співаник», який уклав і видав він сам. Цей збірник видано коштом друкаря Є. І. Фесенка, а у підзаголовку видання записано: «Сто пісень з нотами. Улаштував Б. Арсень». До нього ввійшли 100 українських фольклорних записів, деякі з них, на диво, збереглися до сьогодні на Бориспільщині. Так, у селі Любарці, Вороньків, Старе прекрасно співають щедрівку «Василева мати». Окрім неї до збірника ввійшли «Ой, ясна, красна в лузі калина», «Ой, дивне народження», «Ой, у пана Йвана», «З-під гір, з-під долини» та інші. Ці записи використав у своєму збірнику «Колядки та щедрівки» Кирило Стеценко. Із 39 записів – 6 він зробив від Арсена

ВАСИЛЕВА МАТИ.

м. Вороньків Полт. губ. від Арсеня Бакаліньського.

Moderato.

Діск.
Альти.

1. Ва - си - ле - ва ма - ти пі - шла ще - дру - ва - ти

Тенорі.
Баси.

Приспів.

Щед - рий ве - чір, доб - рий ве - чір!

2. Пішла щедрувати - на ризи збирати.
3. Зібрала на ризи, та все золотії.
4. Понесла ті ризи та до церковці.
5. Полежила та на престолі.
6. А у тії ризи Христос убірався.
7. Христос убірався, на службу вряжався.
8. Що першая служба на святеє Різдво.
9. Що другая служба на Новий рік.
10. Що третяя служба на Водохрещца.

Те ж для однородного хору.

1 і 2
голос

1 Ва - си - ле - ва ма - ти пі - шла ще - дру - ва - ти.

3 і 4
голос
(бас)

Щед - рий ве - чір, доб - рий ве - чір!

Щедрівка «Василева мати», записана К. Стеценком від А. Бакаліньського у м. Вороньків

Бакалінського у селі Вороньків та на Пріорці у Києві. Фольклорні записи Арсена Бакалінського використав і Микола Лисенко для свого хору.

Про Арсена Бакалінського як фольклориста згадують багато науковців впродовж ХХ-го і ХХІ-го століття, зокрема Ю. Медведик та Г. Медведик, а також Ольга Зосім в своїй докторській дисертації (2017 рік). «Серед останніх назвемо дослідження Ю. Медведика та Г. Медведик, в якому зібрано відомості про друки українських різдвяних пісень другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Автори серед численних збірок називають не лише галицькі та закарпатські, а й одеські, серед яких «Український співаньк. 100 пісень з нотами» (1904), укладений Б. Арсеном (псевдонім фольклориста і поета Арсена Бакалінського)». [Медведик Г., Медведик Ю. Релігійна та етнопедагогічна сутність українських різдвяних пісень (за матеріалами маловідомих друківаних видань середини ХІХ – початку ХХ ст.) // Актуальні питання гуманітарних наук: міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених ДДПУ ім. Івана Франка. Посвіт, 2015. Вип. 11. С. 70–78]

Початок ХХ століття поєднав Арсена Бакалінського ще з одним видатним українським діячем того часу – Олексою Кузьмичем Коваленком (1880 року народження), який посідає заслужене місце в історії української культури: упорядник і редактор декламатора «Розвага» (твори українських письменників), альманаху «Терновий вінок», антології «Українська муза». Видавець і письменник, він часто зустрічався з Арсеном Бакалінським. Є навіть спільна світлина 1910 року Арсена Бакалінського з провідними українськими діячами та Олексою Коваленком.

В часи Української революції 1917–1921 років Арсен Бакалінський стає одним із лідерів створення нової української школи. Він відіграв ключову роль у відродженні національної освіти в Україні, став засновником і поширювачем в новій Українській державі вчительських спілок.

У квітні 1917 року в Києві була заснована Всеукраїнська Учительська Спілка (ВУС), що мала організувати свідому частину українського вчителства для плідної роботи в освітній справі. Засновниками ВУС, разом з Арсеном Бакалінським, були Софія Русова (голова), О. Дорошкевич, О. Ошанський, Т. Сушинський, Л. Білецький, А. Болозович, С. Романюк, П. Холодний, С. Черка-

З ПІД ГІР, З ПІД ДОЛИН.

Andante.

Київ, Пріорка, від Арсеня Бакалінського.

Діск.
Альти.

1. З під гір, з під до - лин ту - ман у - ста - е

Тенор.
Баси.

Приспів.

Сла - вен е - си! Сла - вен е - си, наш ми - лий Бо - же!

rit. assai

2. Ой, то ж не туман, — то ж військо іде. Приспів.
3. Молодий (як зветь) під звяздою йде.
4. Під звяздою йде, конника веде.
5. Конника веде, з конем говоре.
6. „Ой, коню, коню, я тебе продам!“
7. Хозяїну мій, не продай мене!
8. Не продай мене, спогадай тее:
9. Ой, як ми були в турецькій землі,
10. Як ми з тобою та й утікали;
11. Турки, татари нас догоняли;
12. А за нами пулі, як бжолу гули,
13. А за нами шаблі всю землю спорили.
14. Турки — татари нас догоняли.
15. Наздогнали нас коло Дунаю.
16. Як я ізхотів, дай перелетів.
17. Як я ізхочу, то й перескочу.
18. Не вмочив же я ні сиделечка.
19. Ні сиделечка, ні стремечечка.
20. Ні чобота — сальянця, ні (як зветь) молодця.
21. За ці приспівки дайте горілки!

Те ж для однородного хору.

Andante.

1 і 2
голос

1. З під гір, з під до - лин ту - ман у - ста - е

3ій голос
(бас)

Сла - вен е - си! Сла - вен е - си, наш ми - лий Бо - же!

rit. assai

Щедрівка «З-під гір, з-під долин», записана
К. Стеценком від А. Бакалінського у м. Києві на Пріорці

ОЙ, ЗА ГОРОЮ, ЗА ЗЕЛЕНОЮ.

Allegretto.

Київ, Приорка, від Арсея Вакаліського.
più mosso

Диск. *non f*
Альти.

1. Ой, за горо ю, за зе.ле.но ю. Со - ко - лю! Со - ко - лю я - еси,
2. А задруго ю, за ка.мя.но ю. Со - ко - лю! Со - ко - лю я - еси,

Тенорі.. *non f*
Баси.

Ой, за горо ю. Со - ко - лю
А задруго ю.

паничу красен, і ван - ко!
(як звуть)

3. Там дерево стоїть високе, тонке. Соколю!... і т.д.
4. Високе, тонке, листям широке. Соколю!...
5. Позаду війська не заставайод! Соколю!...
6. Поперед війська не випереджайсь! Соколю!...
7. Ой, дали йому блюдо червців. Соколю!...

8. Він чер.вінці взяв. Грай, ко - ни чень - ку,
9. Ви - ве.ли ко.ня

più mosso

8. ша - поч.ки не зняв. Грай ко - ню! грай, ко - ни чень - ку,
9. ко.ня вна.ря ді.

8. Він червінці взяв, ша - поч.ки не зняв.
9. Ви - ве.ли йо - му ко.ня вна.ря - ді.

Meno mosso.

під мо.ло - деньким і ван - ком! 10. Він ко.ви.ка взяв, ша - почки не зняв. Грай,
(як звуть)

Allegro.

ко - ню, грай, ко - ни чень.ку, під мо.ло - деньким і ван - ком.
(як звуть)

Колядка, «Ой за горою, за зеленою», записана
К. Стеценком від А. Бакаліського у м. Києві на Приорці

сенко та інші. У липні 1917 року Арсен Бакалінський стає одним із співавторів відозви «До українського вчителівства», яка закликала вчителів об'єднуватись в учительські спілки.

Українське вчителівство з творчим поривом відгукнулось на заклики, і до кінця 1917 року з'явилися десятки таких спілок, в тому числі і на Бориспільщині. Остаточне оформлення ВУС відбулось 13–15 серпня 1917 року після Всеукраїнського професійного вчителівського з'їзду, в якому активну участь брав Арсен Бакалінський.

Також було створено Всеукраїнську Шкільну Раду («Товариство шкільної освіти» ТШК), членом якої став Арсен Бакалінський. Це був громадський орган, який на першому етапі в Українській державі виконував функції Міністерства освіти.

Коли Українська Центральна Рада організувала при собі шкільну комісію, до її складу ввійшла й Рада Товариства Шкільної Освіти, в тому числі й Арсен Бакалінський.

Головним гаслом його діяльності разом з іншими побратимами було: «Доля, щастя нашого народу залежить від того, як ми переведемо в життя дороге, велике гасло: вільна національна школа для виховання вільної, свідомої, дужої нації».

З вересня 1917 року ВУС почала видавати свій періодичний журнал «Вільна Українська Школа» (ВУШ), до редакції якого входив Арсен Бакалінський. [«Рідне слово». Видання Харківського українського організаційного комітету, X. 1917–1918].

Церква Покрова Пресвятої Богородиці в Києві на Пріорці, де керував хором А. Бакалінський, світлина початку ХХ ст.

Що у пана Йвана.

Tranquillo..

Київ, від А. Бакаліньського.

Діск. Альт. Тенорі. Баси.

mp

1. Що у па-на йва - на та о-дин си - нок е.

1. Що у па - на

sostenuto *p* *meno rall.* *a tempo* *cresc.*

Свя - тий ве - чірі 2. О - дин си - нок е

Prispiś. *p*

гай - той у військо їде. Свя - тий ве - чірі

не ду - же ста - рець - ка. та й на - у ча - е.

3. А у йо - го нень - ка не ду - же ста - рець - ка.
4. Ви - про - во - жа - е та й на - у ча - е.

mp

у те - е війсь - ко. не вих - ва - чуй - ся. не ос - та - вай - ся. ко - ни - ка дер - жи.

5. Ой, їдь же, мій син - ку,
6. А по пе - ред війсь - ка
7. А по за - ду війсь - ка
8. На се - ред війсь - ка

у те - е війсь - ко. не вих - ва - чуй - ся. не ос - та - вай - ся. ко - ни - ка дер - жи.

Щедрівка «Що у пана Йвана», записана
К. Стеценком від А. Бакаліньського у м. Києві

ОЙ, ДИВНЕ НАРОДЖЕННЯ.

м. Вороньків Полт. губ., від Арсеня Вакалінського.

Moderato maestoso.

Диск.
Альти.

1. Ой, див-не-е на-рожд-ен-ня Бо-жо-го Си-

Тенор.
Басі.

на, що Йо-го сей день та по-ро-ди-ла Ді-ва Ма-рі-я.

2. Народився Ісус Христос із Дівн Пання,
Щоб не дізнались а три жидовини Христові тайни.
3. Щоб тільки а три янголи з небес летючи,
Темної ночі, при яській зваді, Христа славлючи.
4. Архангела Гавриїла річі поняли,—
Що по Рождеству Христовому сади зацвіли.
5. Сади цвітуть і всі різні квіти,
Воарадовався весь миръ хрещений і малі діти.
6. А в городі Єрусалимі це диво стало—
Малес Дитя народженее світ осіяло.
7. Осіяло небо, землю і равні віти,
Що пускало та равне древо зелені квіти.
8. Ой, кланяйтесь ви, людіе, Цареві Богу!
Да приходяйте, поклін вдаряйте Його престолу!

Те ж для однородного хору.

Moderato maestoso.

1 і 2
голос

1. Ой, див-не-е на-рожд-ен-ня Бо-жо-го Си-на,ни,

3ій голос
(бас)

що Йо-го сей день та по-ро-ди-ла Ді-ва Ма-рі-я.

Колядка «Ой, дивне народження», записана
К. Стеценком від А. Бакалінського у м. Вороньків

ОЙ, ЯСНА, КРАСНА В ЛУЗІ КАЛИНА.

Від А. Бакаліньського у Києві.

Andante.

Діск.
Альти.
а
Тенорі.
Баси.

mp 1. Ой, яс-на, кра-сна в лу-зі ка-ли-на. *rit.* Свя-тий ве-чір!

2. А ще красніша в бате-нька дочка.
3. Бате-нька дочка кра-сна панноч-ка.

basso pedale, sempre piano

4. Красна панночка, панна (як зовуть)
5. Як до церкви йшла, як зоря зійшла.
6. А з церкви йшла красной панною.
7. В сінечки ввійшла-сінечки сяють.
8. Сінечки сяють- парубки стрічають.
9. Парубки стрічають- шапки знімають.
10. Шапки знімають, її питають.

11. Чи ти ца-рив-на, чи ко-ро-лів-на? *rit.* Свя-тий ве-чір!

cresc.
12. Я же не ца-рив-на, не ко-ро-лів-на.
13. Ватько-ва дочка, кра-сна панночка.

14. Красна панночка, панна (як зовуть)
15. Не сама собою-з батьком, з ненькою.
16. З Ісусом Христом, із святим Різдвом.
17. За цим же словом-будьте здорові!

Те ж для одорядного хору.

112
голос
б
812
голос
(бас)

1. Ой яс-на, кра-сна в лу-зі ка-ли-на. *cresc.* Свя-тий ве-чір!

Велику увагу Арсен Бакалінський приділяв українізації всіх шкіл, особливо предмету «Українознавство». Він був делегатом всіх з'їздів Всеукраїнської Учительської Спілки, зокрема 24–27 серпня 1918 року, де Арсен Бакалінський очолював лікарську комісію.

Він виступив на з'їзді. Його промова була опублікована в журналі «Вільна школа» (1918–1919, № 6–7, стор. 68–70).

Арсен Бакалінський підкреслив необхідність негайних практичних заходів у освітній справі і підніс думку про те, аби до утворення постійного органу шкільного управління було створено тимчасовий орган з участю представників організованого вчительства. Він же висловив впевненість, що звільнення вчителів буде відбуватись на підставі якогось професійного чи карного суду при участі представників учительства.

Слід зауважити, що Арсен Бакалінський постійно турбувався про долю учительства. Так, в «Протоколі № 55 засідання Шкільної Ради від 27 березня 1918 року», на якому був присутній міністр освіти України Василенко Микола Прокопович (брали участь 28 осіб), зазначено, що Арсен Бакалінський просив Міністра й Уряд виділити 31 мільйон гривень на утримання вчителів, які були виділені раніше, але не отримані школами, бо вчителі голодують [ЦДАВО України, Ф. 2201, ОП. 1, спр. 6, аркуш 9–11].

9 січня 1919 року лише чотири делегати від Центрального бюро Всеукраїнської Учительської Спілки були делеговані на розмову про завдання та проблеми української освіти з членом Директорії Швецем. (Українська вільна школа, 1918–1919, № 5, стор. 304.)

Арсен Бакалінський, який ще 8 жовтня 1917 року на перших Установчих зборах учителів-україністів усіх типів шкіл міста Києва ввійшов в керівний склад цієї організації, особливо добре був поінформований про стан шкільної української освіти. (Вільна школа, 1918–1919, № 6–7)

2 лютого 1919 року відбулось засідання Центрального бюро ВУС, де Арсена Бакалінського як активного громадського діяча обрали секретарем цього Бюро. [Вільна українська школа, 1918-1919, №6-7, стор. 64–65]

11 лютого 1919 року відбулась ділова зустріч делегатів Всеукраїнської учительської Спілки з комісаром освіти В. Затонським.

В ній взяли участь лише три найбільш поінформовані в питаннях освіти її члени: А. Бакалінський, О. Дорошкевич (голова) та С. Романюк. Мова йшла про українізацію шкіл на Україні. [Вільна українська школа, 1918–1919, № 6–7, стор. 68–70]

2 березня 1919 року в Києві відбулась нарада представників місцевих Спілок, скликана з ініціативи бюро Всеукраїнської Учительської Спілки. В ній брала участь і Бориспільська учительська спілка, а вів засідання Арсен Бакалінський. Розмова йшла про шляхи становлення і розвитку української освіти. [«Вільна українська школа», 1918–1919, № 8–9, стор. 120, 124, 129].

Поряд з педагогічною діяльністю Арсен Бакалінський самовіддано трудиться на духовній ниві, повністю віддається роботі по створенню Української Автокефальної Православної Церкви. Його працю високо оцінив у своєму творі митрополит УАПЦ Василь Липківський.

Василь Липківський у своїй історичній роботі «Відродження української церкви» в розділі «Стан української церкви по окремих містах і повітах України в перші роки» писав: «Окреме місце на Полтавщині займає Старий Переяслав з величним Мазепинським Вознесенським собором і при ньому старовинною єпископською катедрою. В домовій церкві цієї катедрі небіжчик священник Арсень Бакалінський (Бакалінський), що був священником у місті Воронькові на Переяславщині, заснував гарну українську парафію. З неї поширився рух і на Боришпіль, де всі чотири церкви стали українськими, і на інші села»

Він стояв біля самих першопочатків цієї великої української справи разом із колишніми своїми побратимами – семінаристами: Федором Міщенком, Кирилом Стеценком, Володимиром Чехівським, Марком Грушевським.

Дослідники становлення УАПЦ високо оцінюють роль Арсена Бакалінського в розбудові цієї церкви. Зокрема, науковець Арсен Зінченко пише: «На Переяславщині українське церковне життя почали організовувати панотці Володимир Дахівник-Дахівський та Арсеній Бакалінський. Арсеній Бакалінський належав до числа тих тридцяти священників, які були висвячені для Української церкви знаним українським церковним діячем і просвітником Парфенієм Левицьким. Про діячів українського церковного

руху на Переяславщині в «Історії Української Православної Церкви» згадує митрополит Української Автокефальної Православної Церкви Василь Липківський.

Про великі зібрання з метою розбудови Української Автокефальної Православної Церкви на Переяславщині, де самовіддано розбудовував УАПЦ А. Бакалінський також згадує Василь Липківський: «Після Всеукраїнського Собора на працю до Переяславської парафії посланий молодий священник Володимир Дахівник-Дахівський, теж член Собора і намічений ним кандидат на єпископа. В Переяславі він повів енергійну працю, і повітова рада прохала висвятити його на єпископа. 1 січня 1922 року митрополит Василь Липківський і єпископ Григорій Стороженко прибули до Переяслава і тут довідались, що наше прибуття й висвята єпископа викликали в усій околиці надзвичайне зацікавлення. Вранці 2 січня до домової церкви зібралось 5 тисяч народу, а в ній могло вміститись найбільше душ 300. А ченці тримали в руках Мазепинський собор дуже цупко й ні за що українцям не давали. І от, як тільки ченці відчинили собор, вся маса людності зразу вщерть його наповнила, інші забрали з домової церкви все українське духівництво з приготованими на проскомідії дарами і теж перевели в собор; митрополита і єпископа теж зустріли й провели в Мазепинський собор і несподівано для всіх урочиста українська відправа і висвята єпископа відбувалася в великому соборі, юридично належного до ченців. Вони потім і жалілись, але що ж... стихійна маса непереможна, її нічим не зупиниш. Так Мазепинський собор в Переяславі й залишився в користуванні українців».

[Арсен Зінченко «Український церковний рух на Переяславщині у 1920–1925 рр.: перебіг та учасники». Наукові записки НІЕЗ «Переяслав». Випуск 11 (13), 2017. с. 51–52]

14–30 жовтня 1921 року Арсен Бакалінський брав активну участь у Першому Всеукраїнському Церковному Соборі як уповноважений Всеукраїнської Православної Церковної Ради. В його був членський квиток делегата №362, а в таблиці, де значились представники Переяславського повіту, в графі вік записано — 40 років. В інших графах: місце постійного проживання — село Вороньків, освіта — середня, професія — священник, праця в церкві — священник [ДАВО України, фонд 3984, спр. 106, стор. 21].

21 жовтня 1921 року на першому Всеукраїнському Православному Соборі Арсен Бакалінський мав короткий виступ щодо висвячення єпископів УАПЦ шляхом рукопокладання: *«Я хотів би зробити декілька зауваг. Тепер не час уже говорити і широко й довго, тільки одно ясно, що ми йдемо від індивідуального життя до братерського, від матеріального до духовного. Я хотів би, щоб усі священники в той час, коли старший протоієрей благословляє нового рукоположеного, щоб всі священники брали участь у цьому. Коли весь народ приймає участь, то щоб покладанням рук благословляли новонареченого. Потім відносно грецьких слів – коли позначають господіна – це скоро окончиться, так що треба на рідній мові назвати – пан-отче. Відносно посту: ми і так постимось, що здається досить і цього.*

Коли всі пересиділи в тюрмі, то вряд чи більший піст можна зробити, чим той, який був там».

Отже, ці історичні документи дають нам підстави зробити висновок про те, що дати народження і смерті, які дають в усіх довідниках, – неправильні. Арсен Бакалінський народився 1878 року, а помер не в квітні 1921 року, бо в жовтні 1921 року він брав участь у Першому Всеукраїнському Православному Соборі, а у 1923 році. Це засвідчують його дочки Наталія та Євгенія у своїх «Спогадах», які ми вперше вміщуємо у цій книжці.

В ході дослідження відкрилась ще одна деталь його біографії. З промови на Церковному Соборі в жовтні 1921 року видно, що на початках становлення радянської влади в Україні Арсен Бакалінський деякий час перебував в тюремному ув'язненні.

Унікальна постать Арсена Бакалінського як видатного українського педагога, громадського і духовного діяча, хормейстера та фольклориста, поета потребує глибокого дослідження та належного пошанування в Україні, зокрема на Бориспільщині.

В інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського збереглись спогади дочок Арсенія Бакалінського та світлини, які вони передали безкоштовно на збереження.

СПОГАДИ ПРО БАТЬКА, НАРОДНОГО ВЧИТЕЛЯ БАКАЛІНСЬКОГО АРСЕНІЯ ЯКИМОВИЧА

Дочки А. Я. Бакалінського: ліворуч --
Наталія Арсенівна, праворуч -- Євгенія
Арсенівна. 1912 р. (ІР НБУВ, ф. 260, №
1145) Світлина друкується вперше

ф. 260, № 1145

*Спомини про
Євгенію --
народного учителя,
Бакалінського
Арсенія Якимовича.
1878р. - 1923р.*

Бакалінська Наталія Арсенівна та Євгенія Арсенівна. «Спомини про батька, народного учителя Бакалінського Арсенія Якимовича (1878--1923)», обкладинка. Тут і далі друкується вперше

«Ми пам'ятаємо свого батька, Бакалінського Арсенія Якимовича, молодого, енергійного, всебічно розвиненого і освіченого народного вчителя.

Батько народився 13 січня 1878 року в містечку Воронькові на Полтавщині. Мати його була акушеркою, а батько – диригентом хору в Білій Церкві.

Наш батько, Бакалінський А.Я., закінчив Духовну семінарію в місті Києві в 1900 році. Вчителював на Черкащині, Переяславщині, а також в Києві аж до 1920 року.

Будучи спеціалістом, приймав участь як хорист в Хоровій Капелі М. В. Лисенка на Київщині та Полтавщині в 1899 році. Батько був талановитим педагогом, грав на скрипці, володів красивим голосом – баритоном, сам співав і залучав до співів населення району, де вчителював. Крім того був українським музичним етнографом, збирав народні пісні, а в 1904 році склав «Український співаник» (видавництво Фесенка, Одеса).

Навчаючи дітей грамоти, виховував у них художній смак: вчив любити книжку, пісню, малюнок. В тій школі, де він працював, відкрилась бібліотека, він організував хор, українську самодіяльність. Учні дуже любили і поважали свого вчителя. Ось на одній з фотографій перерва між уроками в школі Києва на Вишгородській,15. Бакалінський А.Я. серед хлопців, а вчителька Рогачева М.М. – з дівчатками. Після уроків Бакалінський А.Я. навчав учнів палітурній справі, вирізуванню та випилюванню з фанери пилочкою красивих речей. Як результат наполегливої роботи по вихованню любові до праці, при школі організувались виставки опрацьованих книг, красивих іграшок, малюнків, зразків ліплення та вишивання для батьків та населення району.

Крім безпосередньої роботи в денній школі, батько – Бакалінський А. Я., організував недільну та вечірню школи для дорослих робітників заводу «Цепи Галля» та

Спогади
про багатого, народнього вчителя
Бакалінського Арсенія Якимовича.
Ми навістали свого батька, Ба-
калінського Арсенія Якимовича, меса-
дого енергійного, весілого розвідника
і освітнього, народнього вчителя.
Батько народився 18 січня 1880 року
в м. Воронькові, на Пам'ятівщині.
Матір його була акушеркою, а батько
диригентом в Г. Черкові.
Там же батько, Бакалінський А. Я., за-
кінчив духовну семінарію в м. Києві
в 1900 році. Вчителював на Чапе-
ринщині, Перемішчині, а потім се-
р у Києві, аж до 1920 року.
Будучи семінаристом, приїхав у град,
як освітній в хоробів Кирил М. В. Мо-
скалю по Київщині та Пам'ятівщині
в 1899 році.

Між іншим сараєм, вирізуванням та від-
тискуванням з граніти плитного
красивих річок. Як режисером на-
показової роботи у вихованню
любови до праці, приїхав організувати
організувати витівки справлен-
них книг, красивих іграшок, ма-
леньких, зграждів ітешення та виши-
вання, де батько і навесні р-ну.

Крім безпосередньої роботи в денній
шкільній, батько - Бакалінський А. Я.,
організував недільну та вечірню
школи для дорослих родителів за-
воду "Цили Тамі" та сиріткової
шкільки на Пам'ятівці м. Києва.
"Кедрові школи революційні"
дошкільної навчанням виконували
для працівників красівських заводів
того часу серед інших.

Батько був талановитим педагогом,
прав на вчителі, велелюбним красівцем
любовним - батьківським, сам сівав
і зачав до сівав навесні р-ну,
де вчителював, Крім того був
управлінням муз. естради, а в 1904 р.
зробив кожний таті, а в 1904 р.
зробив упр. виванник (виз. Ресни,
Одеса).
Після цього дітей працював, виконували
дитячий худотний ансамбль мотилим
книжкою, кісно, малюнок, Взяв також
де він працював вступивши в ділову
організацію в м. Київську сільськогосподарську
Імні дитячий ансамбль і повстання своїх витівки.
Ось на одній з фотознімків керував мотилим
книжкою в мотилим Київка на Вишгородській 15,
Бакалінський А. Я., серед кісно, а ви-
тискала Рокета м. м. з одеситями. Там же
упр. Бакалінський А. Я. навчав урнів на-

Так і батько, ітешення наших
маленьких своїх родителів цих заводів,
працював там же керував мотилим
роду, організував родителів мотилим
на драматичній групі, що
керував мотилим в мотилим
Кедрові Делі на Вишгородській 15,
Куренівці. В вечірні години орга-
нізував мотилим мотилим на пош-
тійній групі з драматичною Керував
при допомозі сиріткової мотилим.
До мотилим (Київської 15) ділову
Тотчас, в вечірні години, ітешення
маленьких 17-28 р. (Тотчас мотилим)
і відрадівала 15 від вечірній мотилим,
та мотилим мотилим, мотилим мотилим
Кедрові мотилим мотилим.
Врештеші з відрадівала мотилим
Кедрові мотилим мотилим мотилим та
мотилим мотилим мотилим мотилим мотилим

Бакалінська Наталія Арсенівна та Євгенія
Арсенівна. Спомини про батька, народнього учителя
Бакалінського Арсенія Якимовича (сторінки рукопису)

муз. у роботах мого бакалінського д-ра
Т.М.Коваленко у своїх спогадах, на-
завали "Вид, Мір, Квіт, гласує", Три-
гларо, як в роки 1904 році у Кири-
ла Тригларова (Триглар) з великим двоє-
добрим співом, налітків-тес майдів і
виступи співу - Бакалінський А.В. під
Томар К.К. Тодішні до трагедійно-
го Швейкманського концерту, ми розу-
судили з ними на квітковий, але се-
часки, дві роки в Києві бачити ками,
муз. Писанка М. на ві. А. Укратили,
як Ванович».

Аналіз свідів та мого при мого. Чого
наше свідівних замар з родителами,
в нашій виступі на Викладацькій
М. добралася родителів майдів і
до низької мого могом українсь-
кі як російські пісні (вело, думки).
Бачити грав на екрині, а мама

Наталія Васильвна. акама-
ривала ми на ривел. Т ми, діти,
ікбої з гозвону гозвонів, з мого-
лого виступи про і світи майдів.
Особливо дамамізатини мого М.В.
Лисенка, К.Т. Стрижонка, Баранів, Леві-
скаго М. Як і інших самі: "де ти бр-
диш мого далі?" "Ві на мого розак во-
ду мого", "Ковала дитка гласує",
"Немидино мого мого" як багато інших.

Бачити розумов авсе могом сора-
вого. Світавоча сам у хопі А.В. Лисенка
і виступили з мого на сая, бачити
Бакалінський А.В. добрав по саях
кажді мого, замислили як з мого
екринує як могом. Змислював
як і могом як з великої добримів
каждіх могом мого в могом, а
хопі і низьке. Зрозуміти як кар-
тирив & МНО ПРС.

Я даму в риволуці каму на ||
дирекції викладачів могом "Ковори-
ло наше сая", "Кве да сороме Квир-
ковий", "Мого рива, квалірна" як
мого, а в саямі могом як думки
викладачів як і мого, "де ти
брдиш мого далі?", "Кам розумову
двоє", "Ві на мого розак мого",
"Завіла в гравні сорома кашка",
"Як інші". На могому організації
каму квітковий каму був дав-
мкогого М.В. - Коваленко Т.Т.
а низьке Бакалінський А.В.
Концерти вродували в могом
мизни сайної (Сиренка А. Куров-
ка). Концерти були безкоштовні,
далеко могом був першою могом.
На свідів, чого концерти каму
вродували на Варовий сая. у
саяму Федоро Мого. Своя Ярко-

дого все касанке Тривоги.
Активними могом могом
Танок О.Т., Курманко М., Ривовий С.,
Лавров М., Кавалічний, Могом,
Овасніков, Могом С. (могом),
Ривовий М. (могом) / Могом
як і інших.

Танок О.Т. могом саяв могом
сорома могом саяв могом. Танок
О.Т. могом в могом могом,
могом до Бакалінського М.В. мого
могом, що могом в могом
Коваленко по могом. Могом. Могом
могом могом могом могом як
Овасніков, далі - Курманко М.

Трагедійний могом могом,
могом могом могом могом, що
могом могом могом могом могом
могом могом на могом могом могом

Бакаліньська Наталія Арсенівна та Євгенія
Арсенівна. Спомини про батька, народного учителя
Бакаліньського Арсенія Якимовича (сторінки рукопису)

сірничкової фабрики на Пріорці міста Києва. Недільні школи революційні демократи намагались використати для пропаганди програмних ідей того часу серед народу.

Так і батько, ліквідовуючи неписьменність серед робітників цих заводів, проводив велику культурно-масову роботу. Організував робітничий хор та драматичний гурток, що неодноразово виступали в Народному Домі на Сирецькій вулиці на Куренівці. В вечірні години організовував читання лекцій на популярні теми з демонстрацією картин при допомозі чарівного ліхтаря. До школи (вулиця Вишгородська, 15) в вечірні години тягнулася молодь 17–28 років (більшість хлопців) і відволікала її від вулиці, пияцтва та хуліганства. Школа стала культурним осередком.

Дружба з відомими українськими композиторами Стеценком К. Г. та Лисенком М. В. давала добрий стимул у роботі педагога Бакалінського А. Я.

П. Т. Коваленко у своїх спогадах «Незабутнє», виданих у 1962 році в Києві, згадує: «Пригадую, як в тому ж 1904 році у Кирила Григоровича (Стеценка) з'явилося двоє добровільних помічників – теж молоді вчителі співу – Бакалінський А. Я. та Гончар К. К. Готуючись до традиційного Шевченківського концерту, ми розучили з ними під керівництвом Стеценка дві речі: «Вмер батько наш», музика Лисенка М. на слова Лесі Українки та «Заповіт».

Наша сім'я жила при школі. Часто після вечірніх занять з робітниками в нашій квартирі на Вишгородській, 15 збиралися робітнича молодь і до пізньої ночі лунали українські та російські пісні (соло, дуети). Батько грав на скрипці, а мама, Наталія Василівна, акомпанувала їм на роялі. І ми, діти, іноді з дозволу батьків, з насолодою слухали гру і співу молоді. Особливо запам'яталися пісні М. В. Лисенка, К. Г. Стеценка, Заремби, Левітського М. та інших, а саме: «Де ти бродиш, моя доля?», «Ой, на гору козак воду носив» та багато інших.

Батько захоплювався цією справою. Співаючи сам у хорі М. В. Лисенка і виїжджаючи з ним на села, батько, Бакалінський А. Я., збирав в селах народні пісні, записуючи їх з уст лірників та кобзарів. Упорядкував їх і видав у вигляді збірника народних пісень ще в 1904 році, а потім і пізніше. Зразки їх хоронилися в ЦНБ УРСР. А тому в репертуарі хору на Пріорці включалися пісні «Реве та стогне Дніпр широкий», «Тече річка невеличка» та інші, а в сольні номери та дуети включалися такі пісні: «Де ти бродиш, моя доля», «Коли розлучаються двоя», «Ой, на гору козак воду носить» та інші.

На початку організації хору керівником хору був завідувачий школою №60 – Котеленець П. І., а пізніше – Бакалінський А. Я. Концерти відбувалися в приміщенні чайної (вулиця Сирецька, 2, Куренівка). Концерти були безкоштовні, зал завжди був переповнений. На свята часто концерти хору відбувалися на Вербовій вулиці у садку Вереса Льоні. Сюди приходило все населення Пріорки.

Активними хористами були: Ганюк О. І., Купченко М., Карнович С., Матвеев М., Кагарлицький, Дієвський, Овсяніков, Пікуля С. (ще живий), Кудрявцев М. (ще живий), Петров та багато інших.

Ганюк О. І. пізніше співав у митрополичому хорі солістом. Ганюк О. І., працюючи в міській типографії, прийшов до Бакалінського А. Я. ще в школу, що містилася в будинку Косяченка по вулиці Білецького. Серед тенорів сильними були Дієвський та Овсяніков, бас – Купченко М.

Драматичний гурток при школі перетворювався у справжній театр, що демонстрував свою роботу в національному домі на Сирецькій вулиці на Куренівці. Батько сам був виконавцем численних ролей українських п'єс: Лисенка М.В. «Наталка-Полтавка», «Назар Стодоля», «Невольник», «Сто тисяч», «Безталанна», «Ой, не ходи, Грицю та й на вечорниці», та російських «Доходное место», «Свадьба Кречинского». Більшість головних ролей ви-

Куренівці. Батько сам був ви-
конавцем численних ролей у театрі
каж, нас: Іванна Л.В., "Казанка-
Тайтавіа", "Наздо Свободи", "Квіти
Сонця", "Будь ласка", "Ой, не ходи
Трицця, га і на вогниці", "Я рабів-
ка", "Входное слово", "Свідомо
Крошечко". Бувши в складі
ролей виконував Кудрявця М.,
а в "Ой, не ходи" був "голосом"
ролю виконував першим драм-
атургом - Бакалійський Я.В., він
же режисер. Протягом Осель-
ком в цей час був Свєтлою
Владимирівна Казанка. Значні
рані вді виставили на потребу
драматурга: на квітень черну,
опади тринця, керування теат-
рального колективу та рилуван-
ня артисти.

Зі всіх акторів "артисти" ро-
дичаго театру на Куренівці -
Древко Л. (Триця), Бакалійський
Я.В., кадо говорив про екавенно
Кадраїсте та колективі, він те
організував для те драматурга
публі до театру.
Крім цієї лісової родою серед
населення, батько брав участь у
у професійному театрі на Златні, був
організатором місцевої професійної екави
протягом року, де працював в
квітеньних середом, газового якої
був владимирівна. До того працював
в "Мовішевці" місцевої екави (не-
легальна організація). Батько був
членом "Мовішевці" владимирівна
мурманки вистави і "Умань", го-
лового якої був Роданко.
Є фотографія, що свідчить про

Ураїть батько Бакалійського Я.В.
ка з "Зді вистави (рід не вкритий).

Будучи скромною людиною,
батько, Бакалійський Я.В., з мо-
достью і надмірною енергією все
своє життя керував владимирівна
і карбу. Рано ставив себе по-
сидати кудря, що ніколи не стур-
тавав нашо, і ні на вкритку не
мшав чимось робити. В час
лідок надмірного перевантаження
та керування кабування, організи-
ке виконував. Свідомо кадра ра-
дово на всім владимирівна. Куди
показували чимось владимирівна
лівої членів та вкритку вкритку.
Писав: Казанка Е.Бакалійський

До списків про батька,
ми доки додали такі фото-
графії (вкритку):
1) Фотографія керування в квітень;
2) Фотографія вкритку Бакалійського Я.В.
в квітень (в квітень, квітень);
3) Фотографія вкритку владимирівна, се-
критку;
4) Фотографія вкритку Бакалійського Я.В. у до-
варіка вкритку В.Т. в с. Вкритку;
5) Фотографія вкритку вкритку вкритку,
вкритку вкритку "З-ру", "Земля", "Земля";
6) Фотографія вкритку вкритку вкритку
вкритку вкритку вкритку на Куренівці;
7) Фотографія вкритку вкритку вкритку
та вкритку вкритку: вкритку - вкритку
вкритку Я.В., вкритку К.В., вкритку Л.В.,
Я.
Свідомо: вкритку,
Коваленко, вкритку Р.К.

Бакалійська Наталя Арсенівна та Євгенія
Арсенівна. Спомини про батька, народного учителя
Бакалійського Арсенія Якимовича (сторінки рукопису)

конував Кудрявець М., а в п'єсі «Мартин Буруля» головну роль виконував керівник драмгуртка Бакалінський А. Я., він же режисер. Природним Омельком у цій п'єсі був Хвостенко Д.

Вистави були платні. Гроші, зібрані від вистав, йшли на потреби драмгуртка: на купівлю гриму, оплату гриму[вальниці], користування театральними костюмами та рисування афіш.

Зі слів активної артистки робітничого театру на Куренівці – Дрецько М. (жива ще), Бакалінський А. Я. часто говорив їм про сваволю капіталістів та поміщиків. Він же організовував для членів драмгуртка походи до театрів.

Крім цієї масової роботи серед населення, батько брав активну участь у професійному русі на Україні, був організатором першої професійної спілки учителів у Києві, де працював відповідальним секретарем, головою якої був Дорошкевич. До того працював в «Товаристві шкільної освіти». Батько був членом «Товариства взаємодопомоги нужденним вчителям і учням», головою якої був Романюк.

Є фотографія, що свідчить про участь батька Бакалінського А. Я. у з'їздах вчителів (рік не вказаний).

Будучи скромною людиною, батько, Бакалінський А. Я., з любов'ю та надмірною енергією все своє життя коротке віддав школі і народу. Рано став почувати себе недобре, хоч ніколи не скаржився на це, і ні на хвилинку не лишав улюбленої роботи. Внаслідок надмірного перевантаження та нервового напруження, організм не витримав. Смерть настала раптово навесні 1923 року. Розтин тіла показав цілковиту відсутність лівої легені та інфаркт серця.

1977 рік.

Підписи: /підпис/ Ефросинія Бакалінська.
Наталія Бакалінська.

Великомученик Іван Третяк

Священник Іван Третяк народився у селі Вороньків Бориспільського району Київської області 26 вересня 1904 року у козацькій родині. Його життєвий шлях був коротким, як в Ієуса Христа, якого за віру розп'яли в 33 роки. Життя Івана Третяка також обірвала куля радянського вбивці в 33 роки в казематах нинішнього Жовтневого палацу культури 20 грудня 1937 року о 24 годині ночі. В той день і в ту годину разом з ним було розстріляно ще 65 українців з Бориспільського, Броварського, Баришівського, **Переяславського**, Макарівського, Березанського, Іванківського, **Вишгородського та інших районів Київської області**. Іван Третяк був у цьому списку 54. Акт про розстріл подається мовою оригіналу.

«АКТ

21 декабря 1937 года

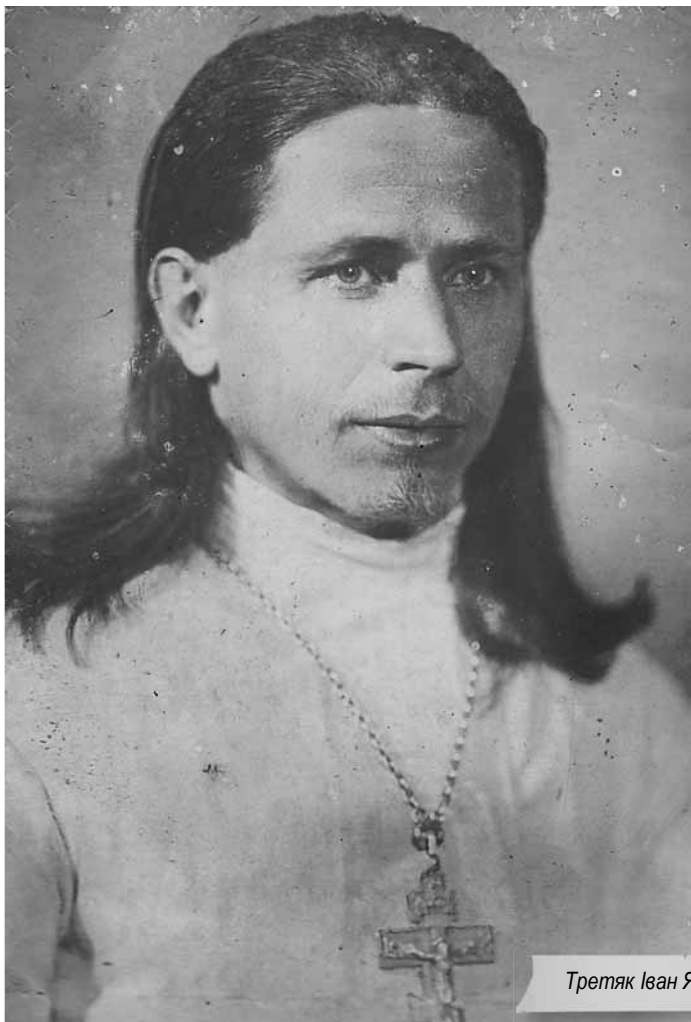
Я, комендант НКВД УССР старший лейтенант государственной безопасности Шашков и начальник внутренней тюрьмы УГБ НКВД УССР младший лейтенант Нагорный согласно приговора Тройки УНКВД Киевской области от 8 декабря 1937 года, протокол №127 на основании предписания от 20 декабря 1937 года заместителя начальника УНКВД по Киевской области майора госбезопасности Бабича, привел в исполнение приговоры над осужденными к высшей мере наказания расстрелу:

1• Алабовский Михаил Петрович, 1874, уроженец села Саюкино Тамбовской области, проживает поселек Ирпень Киевской области.

2• Бартош Лазар Степанович, 1904, уроженец села Светольниково Броварского района Киевской области, проживает в Баришевском районе.

3• Барановский Феофил Лавринович, 1891, уроженец Овручского района, проживает в Киевской области.

4• Барановский Иван Васильевич, 1903, уроженец села Гошев

Третьяк Иван Якович, 1937г.

Овручского района, проживает в селе Алексеевка Кагановского района.

5• Бабко Игнат Опанасович, 1910, село Богдановка Броварского района, проживает в Семиполках Броварского района.

6• Божук Мартын Денисович, 1888, уроженец и житель села Русанов Броварского района Киевской области.

7• Боярин Прохор Васильевич, 1892, уроженец села Городыще Переяславского района Киевской области, живет в Переяславе.

8• Брошицкий Тихон Григорьевич, 1903, уроженец и житель села Вересня Розважевского района Киевской области.

9• Бублик Павел Кузьмич, 1882, уроженец села Лемеша Городнянского района, проживает в селе Мостыще Киевской области.

10• Барченко Николай Васильевич, 1880, уроженец и житель села Гута Межигорская Дымерский район.

11• Волков Михаил Игнатович, 1887, уроженец села Уланок Курской области, проживает в селе Блиставица Бородянского района Киевской области.

12• Волюненко Федор Васильевич, 1877, уроженец и житель села Яблонки Киевского района.

13• Войтенко Николай Митрофанович, 1904, уроженец и житель села Остролучье Баришевского района Киевской области.

14• Глюза Тихон Ларентьевич, 1904, уроженец села Толстый Лес, проживает в селе Н. Ст. Буда.

15• Довгих Андрей Петрович, 1893, уроженец и житель села Мотышин Макаровского района Киевской области.

16• Демченко Кирилл Григорьевич, 1898, уроженец села Розенка Кагановичского района.

17• Дорошенко Емельян Гаврилович, 1885, уроженец села Дымер, проживает хутор Вовкове Дымерский район Киевской области.

18• Загоровский Василий Васильевич, 1876, проживает в Киеве.

АКТ

«21» декабря 1937г.

Я, командант НКВД УССР ст. лейтенант государственной безопасности Бессимид и начальник внутренней тюрьмы УГБ НКВД УССР мл. лейтенант Кочерга согласно приговора Тройки УНКВД Киевской области от 21 декабря 1937 г. протокола № 122 на основании предписания от 25 декабря 1937 г. № 1 начальника УНКВД по Киевской области ст. майора госбезопасности Белова, привел в исполнение приговоры над осужденными к высшей мере наказания расстрелу:

1. Аладовский Михаил Петрович 1894
зр и шш с Сажинко Тадейковск од
кр пос Крими Киевской рн Кр
2. Баранко Лазарь Симеонович 1904
зр с Седьмилшкото Брбварской рн Кр от
с Об'явлучоо Баришевской рн Кр
3. Барановский Феофан Лаврентьевич 1891
зр с Гошев Обручский рн Кр кр с Дюкисько
Камнивегацкий рн Кр
4. Барановский Павел Васильевич 1905
зр с Гошев Обручский рн Кр кр с Дюкисько
Камнивегацкий рн Кр
5. Бодко Гимнат Олександрович 1910 зр
с Богданьки Брбварской рн Кр кр с Сажинко
Брбварской рн Кр
6. Богачук Леопольд Доминикович 1882 зр
и шш с Руднаев Брбварской рн Кр
7. Болуши Прохор Васильевич 1898
зр с Городыще Переяславский рн Кр
кр с Червонод
8. Брошицкий Тихон Григорьевич 1903
зр и шш с Богданьк Воззвасевский рн Кр
9. Бублик Павел Кузьмич 1882 зр с Мельнич
Городнянский рн Кр кр с Мельнич Мельнич рн Кр

Акт про розстріл від 21 грудня 1937 року, стор. 1.
Друкується вперше

10. Варгачко Калюдай Васильович 1890
 ур и ший с Гута мещинського Обшоржий рн К/о
11. Батюк Михаил Григорьевич 1887
 ур с Улятин Суржанинський рн Туркав с/о ч
 с Бикшавице Барозанський рн К/о
12. Волниченко Федор Васильович 1877
 ур и ший с Долова Киселевський рн К/о
13. Войшевко Калюдай Лебедюкович 1904
 ур и ший с Острозьке Баршівський рн К/о
14. Глюза Тихон Павлович 1904
 ур с Тавотий Лес Киселевський рн К/о
 ур с Н.Сибуде Киселевський рн К/о
15. Довгенз Андрей Петрович 1893
 ур и ший с Мотышии Макаровський рн К/о
18. Делеганц Кирил Григорьевич 1898
 ур и ший с Руданка Хотимський рн К/о
17. Дороманов Іван Григорьевич 1885
 ур и Дилер К/о Кр К/о Вовчане Дилерський рн К/о
18. Задорожний Василий Васильович 1876
 ур и Коршии К/о чр 2 км
19. Задорожний Андрей Григорьевич 1893
 ур и ший с Селище Баршівський рн К/о
20. Захарченко Даниил Семенович 1898
 ур и ший с Килишівий Макаровський рн К/о
21. Івасенко Ларион Іванович 1899
 ур и ший з Березань К/о
22. Іващенко Афанасий Самсонович 1898
 ур и ший с Зимовище Киселевський рн К/о

Акт про розстріл від 21 грудня 1937 року, стор. 1 (зворот)

19• Задорожний Андрей Григорьевич, 1893, уроженец и житель села Селище Барышевского района Киевской области.

20• Захарченко Даниил Семенович, 1898, уроженец и житель села Нижилевичи Макаровского района Киевской области.

21• Івасенко Ларион Іванович, 1899, уроженец и житель города Березань Киевской области.

22• Іващенко Афанасий Самсонович, 1898, уроженец и житель села Зимовище.

- 23 Ковале Сидор Федорович 1873 зр с Любарцы Бориспольский рн К/о ир и Борисполье К/о
- 24 Кириченко Феодосий Аксентьевич 1892 зр с Харьковцы Переяславский рн К/о ир и Переяслав К/о
- 25. Корб Григорий Борисович 1898 зр и ший и Кагановичи Кагановский рн К/о
- 26. Крутков Деметрий Карпович 1899 зр и ший в. Н. Шевченко К/о
- 27 Корбут Иван Васильевич 1899 зр и ший ст Буда Н Шевченковский рн К/о
- 28. Крюжок Архип Яковлевич 1886 зр и ший с Великого Н Шевченковский рн К/о
- 29. Каркевич Юлиан Трофимович 1884 зр и ший с Двасинка Киевский рн К/о
- 30. Коваленко Александр Васильевич 1884 зр и ший с Зилевиче Н Шевченковский рн К/о
- 31. Коваленко Парфирий Григорьевич 1905 зр и ший с Селище Бартошевский рн К/о
- 32. Луквиченко Деметрий Петрович 1904 зр и ший с Селище Бартишевский рн К/о
- 33. Лажко Леонид Александрович 1902 зр и ший с Селище Бартишевский рн К/о
- 34. Мейсак Кирилл Демитрийович 1877 зр с Зисногородка Н Шкотовский рн К/о ир и Берисполье К/о
- 35. Лавриченко Евгений Федорович 1893 зр и ший и Н Шевченко К/о

Акт про розстріл від 21 грудня 1937 року, стор. 2

23• Коваль Сидор Федорович, 1873, уроженец села Любарцы, Бориспольского района Киевской области, проживает в городе Борисполь.

24• Кириченко Феодосий Аксентьевич, 1892, уроженец села Харьковцы Переяславского района Киевской области, проживает в городе Переяслав.

25• Корб Григорий Борисович, 1898, уроженец и житель села Кагановичи Кагановского району.

36. Мамонцев Павел Иванович 1871
 ур с зрвская Биневский рн к/о ур с Марьевка
 ка Биневский рн к/о
37. Леоркотун Александр Иванович 1870
 ур и мей с Корнеево Барминовский рн к/о
38. Мелешик Страня Констандов 1907
 ур и мей х. Зрини Зарио Биневский рн к/о
39. Моголевский Павел Захарович 1888
 ур и мей с Кутровка Березинский рн к/о
40. Марушино Степан Трофимович 1856
 ур и мей с Замовиче Н. Шевченковский рн к/о
41. Марушино Захарий Иванович 1865
 ур и мей с Иленичи Н. Шевченковский рн к/о
42. Ковар Павел Иванович 1886
 ур с Трунава Обуховский рн к/о ур с Страня
 Обуховский рн к/о
43. Овсенин Василий Стефанович 1880
 ур с Белодворка Киевский рн к/о ур с Далний
 Яр Киевский рн к/о
44. Осацкий Федор Иванович 1874
 ур и мей и Зостолово Киевский рн к/о
45. Тарханович Яков Васильевич 1888
 ур и мей с Овстаниа Н. Шевченковский рн к/о
46. Резник Колесник Стефанович 1887 ур и мей
 с Овтралуге Барминовский рн к/о
47. Ризовский Семен Иванович 1887
 ур и мей с Воронков Барминовский рн к/о

Акт про розстріл від 21
 грудня 1937 року,
 стор. 2 (зворот)

26• Круковец Дмитрий Карпович, 1899, уроженец и житель села Н. Шенелиги.

27• Корбут Иван Васильевич. 1899, уроженец и житель ст. Буда.

28• Клочок Архип Яковлевич, 1886, уроженец и житель села Семиходы.

29• Корнелюк Юлиан Трофимович, 1881, уроженец и житель села Яблонька Киевского района.

30• Коваленко Александр Васильевич, 1884, уроженец и житель села Зимовище.

31• Коваленко Порфирий Григорьевич, 1905, уроженец и житель села Сельище Барышевского района Киевской области.

32• Лукьяненко Дмитрий Петрович, 1904, уроженец и житель села Сельище Барышевского района.

33• Лазько Максим Семенович, 1907, уроженец и житель села Сельище Барышевского района.

34• Литвин Кирилл Данилович, 1877, уроженец села Чистогаловка, проживает в городе Чернобыле.

35• Лавриненко Василий Федорович, 1893.

36• Машовец Павел Яковлевич, 1871, уроженец села Грузская Бышевского района, проживает в селе Марьяновка Бышевского района.

48. Ситица Иван Яковлевич 1870

ур и ший с Розвошице Розвошицкий ри К/о

49. Савенко Федор Федорович 1829

ур и ший с Н. Шенюги К/о

50 Семенук Михаил Демидович 1899

ур и ший с Селище Н. Шенюги К/о

51. Свиринко Федор Яковлевич 1812

ур и ший с Ручани Иванкопольский ри К/о

52 Скиншан. Свободы Филиппович 1904

ур и ший с Зимовище Н. Шенюги К/о

53 Третьяк Федор Филиппович 1901

ур с Сидки Бавр пр > Киев

54. Третьяк Иван Яковлевич 1904 ур и ший с Воронкопс Воронкопский ри К/о

55. Третьяк Демид Демидович 1899

ур и ший с Селище Барышевский ри К/о

56. Терлецкий Александр Козьмович 1878

ур с Вилки Тригубовский ри К/о пр. м.

Бережанск Березанский ри К/о

57. Федорченко Поликарп Яковлевич 1894

ур с Скопчи Барышевский ри К/о

ур с Мелички Барышевский ри К/о

58 Чет Олександр Лаврентьевич 1874 ур колония

Поконьва Радом пр > Бузубих. Монарховский ри К/о

59. Черняк Олександр Лаврентьевич 1874

ур с Вилки Тригубовский ри К/о пр > Киев

Акт про розстріл від 21 грудня 1937 року, стор. 3. Іван Третьяк в списку номер 54

37• Моркутун Александр Афанасьевич, 1890, уроженец и житель села Корнеевка Барышевского района.

38• Мельник Степан Никитович, 1907, уроженец и житель села Грини Чернобыльского района Киевской области.

39• Могильный Павел Гаврилович, 1884, уроженец и житель села Жуковка Березанского района.

40• Марушенко Степан Трофимович, 1886, уроженец и житель села Зимовище.

41• Мартыненко Гаврил Иванович, 1865, уроженец и житель села Ильинцы.

42• Носар Павел Яковлевич, 1886, уроженец села Триполье Обуховского района Киевской области, проживает в селе Сусенки Обуховского района.

43• Овсиенко Василий Сидорович, 1880, уроженец села Белогородка Киевского района, проживает в селе Далекий Яр Киевского района.

44• Осадчий Федор Иванович, 1894, уроженец и житель м. Гостомель Киевского района.

45• Пархоменко Яков Матвеевич, 1888, уроженец и житель села Олышанка.

46• Резник Халимон Федорович, 1887, уроженец и житель села Остролучье Барышевского района.

47• Списовский Иван Иванович, 1883, уроженец и житель села Вороньков Бориспольского района.

48• Синица Иван Адамович, 1880, уроженец и житель села Розважево Розважевского района.

49• Соченок Владимир Федорович, 1879, уроженец и житель села Н. Шепелиги.

50• Семеняк Михаил Демидович, 1899, уроженец и житель села Симиходы Н. Шепелигский район.

51• Сергиенко Федор Яковлевич, 1877, уроженец и житель села Русаки Иванковского района Киевской области.

52• Скиженок Евсей Филиппович, 1908, уроженец и житель села Зимовище Н. Шепелигского района.

53• Трещеткин Филипп Прокофьевич, 1901, уроженец села Стайки БССР, проживает в городе Киев.

54• Третяк Иван Яковлевич, 1904, уроженец и житель села Вороньков Бориспольского района Киевской области.

55• Трохимец Денис Дмитриевич, 1899, уроженец и житель села Сельце Барышевского района.

56• Терлецкий Александр Николаевич, 1872, уроженец села Войки Прилуцкого района, проживает в городе Березань Березанского района.

57• Федорченко Поликарп Яковлевич, 1897, уроженец села Скопцы Барышевского района, проживает в селе Мельняки Барышевского района.

58• Цех Эдмунд Людвигович, 1897, уроженец колония Покошево, Польша, проживает в селе Бузовая Макаровского района Киевской области.

59• Черняк Эдмунд Людвигович, 1877, уроженец села Вышгород Киевского района, проживает в городе Киеве.

60• Шаровский Владимир Яковлевич, 1873, уроженец села Куковка Камянец-Подольского района, проживает Святошино, Киевского района.

61• Шаровар Федор Петрович, 1899, уроженец села Тарасовка Узинского района Киевской области, проживает в селе Немешаево Бородянского района Киевской области.

62• Ясько Петр Петрович, 1894, уроженец и житель села Корнеевка Барышевского района Киевской области.

63• Якубовский Максим Павлович, 1879, уроженец и житель села Красиловка Броварского района Киевской области.

64• Якименко Павел Ефимович, 1881, уроженец села Семёновка Черниговская область, проживает там же.

65• Якубовский Павел Сидорович, 1881,

60. Шевченко Денис Дмитриевич 1899
ур. с. Куковка Камянец-Подольская обл.
нр. Святошино Киевский р-н Кр.

61. Шаровар Федор Петрович 1899
ур. с. Тарасовка Узинский р-н Кр. нр.
Колония Бузовая Бородянский р-н Кр.

62. Ясько Петр Петрович 1894
ур. и ш. с. Корнеевка Барышевский р-н Кр.

63. Якубовский Максим Павлович 1879
ур. и ш. с. Красиловка Броварский р-н Кр.

64. Якименко Павел Ефимович 1881
ур. с. Семёновка Черниговская обл. нр. 702. нр.

65. Якубовский Павел Сидорович 1881
ур. и ш. с. Семёновка Броварский р-н Кр.

66. Якименко Петр Иванович 1876
ур. и ш. с. Вышгород Киевский р-н Кр.

С.мерть констатирована
Машиной
Лесогоричей

Акт про розстріл від 21 грудня 1937 року,
стор. 3 (зворот)

уроженец и житель села Красиловка Броварского района Киевской области.

66• Ярмоленко Петр Иванович, 1876, уроженец и житель села Вышгород Киевской области.

Смерть констатировали *Шашков, Нагорный*».

У книжці Валентини Стрілько-Тютюн «Великомученики» детально описаний многостраждальний шлях короткого життя священника Української Автокефальної Православної Церкви Івана Третьяка.

Вже коли історичне дослідження вийшло в світ, онук Івана Третьяка Віктор Пирков надав цілий ряд унікальних документів, які він дбайливо зберігає в сімейному архіві: листи Івана Третьяка, акт (без номера) колективного розстрілу українців, світлини свого діда та інші цінні історичні реліквії.

Іван Третьяк (праворуч) – учень Вороньківського 1-го початкового училища, 1916 рік. (З архіву Віктора Пиркова. Друкується вперше)

М. П.

СВИДѢТЕЛЬСТВО.

Переяславский Уездный Училищный Советъ сими удостоверяетъ, что сынъ *казака иркутскаго*
Воронькова, Вороньковской волости, Переяславскаго
уезда, Ивана Давидовича
Третьяка
 правописаниемъ, роившимся тысяча девятьсотъ *семь*
десять *летъ* *в* *сентябрѣ* *шестидесяти*
 шестидесяти года, успешно окончилъ въ 1916 году курсъ учения въ
Вороньковскомъ I
 начальномъ народномъ училищѣ.

Выдано: *ноября 23* дня 1916 года.
 г. Переяславъ, Полтавской губернии.

Предсѣдатель Совета *В. Божаровскій*

Директоръ народныхъ училищъ *Шандаръ*

Члены Совета *Безменко Нараски*

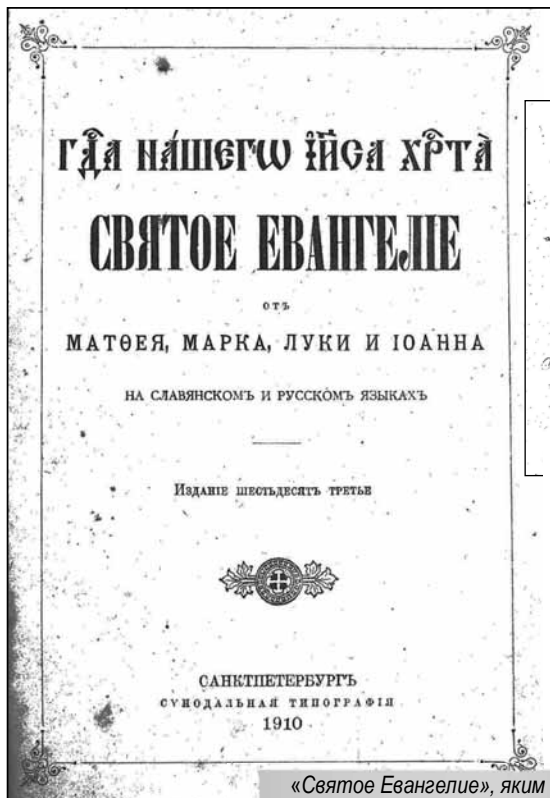
Свідцтво про закінчення Вороньківського I-го початкового училища Іваном Третьяком в 1916 році. (З архіву Віктора Пиркова. Друкується вперше)

Министерство
народного просвещения (м.н.п.)
СВИДѢТЕЛЬСТВО

Переяславскій Уѣздный Училищный Совѣтъ симъ удостовѣряетъ что сынъ казака мѣстечка Воронькова, Вороньковской волости, Переяславскаго уѣзда, Иванъ Яковлевичъ Третьякъ православнаго исповѣданія, родившійся тысяча девятьсотъ четвертого года сентября 26 дня успѣшнѣю окончилъ въ 1916 году курсъ ученія въ Вороньковскомъ I-мъ начальномъ и народномъ училищѣ.

Выдано ноября 23 дня 1916 года.
г. Переяславъ, Полтавской губернии.

Председатель Совѣта
Инспекторъ народныхъ училищъ
Члены Совета

«Выдана эта книга Ивану Третьяку ученику I Вороньковского начального народного училища, при окончании в ономъ курса 1916 года апреля 13 дня

Законоучитель Протоіерей
Іоаннъ Романицкій
Заведывающій училища
А. Придатко»

«Святое Евангелие», яким нагородили Івана Третьяка в 1910 році після закінчення училища, стор. 1, 2. (з архіву Віктора Пиркова. Друкується вперше)

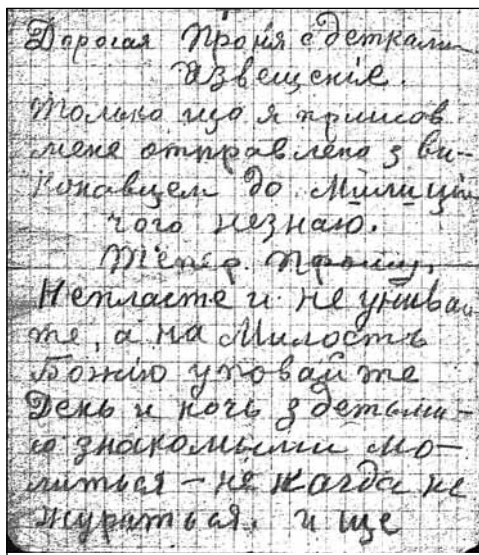
Лист Третяка Івана Яковича до дружини Проні. Ймовірно 3 грудня 1937 року, відразу після арешту. Подається мовою оригіналу.

«Дорогая Проня с детками!
Извещеніє.

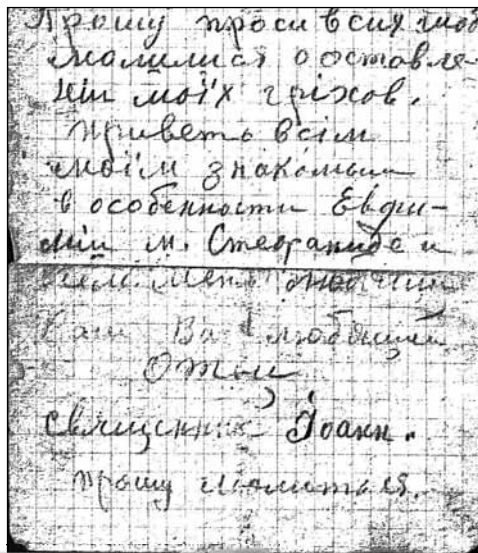
Только що я прийшов, мене отравили з виконавцем до міліції, чого не знаю. Тепер прошу, не плачте и не унывайте, а на Милость Божію уповайте. День и ночь з детьми и знакомими моліться – не когда не журіться. Ище прошу проси всіх, щоб молилися о оставленіи моїх гріхов. Привет всім моїм знакомим в особенності Євфиміі матушці Стефаниде и всем меня любяцим.

Ваи Вас любящий отец.

Священник Іоани. Прошу моліться».

Дорогая Проня с детками
Извещеніє.
Только что я пришов,
мене отравлена з ви-
конавцем до милици
чого незнаю.
Тепер прошу,
не плачте и не уныва-
те, а на Милость
Божію уповайте.
День и ночь з детьми
и знакомыми мо-
літься – не когда не
журитесь. и еще

Прошу проси всіх моїх
мамыся о оставля-
еніи моїх гріхов.
Привето всім
моїм знакомим
в особенності Євфи-
мійи м. Стефаниде и
всем меня любяцим
Ваи Вас любящий
отец
Священник Іоани.
Прошу моліться.

Лист Івана Третяка до дружини Проні відразу після арешту, 1937 рік, стор. 1, 2 (з архіву Віктора Пиркова. Друкується вперше)

Священник Іван Третяк. (З архіву Віктора Пиркова)

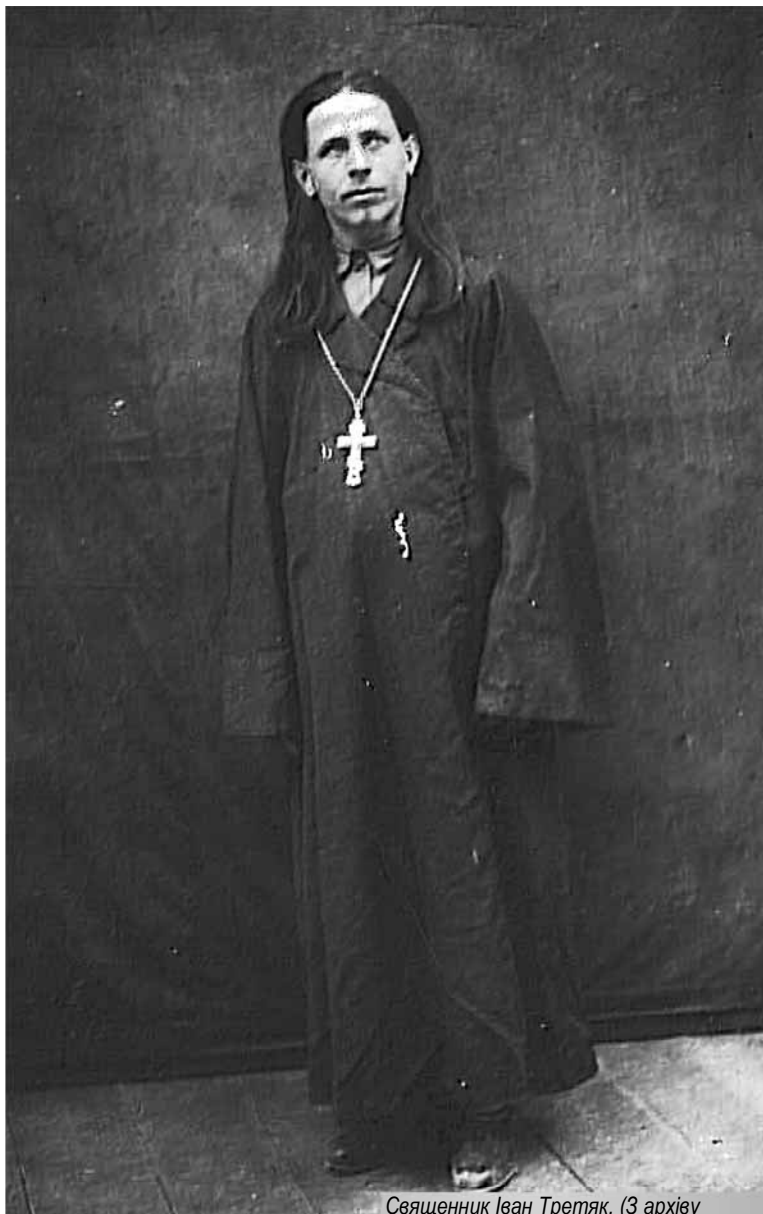
Лист Третяка Івана Яковича до дружини Проні. Ймовірно, другий лист відразу після арешту 3 грудня 1937 року.

«Здрастуй моя, моя і моя Пронюша.

Спішу увідомить тебе, що я приїхав сюда мілостью Божією благополучно, но на другий день зараз уранці був позваний у сільраду і тут уже новий голова сільради сказав мені, що я справу виясню з вами, а так не можна, щоб ви їздили туди да сюда, но ми не знаємо чи ви до семьи, чи займаєтесь емигранством. Дак я й сам не знаю, що воно за емигранство. Так шо я, Пронюша, не знаю, що далі буде, а один Всемогущій Господь знає, що з нами робити, но да буде його Святая воля и между нами гришниками, а ти, якщо Господу буде угодно, щоб мене тут забрали то не журись за мною, а содержуй семью як можна...

Здрастуй моя, моя и моя Пронюша.
Спішу увідомить тебе що я приїхав сюда мілостью Божією благополучно, но на другий день зараз уранці був позваний у сільраду і тут уже новий голова сільради, сказав мені, що я справу виясню з вами, а так не можна щоб ви їздили туди да сюда, бо ми не знаємо чи ви до семьи чи займаєтесь емигранством, а як ми емигранством дак я й сам не знаю що воно за емигранство так шо я Пронюша не знаю що далі буде, а один Всемогущій Господь знає що з нами робити, но да буде Его Святая воля и между нами гришниками, а ти як шо Господу буде угодно щоб мене тут забрали то не журись за мною, а содержуй семью як можна...
Тим не спускайся як шо деведеться и по миру пойдти, бо цього ти знаєш, шо це не занадто далеко.

Лист Івана Третяка до дружини Проні, 1937 рік, стор. 1.
(З архіву Віктора Пиркова. Друкується вперше)

Священник Іван Третяк. (З архіву Віктора Пиркова. Друкується вперше)

Ти не стісняйся, якщо доведеться і по миру пойти, бо це ж ти знавиш, що це не за мою і не за твою вину, а значить так Богу угодно, щоб ми тут на землі одвинули за свої гріхи, а там Господь помилує, якщо невозропчемо на Его Всемогущий промисел. Іще прошу, на мене не за що не сердися, а молись, щоб Бог мені гріхи попередні простив, а в будучем земному скитанні укріпив і удостоїв ще тут побачитись, а там вічно вмісті радуватись будемо. Усїх проси, щоб вони за мене Богу молились, а тебе утишали. Знай, Пронюша, що страдать праведники хотіли, бо знали, що це велика награда, а ми должны страдать і за гріхи, і за веру в Бога. Прости мене, Пронюша, в великій скорбі і со слезами прошу прости, надійся на всесильную Божію Благодать, бо Бог обіцяв: сверх наших сил нас не искушатъ.

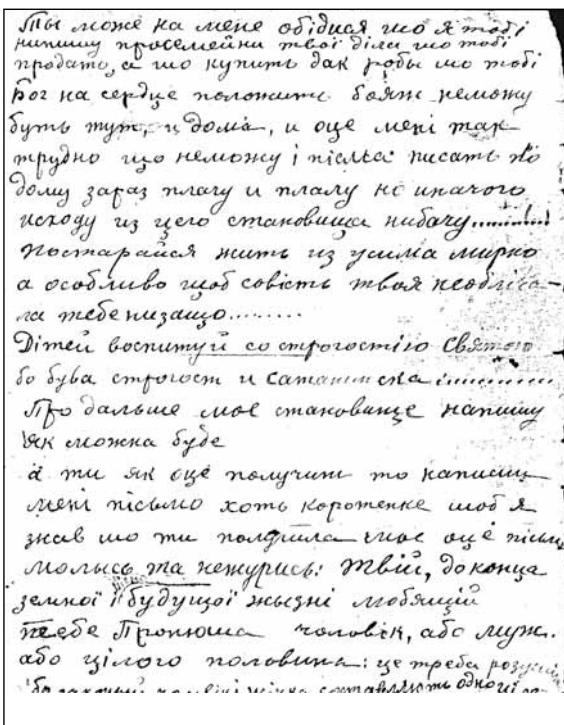
Знайте так Богу угодно щоб ми тут на землі одвинули за свої гріхи, а там Господь помилує як що невозропчемо на Всемогущий промисел. Іще ось що прошу на мене не за що не сердися, а молись щоб Бог мені гріхи попередні простив, а в будучем земному скитанні укріпив і удостоїв ще тут побачитись, а там вічно вмісті радуватись усіх проси щоб вони за мене Богу молились, а тебе утишали, знай Пронюша що страдать праведники хотіли, бо знали що велика награда, а ми должны страдать и за гріхи и за веру в Бога, Прости мене Пронюша в великій скорбі и со слезами прошу прости, надійся на всесильную Божію Благодать, бо Бог обіцяв: сверх наших сил нас не искушатъ, а щоб було легше терати дах двивсь на могой що плоше тебе живуть, а 'х ізараз є; тоді буде як і тоді кайгірим буде отарась тікока роптати, а ка бога уповатс; похвоси Пронюша...

Лист Івана Третьяка до дружини Проні, 1937 рік,
стор. 2 (З архіву Віктора Пиркова. Друкується вперше)

А щоб було легше терпіть, дак дивись на людей, що плохше тебе живуть, а їх і зараз є багато. Буде як і тобі найгірш, старайсь, тіко не роптать, а на Бога уповать; попроси, Пронюша, за мене прощєнія у Химки Горпини, у Марусі, і у нашої матері; скажи шо то він із такої жизни розстроївся і так виразився, бо й ти, Пронюша, должна мені повірить: кажу тобі як перед Богом, що я не рад так робить, як роблю.

Но я ж, ти знаєш, дуже нервний і не можу здержатись, якщо мені щось покажется неправдою.

Слізно цілую своїх діток страдальників. Старайся їх утішать, як можна, і скажи їм, що я прошу, щоб вони за мене помолились Богу, щоб Господь призвів ще пожити з ними, а якщо, може, й не доведеться тут, то хай

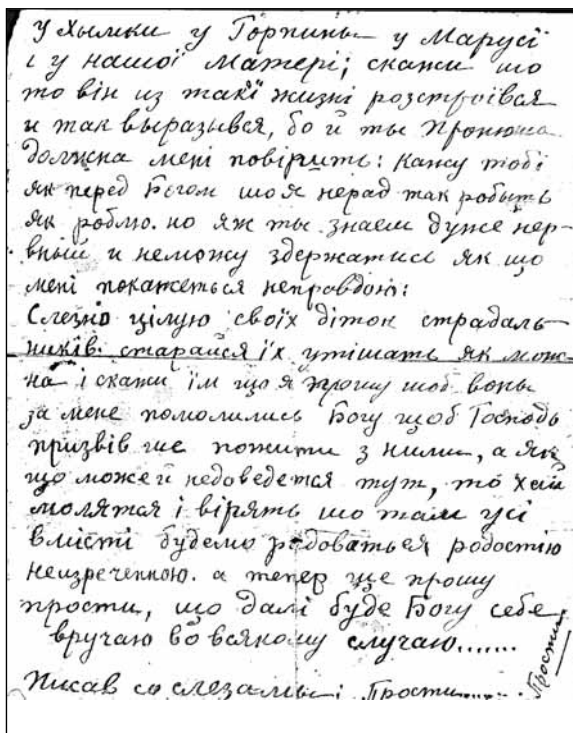
Ліво мене ка мене одідая, шо я тоді
житишю провешейши твої дітки шо тоді
продато, а шо купить дак роды шо тоді
Бог на серце положити бадже неможу
бути тут, і дома, и оце мені так
трудно шо неможу і ніяк не писати до
дому зараз плачу и плачу не инакого
ходу из цело становиться нудату.....
Постарайся жити из ушма мирно
а особливо щоб совети твоя невіділа-
ла тебе нудату.....
Дітей воспитуй со строгостию святою
бо була строгост и сатанинська.....
Про дальше мое становище напиши
як можна буде
а ти як оце получиш то напиши
мені писмо хоть коротеньке шо я
знав шо ти полудила нас оце тиши
молися та не журись: твій, до конца
земної і будучої жизни любящий
твєде Пронюша чоловік, або мур.
або цілого половини: це треба розуміти
Бо.....

Лист Івана Третьяка до дружини Проні, 1937 рік,
стор. 3 (з архіву Віктора Пиркова. Друкується вперше)

моляться і вірять, що там усі вмісті будемо радоватися радістю неізчерпною. А тепер ще прошу прости, що далі буде, Богу себе вручаю во всяком случаю...

Писав со слезами. Прости... Прости... Прости...»

Внук Івана Третяка Віктор Пирков також дослідив історію свого давнього козацького роду, який зазнав нищівного знищення в роки радянської влади в ХХ столітті: 27 членів великої родини померли неприродною смертю в різні роки московсько-більшовицької окупації України. Так знищували в ХХ столітті Україну та українців!

У хвилики у Горниці у Марусі
і у нашої матері; скажи що
то він із такої жиди розсудивав
и так вьразився, до и ты Проня
должна мені повірити: насту тоді
як перед Богом шог не рад так робить
як родмо. но як ты знаеш дуре не
вниш и неможу здержатися як що
мені покається не вродою:
Слезю цілюю своїх діток страдаль-
ників. стараєся іх утішатъ як мати
на і скажи їм що я прошу шог вова
я мене помолиши Богу шог Господь
призвів не пожити з ними, а як
що може и не доведеться тут, то хей
молять і вірять, що там усі
вмісті будемо радоватся радістю
неізчерпною. а тепер ще прошу
прости, що далі буде Богу себе
вручаю во всякому случаю.....
Писав со слезами і Прости.....

Лист Івана Третяка до дружини Проні, 1937 рік,
стор. 4 (З архіву Віктора Пиркова. Друкується вперше)

Іван Бутко – настоятель Бориспільського Миколаївського храму

Іван Бутко був великим українським патріотом. Йому так хотілось жити у вільній незалежній і соборній Україні. Він чітко усвідомлював, що кожен повинен для цієї великої мети невтомно і сміливо працювати. Саме тому, не вагаючись, в 1921 році став членом Центрального Українського Повстанського Комітету (ЦУПКОМу), який очолював борисполець Іван Чепілко. Це була остання відчайдушна спроба повалити московсько-більшовицьку владу в Україні.

Іван Бутко був серед великої когорти сміливців і входив до Переяслівського підрозділу ЦУПКОМу. Після розгрому учасників цієї організації він не полишав боротьби за незалежну Україну. Іван Бутко переїхав до села Витачів на Переяславщині, де вчителював його рідний брат Прокіп Омелянович Бутко. За порадою брата він залишив професію учителя і став дияконом Української Автокефальної Православної Церкви. Згодом Єпископ Переяславський Володимир Дахівник-Дахівський висвятив його у священники УАПЦ. У 1924 році Іван Омелянович перейшов працювати в село Гайшин на Переяславщині. У 1929 році служив у Софійському Соборі міста Києва. З 1930 до 1934 року був настоятелем Миколаївського храму міста Бориспіль.

В час роботи в місті Бориспіль Іван Бутко тісно співпрацював з проукраїнськими священниками та єпископами. Так на його запрошення до Борисполя приїздив Єпископ Володимир Самборський, на проповідь якого до Миколаївського храму зійшлося дуже багато жителів Борисполя та навколишніх сіл.

В матеріалах кримінальної справи є довідка про нагородження отця Івана Бутка за відданість УАПЦ.

УПЦ
КИЇВСКА ЄПАРХІАЛЬНА РАДА
червень 1931 р
ч. 301
Київ, вул. П'ятакова, 64

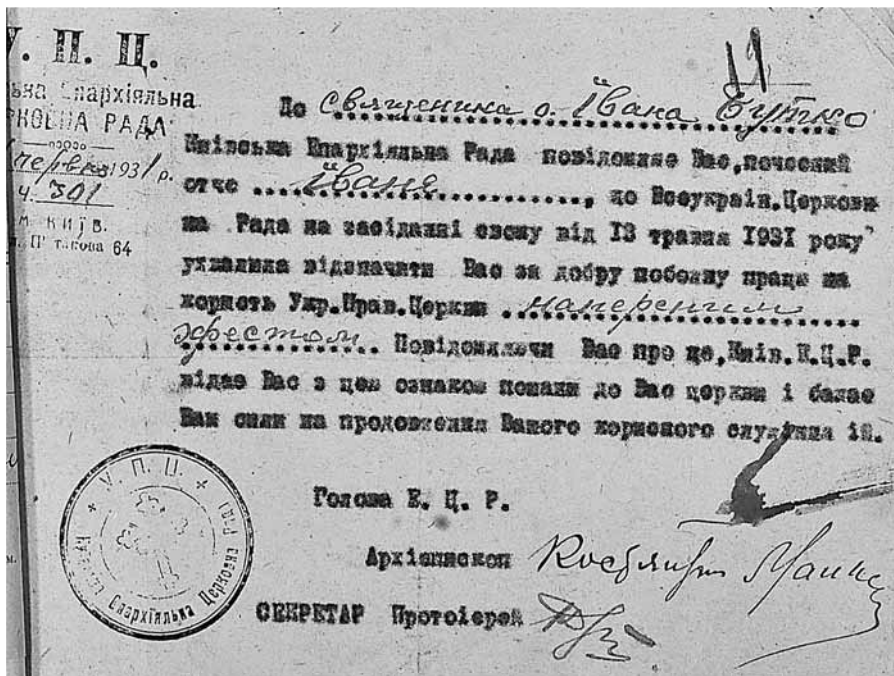
До священника о. Івана Бутко

Київська Єпархіальна Рада повідомляє Вас, почесний отче Іване, що Всеукраїнська Православна Церковна Рада на засіданні своєму від 13 травня 1931 року ухвалила відзначити Вас за добру побожну працю на користь Української Православної Церкви наперсним хрестом. Повідомляючи Вас про це, Київ. П.Ц.Р. вітає Вас з цим знаком пошани до Вас Церкви і бажає Вам всяк на продовження Вашого корисного служіння.

Голова П.Ц.Р.:

Архієпископ /підпис/

Потоіерей /підпис/ *Костянтин Малюшкевич*

Довідка ВЦПР про нагородження священника Івана Бутка наперсним хрестом, червень 1931 року

Після повного розгрому Української Автокефальної Православної церкви та тотального переслідуванні її священників у 1934 році змушений був зректися церковного сану і зайнятися аматорським фотографуванням. Цим заробляв на хліб насущний. Мешкав у селі Нова Басань Бобровицького району Чернігівської області.

1 квітня 1939 року заарештований Новобасанським районним відділом НКВС УРСР. Утримувався спочатку у Ніжинській, а згодом у Лук'янівській в'язниці міста Києва.

Обвинувачувався за статтею 54–10, ч. 1 КК УРСР у «систематичному проведенні антирадянської агітації націоналістичного змісту».

Читаючи кримінальну справу Івана Бутка, не можна не захоплюватися його мужністю. Він на всіх допитах сміливо і з гордістю відповідав слідчому: «Вини своєї не визнаю!»

9 червня 1939 року Київським обласним судом його засуджено до 8 років позбавлення волі у виправно-трудових таборах та 5 років позбавлення всіх прав. Але він і після вироку продовжував боротися.

Священник Іван Бутко (третій ліворуч) та єпископ Володимир Самборський із членами Бориспільської парафії та дітьми. Світлина з кримінальної справи

Священник Іван Бутко

13 червня 1939 року подав до Верховного суду УРСР касаційну скаргу на вирок Київського обласного суду від 9 червня 1939 року.

17 листопада 1939 року рішенням Верховного суду УРСР Іван Бутко був виправданий.

У архівній справі містяться дві світлини: Бутка Івана Омеляно-

вича та групове зображення духівництва міста Борисполя разом із єпископом Володимиром Самборським.

Деякі документи із кримінальної справи Бутка Івана Омеляновича подаються мовою оригіналу.

АНКЕТА НА ПРИВЛЕЧЕННОГО (арестованного)

Фамилия: Бутко

Имя и отчество: Иван Емельянович

Дата рождения: 30 января 1898 года

Место рождения: город Переяслав Киевской области

Место жительства (адрес): село Новая Басань Черниговской области

Профессия и специальность: фотограф

Место службы и должность или род занятий: фотограф

Паспорт: выдан Бориспольским РОМ

Социальное происхождение: отец занимался плотничеством.

Социальное положение: кустарь-фотограф

а) до революции – служащий

б) после революции – поп украинской автокефальной церкви с 1922 по 1934 год. С 1934 года – фотограф.

11. Образование: среднее

12. Партийность: беспартийный

13. Национальность и гражданство (подданство): украинец, УССР

14. Категория воинского учета и где состоит на учете: не состоит

15. Служба в белых и других армиях, участие в бандах и восстаниях против Соввласти (когда и в качестве кого): нет

16. Каким репрессиям подвергался при Соввласти: судимость, арест и др. (когда, каким органом и за что): нет

17. Состав семьи: жена Бутко Александра Петровна, сын Владимир –13 лет.

Подпись арестованного /подпись/

Особые внешние приметы: нет

Кем и когда арестован: Ново-Басанским Р/о НКВД 1 апреля 1938 года.

81/87 А.О.С.М.С.В.С.С.Р.У. 60/20

ЧТЕНО в 1962 году

Н К В Д

У К Р А И Н С К О Й С С Р

Дело подлежащее возврату в архив УНГБ Черниговской области	Д.с. № 404
Внесено 2/III	Суд
Исполнено к УШЛНКО	
193 г.	

Чернигов. обл. № 538

ДЕЛО № 73778

По обвин. *Бутко Ивана Емельяновича*

По ст. 5410 УК УССР

Верховный Суд УССР
№ 257/1
1939 г.
по порядку № 149

35144

п-8266

ТОМ № 00109

Верховный Суд УССР
№ 4458
1939 г.
по порядку № 149

НАЧАТО 1 апреля 1938 г.

ОКОНЧЕНО 18/VI 1939 г.

6308

73778

Обладминистра кримінальної справи Івана Бутка, 1938 рік

Где содержится под стражей: в Нежинской тюрьме.

Особые замечания: нет

Подпись сотрудника, заполнившего анкету: начальник р/о НКВД
Филин.

2 апреля 1938 года.

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Показания обвиняемого Бутко Ивана Емельяновича от 3 апреля 1938 року.

Вопрос: Вы арестованы как участник контрреволюционной националистической повстанческой организации. Намерены ли вы давать по существу показания?

Ответ: давать показаний я не могу, так как в контрреволюционных организациях я ни в каких не состоял.

Вопрос: Вы говорите неправду. Следствие располагает данными, что вы являлись участником контрреволюционной повстанческой националистической организации и требуем от вас правдивых показаний.

Ответ: В контрреволюционных организациях я не состоял.

Протокол с моих слов записан правильно и мне прочитан в чем и расписываюсь /подпись/.

Допросил /подпись/

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого Бутко Ивана Емельяновича

От 6 апреля 1938 года

Допросил начальник РО НКВД

Вопрос: Следствием установлено, что вы являетесь участником националистической контрреволюционной повстанческой организации, вы намерены давать следствию по существу показания?

Ответ: Участником контрреволюционной повстанческой националистической организации я не являлся и давать показания в этом направлении не могу.

Вопрос: Вы говорите неправду, следствие требует от вас правдивых показаний по существу вашей контрреволюционной деятельности.

№ п/п	Наименование документа	Стр. стр.
1	Постановление о признании Ивана и производных	1
2	Постановление об избрании меры пресечения	2
3	" Райи прикурора	3
4	Ордер на арест	4
5	Протокол обыска	5
6	Постановление о предъявлении обвинений	6
7	" об изменении от.	7
8	" о предъявлении обвинений.	8
9	" о продлении срока следствия	9
10	Анкета на привлечение	10
11	Справка ОИЦ. на Бутко	11
12	Протокол Даврово обвиняемого Бутко	12-18
13	" " свидетеля Гербузо	19-20
14	" " " Барысенко	21-22
15	" " " Драник	23-24
16	" " " Якованко	25-26
17	" " " Гринанко	27-29
18	" " оных свидет. Бутко-Гербузо	30-31
19	Справка на имя неурядителен мера прес.	32
20	Протокол предъявления след. майеринского обвиняемому	33
21	Обвинительное заключение	34-36

Опись составил
сотрудник РОМВД МСМТМЗ (Иванов)

Опис документів в кримінальній справі Івана Бутка

Ответ: Никакой контрреволюционной работы я не проводил и давать показания не могу.

Протокол с моих слов записан правильно и мне прочитан в чем и расписываюсь /подпись/.

Допросил: начальник РО НКВД /подпись/

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого Бутко Ивана Емельяновича

От 15 июля 1938 года.

Вопрос: Ваше социальное происхождение?

Ответ: Мой отец был плотник и, собственно хаты и небольшого огорода не имел.

Вопрос: Вы и здесь говорите неправду. Следствие располагает официальными документами, что ваш отец занимался торговлей и имел мебельный магазин. Почему вы это скрываете?

Ответ: Мой отец торговлей не занимался. Был случай в период 1919—1920 годов, когда он торговал корзинами, но не своими, его нанимал торговец Александров.

Вопрос: С каких пор вы стали служителем культа, в каких местах вы служили попом и до какого времени?

Ответ: С декабря 1917 года по 1922 год я учительствовал в городе Переяслав. В 1922 году я перешел в село Виточев Переяславского района, где также учительствовал. Там же учительствовал и мой родной брат Бутко Николай Емельянович. Потом стал священником украинской автокефальной церкви, и я в тот же час принял приход в том же селе Витачев. В этом селе я прослужил до 1924 года и перешел в село Гайсин Переяславского района. Мое место занял мой брат – Бутко Прокофий. Где сейчас мой брат, я не знаю, но примерно в 1936 году он ещё жил в селе Витачев. Служил он в церкви также примерно по 1934 год. В селе Гайсин я служил с 1924 по 1927 год, а потом перешел в город Переяслав и служил там по 1929 год. В 1929 году я перешел в Киев и служил там в Софиевском соборе, а в 1930 году перешел в город Борисполь, где служил по 1934 год – июнь месяц, а в 1934 году я от сана священника отказался. Таким образом я украинской церкви прослужил двенадцать лет.

Вопрос: При обыске у Вас обнаружены фотографии епископа Самборского. Расскажите о характере вашего с ним знакомства.

Ответ: Самборского я знал как епископа, в подчинение которого я входил, находясь в Борисполе. В 1934 году Самборский приезжал в Борисполь.

Вопрос: Следствие располагает данными свидетеля о проводимой контрреволюционной работе вами среди населения. Следствие требует по существу этих вопросов показания.

Ответ: Никакой контрреволюционной работы я не проводил.

Вопрос: Расскажите о характере вашего знакомства с гражданами Середой Евдокимом и Сущенко и кто они?

Ответ: Середа Евдоким и Сущенко – это бывшие священники в Переяславском районе. Середа высылался за контрреволюционную деятельность. Связь я с ними имел как со священниками, а где они находятся в данный период я не знаю.

Вопрос: Расскажите о характере вашего знакомства с гражданином местечка Борисполь Драник Даниилом Максимовичем.

Ответ: Гражданин Драник Даниил Максимович являлся участником церковного хора той церкви, где я служил священником.

Вопрос: Следствие располагает данными, что вы находясь в селе Новая Басань проводили контрреволюционную работу и требует от вас по этому вопросу показания.

Ответ: Никакой контрреволюционной работы я не проводил.

Протокол с моих слов записан правильно и мне прочитан в чем и расписываюсь /подпись/.

Допросил /подпись/

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого Бутко Ивана Емельяновича

От 21 июля 1938 года

Допросил начальник РО НКВД Криворук

Вопрос: Вам предъявлено обвинение по статье 54-11 УК УССР. Вы обвиняетесь в том, что являлись активным участником контрреволюционной повстанческой националистической организации. Виновным в предъявленном вам обвинении себя признаете?

Ответ: Виновным себя не признаю.

Вопрос: Вы уличаетесь рядом свидетельских показаний в том, что систематически проводили прямую контрреволюционную работу, группируя вокруг себя контрреволюционных элементов для борьбы с советской властью и с той же целью проводили контрреволюционную националистическую пропаганду среди населения. Следствие требует от вас правдивых показаний, по существу.

Ответ: Никакой контрреволюционной работы я не проводил.

Протокол с моих слов записан правильно и мне прочитан в чем и расписываюсь /подпись/.

Допросил /подпись/

ПРОТОКОЛ

Дополнительного допроса обвиняемого Бутко Ивана Емельяновича

Декабрь 9 дня 1938 года 22 часа

Допросил начальник РО НКВД Осипенко

Вопрос: Следствием установлено, что вы восхваляли врагов народа, дискредитировали вождей партии и Советское правительство и среди граждан проводили контрреволюционную агитацию. Признаете ли себя виновным?

Ответ: Виновным я себя не признаю. Контрреволюционной деятельностью я не занимался.

Вопрос: зачитываю показания свидетелей Гарбуза Василия, Борисенко Григория, Драника Даниила, Яковенко Павла и Гриненко Ивана. Все они подтверждают что вы проводили контрреволюционную агитацию. Подтверждаете вы показания свидетелей?

Ответ: Показания свидетелей я не подтверждаю.

Вопрос: Где в настоящее время находится Александров Ефим Александрович, Бутко Прокофий Емельянович, Дахивский Владимир, Самборский Константин, Серета Евдоким, Сущенко Петр и Драник Даниил?

Ответ: Места жительства и работы их я не знаю.

Вопрос: Что вы можете дополнить по настоящему делу?

Ответ: Дополнить следствие ничем не могу.

Протокол с моих слов записан правильно и мне прочитан в чем и расписываюсь /подпись/.

Допросил /подпись/

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1938 года июля месяца 15 дня.

Я, замначальника управления УП УГБ Бориспольского РО НКВД допросил в качестве свидетеля

1. **Фамилия:** Борисенко
2. **Имя и отчество:** Григорий Петрович
3. **Дата рождения:** 1905 год
4. **Место рождения:** местечко Борисполь Киевской области
5. **Место жительства (адрес):** местечко Борисполь Киевской области
6. **Национальность и гражданство (подданство):** украинец, гражданин СССР

Род занятий: член колхоза «Серп и молот»

Паспорт: выдан Бориспольским РОМ

Социальное происхождение: с крестьян бедняков.

Социальное положение:

- а) до революции – с крестьян бедняков
- б) после революции – крестьянин-бедняк
11. **Образование:** нет
12. **Партийность:** беспартийный
13. **Категория воинского учета и где состоит на учете:** снят с учета по болезни
15. **Служба в белых и др. к.р. армиях, участие в бандах и восстаниях против Соввласти (когда и в качестве кого):** нет
16. **Каким репрессиям подвергался при Соввласти: судимость, арест и др. (когда, каким органом и за что):** нет
17. **Состав семьи:** 2 человека.

Показания свидетеля Борисенко Г. П.

16 июля 1938 года

Будучи предупрежденным о содержании ст. 89 УК УССР по существу дела показал:

Вопрос: Знаете ли вы гражданина Бутко Ивана Емельяновича?

Ответ: Да, знаю его как попа Украинской автокефальной церкви в Борисполе, который выехал с Борисполя мне не известно куда в 1934 году.

Вопрос: Что вам известно о его антисоветской контрреволюционной деятельности?

Ответ: К нам в 1933 или 1934 году по вызову самого Бутко приезжал епископ не знаю его фамилии, в момент когда неверующие колхозники служащие и рабочие в Борисполе поставили резко вопрос о защите церкви, они разом с епископом, устраивали незаконно общие собрания в церкви, и ставили пред ними задания, каждому втянуть в ведение автокефальной церкви не менее как пять человек, куда надо брать в основных молодых. Бутко и епископ обещали доставить в церковь какие-то особые украинские молитвы. Их задание частично приведено в жизнь, немало молодежи стало посещать церковь. И в данный момент некоторые верующие продолжают выполнять задания Бутка и епископа.

Вопрос: Кого вы знаете с верующих Борисполя, что выполняют задания Бутко и епископа?

Ответ: Лица мне не известные.

Вопрос: чем вы можете подтвердить, что задания Бутко и епископа по Борисполю выполняются?

Ответ: Тем, что в Борисполе и до сих пор имеется много верующих и проводят работу направленную на защиту церкви и за украинизацию церкви.

С моих слов записано верно, мне прочитано в чем и подписываюсь /подпись/

Допросил /подпись/

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1938 года июня 16 дня

Я, замначальника управления УП УГБ Бориспольского РО НКВД допросил в качестве свидетеля

1. Фамилия: Драник

2. Имя и отчество: Даниил Максимович

3. Дата рождения: 1899 год

4. Место рождения: местечко Борисполь Киевской области

5. Место жительства (адрес): местечко Борисполь Киевской области

6. Национальность и гражданство (подданство): украинец, гражданин СССР

7. Род занятий: член колхоза «Серп и молот»

8. Паспорт: выдан Бориспольским РОМ

9. Социальное происхождение: с крестьян бедняков.

10. Социальное положение:

а) до революции – с крестьян бедняков

б) после революции – крестьянин-бедняк

11. Образование: малограмотный

12. Партийность: беспартийный

13. Категория воинского учета и где состоит на учете: состоит в Бориспольском ВУЗ

15. Служба в белых и других контрреволюционных армиях, участие в бандах и восстаниях против Соввласти (когда и в качестве кого): нет

16. Каким репрессиям подвергался при Соввласти: судимость, арест и др. (когда, каким органом и за что): нет

17. Состав семьи: 5 человека.

Показания свидетеля Драник Д. М.

16 июля 1938 года

Будучи предупрежденным о содержании 89 ст. УК УССР по существу дела показал:

Вопрос: Знаете ли вы гражданина Бутко И. Е.

Ответ: да, знаю его как попа, работавшего в Борисполе в автокефальной церкви священником с 1930 года по 1935 год. Потом Бутко выехал, мне не известно куда.

Вопрос: Что вам известно о его антисоветской контрреволюционной деятельности?

Ответ: Знаю, что к Бутко с города Киева приезжал епископ Самборский по запросу самого Бутко. Не помню только в 1933 или 1934 году. С какой целью Бутко вызывал к себе в Борисполь епископа мне неизвестно. Но как мне известно Бутко и епископ Самборский тогда занимались вербовкой в верующие украинской автокефальной церкви, среди населения проводили агитацию, о том что все должны быть верующими украинской автокефальной церкви и в то время когда остро стоял вопрос перед тем, перед тем, что бы церковь закрыть, они, Бутко и епи-

скоп Самборский натравливали верующих о том, чтобы все верующие клали все силы и не дать ставить вопрос перед советской властью о закрытии церкви. Доказывали, что всех неверующих нужно завербовать в верующих Украинской автокефальной церкви.

С моих слов записано верно в чем и подписываюсь. /подпись/
Допросил /подпись/

ПРОТОКОЛ

Предъявления следственных материалов обвиняемому 1939 года января 18 дня.

Я, начальник Ново-Басанского Райотделения НКВД Осипенко, сего числа на основании статьи 200 УПК УССР предъявил обвиняемому Бутко Ивану Емельяновичу следственные материалы и запросил последнего, чем он может дополнить следственные материалы, на что обвиняемый Бутко И. Е. заявил:

«Со следственным материалом ознакомился, дополнить к следственному делу ничего не могу».

После чего обвиняемому Бутко, ст. 54-10 ч. 2 заявлено, что следствие закончено и будет направлено в районную прокуратуру для рассмотрения и направления по подсудности.

Подпись обвиняемого: /подпись/ *Бутко Иван Емельянович*

Протокол объявил: начальник РО НКВД /подпись/ *Осипенко*.

ПО СЛЕДСТВЕННОМУ ДЕЛУ № 73778 ОБВИНИТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

По обвинению **Бутко Ивана Емельяновича** по ст. 54-10 ч.2 УК УССР

Ново-Басанским Райотделом НКВД за антисоветскую деятельность арестован бывший священник автокефальной церкви – **Бутко Иван Емельянович**.

Предварительным следствием установлено, что Бутко с 1922 по 1934 год служил священником автокефальной церкви, был тесно связан с врагами народа – епископами **Духовским Владимиром**, **Сущенко Евдокимом**, **Самборским Владимиром** и другими /ныне арестованы и осуждены/ и проводил среди населения антисоветскую националистическую деятельность повстанческого содержания /л.д. 13, 14, 19, 25, 27, 28/

Бутко в Бориспольском и Переяславском районах проводил вербовку граждан в автокефальную церковь и проводил среди них контрреволюционную националистическую агитацию, направленную на отделение УССР от Союза ССР. /л.д. 21, 23, 25, 26, 28, 44, 45, 47.

В беседе с гражданином Гарбузом Василием в 1938 году Бутко восхвалял врагов народа, дискредитировал вождей партии и Советского правительства и предлагал Гарбузу не покупать портретов вождей партии и советского правительства, говоря: «так как их скоро придется уничтожать». /л.д. 17, 27, 28./

На основании изложенного обвиняется:

Бутко Иван Емельянович, 1898 года рождения, уроженец города Переяслава, Киевской области, житель села Новая Басань, того же района, беспартийный, украинец, гражданства СССР, женат, не судим, происходит из служащих, на воинском учете не стоит. До ареста кустарь-одиночка, в прошлом священник автокефальной украинской церкви.

В том, что будучи враждебно настроен против Соввласти, проводил антисоветскую агитацию повстанческого содержания, т.е. в преступлении, предусмотренном ст. 54-10 ч.1 УК УССР.

В предъявленном обвинении виновным себя не признал. Однако, его антисоветская деятельность полностью доказана показаниями свидетелей и очной ставкой с ними.

На основании ст. 204 УПУ – настоящее следственное дело направить прокурору для предания суду.

СПРАВКА: Вещественных доказательств по делу нет.

Обвиняемый Бутко содержится под стражей в городе Нежин.

Начальник Райотделения НКВД /подпись/ *Осипенко*

Составлено «___» января 1939 года

М. Н-Басань

Список лиц, подлежащих вызову в судебное заседание.

Обвиняемый: Бутко Иван Емельянович – тюрьма г. Нежин

Свидетели: Гарбуз Василий Андреевич – м. Н-Басань

Борисенко Григорий Петрович – м. Борисполь, Киевская область;

Дронин Даниил Михайлович – м. Переяслав Киевской области;

Яковенко Павел Лукич – м. Переяслав Киевської області;
Гриненко Іван Митрофанович – с. Бабочи́ха Переяславський район.
Начальник райотделення НКВД /підпись/ *Осипенко*

ПРОТОКОЛ № 398
ПІДГОТОВЧОГО ЗАСІДАННЯ СУДОВО-КРИМІНАЛЬНОЇ КОЛЕГІЇ
ЧЕРНІГІВСЬКОГО ОБЛАСНОГО СУДУ ВІД 7 БЕРЕЗНЯ 1939 РОКУ

Головуючий – Дибченко

Члени – Юрко, Демочко

Прокурор – Товчи-Гречко

Секетар – Левина

СЛУХАЛИ

Справу № 400 1939 року про звинувачення **Бутко Івана Омеляновича** за ст. 54-10 ч.2 КК УСРС.

/Доповідач товариш Юрко/

ПОСТАНОВИЛИ:

Обвинувальний висновок затвердити, справу прийняти до свого переведення, призначити таку до розгляду в контрреволюційному закритому судовому засіданні з участю сторін.

Захід запобігання та список осіб, що викликаються до суду не змінювати.

ГОЛОВУЮЧИЙ /підпись/ *Дибченко*

ПРОТОКОЛ СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ
ОБЛАСНОГО СУДУ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
В КРИМІНАЛЬНІЙ СПРАВІ

1939 року 15 березня

В складі

Голови: Купершток

Народних засідателів: Гордина та Кабро

З контрреволюційним секретарем: Сушко

З участю прокурора: Майбороди

Та оборонця: Охримовський

У відкритому судовому засіданні слухав справу про звинувачення **Бутко Івана Омеляновича** за ст. 54-10 ч.1.

З'явилися звинувачуваний Бутко. Свідки на судове засідання не з'явилися. Після запитання прокурора, чи визнає себе винним Бутко, то його відповідь, що не визнаю.

Прокурор порушив клопотання про відкладання справи.

Захисник підтримав думку прокурора.

Суд ухвалив справу відкласти за неявкою свідків та зобов'язати орган міліції забезпечити явку свідків.

Головуючий /підпис/

Секретар /підпис/»

В КИЕВСКИЙ ОБЛАСТНОЙ СУД

Сообщаем, что 14 марта 1939 года, из тюрьмы города Нежина, прибыл в Ваше распоряжение з/к Бутко Иван Емельянович.

Начальник общей тюрьмы НКВД города Киева /подпись/ Якушев

Начальник УРЧ /подпись/ Ясинский

Справа № 440-39 року ВИРОК КРИМІНАЛЬНИЙ

Ім'ям Української Радянської Соціалістичної Республіки
1939 року, червня 9 дня, Київський Обласний суд по цив. суд.
колегії в складі:

Голови – Лапенка

Народних засідателів Собченко та Черноусова

З секретарем Зінченко

З участю прокурора Радіонова

Та оборонця Фрайман

Розглянувши на закритому засіданні справу по обвинуваченню **Бутка Івана Омеляновича**, 1898 року народження, родом з міста Переяслова Київської області, мешкав в селі Нова Басань, Чернігівської області, з сім'ї кустаря столяра, службовець, релігійного культу, з незакінченою середньою освітою, позапартійного, несудимого, до арешту працював як кустар-фотограф.

Відданого до суду по ст. 54-10 ч. 2 КК в судовому засіданні, допитом підсудного і свідків, та розглянув матеріали попереднього слідства встановлено, що підсудний будучи попом української автокефальної

церкви в 1922 році по 1935 рік систематично в своїх проповідях закликав селян відвідувати «українську церкву, бо така зрозуміліша для народу», це підтвердив свідок Яковенко.

Будучи попом в місті Переяславі обвинувачений також проводив антирадянську націоналістичну агітацію серед молоді і закликав не йти в колгоспи, а відвідувати церкву, тому, що ми український народ і боролися за Україну.

Це підтвердив свідок Гріненко в судовому засіданні 22 квітня 1939 року. В присутності свідка Гарбуза в 1937 році обвинувачений висловив свої антирадянські настрої, які спрямовані на дискредитацію і недовіру керівникам партії і радянського уряду. Цього і сам обвинувачений в судовому засіданні не заперечує.

Отже обміркував вищенаведене, суд вважає, що обвинувачений в час перебування попом української автокефальної церкви систематично проводив антирадянську національного змісту агітацію, використовуючи при цьому релігійні забобони мас.

А тому пред'явлене обвинувачення Бутко Івану по ст. 54-10 ч.2 КК доведено і матеріалами справи стверджується:

Керуючись ст. 296, 297 і 302 п.3 КПК та примітки 1-ої до ст. 14 КК,
ПРИСУДИВ

Бутко Івана Омеляновича по ст. 54-10 ч.2 КК до позбавлення волі в виправно-трудовах лагерьох віддалених місць на 8 /вісім/ років та позбавлення прав на 5 /п'ять/ років, з конфіскацією всього майна.

Враховуючи попереднє утримання під вартою мірою запобігання обрати утримання під вартою в Київській тюрмі.

Оригінал за належними підписами.

/підпис/

**В Верховный суд УССР
Осужденного Бутка Ивана Емельяновича**

КАССАЦИОННАЯ ЖАЛОБА

9 июля 1939 года я был осужден в заседании криминальной Судебной Коллегии Киевского областного суда по ст. 54-10 ч.1 на восемь лет далеких лагерей, на 5 лет поражения в правах и конфиска-

1939

В Верховный Суд УССР
осужденного Бутка
Ивана Емельяновича

Кассационная жалоба.

9го июня 1939 года я был
осужден в закрытом засе-
дании Криминальной Судебной
Комиссии Киевского Областного
Суда по ст. 54-10 ч. I на восем-
лет Дальних лагерей, на 5 лет
лишения в правах и конфиска-
ции лично мне принадле-
жащей части имущества
На этом судебном заседании,
назначенном для разбора моего

Скарга Івана Бутка до Верховного суду
України, 9.06.1939 року, стор. 1

ции лично мне принадлежащей части имущества. На этом судебном заседании, назначенном для разбора моего дела, уже в пятый раз за неявки свидетелей (3 раза назначен Черниговский облсуд в г. Нежин и 2 раза Киевский облсуд в г. Киев) присутствовало три свидетеля обвинения из 5.

Дела уже в пятый раз из-за неявки свидетелей /3 раза назначал Тернопольский облсуд в г. Нахичеване и 2 раза Киевский облсуд в г. Киеве /присутствовало три свидетеля обвинителя. Все три свидетеля не подтвердили своих досудебных следственных показаний, а дали новые показания, в которых они опровергают возводимые на меня обвинения. Однако Суд этого, как видно из протокола, не учел, а опираясь, главным образом, на досудебные следственные показания свидетеля Гарбуза Василия Андреевича, четыре раза уклонявшегося от явки на суд, а в пятый раз совсем сбежавшего неизвестно куда, суд вынес новый суровый приговор.

Скарга Івана Бутка до Верховного суду України,
9.06.1939 року, стор. 2

Все три свидетеля не подтвердили своих досудебных показаний, а дали новые показания, в которых они опровергают возводимые на меня обвинения, однако суд этого, как видно, не учел, а опираясь, главным образом, на досудебные следственные показания свидетеля Гарбуза Василия Андреевича, четыре раза уклонявшегося от явки на суд, а в пятый раз совсем сбежавшего неизвестно куда, суд вынес новый суровый приговор.

от Явки на суд, а в подлинном
коп. савсем збешавшего месс.
вестно куда, Суд вместе
своей суровый приговор.
Считая такое отношение
суда к моему делу непра-
вильным, прошу Верховный
Суд У.С.С.Р. мое дело пересмо-
треть и вынести свое спра-
ведливое решение. Ив. Бутко
Киев Лукьяновская тюрьма
13 июня 1939 года.

Подпись З.К.
Иван Емельянович Бутко
Киев Лукьяновская тюрьма
13/6/39

Скарга Івана Бутка до Верховного суду України,
9.06.1939 року, стор. 3

Считая такое отношение суда к моему делу неправильным, прошу Верховный суд УССР мое дело пересмотреть и вынести свое справедливое решение.

Иван Емельянович Бутко, Киев, Лукьяновская тюрьма.
13 июня 1939 года.

[ГДА СБ України, Справа 75983–ФП]

133
126
N 4458
В ВЕРХОВНЫЙ СУД УССР

по Судебно-Уголовной Коллегии

Члена коллегии адвокатов
Л.А. Ветвинского, -

защитника обвиняемого
БУДКО Ивана Емельяновича

на приговор Киевского
Облсуда от 23/X-1939 г.

ДОПОЛНИТЕЛЬНАЯ КАССАЦИОННАЯ ЖАЛОБА.

ПЕРВЫЙ ПРИГОВОР по этому делу от 9 июня 1939 г.
БЫЛ ОСНОВАН НА ПОКАЗАНИЯХ СВИД. ГРИНЕНКО и ГАРБУЗА.

Верховный СУД СТИВНИЛ этот приговор, указав на не-
конкретность показаний свидетелей и ПРЕДЛОЖИЛ ПРОВЕРИТЬ ИХ
в судебном заседании.

ПОКАЗАНИЯ ГАРБУЗА ПРОВЕРИТЬ НЕ УДАЛОСЬ. В предыдущие
судебные заседания он упорно не являлся, а ко времени
последнего заседания оказался на Дальнем Востоке.

Таким образом, В ЭТОЙ ЧАСТИ ПОЛОЖЕНИЕ НЕ ИЗМЕНИЛОСЬ
и у Суда не было оснований, после указаний Верховного
Суда, целиком полагаться на показания свид. Гарбуза, данные
им на предв. следствии.

ПОКАЗАНИЯ ГРИНЕНКО были проверены в суд. заседании
и обнаружили их ПОЛНЕЙШУЮ ПУТАНОСТЬ И ПРОТИВОРЕЧИВОСТЬ -
по сопоставлению с его же показаниями на предв. следствии.

Помимо этого, по содержанию своему показания Гриненко

В ВЕРХОВНЫЙ СУД УССР
ПО УГОЛОВНО-СУДЕБНОЙ КОЛЛЕГИИ
Члена Коллегии Защитников М.И.Фраймана
по делу **Бутко Ивана Емельяновича**
(на приговор Киевского Областного суда от 9 июля 1939 года)

КАССАЦИОННАЯ ЖАЛОБА

Приговор Киевского Областного Суда от 9 июня 1939 года которым Бутко Иван Емельянович признан виновным по ст. 54-10 ч. 2 Уголовного Кодекса и осужден к восьми годам лишения свободы, с поражение прав сроком на 5 лет и с конфискацией имущества, считаю неправильным и подлежащим отмене по следующим соображениям:

НАРУШЕНИЕ 296 ст. УПК

Согласно формулировки обвинительного заключения гражданину Бутко И. Е. было предъявлено обвинение, заключающееся: во-первых, в проведении антисоветской националистической агитации, направленной на отделение УССР от Союза ССР и во-вторых – в восхвалении врагов.

Как видно из приговора, эти конкретно сформированные два пункта обвинения судом отвергнуты, ибо в приговоре нет упоминания применительно к обвинению Бутка, ни восхваление врагов народа, ни об агитации за отделение УССР от Союза ССР.

Наряду с этим суд нарушил 296 ст. УПК. Показаниями осужденного Бутко признал установленными:

«З 1922 по 1935 рік систематично закликав селян відвідувати українську церкву, бо таке зрозуміліше для народу. Будучи також в місті Переяславі, обвинувачений провадив з.с. націоналістичну агітацію серед молоді і закликав не йти в колгосп, а відвідувати церкву тому, що ми український народ і битимемось за Україну. Це підтвердив свідок Гриненко в судовому засіданні 22 квітня 1939 року.

В присутності свідка Гарбуза в 1937 році обвинувачений висловив свої антирадянські настрої, які спрямовані на дискредитацію і недовіру Керівника партії і радянського уряду. Цього і сам обвинувачений у судовому засіданні не заперечував...»

Таким образом, безотносительно к тому насколько выводы Суда являются правильными, о чем ниже: следует признать,

134
127

представляют собою ЯВНУЮ НЕЩЕПОСТЬ. По этим показаниям получается, что обвиняемый Будко НА ПРОТЯЖЕНИИ РЯДА ЛЕТ /"в 1922, 1924 и 1927 роках"/ ПУБЛИЧНО, НА ШИРОКИХ СОБРАНИЯХ призывал к борьбе с советской властью "за самостійну незалежну Україну", а СВИД.ГРИНЕНКО, работавший тогда в районном Кротделе, ВСЕ ЭТО СЛУШАЛ, "заявляв органам влади", но органы власти никак на это не реагировали...

В подтверждение своих показаний Гриненко СОСЛАЛСЯ НА ДРУГОГО СВИДЕТЕЛЯ - ЯКОВЕНКО, но этот последний не только НЕ ПОДТВЕРДИЛ показаний Гриненко, но прямо заявил, что НИКАКИХ Н.-Р. ВЫСКАЗЫВАНИЙ БУДКО ОН НИКОГДА НЕ СЛЫШАЛ.

Таким образом, ПРОВЕРКА, произведенная по указаниям Верховного Суда, в части показаний Гарбуза - не могла быть осуществлена, а в части показаний Гриненко - УСТАНОВИЛА ИХ ПОЛНУЮ НЕЩЕПОСТЬ И ЛЖИВОСТЬ.

При этих условиях, с точки зрения указаний Верховного Суда, у Областного Суда НЕ БЫЛО НИКАКИХ ОСНОВАНИЙ, после допроса Гриненко в судебном заседании, считать материалы дела более достаточными для обвинения, чем это было на момент вынесения Верховным Судом определения, в котором эти же материалы были признаны для обвинения недостаточными.

Такова же была оценка материалов данного дела СО СТОРОНЫ ПРЕДСТАВИТЕЛЯ ПРОКУРАТУРЫ, выступавшего в суд. заседании, поскольку именно ПОСЛЕ ДОПРОСА ГРИНЕНКО, считая

показания его путанными и противоречивыми, прокурор возбудил ходатайство о направлении дела к до следованию с изменением меры пресечения для обвиняемого.

Исходя из сказанного, прошу приговор по этому делу отменить.*

Член Коллегии адвокатов

В. М. Борисенко
В. М. БОРИСЕНКО

Касаційна скарга щодо справи Івана Бутка до Верховного суду України, 13.06.1939 року, стор. 3

что ПРИГОВОР ПОСТАНОВЛЕН НЕ НА ПОКАЗАНИЯХ ЯВИВШИХСЯ И ДОПРОШЕННЫХ СВИДЕТЕЛЕЙ БОРИСЕНКО, ДРОНИНА И ЯКОВЕНКО, А НА НЕПРОВЕРЕННЫХ В СУДЕБНОМ ЗАСЕДАНИИ ПОКАЗАНИЯХ ГРАЖДАНИНА ГАРБУЗА И ГРИНЕНКО, ПРИЧЕМ ГАРБУЗ НИ ОДНОГО ИЗ ПЯТИ РАЗ В СУДЕБНОЕ ЗАСЕДАНИЕ НЕ ПОЯВЛЯЛСЯ, А ГРИНЕНКО ЯВИЛСЯ ТОЛЬКО ОДИН РАЗ 22 АПРЕЛЯ 1939 ГОДА (смотрите Протокол Судебного заседания, л.д. 57, 61,69, 78 и 79)

Обращаясь с вышеприведенными выводами Суда нужно признать, что выводы эти не только не основаны на показаниях свидетелей и осужденного, но прямо опровергаются этими показаниями. Из числа трех допрошенных в Судебном заседании свидетелей по существу предъявленного обвинения – свидетель Борисенко показал:

«Бутко в Борисполі був років три попом, я за ним нічого особливого не помічав»

«В церкві людей інколи було багато, Бутко читав «проповіді»,

з евангелії, про радянську владу, про Україну він нічого не говорив. Бутко агітував, щоб люди йшли працювати в колгоспи»

Свидетель Драник показа:

«Бутко біля церкви говорив двом старим, що не вступили до колгоспу, щоб вступали»

«Ніколи я не чув від селян, щоб Бутко був настроєний проти радянської влади»

«Я не показував слідчому, що Бутко вів агітацію проти радянської влади»

Свидетель Яковенко показав:

«Агітації проти радянської влади я не чув»

«Про самостійну Україну я нічого не чув від Бутко»

«Я слідчому показав так, як і зараз суду. Бутко закликав молитись на українській мові, а не виступати проти радянської влади – я слідчому нічого не говорив»

«Советская власть будет уничтожена – я цього не чув і не показував». /л.д. 85, 85/

Приведенные показания всех опрошенных по делу свидетелей достаточно ярко опровергают выводы, сделанные судом.

Независимо от того, что характерной чертой этих свидетельских показаний является также отказ от показаний, содержащихся в протоколах предварительного расследования.

Суд тем не менее постановил, как указано выше, приговор только на показаниях Гарбуза и Гриненко, не явившихся в судебное заседание. На основании изложенного, прошу обжалуемый приговор отменить.

Член коллегии защитников /подпись/ *Фрайман*

ДО КРИМІНАЛЬНОЇ СУДОВОЇ КОЛЕГІЇ ВЕРХОВНОГО СУДУ УРСР

ВИСНОВОК

9-го червня 1939 року Київський облсуд засудив:

Бутка Івана Омеляновича, 1898 року народження, з родини кустаря, службовця релігійного культу – за ст. 54-10 ч.2-ої КК УРСР, до позбавлення волі в виправно-трудовах таборах терміном на 8 років, з обмеженням прав на 5 років.

За те, що Бутко проводив контрреволюційну роботу, скеровану проти міроприємств радянської влади, використовуючи релігійні заборони, закликав колгоспників не вступати до колгоспів.

На вирок суду засуджений подав касаційну скаргу, в якій дає пояснення по змісту свідчень свідків, просить вирок скасувати та справу надіслати на новий розгляд.

Підстав до касування вироку суду з матеріалів справи не вбачається. Свідки – Борисенко, Драник ствердили контрреволюційну діяльність засудженого.

Свідки, яких було допитано на досудовому слідстві – Яковенко, Гриненко, Гарбуз теж підтвердили контрреволюційну діяльність Бутко.

В порядку ревізійному вбачається, що суд до Бутко застосував занадто сувору міру покарання, яка не відповідає обставинам справи, тому і підлягає до пом'якшення.

На підставі наведеного та керуючись ст. 346 КПК УРСР:
ВВАЖАВ БИ

Вирок Київського Облсуду частково змінити, пом'якшивши міру покарання відносно Бутко.

Прокурор 1 від. КСВ /підпис/ *Деєв*
ЗГОДЕН

Пом прокурора УРСР

Начальник кримінального судового відділу /підпис/ *Біляєв*

[ГДА СБ України, Справа 75983–ФП]

Священник УАПЦ Захарій Осницький

Він народився в Польщі у великій українській сім'ї і завжди гордився тим, що він українець.

До Радянського Союзу Захарій потрапив як біженець у 1915 році. В 1917 році в місті Маціов Волинської губернії Захарій Осницький закінчив духовне училище і отримав звання вчителя церковно-парафіяльної школи.

Працював учителем в селі Райки на Житомирщині до 1922 року. Після створення Української Автокефальної Православної Церкви він активно включився в розбудову нової церкви, вільної від московських пут. Згодом Захарія Осницького висвятили на протоієрея, і він отримав приход у Гнідині, а потім — у Воронькові. В 1931 році Всеукраїнська Єпархіальна Церковна Рада направила його розвивати діяльність членів причету та Парафіяльних Церковних Рад на терені Великодимерського району. Як справжній український патріот, Захарій Осницький невтомно працював для української справи. 25 червня 1931 року Всеукраїнська Єпархіальна Православна Рада «за добру поборну працю на користь Української Православної Церкви» нагородила його Наперсним Хрестом. Священником він працював до 1936 року.

Після тотального розгрому Української Автокефальної Православної Церкви Захарій Осницький освоїв професію фотографа і цим заробляв собі на хліб. На момент арешту 15 вересня 1937 року у нього була дружина Пелагея 28 років, дочка Ніна 8 років, дочка Людмила 4 роки, син Василь 8 місяців.

А за кордоном у Польщі на нього чекала мама Анна Іванівна, сестри Зиновія, Надія, Варвара та брати Олександр і Никифор. Захарій мав до них приїхати ще в 1934 році, але радянська влада завадила йому це зробити, хоч Польща дозвіл на в'їзд дала.

Кримінальна справа Захарія Осницького вражає термінами розгляду: 13 вересня 1937 року арештували, 15 вересня 1937 року Тройка винесла вирок про розстріл, 20 вересня його розстріляли.

Допитали слідчі священника всього один раз, протокол допиту дуже короткий. Світлини Захарія Осницького, вилучені при обшуку, слідчі знищили, місце поховання українця невідоме.

27 вересня 1957 року дружині Захарія Пелагеї міліція усно повідомила, що її чоловік Захарій Васильович Осницький 11 грудня 1941 року помер в концтаборі «от желудочно-кишечного заболевания».

Реабілітували українського патріота в 1989 році. Довідку про реабілітацію отримала дружина Осницька Пелагея, яка на той час проживала у Воронькові.

Матеріали кримінальної справи подаються мовою оригіналу.

KONSULAT
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
W KIJOWIE

Nr. 19114

Kiów, dn. 15. XII 1957 r.
UL. LIEBKNECHTA NR. 1.

Do
Pana *Łacharjowska
Osnickiego
Wielka Dujinka*

Potwierdzając odbiór podania z dn. _____
Konsulat Rz..P. w Kijowie niniejszem komunikuje, że udzieli
Pan *u Łacharjowska Osnickiego* wizję na wy-
jazd do Polski *na 3 miesiące* w razie uzyska-
nia z Okręgowemu sowieckim paszportu zagraniczej
Opłata za każdą wizję (od paszportu) wynosi _____ rb.
Po wizję należy zgłosić się osobiście do Konsulatu lub
też nadesłać paszport pocztą, dołączając 1 rb. na koszty
pocztowe.
Zezwolenie niniejsze ważne na przeciąg 6 miesięcy.

Kopczyk

Довідка Польського посольства про дозвіл на в'їзд до Польщі, 15.12.1924 року

Свидѣтельство.

22

Предъявитель сего, Осницкий
Захарія на основаніи правилъ для произ-
водства испытаній на званіе учителя церковно-приходской школы
наданныхъ по ВЫСОЧАЙШЕ утвержденному 26 ноября 1888 года
опредѣленію Святѣйшаго Синода, подвергшись сокращенному
испытанію въ Правленіи Мѣлецкаго въ м. Маціовѣ духовнаго учи-
лища и выдержавъ оное удовлетворительно, удостоенъ званія учи-
теля церковно-приходской школы безъ права обу-
чать церковному пѣнію.

Въ удостовѣреніе чего и дано ему Осницкому З. сие
свидѣтельство за надлежащимъ подписаніемъ и приложеніемъ пе-
чати Правленія Мѣлецкаго въ м. Маціовѣ духовнаго училища.

1914 г., м. декабря 17 дня м. Маціовѣ, Волынской губерніи.

Секретарь правленія П. Шумковичъ
Членъ правленія Статсъ-рассетъ А. Сенинъ

Учитель Борисъ Тюринъ

Учитель Александръ Ожардацій.

Учитель Александръ Масискій.

Учитель Леонидъ Кельковскій

Учитель, священникъ Климентъ Ожардацій.

Свидѣтство Захарія Осницкаго про званія учителя церковно-
парафіальной школы, 17 грудня 1914 року. Друкується вперше

Вересня 14 дня 1937 року

№ 474

Вроньківська сільрада

СПРАВКА

На громадянина Осницького Захарія Васильовича в тім, що такий є бувший піп села Воронькова, в часи колективізації вів велику агітацію проти міроприємств радянської влади і колективізації. Систематично займався хрестинням дітей до сьогоднішнього часу. Жив у селі Воронькові бродячим життям, не займався відповідною корисною працею.

Занимався після колективізації і далі агітацією проти міроприємств радянської влади.

Голова /підпис/

Секретар /підпис/

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Город Борисполь, 14 ноября 1937 года. Я, начальник Бориспольского РО НКВД УССР Лапин рассмотрел материалы по обвинению гражданина Осницкого Захария Васильевича, 1896 года рождения, уроженца Польши, жителя села Воронькова, служителя культа, в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 54-10 УК УССР, выразившихся в том, что он Осницкий враждебно настроен к существующему строю, агитировал колхозников за открытие церкви, сожалел о расстреле контрреволюционеров, троцкистов.

Нашел, что нахождение на свободе Осницкого Захария Васильевича может отразиться на ходе следствия.

На основании изложенного и руководствуясь ст. ст. 143, 145 и 156 УКП УССР,

ПОСТАНОВИЛ:

Избрать мерой пресечения способов уклонения от суда и следствия по отношению к обвиняемому Осницкому нахождение под стражей в Киевской тюрьме.

Настоящее постановление представит Бориспольскому райпрокурору.

Начальник Бориспольского РО

НКВД лейтенант безопасности /подпись/ *Лапин*

С С С Р

Н К В Д

У К Р А И Н С К О Й С С Р

1940 г.
Киевская область

Лит. № 2

ДЕЛО № 6269

по и.в. Осницкого Захария

Васильевича с. Воронцовых

Бориспольского района

по ст. 54-10 УК УССР

АРХИВ

Учетно-архивного отдела

КГБ при Сов. Министров УССР

СЛЕД. ФОНД

ТОМ №

НАЧАТО 12-го сентября 1937 г.

ОКОНЧЕНО 14-го сентября 1937 г.

Количество томов

Обкладинка кримінальної справи Захарія
Осницького, 1937 рік

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

1937 года сентября 14 дня. Прокурор Бориспольского района Островский сего числа рассмотрел следдело № 6269 по обвинению гражданина села Воронькова Осницкого Захария Васильевича 1896 года рождения, поляка, служитель культа, без определенных занятий, враждебно настроен, каковой обвиняется в антисоветской агитации среди колхозников религиозного направления, а также – высказывал сожаления о расстреле контрреволюционеров, троцкистов, т.е. в преступлениях, предусмотренных ст. 54-10 УК УССР.

Имея ввиду, что нахождение на свободе обвиняемого Осницкого Захария Васильевича может отразиться на ходе следствия, а посему и руководствуясь 156 ст. УПК:

ПОСТАНОВИЛ:

Мерой пресечения против обвиняемого Осницкого Захария Васильевича избрать содержание под стражей в Киевской тюрьме с зачислением за Бориспольским райотделом НКВД.

Рай.прокурор /подпись/ *Островский*

ПРОТОКОЛ ОБЫСКА

1937 года сентября 13 дня. Я, милиционер РОМа Бориспольского РО НКВД УССР Коваленко на основании ордера Бориспольского РО НКВД УССР за №38 произвел обыск у гражданина Осницкого Захария Васильевича, проживающего в селе Вороньков Бориспольского района.

При производстве обыска присутствовали Кальной

Согласно полученным указаниям задержано гражданина Осницкого Захария Васильевича.

Изъято для представления в Бориспольское РО НКВД УССР следующее:

Фотокарточка – 4 (общая и три личных)

Переписка разная – письма

Иностранный словарь

Свидетельство на звание учителя и другие документы.

АНКЕТА АРЕСТОВАННОГО

1. **Фамилия:** Осницкий
2. **Имя и отчество:** Захарий Васильевич
3. **Дата рождения:** 1896 год
4. **Место рождения:** Польша
5. **Место жительства (адрес):** временно село Вороньков
6. **Профессия и специальность:** учитель и служитель культа
7. **Место службы и должность или род занятий:** без определенных занятий и кустарь-фотограф
8. **Паспорт:** выдан 1934 года городом Киевом
9. **Социальное происхождение:** из семьи духовника-дядька
10. **Социальное положение:** фотограф
 - а) до революции – учитель
 - б) после революции – учитель-священник
11. **Образование:** три класса духовного образования
12. **Партийность:** беспартийный
13. **Национальность и гражданство (подданство):** украинец
14. **Категория воинского учета и где состоит на учете:** состоит
15. **Служба в белых и др. к.р. армиях, участие в бандах и восстаниях против Соввласти (когда и в качестве кого):** не служил
16. **Каким репрессиям подвергался при Соввласти: судимость, арест и др. (когда, каким органом и за что):** 1929 года за контрреволюционную деятельность по суду был арестован, документов о криминальной справе не имеет
17. **Состав семьи:** жена Палагея, 28 лет, дочь Нина, 8 лет, дочь Людмила, 4 года и сын 8 месяцев.

Подпись арестованного /подпись/

1. **Особые внешние приметы:** нет
2. **Кем и когда арестован:** Бориспольским РО НКВД 14 сентября 1937 года
3. **Где содержится под стражей:** при милиции
4. **Особые замечания:**

Подпись сотрудника, заполнившего анкету: /подпись/
14 сентября 1937 года.

У С С Р

НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

УПРАВЛЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

К ДЕЛУ № _____

1937 г. 4 сентября 1937 г. Месяц 14 дни Я. Наг. Борисовича допросил в качестве Обвинителя

1. Фамилия Осницкий

2. Имя и отчество Захарий Всеволод

3. Дата рождения 1896г.

4. Место рождения с. Липки - Польши

5. Местожительство с. Кривое в Варшавской

6. Нац. и гражд. (подданство) Укр -

7. Паспорт выдан в 1942 в с. Киев (когда и каким органом и вдан, номер, катег. и место приписки)

8. Род занятий Служащий (место службы и должности)

9. Социальное происхождение Крестьяне Новополища (род занятий родителей и их имущественное положение)

10. Социальное положение: (род занятий и имущественное положение)

а) до революции Учитель.

б) после революции Служащий

11. Состав семьи состоит из пяти душ сам (близкие родственники, их имена, фамилии, адреса и род занятий)

Протокол допиту Захарія Осницького, 14 вересня, 1937 рік, стор. 1

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1937 года сентября месяца 14 дня.

Я, начальник Бориспольского РО НКВД Лапин допросил в качестве обвиняемого

1. **Фамилия:** Осницкий
2. **Имя и отчество:** Захарий Васильевич
3. **Дата рождения:** 1896 год
4. **Место рождения:** Польша
5. **Место жительства (адрес):** временно в селе Воронькове
6. **Национальность и гражданство (подданство):** украинец
7. **Род занятий:** священник
8. **Паспорт:** получен в 1934 году в Киеве
9. **Социальное происхождение:** с крестьян.
10. **Социальное положение:**
 - а) до революции – учитель
 - б) после революции – священник
11. **Образование:** три класса духовной семинарии
12. **Партийность:** беспартийный
13. **Категория воинского учета и где состоит на учете:** состоит на учете
14. **Служба в белых и др. к.р. армиях, участие в бандах и восстаниях против Соввласти (когда и в качестве кого):** не служил
16. **Каким репрессиям подвергался: ссдимось, арест и др. (когда, каким органом и за что):**
 - А) до революции: не подвергался
 - Б) после революции: не подвергался
17. **Состав семьи:** состоит из пяти душ
18. **Участие в бандах, контрреволюционных организациях и восстаниях:** не участвовал

Показания обвиняемого Осницкого Захария Васильевича.

Вопрос: Когда и при каких обстоятельствах Вы приехали из Польши в СССР?

Ответ: В СССР я приехал в 1915 году как беженец.

Вопрос: Что Вы делали и где работали с 1917 по 1920 года?

Ответ: Учительствовал по 1920 год по разным районам.

Вопрос: Что делали в 1920 году?

Ответ: С 1920 года устроился дьячком в городе Житомире, на этой службе был до 12 ноября 1922 года. С 1922 года ноября месяца был священником в городе Житомире до 1936 года, а после занимался фотографией по сей день.

Вопрос: Кто у Вас проживает за границей в Польше?

Ответ: За границей проживают мои родные: мать Анна Ивановна, сестра Зиновия Васильевна, сестра Надежда, сестра Варвара, брат Александр.

Вопрос: Какие Вы связи поддерживаете со своими сестрами и братом Александром.

Ответ: Никаких связей не имею, за исключением письменной связи.

Вопрос: Когда Вы были в польского консула города Киева?

Ответ: Польского консула города Киева я посетил в 1934 году по вопросу моего въезда за границу в Польшу.

Вопрос: Скажите, когда Вас вторично вызвал польский консул?

Ответ: Польский консул вторично меня не вызывал, а прислал мне извещение на право выезда на три месяца в Польшу. Не выехал в Польшу по причине отказа Киевского посольства.

Вопрос: За что Вы были осуждены и когда?

Ответ: Был под следствием и судим в 1929 году по делу епископа Орлика, но был оправдан по суду. Нас в то время судили 20 человек, за контрреволюционную деятельность.

Вопрос: Следствию известно, что Вы занимались антисоветской деятельностью среди населения села Воронькова. Объясните конкретно следствие.

Ответ: Антисоветской деятельностью не занимался, за исключение открытия церкви в селе Воронькове.

Вопрос: Что Вы можете добавить по сути дела?

Ответ: По существу дела добавить ничего не могу, антисоветской деятельностью я не занимался.

Протокол мне прочитан, со слов моих записан верно в чем и подписываюсь /подпись/

Допросил /подпись/

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1937 года сентября месяца 14 дня.

Я, начальник Бориспольского РО НКВД Лапин допросил в качестве свидетеля

1. **Фамилия:** Дорошек
2. **Имя и отчество:** Игнатий Петрович
3. **Дата рождения:** 1901 год
4. **Место рождения:** село Вороньков
5. **Место жительства (адрес):** село Вороньков
6. **Национальность и гражданство (подданство):** украинец, гражданин СССР
7. **Род занятий:** рядовой колхозник
8. **Паспорт:** выдан в 1924 году Бориспольской милицией
9. **Социальное происхождение:** крестьяни-батраки.
10. **Социальное положение:**
 - а) до революции – батрак
 - б) после революции – колхозник
11. **Образование:** малограмотный
12. **Партийность:** беспартийный
13. **Категория воинского учета и где состоит на учете:** состоит на учете
14. **Служба в белых и др. к.р. армиях, участие в бандах и восстаниях против Соввласти (когда и в качестве кого):** в Красной армии с 1922 по 1924 года
16. **Каким репрессиям подвергался: судимость, арест и др. (когда, каким органом и за что):**
 - А) до революции: не подвергался
 - Б) после революции: не подвергался
17. **Состав семьи:** состоит из четверых человек
18. **Участие в бандах, контрреволюционных организациях и восстаниях:** не участвовал.

Показания свидетеля Дорошек Игнатия Петровича.

Будучи предупрежденным о содержании статьи 89 УК УССР по существу дела показал следующее:

Вопрос: Что Вам известно о антисоветской деятельности священника Осницкого?

Ответ: Священника Осницкого знаю как бродячего священника, который всё время ходит по селам разным, в селе Вороньков появился месяца два-три назад с призывами для крещения детей.

Вопрос: Что Вам конкретно известно о его антисоветской деятельности?

Ответ: Мне неоднократно приходилось слышать от него лично, как он антисоветски высказывался против советской власти, заявляя: «Вы, активисты, позакрывали церкви, но помните, что сами и откроете церкви, за закрытие церкви Вам придется отвечать своей шкурой, не думайте, что Вы укрепились при советской власти, еще настанет праздник и на нашей стороне, всё равно советская власть погибнет, а духовенство восстановится на Украине при других порядках».

Вопрос: Что Вы можете добавить по сути дела?

Ответ: По существу дела добавить ничего не могу.

Протокол мне прочитан, со слов моих записан верно, в чем и расписываюсь /подпись/

Допросил /подпись/

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1937 года сентября месяца 14 дня.

Я, начальник Бориспольского РО НКВД Лапин допросил в качестве свидетеля

1. **Фамилия:** Сущенко
2. **Имя и отчество:** Петр Григорьевич
3. **Дата рождения:** 1914 год
4. **Место рождения:** село Вороньков
5. **Местожителства (адрес):** село Вороньков
6. **Национальность и гражданство (подданство):** украинец, гражданин СССР
7. **Род занятий:** колхозник
8. **Паспорт:** выдан в 1924 году Бориспольской милицией
9. **Социальное происхождение:** крестьяни-бедняки.
10. **Социальное положение:**
 - а) до революции – батрак
 - б) после революции – колхозник
11. **Образование:** низшее

12. **Партийность:** комсомолец
13. **Категория воинского учета и где состоит на учете:** состоит на учете
14. **Служба в белых и др. к.р. армиях, участие в бандах и восстаниях против Соввласти (когда и в качестве кого):** не служил.
16. **Каким репрессиям подвергался: судимость, арест и др. (когда, каким органом и за что):**
- А) **до революции:** не подвергался
- Б) **после революции:** не подвергался
17. **Состав семьи:** холост.
18. **Участие в бандах, контрреволюционных организациях и восстаниях:** не участвовал.

Показания свидетеля Сущенко Петр Григорьевич.

Будучи предупрежденным о содержании статьи 89 УК УССР по существу дела показал следующее:

Вопрос: Что Вам известно о гражданине Осницком Захарии Васильевиче?

Ответ: Осницкого я знаю как священника, который на протяжении трех лет занимается группировкой верующих, с которыми совместно ведет антисовестскую деятельность, направленную на открытие церкви, кроме того занимается крещением детей, за что получает по пять рублей.

Среди нас, колхозников, всегда высказывает недовольство против советской власти, заявляя: «Требуется открытие церкви в селе, ведь скоро власть переменится, будет на Украине другая власть, меньше верьте коммунистам, не работайте на них, подумайте о себе, война неизбежна, вас это уничтожит, нужно думать о другой власти и о других порядках».

На этом кутке, где появляется Осницкий, вся колхозная масса это-го кутка высказывается за открытие церкви.

Протокол мне прочитан, з моих слов записан верно.

/подпись/

Допросил /подпись/

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1937 года сентября месяца 14 дня.

Я, начальник Бориспольского РО НКВД Лапин допросил в качестве свидетеля

1. **Фамилия:** Якимовский
2. **Имя и отчество:** Иван Евсеевич
3. **Дата рождения:** 1896 год
4. **Место рождения:** село Вороньков
5. **Местожителства (адрес):** село Вороньков
6. **Национальность и гражданство (подданство):** украинец
7. **Род занятий:** колхозник
8. **Паспорт:** выдан в 1924 году Бориспольской милицией
9. **Социальное происхождение:** крестьяни-бедняки.
10. **Социальное положение:**
 - а) до революции – бедняк
 - б) после революции – колхозник
11. **Состав семьи:** состоит из 4-х душ.

Показания свидетеля Якимовского И. Е.

Будучи предупрежденным о содержании статьи 89 УК УССР по существу дела показал следующее:

Вопрос: Что Вам известно о антисоветской деятельности Осницкого?

Ответ: Гражданина Осницкого знаю как священника, который лично мне заявлял свое недовольствие по отношению к советской власти. Как, например, 11 сентября 1934 года, он, Осницкий, сказал: «Этих людей, которых расстреляли как троцкистов, это являлись нашими людьми, которые боролись за наши интересы, их нужно жалеть и споминать».

На вопрос закрытия церквей, он, Осницкий, заявил так: «Старые церкви разрушили, но зато на место старых построят новые, это время настанет скоро».

Протокол мне прочитан, з моих слов записан верно.

/подпись/

Допросил /подпись/

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1937 года сентября месяца 14 дня.

Я, начальник Бориспольского РО НКВД Лапин допросил в качестве свидетеля

1. **Фамилия:** Слис
2. **Имя и отчество:** Михаил Павлович
3. **Дата рождения:** 1909 год
4. **Место рождения:** село Вороньков
5. **Место жительства (адрес):** село Вороньков
6. **Национальность и гражданство (подданство):** украинец
7. **Род занятий:** начальник пожарной команды колхоза
8. **Паспорт:** выдан в 1924 году Бориспольской милицией
9. **Социальное происхождение:** крестьяни-бедняки.
10. **Социальное положение:**
 - а) до революции – бедняк
 - б) после революции – колхозник
11. **Состав семьи:** состоит из 3-х душ.

Показания свидетеля Слис М. П.

Будучи предупрежденным о содержании статьи 89 УК УССР по существу дела показал следующее:

Вопрос: Что Вам известно о гражданине Осницком Захарии Васильевиче?

Ответ: Гражданина Осницкого я знаю как бродячего священника, который шляется по селах района, среди нас, колхозников, проводил антисоветскую агитацию, направленную против мероприятий советской власти. Неоднократно мне заявлял: «Ещё настанет время, когда духовенство заставит не верующих быть верующими, и вместо разорванных церковью поставят новые».

Были случаи, когда Осницкий группировал вокруг себя верующих граждан, среди которых проводил антисоветскую агитацию, направленную на развал колхоза, при этом заявлял: «Агитировали за колхозы, теперь голодайте, работайте для большевиков-щкуродеров».

Протокол мне прочитан, з моих слов записан верно.

/подпись/

Допросил /подпись/»

ПОСВІДКА

Пред'явник цього, священник Захарій Осницький є Велико Димерський БЛАГОВІСНИК Української Православної Церкви, який з доручення Київської Єпархіальної Церковної Ради має право догляду за життям Українських парафій, діяльністю членів причету і Парафіяльних Церковних Рад на терені Велико Димерського району.

Голова Київської Єпархіальної
Церковної Ради: Архієпископ /підпис/
Секретар: Протоієрей /підпис/

До священника Захарія Осницького

Київська Єпархіальна Рада повідомляє Вас, почесний отче Захарію, що Всеукраїнська Церковна Рада на засіданні свому від 13 травня 1931 року ухвалила відзначити Вас за добру побожну працю на користь Української Православної Церкви Наперсним Хрестом. Повідомляючи Вас про це, Київська Єпархіальна Церковна Рада вітає Вас з цєю ознакою пошани до Вас церкви і бажає Вам сили на продовження Вашого корисного служіння їй.

Голова Є.Ц.Р.
Архієпископ /підпис/
Секретар: протоієрей /підпис/

УДОСТОВЕРЕНИЕ

Дано на Захария Васильевича Осницкого в том, что он до поступления его на воинскую службу состоял учителем.

Звание учителя церковно-приходской школы имеет.
И.д. Председателя отделения /подпись/

ОБВИНТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

По обвинению

Осницкого Захария Васильевича,

1896 года рождения,

По ст. 54-10 УК УСРР.

В Бориспольское районное отделение НКВД поступили данные о том, что Осницкий Захарий Васильевич, служитель культа, прибыл в

село Вороньков, стал проводить антисоветскую агитацию против мероприятий Советской власти.

На основании этих данных Осницкий был подвергнут аресту.

Проведенным по делу следствием установлено, что Осницкий Захарий Васильевич, священник, явился в село Вороньков, начал проводить антисоветскую агитацию за открытие церкви в селе Воронькове. /л.д. 9/

В присутствии свидетеля Дорошека Игнатия Петровича, по вопросу закрытия церкви Осницкий сказал: «Вы, активисты, позакрывали церкви, но помните, что сами и откроете церкви, за закрытие церкви Вам придется отвечать своей шкурой, не думайте, что Вы укрепились при советской власти, еще настанет праздники на нашей стороне», всё равно советская власть погибнет, а духовенство восстановится на Украине при других порядках». /л.д. 12/

Осницкий в беседе со свидетелем Сущенко Петр Григорьевич, заявил: «Требуется открытие церкви в селе, ведь скоро власть переменится, будет на Украине другая власть, меньше верьте коммунистам, не работайте на них, подумайте о себе» /л.д. 14/

Осницкий в присутствии свидетеля Якимовского по вопросу троцкистско-зиновьевской банды сказал: «Этих людей, которых расстреляли как троцкистов, это являлись нашими людьми, которые боролись за наши интересы, их нужно жалеть и вспоминать». /л.д. 16/

Обвиняемый Осницкий в предъявленном ему обвинении признал себя виновным в агитации за открытие церкви /л.д. 10/

На основании выше изложенного ПОЛАГАЛ БЫ:

Следственное дело № 6269 по обвинению Осницкого Захария Павловича 1896 года рождения, без определенного места жительства, служителя культа, украинца, женатого, грамотного, уроженца Польши направить на рассмотрение Тройки Киевского Областного Управления НКВД УССР.

СПРАВКА: арестованный **Осницкий Захарий Васильевич** содержится под стражей в Киевской тюрьме, из сего числа перечисляется за Тройкой КОУ НКВД.

Вещественных доказательств по делу нет.

Составлено 14 сентября 1937 года.

М. Борисполь

Начальник Бориспольского РО
НКВД, старший лейтенант /подпись/
госбезопасности /подпись/ *Лапин»*

ВЫПИСКА ИЗ ПРОТОКОЛА № 49

Заседания Тройки при Киевском Облуправлении НКВД УССР
От 15 сентября 1937 года

СЛУШАЛИ	ПОСТАНОВИЛИ
<p>22. Дело №6269 Бориспольского РО НКВД по обвинению Осницкого Захария Васильевича, 1896 года рождения, уроженца Польши, жителя села Вороникова, Бориспольского района, украинца, бывшего священника.</p> <p>Обвиняется в том, что среди населения проводил контрреволюционную деятельность, направленную против мероприятий Советской власти. Распространял провокационные слухи о приближающей войне, гибели Советской Власти и установлении на Украине другого государственного строя. Проводил контрреволюционную агитацию для подготовки населения к требованию за открытие церквей. Угрожал активистам, что за закрытие церквей им придется отвечать. Выразил сожаление по поводу расстрела врагов народа.</p>	<p>ОСНИЦКОГО Захария Васильевича – РАССТРЕЛЯТЬ.</p>

Верно: Секретарь /подпись/ *Альтцицер»*

ВЫПИСКА ИЗ АКТА

Постановление Тройки УНКВД Киевской области от 15 сентября 1937 года о расстреле Осницкого Захария Васильевича приведено в исполнение 20 сентября 1937 года в 24 часов.

Комендант НКВД УССР
Капитан госбезопасности /подпись/ *Шашков*

ВЫПСКА ИЗ ПРОТОКОЛА № 49

заседания Тройки при Киевском Облуправлении НКВД УССР
от 15. Сентября 1937 г.

СЛУШАЛИ:	ПОСТАНОВИЛИ:
----------	--------------

22. Дело № 6269 Вори спольского РО НКВД по обвинению- ОСНИЦКОГО Захария Васильевича, 1896 г.р., урож. Польши, жит. с. Вороньков, Вори спольского р-на, украинца, б. священника.

ОСНИЦКОГО
Захария Васильевича-

РАСТРЕЛЯТЬ.-

Обвиняется в том, что среди населения проводил к/р деятельность, направленную против мероприятий Соввласти. Распространял провокационные слухи о приближающейся войне, гибели Советской. Власти и установления на Украине другого государственного строя. Проводил к/р агитацию для подготовки населения к требованию открытия церквей. Угрожал активистам, что за открытие церквей им придется отвечать. Выражал сожаление по поводу расстрела врагов народа.

Верно: Секретарь Тройки

/ АЛЬЗИЦЕР /

Выписка з Протоколу засідання Тройки при Київському Облуправлінні НКВД УРСР про розстріл Захарія Осницького, 15 вересня 1937 року

Постановление Тройки НКВД по Киевской Области от " *15* ~~Сентября~~ *сентября* . . . м-ца 1937 г. о расстреле . . . *До*
: *Осницкого* *Захарий Васильевич* . . .
приведено в исполнение " *15* ~~Сентября~~ *сентября* 1937 г. *с* . . .

час . . .
Командант НКВД УССР *Машнов*
Лейтенант Госбезопасности *Машнов*

Выписка з акту про розстріл Захарія Осницького 20 вересня 1937 року

ДОВІДКА ПРО РЕАБІЛІТАЦІЮ

Киевская область, Бориспольский район,
село Вороньков,
гражданке Осницкой Палагеи Никифоровне

СПРАВКА

10.04.1989 года

Осницкий Захарий Васильевич, 1896 года рождения, уроженец села Лишняя, ПНР, проживавший в селе Воронькове Бориспольского района Киевской области, работавший кустарем-фотографом, по постановлению Тройки при КОУ НКВД УССР от 15 сентября 1937 года репрессирован.

В соответствии с Указом Президиума Верховного Совета СССР от 16 января 1989 года «О дополнительных мерах по восстановлению справедливости в отношении жертв репрессий, имевших место в период 30-40-х и начала 50-х годов», Осницкий Захарий Васильевич реабилитирован.

Первый заместитель прокурора
Киевской области
старший советник юстиции

/подпись/

Ю. П. Полтавец

10.04.89

СПРАВКА

Киевская область, Бориспольский район, с. Вороньков
гр. Осницкой Палагеи Никифоровне

Осницкий Захарий Васильевич, 1896 года рождения, уроженец с. Лишняя, ПНР, проживавший в с. Вороньков Бориспольского района Киевской области, работавший кустарем-фотографом, по постановлению тройки при КОУ НКВД УССР от 15 сентября 1937 года репрессирован.

В соответствии с Указом Президиума Верховного Совета СССР от 16 января 1989 года "О дополнительных мерах по восстановлению справедливости в отношении жертв репрессий, имевших место в 30-40-х и начала 50-х годов", Осницкий Захарий Васильевич реабилитирован.

Первый заместитель прокурора
Киевской области
старший советник юстиции

Ю.П. Полтавец

Довідка, видана Осницькій Пелагеї, дружині Захарія
Осницького про реабілітацію її чоловіка, 10.04.1984 р.

СПРАВКА

Осницкий Захарий Васильевич, 1896 года рождения (Польша), арестован 13 сентября 1937 года Бориспольским РО НКВД. Судебное дело №6269, обвинялся по статье 54-10 УК УССР. Осужден Тройкой КОУ НКВД 15 сентября 1937 года по 1-ой категории. Протокол № 49, п. 22.

Отбывая наказание в местах заключения умер 11 декабря 1941 года от желудочно-кишечного заболевания. О смерти объявлено 27 сентября 1956 года.

Других сведений нет, где дело – не известно.

Зам. Начальника 1 с/отд,

Капитан

/подпись/

Победин

[ЦДАГО України, Фонд 263, Оп. 1., Справа 6269]

Рукотворне диво отця Романа Кожодуба

Отець Роман Кожодуб так прагнув внести свій вклад в становлення Української Автокефальної Православної Церкви, що в ім'я цієї великої української справи вирішив врятувати давній козацький храм в селі Княжичі (Броварського району), розібрати його і перенести в сусіднє село Мала Олександрівка.

Він турбувався про нього як про любиму новонароджену дитину, якою була для нього відроджена з попелу незалежна від Москви Українська церква. Це сталося в 1921 році, коли в Україні була створена і на державному рівні зареєстрована УАПЦ. Можливо, саме відкриття церкви відбулось наступного 1922 року на свято Трійці, тому й храм назвали Свято-Троїцьким.

Церква Покрови Святої Богородиці у селі Мала Олександрівка, яку будував священник Роман Кожодуб на початку XX століття. Світлина Тяпко Єлизавети Іванівни, 2020 рік. Друкується вперше

Іконостас церкви Покрови Святої Богородиці у селі Мала Олександрівка, який розписував місцевий священник Роман Кожодуб на початку XX століття. Світлина Тяпко Єлизавети Іванівни, 2020 рік. Друкується вперше

Від першого до останнього дня отець Роман був на будівництві серед робітників: кожна дощечка храму дбайливо кріпилась під його керівництвом. Всі розписи стін і куполу церкви молодий священник робив сам з таким натхненням, радістю і любов'ю, що ця Божественна краса дійшла до наших днів як своєрідне послання українцям: творіть Українську Церкву, бережіть її і любіть Україну, як люблю її я!

Козацька Ікона Христа Спасителя XVIII ст. із зруйнованої Бориспільської церкви, що парафіяни передали до церкви Малої Олександрівки. Світлина Тяпко Єлизавети Іванівни, 2020 рік. Друкується вперше

Внутрішній купол церкви села Мала Олександрівка, який розписував місцевий священник Роман Михайлович Кожодуб, початок XX століття. Світлина Тяпко Єлизавети Іванівни, 2020 рік. Друкується вперше

Розпис 1 на кутах купола в церкві села Мала Олександрівка, який виконав місцевий священник Роман Кожодуб. Світлина Тяпко Єлизавети Іванівни, 2020 рік. Друкується вперше

Пройшло 100 років, а храм і розписи отця Романа живі, як Неопалима купина, як символ невмирущості українського духу.

Розпис 2 на кутах купола в церкві села Мала Олександрівка, який виконав місцевий священник Роман Кожодуб. Світлина Тяко Єлизавети Іванівни, 2020 рік. Друкується вперше

Розпис 3 на кутах купола в церкві села Мала Олександрівка, який виконав місцевий священник Роман Кожодуб. Світлина Тяко Єлизавети Іванівни, 2020 рік. Друкується вперше

Сам він став Великомучеником, якою була й Українська Автокефальна Православна Церква. Отець Роман до останніх своїх днів добре пам'ятав слова митрополита УАПЦ Василя Липківського: «Коли наша справа правдива й угодна Богові, ніхто нас не переможе!»

Розпис 4 на кутах купола в церкві села Мала Олександрівка, який виконав місцевий священник Роман Кожодуб. Світлина Тялко Єлизавети Іванівни, 2020 рік. Друкується вперше

З кримінальної справи Кожодуба Романа Михайловича, 1891 року народження, стає відомо, що він був білорусом за походженням, не мав ані дружини, ані дітей. Походив з релігійної родини, а, перебуваючи на військовій службі в царській армії в якості офіцера, вирішив піти в священнослужителі. Особливо це бажання проявилось після закінчення Першої світової війни, коли він побачив, що молодь приходить додому і поринає в світ розбрату, злоби та лайок. Він хотів на прикладі свого життя показати, що його можна прожити чесно, в служінні Богу й Україні.

В 1923 році Роман Кожодуб закінчив пасторські курси УАПЦ у Києві. Деякий час працював у селі Лебедині (Бориспільський район) на будівництві церкви. Згодом, прийнявши сан священ-

Ікона Святого Павла на іконостасі церкви в с. Мала Олександрівка, яку написав місцевий священник Роман Кожодуб, початок XX ст. Світлина Тяпко Єлизавети Іванівни, 2020 рік. Друкується вперше

Ікона Святого Петра на іконостасі церкви в с. Мала Олександрівка, яку написав місцевий священник Роман Кожодуб, початок ХХ ст. Світлина Тяпко Єлизавети Іванівни, 2020 рік. Друкується вперше

Ікона Господа Вседержителя на іконостасі церкви в с. Мала Олександрівка, яку написав місцевий священник Роман Кожодуб, початок ХХ ст. Світлина Тяпко Єлизавети Іванівни, 2020 рік. Друкується вперше

Ікона Христа Спасителя в церкві села Мала Олександрівка, яку написав місцевий священник Роман Кожодуб, початок ХХ ст. Світлина Тяпко Єлизавети Іванівни, 2020 рік. Друкується вперше

ника, пішов працювати в село Мала Олександрівка, де відбудував храм і завжди, з глибокою вірою молився за своїх духовних дітей, за Україну. Ризикуючи власною свободою, намагався рятувати релігійні книги, надавав допомогу прихожанам, які зазнали розкуркулення, проводив служби за здоров'я арештованих радянською владою українських патріотів, що згодом стало причиною доносів на нього та його арешту.

Також тогочасну владу не влаштовувала діяльність отця Романа, оскільки селяни не хотіли записуватись в СОЗ, бо за словами українського проповідника, запис в СОЗ є Антихристовою печаткою. Це, безперечно, підірвало плани колективізації в селі. Слідчими були дуже швидко знайдені свідки – односельчани, які вказували, що отець Роман здійснював контрреволюційну роботу.

Зокрема, проти нього свідчили: Кислий І.М., Булавко Н.Д., Шило Ф.І., Хонта Ф.С., Кислий А.Г., Бошко Я.Л., Луцько С.А.

За дуже короткий час, всього 11 днів, доля отця Романа була вирішена. Провівши лише один допит, слідство скінчилось, і Кожодубу Романа Михайловича відправили у концтабір терміном на три роки. Він відбув вислання, знесилений і хворий повернувся до села Мала Олександрівка, де в нього не було ні хати, ні родини, а лише своє, рідне, рукотворне диво – Свято-Троїцька церква. Отець Роман ходив навкруг неї, милувався своїми розписами у храмі, що служив складом для колгоспу. Колишні його прихожани годували його, чим могли. Але були і сексти, що донесли у відповідні органи про його перебування в селі. Отця Івана згодом арештували і знову вислали до Сибіру в концтабір. Там, через деякий час, його разом з багатьма іншими арештантами посадили на баржу, розстріляли, а тіла затопили в Білому морі.

«Неопалима купина» кажуть про того, кого не можна знищити й побороти. Так, фізично знищили отця Романа, проте його духовне діяння залишилося до сьогодні. До наших днів збереглися розписи на вівтарі та іконостасі, виконані першим священником церкви села Мала Олександрівка Романом Кожодубом. Він же розписав купол Свято-Троїцької церкви. Купольний розпис – це надскладна робота, тому не кожен храм може похвалитися таким надбанням. Бажання отця Романа рятувати духовні скарби

Ікона Божої Матері в церкві села Мала Олександрівка, яку написав місцевий священник Роман Кожодуб, початок ХХ ст. Світлина Тяпко Єлизавети Іванівни, 2020 рік. Друкується вперше

були не марні, оскільки Свято-Троїцький храм став прихистком для багатьох святинь Бориспільщини. Зокрема, однією з найцінніших є ікона Божої Матері «Усіх скорботних радостей».

Також у храмі знаходяться ще дві унікальні старовинні ікони Козацької доби, написані в стилі козацького бароко, розмірами майже в людський зріст. Ці ікони врятували прихожани УАПЦ, оскільки один із Бориспільських храмів (достеменно не відомо, який саме), де вони знаходились раніше, було зруйновано.

Свято-Троїцька церква села Мала Олександрівка становить велику архітектурно-мистецьку та історико-культурну цінність, вона є перлиною зодчества Лівобережної України і відіграє важливу роль у становленні української національної культури.

Невмирущою пам'яттю отця Романа Кожодуба є те, що з першого дня свого існування Свято-Троїцький храм належав до Української Автокефальної Православної Церкви. І сьогодні він у складі відродженої Православної Церкви України.

Історія знищення Іванківської Онуфріївської церкви

Онуфріївську церкву в селі Іванків дбайливо спорудили із дерева в 1857 році. Дерев'яною була і дзвіниця. При церкві діяла бібліотека, церковно-парафіяльна школа приймала дітей з двох приходів, бо в Іванківській Преображенській церкві такого навчального закладу не було. На території церкви спорудили будинок для псаломщика. Церкві належало 3 десятини землі, ружної землі — 45 десятин (1 десятина — 1,09 гектару, авт.).

В часи Української революції 1917-1921 років церковна громада Онуфріївської церкви ввійшла до складу Української Автокефальної Православної Церкви. Після тотального розгрому цієї церкви радянською владою Онуфріївську церкву закрили. Але її приміщення збереглося, хоч використовувалась колгоспом як склад.

В 1941 році жителям Іванкова вдалось відновити роботу Онуфріївської церкви як Української Автокефальної Православної Церкви. Але діяльність цієї парафії весь час дратувала радянських чиновників, можливо, через те, що в минулому Онуфріївська церква відносилась до УАПЦ, а Преображенська церква була підпорядкована Російській Православній Церкві.

В 1944 році Онуфріївська церква знову запрацювала. А в 1962 році парафія Онуфріївської церкви була закрита і саме сторічне приміщення, що було в добротному стані, розібрали за розпорядженням місцевої влади.

Коротка історія відкриття і закриття Іванківської Онуфріївської церкви в радянську добу подається мовою документів в перекладі з російської на українську мову.

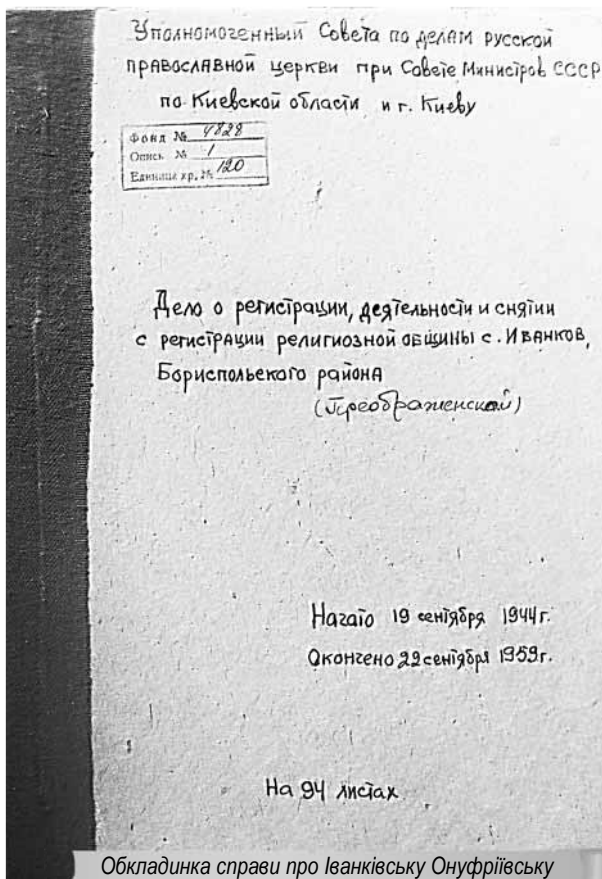
«Уповноважений Ради по справам російської православної церкви
при Раді міністрів СРСР по Київській області і місту Києву

Справа про реєстрацію, діяльності і зняття з реєстрації
релігійної общини в селі Іванків Бориспільського району
(Онуфріївська церква)

Почато: 11 листопада 1944 року.

Закінчено: 13 лютого 1962 року.

На 94 аркушах

с. Іванків. Онуфріївська об-ща Бориспільський р-н
З/ч. 0, 28 га

Іванківська Онуфріївська церква, знищена радянською владою в 1959 році. Світлина друкується вперше

с. Іванків Бориспільський р-н З/ч. 0, 28 га

«Договір

Ми, що нижче підписалися, громадяни села Іванкова Бориспільського району Київської області, уклали даний договір з Виконавчим комітетом Бориспільської районної ради депутатів трудящих в особі уповноваженого представника т. Копана Г. С. в тому, що цього числа 5 жовтня 1944 року, прийняли від виконавчого комітету Бориспільської Райради депутатів трудящих в строкове безоплатне користування, що знаходиться в селі Іванків, церкву в ім'я Онуфрія Великого, із сторожою і Богослужбовими предметами на основі особливого, нами підписаного опису, на перелічених нижче умовах:

1. Ми, що нижче підписалися громадяни, зобов'язуємося берегти передані нам церковний будинок та інше майно і користуватися ним виключно відповідно його призначення, приймаючи на себе всю відповідальність за цілісність і збереженість отриманого нами майна, а також дотримуватись покладених на нас згідно цього договору інших зобов'язань.

2. Храм і богослужбові предмети, ми зобов'язуємося використовувати і надавати їх у використання всім нашим парафіянам виключно для задоволення релігійних потреб.

3. Ми зобов'язуємося вжити всіх заходів для того, щоб отримане нами майно не було використано для цілей, що не відповідає статті 2 цього договору.

4. Ми зобов'язуємося на свої кошти проводити оплату всіх поточних витрат з утримання церковної будівлі і сторожки при ньому, а також предметів, які знаходяться при ньому, а також: по ремонту опалення, страхуванні, охороні та оплаті боргів, податку місцевого значення і так далі.

5. Ми зобов'язуємося мати у себе інвентарний опис всього церковного майна, яке повинні ми описати, а також всі поставлені пожертвування, а також передані з інших храмів та інші релігійні предмети, які не представляють приватної власності окремих громадян.

6. За пропажу або псування переданих нам предметів ми несемо матеріальну відповідальність в межах збитку, нанесеного майну.

7. На прийняття всіх залежних від нас до виконання обов'язків, що випливають з усього договору, або ж за пряме його порушення, піддаємося кримінальній відповідальності. При цьому цей договір ні в яко-

му разі не може бути виконкомом Бориспільського райради трудящих розірвано.

8. В разі бажання нашого припинити обов'язки, необхідно подати письмову заяву Бориспільській райраді депутатів трудящих, при цьому протягом тижня подана заява залишається не дійсною, допоки не буде проведено передачу прийнятого нами майна.

9. Кожний з нас може бути вибути з числа учасників договору, подавши письмову заяву виконкому Бориспільської райради депутатів трудящих. Тоді вибула особа звільняється від відповідальності за весь збиток, нанесений церковній будівлі.

10. Ніхто з нас, і ми всі разом, не маємо права надавати кому б то не було з громадян інвентар, що належать до нашого закладу.

11. Договір, складений у двох примірниках, перший договір зберігається в реєстраційній справі уповноваженого ради у справах Російської православної церкви при Бориспільському виконкомі, а другий примірник договору передається віруючим, які підписали договір і отримали за описом в користування церкви будівлі і культурного майна.

- 1) Тишко Захарій Миколайович,
- 2) Нешунко Андрій Матвійович,
- 3) Крамаревська Параска Михайлівна,
- 4) Крамаревська Наталія Михайлівна,
- 5) Угро Мотрона Миколаївна,
- 6) Нестеренко Карпо,
- 7) Дзюба Сафроній,
- 8) Ламаш Пелагея Данилівна,
- 9) Онишко Марія Софронівна,
- 10) Угро Мотря,
- 11) Угро Софія,
- 12) Угро Андрій Степанович,
- 13) Тур Петро Степанович,
- 14) Урда Степан Філатович,
- 15) Миколаєнко Федір Андрійович,
- 16) Бутенко Меланія Кузьмівна,
- 17) Ламаш Павло Климович,
- 18) Ламашевський П.Л.

**Опис церковного майна при Онуфрїївській церкві
села Іванків Бориспільського району Київської області
станом на 1 вересня 1944 року.**

№ п/п	Найменування предметів	Кількість	Ціна	% Годність	Із якого матеріалу
1.	Престол	1		100	дерево
2.	Жертовник	1		100	дерево
3.	Одягання на престол	1	200	100	біле полотно
4.	Посудини євхаристичні	1 компл.	3500	100	білий метал
5.	Посудини євхаристичні	1 компл.	1000	100	Кольоровий метал
6.	Одягання священника повне	1 компл.	5000	100	парча золочена
7.	Одягання священника повне	1 компл.	1000	50	парча зелена
8.	Підрясників	2	3500	100	Полотно сатин
9.	Евангеліє велике	2	2000	50	Метал, бархат
10.	Евангеліє мале	1	200	25	окантоване металом
11.	Хрест ручний наперстний	2	1000	75	метал
12.	Хрест ручний наперстний	1	200	50	дерево
13.	Хрест наперстний з підставкою	1	1500	75	метал
14.	Кадило	1	300	75	метал
15.	Кропило з металевою ручкою	1	150	75	трава морська
16.	Кропильня	1	500	100	метал, куб
17.	Казанок для води	1	300	75	метал
18.	Казанок для вугілля	1	300	50	чугун

19.	Лампадок	9	1000	50	метал, скло
20.	Столів різних	2	500	50	дерево
21.	Шафа дерев'яна	1	500	50	дерево
22.	Стільців	2	300	50	дерево
23.	Табуретка	1	100	50	дерево
24.	Підсвічників	2	300	75	метал
25.	Підсвічник	1	100	100	скляний
26.	Аналойчики для ікон	4	200	50	дерево
27.	Трьохсвічник пасхальний		1	200	50
28.	Дароносиця з набор.	1	150	50	метал
29.	Дарохранительниця	2	100	100	скло
30.	Ківшики	2	100	75	метал
31.	Блюдо	1	100	100	скло
32.	Хрест виносний	2	1000	100	дерево
33.	Хрест виносний металевий	1	500	50	Дерево, метал
34.	Хоругви	2	3000	75	матерчаті
35.	Підставок для свічок	6	600	50	дерево
36.	Клирас для хору	1	1000	50	дерево
37.	Мари покійницькі	1	1000	100	дерево
38.	Ікони різні	50	5000	100	дерево полот
39.	Покриття на престол	2	100	25	тюльне
40.	Рушників червоних	29	2000	50	Фабричне виготовлення.
41.	Рушники вишиті гладдю	23	2000	50	Домоткане виготовлення
42.	Скатерті настільні	5	750	50	Селянське виготовлення
43.	Скатерті різні	2	1000	75	фабричні

44.	Хусток різних	12	1000	75	фабричні
45.	Плащаниця	1	1000	25	фабрична
46.	Повітряників	2	200	50	матерчаті
47.	Покрівців		2	200	50
48.	Занавісок до ікон	4	300	50	матерія
49.	Килимів(куски)	2	1000	50	фабричні
50.	Килимів (тканих)	6	1000	50	Домашнє виготовлення.
51.	Вінці для вінчання	2	200	50	Метал фарбований
52.	Книг богослужбних	21	2000	25	бумага

Підписи:

1. Тишко Захарій Миколайович.
2. Нестеренко Онуфрій Матвійович,
3. Крамаревська Параска Михеївна,
4. Онишко Наталія,
5. Угро Матвій Миколайович,
6. Нестеренко Карпо Васильович,
7. Дзюба Софроній В.,
8. Ламаш Палагея Данилівна,
9. Онишко Марія Сидорівна,
10. Угро Мотря Панфілівна,
11. Угро Софія Григорівна,
12. Тур Петро Степанович,
13. Урда Степан Федотович,
14. Миколаснко Федір Андрійович,
15. Бутенко Мелашка Кузьмівна,
16. Верна Мусій Михеїович,
17. Архіпенко Афанасій Григорович,
18. Ламаш Павло Климович,
19. Охріменко Надія Сергіївна,
20. Ламашевський П. Л.,
21. Угро Афанасій Остапович,
22. Онишко Сергій Іванович.

10.05.1948 р.
м. Бориспіль
Голові Київської облради
депутатів трудящих
тов. Олійнику З. Ф.

Повідомляємо, що служителі релігійних культів Бориспільського району свідомо порушують «Положення про управління Російської Православної Церкви» і особливо главу 36, де сказано, що в сільських місцевостях в період польових робіт богослужіння повинно відбуватися тільки у години, вільні від сільськогосподарських робіт, і т. і. Незважаючи на наші попередження про те, що в даний час польові роботи незакінчені і тривають, настоятелі храмів починають богослужіння з ранкової години і закінчуючи приблизно в 12-14 годин дня.

Причому ці богослужіння відбуваються в не святкові релігійні дні, а в дні якихось святих Онуфрія, Бориса і Гліба і т.п. І як результат в дні таких богослужінь в селі, де відбуваються дані богослужіння, сільськогосподарські роботи не проводяться, тому що деяка частина колгоспників присутня на богослужінні, і цим самим зривається злагоджена, залежна один від одного робота колгоспників в колгоспах. Та не тільки зриваються польові сільськогосподарські роботи в колгоспах, розташованих в селах, де відбуваються такі богослужіння, бо на ці богослужіння збираються по 15-17 настоятелів храмів інших сіл, а разом з ними і віруючі інших парафіяльних спільнот. Ось факти: 25 червня в селі Іванкові, де є три колгоспи, сам благочинний здійснював тризну з приводу якогось «Онуфрія», де були присутні 17 священників і протягом двох днів в колгоспах села Іванкова сільгоспроботи не проводилися, відбувалися богослужіння і гулянка. Для того, щоб не бути голослівним, сам благочинний в своєму листі на моє ім'я з приводу цієї тризни пише «і для мене це стало обтяжливо і морально, наука надалі». Але ця наука триває. Такі ж тризни відбулися: 6 серпня в Борисполі, 9 серпня в селі Глибокому, де присутні були 15—17 священників.

У ці торжества п'янки принесли великі збитки державі, так як робота колгоспів розташованих в селах, де все це відбувалося, не проводилася.

Благочинний Бобров на моє запрошення з'явитися до райвиконкому до цих пір не з'явився, віддав письмове пояснення, яке при цьому додається, а настоятель Храму Борисполя Подорванов дійшов до нахабства в поясненні пише: «...що служіння відбувалося в такий час, коли всі важливі сільськогосподарські роботи (посіви, збирання) закінчені. Це було 6 серпня, також прикладаю пояснення. Прошу вас позбавте наш район від такого благочинного священника як Бобров, а також такого настоятеля храму міста Бориспіль, як священник Подорванов. Лишивши їх права бути служителами культу, виславши за межі нашого району.»

Голова виконкому Бориспільського
райради депутатів трудящих

Онищенко»

ВЫПИСКА 51

из протокола № 6 заседания Совета по делам русской православной церкви при Совете Министров СССР

10-го апреля 1959г. г. Москва

СЛУШАЛИ: ПОСТАНОВИЛИ:

XVI. Заключение Уполномоченного Совета при Киевском облисполкоме т. Бирик М.Ф. № 86 от 4/III 1959 г. о снятии с регистрации Онуфриевской религиозной общины в с. Иванково, Бориспольского района.

XVI. Разрешить Уполномоченному Совету по Киевской области т. Бирик М.Ф. снять с регистрации Онуфриевскую религиозную общину в с. Иванково, Бориспольского района, Киевской области.

Докладывает инспектор Совета т. Исаев А.П.

Справка.

В с. Иванково имеются две церкви — Онуфриевская и Преображенская на расстоянии одна от другой в 1 км. Преображенская церковь действует и в настоящее время, а Онуфриевская церковь с 1956 г. не имеет священника, числится малоодоходной, и религиозная община деятельность свою прекратила. Верующие с. Иванково религиозные потребности удовлетворяют в Преображенской церкви этого села.

/сн. н/о/

Служба регистрации Советского Союза

Выписка верна:

Ответственный Секретарь Совета по делам русской православной церкви при Совете Министров СССР

(И. РЕВИН)
БАРХИМОВ

Голові Ради Міністрів УРСР

Велике прохання.

Громада і всі мешканці села Іванків Бориспільського району Київської області просимо вас і вашої особистості не відмовити нашому прохання.

У нас у селі Іванків стоїть дві церкви, престол Онуфрія і Преображення. Рік по тому, як виїжджала комісія і оглядала дві церкви, з

15

Акт

1946 года Марта 1 дня Мы ниже подпавшие настоятель храма с. Иванкова Орестовского р-на священник Григорий Яврил Смельянов члены приходского совета церковной староста Роза Федя Федорович емоуник Свирид Макарий Мойсеевич, председатель сельсовета Косарин Иван Франасевича и пожарник Тшишко Иван Андреевич оставили настоящий акт в том, что село и храм осмотрен храм села Иванкова в санитарно-техническом и пожарном состоянии нашим следующим: Храм построен в 184 году деревянкой длиной 21 метр шириной 9 метр исторической и архитектурной ценности не имеет. В техническом отношении храм или обвалом или разрушением не полагает. В санитарном отношении

Документи зі справи Іванківської Онуфріївської церкви.
Акт про стан церкви, стор.1. Друкується вперше

яких одну визнали непридатною, була вона стара, мала, стояла на краю села, і до того ще заборгована залишилась. У селищі парафії Преображення числиться 300 дворів. Священника на даний час в церкві не було і зараз немає в ній богослужінь. Ну і визначили її зовсім ліквідувати.

Тому щось виходить в нас не так. Наша Онуфріївська церква стоїть посеред села, нова, велика, не заборгована і в ній порядок, і в ній відбувається богослужіння, священник у нас хороший, люди дружні,

Храм далеко от жилья страшный он
жек на пологие место в пологие находить
старонка церковная деревянная покрыта
железом. в пожарном состоянии храм
имет 2 дверей выходных отопляющу
печей нет в маламарке обити стены
пол железом

Огонь и расписуется

Священник Григорий
церковный староста ср. Роман
помощник старости Свирид м.
председатель сельсовета
пожарник [подпись]

Документи зі справи Іванківської Онуфріївської церкви.
Акт про стан церкви, стор.2. Друкується вперше

правда храм Божий відвідують люди похилого віку, а молоді погано, кому є вільний час. В нашій парафії числиться 700 дворів.

Раптом 31 травня священник нам повідомив після служіння (неділя), що наш храм Онуфріївський закривають з Москви і не знаємо в чому справа. Тому наші прихожани поїхали до Києва і заїхали до уповноваженого православної церкви, який сказав, що ваша церква закрита і священника переводимо у Преображенську церкву, потім ми почали просити, щоб залишити нашу церкву на служіння, тому що наша більша, новіша, приход більший і нікому вона не заважає.

Але уповноважений сказав точно, що ваша більша, і стали наші люди просити, щоб залишили нашу церкву на все село, де 1000 дворів рахується, негоже більшої кількості приєднуватися до меншої.

Бо вийде так, що коли свою залишимо, приведе до того, що залишимося без нічого. А надалі як буде, на сьогоднішній день просимо вас і вашої милості залишити наш Онуфріївський храм на місто служіння цього села і просимо не відмовити нашого прохання.

Всього 296 підписів жителів с. Іванків

УРСР
виконавчий комітет
Київської обласної ради
депутатів трудящих
м. Київ, вул. Героїв революції, № 6/10

Уповноваженому у справах православної
церкви по Київській області
тов. Бібіку М. Ф.
11.VII. 1959 р.

Прийомна по скаргах голови виконкому обласної ради депутатів трудящих надсилає заяву гр. Угро Матвія Миколайовича про відкриття церкви в селі Іванків Бориспільського району Київської області.

Додаток: заява на двох аркушах.

Завідуюча прийомною по скаргах
голови виконкому обласної ради депутатів
трудящих /підпис/

М. Рюма

До Уполномоченного по делам Православной
Патриаршей Монаршей Церкви при Киев-
ской Области полкаше т. Федотову =

У Онуфриев

от двадцати С. Шванкови
Спасо-Преображенской Цер-
кви Бориспольского р-ну Киев-
ской области.

Заявление

Ввиду того, что наш церковный Староста
Роман Фрилон Федорович по своей старости
и немощи подал заявление об увольнении
от службы, мы покорнейше просим Вас
т. Федотов зарегистрировать наш Цер-
ковный Старостой нашего прихода
Ура Луку Степановича, якого ми избрали
15 лютого сего года. Дитя церкви. Староста
в наших краях, —

1946 года лютого 16-го дня, что и подписали:

голова А. Онуфриев

члены { Андрей Онуфриев

{ Кулим Медвед и другие

священник Т. Григорьев Возв-

ражений не имеем прозвизу
Луку Степановича.

благоденствие

22/III-1946.

С. Онуфриев

Документи зі справи Іванківської Онуфриївської
церкви. Друкується вперше

Москва, Кремль
Микиті Сергійовичу Хрущову.
села Іванків Бориспільського району
Київської області від громади
і всіх парафіян Онуфріївської церкви,
яка нараховує 700 дворів.

Жалоба

До вас з великим проханням із нашим сумним станом, про закриття нашої церкви.

І просимо вас і вашої милості розібрати нашу справу, і встановити нашу церкву на місто богослужіння, щоб ми похилого віку люди дожили свого віку по християнськи.

Пояснення наступне:

У нас у селі Іванків дві церкви, Онуфріївська і Преображенська. Виїжджала комісія оглядати обидві церкви, і визначили із цих двох цер-

Москва Кремль уполномочи
лено поехать в Русской
православной церкви 24.12.53
Карпов
Вид громадян села Іванків
св. Онуфріївської
церкви від обшчини і
боргатиб і усього прихода
просити вашої допомоги
забирають нашу церкву
без якихось причин.
Священник ~~вот~~ задержовано-
си німа, штрафова
зімлена рента і подорож-
ний налог ісплачено
і зору завбільк нам свя-
щенік нашу церкву
закривають ~~весь народ~~
заслужили ~~можже там~~
що там ~~закривають~~
я німа ~~св. Іоанні~~

авнас в батюшка і неза
гована нашу закривають
тому просимо вашої
милості і допомоги на ви
жит. нашої прозби і
будь ваша ласка поскор
тому що ~~мало~~ остали
тремні церквей служит.
до 1 год ~~во буд~~ ваш
молодотворий просит
одшину хорости і злел
приход
Адреса
Тверь обл. Барнепольск
Район ответ на церков
го старосту Угро мост
Миколайчик

Документи зі справи Іванківської Онуфріївської церкви.
Скарга до Кремля, стор. 1, 2. Друкується вперше

ков визначили Преображенську непридатною, в якій уже не правиться служіння рік, і на сьогоднішній день вона закрита.

Ця церква була така:

- 1) стара
- 2) мала
- 3) не стоїть у плані служіння
- 4) стоїть вона на краю села
- 5) заборговання раніше (не сплачено дворів числиться в парафії Преображенська).

Далі по відношенню до Онуфріївської церкви. Наша церква приведена до повного порядку:

- 1) перебуває у плані богослужіння
- 2) сплачено в точності все
- 3) велика, міцна
- 4) священник є і правиться богослужіння і на сьогоднішній день люди дружні і налічується в парафії 700 дворів.

Далі що ж маємо.

Нашу церкву закривають невідомо хто, бо нам священник оголосив 31 травня, неділя, що наш Онуфріївський храм закривають на словах і без ніяких документів, тільки дозволили служити до 1 липня.

І просимо Вас і Вашої милості не відмовити і встановити нам нашу церкву на місто богослужіння.

І просимо Вас старанно дати відповідь по швидше на слідуючу адресу.

Київська область, Бориспіль, село Іванків

Матвію Миколайовичу Угру, церковному старості

21.6.1959 р.

Підписали:

1. Угро Михайло Миколайович,
2. Урда Павло Олексійович,
3. Тишко Захар Миколайович,
4. Рожа Максим Андрійович,
5. Огняник Іван Євстахійович,
6. Галян Афанасій Петрович,
7. Ликов Іван Федорович,
8. Величко Давид Григорович,

9. Галушка Євген Лук'янович,
10. Протас Микола Петрович,
11. Ляш Григорій Дмитрович,
12. Мізін Іван Антонович,
13. Онишко Наталя Амвросіївна,
14. Дубій Катерина Дмитрівна,
15. Бутенко Варвара Опанасівна,
16. Нестеренко Євдокія Степанівна,
17. Скрипка Марія Степанівна,
18. Симоненко Федора Андріївна,
19. Кондакова Ольга Олександрівна,
20. Нестеренко Катерина Саватьєвна,
21. Урда Степан Федотович,
22. Крамаревська Параска.

«Одержано 11.IX.1961 р.
№ 5265/1023

ВИСНОВОК

Релігійна православна Миколаївська громада в Борисполі в 1945 році отримала в безкоштовне користування типову дерев'яну молитовну будівлю. В результаті порушення елементарних протипожежних правил молитовна будівлю в 1959 році згоріла повністю. Священник зазначеної громади Володій, проживає в Комунальній квартирі /в особняку/ виїхав з міста Бориспіль, а другий священник Кравчук має в місті Борисполі власний будинок.

Користуючись виїздом Володіна з міста Бориспіль, церковна рада самовільно захопила особняк, де проживав священник і нібито з усного дозволу колишнього уповноваженого у справах Російської православної церкви при Раді Міністрів СРСР по Київській області т. Бібіка, переобладнали цей особняк в молитовний будинок, прилаштували до нього додаткові приміщення (віттар і паперть) і експлуатують його незаконно протягом 2 років.

Згідно з планом реконструкції Борисполя, територія, де знаходиться

ся молитовна будівля Миколаївської громади, забудовується багатопверховими будинками, у зв'язку з чим підлягають знесенню ряд приватних будинків, у тому числі і будинок займаний під молитовний будинок.

Враховуючи, що Миколаївська православна громада в Борисполі об'єднує велику групу віруючого населення, слід передати повідомлення для молитовних цілей типову церковну дерев'яну будівлю в селі Іванків площею 129 квадратних метрів, збудовану в 1874 році і яка використовується в даний час як складське приміщення. Вказана будівля знаходиться на околиці села на відстані 6 кілометр від Борисполя. Між м. Борисполем і селом Іванків є постійне автобусне сполучення. У зазначеному селі до 1961 року існувала т.н. Преображенська православна громада, але церковної ради та ревізійної комісії не було. Все керівництво у спілкуванні здійснювали священник і староста, які використовували церкву для особистої наживи. У 1961 році священник пішов і громада фактично розпалася.

У зв'язку з переходом православної громади м. Борисполя в село Іванків, віруюче населення даного села матиме можливість задовольнити свої релігійні потреби.

Преображенську православну громаду, як таку що розпалася, слід з реєстрації зняти.

Молитовний будинок зазначеної громади типовий, дерев'яний, загальною площею 189 квадратних метрів, побудований в 1853 році, розташований поруч з середньою школою і сільським клубом. Цю будівлю варто було б передати середній школі для організації в ній майстерень виробничого навчання, в чому школа відчуває гостру потребу.

Єпархіальне управління підтримує рішення про переведення православної громади м. Борисполя в село Іванків та зняття з реєстрації Преображенської громади в зазначеному вище селі.

Уповноважений ради у справах Російської
Православної Церкви при Раді Міністрів СРСР
по Київській області та м. Києву /підпис/ Сухонін
23 грудня 1961 р
м. Київ.»

**Раді у справах Російської
православній церкви
при Раді Міністрів СРСР
Виконавчий комітет
Київської обласної ради депутатів трудящих
Рішення № 1044
м Київ, 16 грудня 1961 року
Про релігійні православні громади в
місті Борисполі та в селі Іванків
Бориспільського району.**

Відповідно до плану реконструкції Борисполя, підлягає знесенню ряд приватновласницьких будинків, в т.ч. молитовний будинок православної громади.

З огляду на викладене, виконком обласної ради депутатів трудящих вирішує:

1. Вилучити у релігійної громади м. Борисполя молитовний будинок і знести його.

2. Для задоволення релігійних потреб віруючим м. Борисполя надати православної общині для молитовних цілей у відвідування в селі Іванків.

3. У зв'язку з тим, що існуюча в селі Іванків релігійна Преображенська громада розпалася, зняти її з реєстрації, а молитовний будинок громади вилучити і передати Іванівській сільській ради.

4. Запитати Ради у справах Російської православної церкви при Раді Міністрів СРСР погодитися з цим рішенням.

Голова виконкому обласної
ради депутатів трудящих
Секретар виконкому обласної
Ради депутатів трудящих

І. Стафійчук

Б. Грощенко

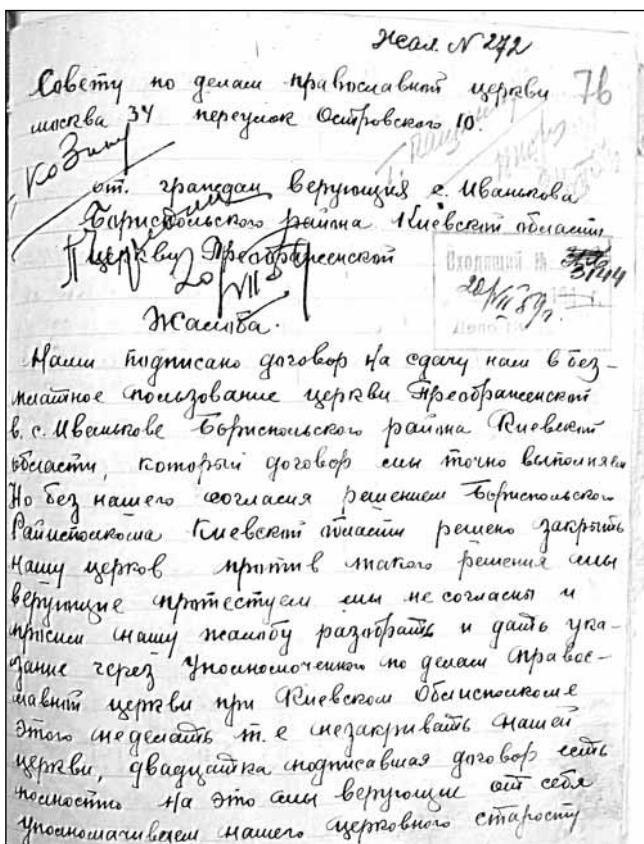
№ 199

«25» грудня 1961 р

Уповноваженому ради у справах
Російської Православної Церкви
при Раді Міністрів СРСР по Українській РСР
тов. Пінчуку Г.П.

Направляю вам рішення виконкому Київської обласної ради депутатів трудящих за № 1044 від 16 грудня ц/р і мій висновок про вилучення молитовного будинку в православній громаді в м. Борисполі і його знесення, в зв'язку з реконструкцією вулиці, і про зняття з реєстрації православної Преображенської громади в селі Іванково, через її розпад.

До відома повідомляю, що в селі Іванкові є дві типових церков-

Документи зі справи Іванківської Онуфріївської церкви. Скарга до
Ради у справах православної церкви, стор. 1. Друкується вперше

них будівель, одна з яких надається під молитовні цілі православної громаді м. Борисполя, а іншу просимо передати школі під виробничі майстерні.

Прошу Вашої згоди і клопотання перед Радою у справах Російської православної церкви при Раді Міністрів СРСР про затвердження рішення Київська облвиконкому за № 1044.

Додаток: згадана на «12» листах

Уповноважений ради

/Сухонін /

гр-на Угро Луку Степановича через котро
просиши дайтъ отвей на нашу псалобу
О чем ми собей веиморучно и подписи выш

1	Швецъ Николай Толкасов.
2	Швецъ Павелъ Степановичъ
3	Школяковъ Марья Консантиновичъ
4	Жоконецъ Григорей Яковл
5	Жоконецъ Яковъ Сидиановичъ
6	Жоконецъ Гораековъ Сидиановичъ
7	Лисаковъ Варга Семьевичъ
8	Лисаковъ Иванъ Ивановичъ
9	Тарасъ Тарноу Трохимовичъ
10	Лисаковъ Яковъ Яковл
11	Лисаковъ Яковъ Яковл
12	Лисаковъ Яковъ Яковл
13	Лисаковъ Яковъ Яковл
14	Лисаковъ Яковъ Яковл
15	Лисаковъ Яковъ Яковл
16	Лисаковъ Яковъ Яковл
17	Лисаковъ Яковъ Яковл
18	Лисаковъ Яковъ Яковл
19	Лисаковъ Яковъ Яковл
20	Лисаковъ Яковъ Яковл
21	Лисаковъ Яковъ Яковл

Документи зі справи Іванківської Онуфріївської церкви. Скарга до Ради у справах православної церкви, стор. 2. Друкується вперше

43	Петренко Марія Кирилівна	77
43	Петренко Тамара Максимівна	
44	Петренко Катерина Тригорівна	
45	Петренко Василь Максимівна	
46	Рудий Миколай Іванович	
47	Дика Катерина Федорівна	
48	Гуцул Михайла Максимівна	
49	Петренко Зоя Іванівна	
50	Боготаренко Тамара Іванівна	
51	Боготаренко Людмила Іванівна	
52	Кудий Миколай Іванович	
53	Кудий матрона Варфоломійівна	
54	Кудий Олена Миколаївна	
55	Величко Софія Федорівна	
56	Величко Родольфа Федорівна	
57	Діброва Олександрівна	
58	Діброва Галина Іванівна	
59	Діброва Марія Іванівна	
60	Калина Софія Вікторівна	
61	Калина Степан Іванович	
62	Калина Орина Іванівна	
63	Поліщук Катерина Степанівна	

46	Кудий Марія Максимівна
47	Діброва Галина Іванівна
48	Петренко Марія Федорівна
49	Петренко Михайла Антоновича
50	Боготаренко Ліда Семеновна
51	Боготаренко Марія Іванівна
52	Боготаренко Зоя Іванівна
53	Боготаренко Тамара Іванівна
54	Боготаренко Федор Іванович
55	Боготаренко Марія Іванівна
56	Боготаренко Галина Іванівна
57	Боготаренко Катерина Іванівна
58	Стоян Петро Степанович
59	Стоян Варка Миколаївна
60	Боготаренко Зоя Іванівна
61	Боготаренко Марія Іванівна
62	Боготаренко Лиса Іванівна
63	Боготаренко Лиса Іванівна
64	Боготаренко Катерина Іванівна
65	Боготаренко Катерина Іванівна
66	Боготаренко Катерина Іванівна
67	Боготаренко Катерина Іванівна
68	Боготаренко Катерина Іванівна

Документи зі справи Іванківської Онуфріївської церкви.
Скарга до Ради у справах православної церкви, стор. 3, 4

70	Боготаренко К.	78
71	Боготаренко К.	
72	Боготаренко К.	
73	Боготаренко К.	
74	Боготаренко К.	
75	Боготаренко К.	
76	Боготаренко К.	
77	Боготаренко К.	
78	Боготаренко К.	
79	Боготаренко К.	
80	Боготаренко К.	
81	Боготаренко К.	
82	Боготаренко К.	
83	Боготаренко К.	
84	Боготаренко К.	
85	Боготаренко К.	
86	Боготаренко К.	
87	Боготаренко К.	
88	Боготаренко К.	
89	Боготаренко К.	
90	Боготаренко К.	

72	Діброва Галина П.
73	Діброва Петро Я.
74	Боготаренко Галина Мат.
75	Боготаренко Микола Мат.
76	Боготаренко Катерина Мат.
77	Боготаренко Катерина Мат.
78	Боготаренко Катерина Мат.
79	Боготаренко Катерина Мат.
80	Боготаренко Катерина Мат.
81	Боготаренко Катерина Мат.
82	Боготаренко Катерина Мат.
83	Боготаренко Катерина Мат.
84	Боготаренко Катерина Мат.
85	Боготаренко Катерина Мат.
86	Боготаренко Катерина Мат.
87	Боготаренко Катерина Мат.
88	Боготаренко Катерина Мат.
89	Боготаренко Катерина Мат.
90	Боготаренко Катерина Мат.

Документи зі справи Іванківської Онуфріївської церкви.
Скарга до Ради у справах православної церкви, стор. 5, 6

**Російської православної церкви
при Раді Міністрів СРСР
По Київській області
тов. Сухоніну В.П.**

Представляю на розгляд ради рішення виконкому Київської обласної ради депутатів трудящих № 1044 від 16 грудня 1961 року та І висновок уповноваженого ради по Київській області тов. Сухоніна В. П. «Про зняття з реєстрації релігійної громади в с. Іванкові Бориспільського району», яка припинила свою діяльність з 1961 року, та а також про вилучення у релігійної громади м Борисполя молитовного будинку і розбирання останнього. Рішення виконкому Київської обласної ради депутатів трудящих знаходжу обґрунтованим і підтверджую.

Додаток: на 5 аркушах і 1 фотознімок тільки Раді.
Уповноважений Ради
по УРСР

Г. Пінчук

Виписка
з протоколу № 1 засідання Ради у справах
Російської православної церкви при Раді Міністрів СРСР
(переклад з російської – *авт.*)
«9» січня 1962 р.

м. Москва

СЛУХАЛИ	ПОСТАНОВИЛИ
2. Рішення виконкому Київської обласної ради депутатів трудящих від 16 грудня 1961 року №1044 про зняття з реєстрації релігійної громади в с.Іванкові Бориспільського району, яка припинила свою діяльність. Доповідає ст. інспектор Ради т. Пашкін А.М.	Погодитися з рішенням виконкому Київської обласної ради депутатів трудящих про зняття з реєстрації релігійної громади в селі Іванків Бориспільського району, що припинила свою діяльність.

Виписка вірна
Член Ради
№ 28

підпис (А. Шиков)»
«22» січня 1962 р

[Державний архів Київської області, Фонд 4828, оп. 1, од. зберіг. 120]

**Голові виконкому
Бориспільського району
Ради депутатів трудящих
тов. Григоренко І. М.**

На підставі рішення виконкому Київської обласної ради депутатів трудящих і згоди Ради у справах Російської православної церкви при Раді Міністрів СРСР, протокол № 1 від 9.1-1962 року, молитовний будинок православної громади в селі Мартусівка підлягає знесенню, а православна Преображенська громада в селі Іванкові знята з реєстрації.

Прошу, на підставі нашої домовленості, запропонувати Миколаївській православній громаді в Борисполі звільнити молитовний будинок і надати цій громаді молитовне приміщення Преображенської громади в селі Іванкові. У Онуфріївській православної громади в селі Іванкові молитовний будинок і культове майно забрати, тому що вона знята з реєстрації 24.04-1959 року.

Уповноважений ради
Вх. № 110
24.X-1961 р.

/Сухонін/

«20» жовтня 1961 рік

**Рада у справах
Російської православної церкви
при Раді Міністрів СРСР
№ 2591
Москва, 34, пров. Островського, 10
Тел. 6 02 82**

**Київський облвиконком
Уповноваженому Ради у справах
Російської православної церкви
при Раді Міністрів СРСР
тов. Сухоніну В. П.
м. Київ**

Направляємо вам заяву громадянина Нестеренка з додатком до нього підписів віруючих про відновлення церковної діяльності в селі Іванків Бориспільського району.

В заяві йдеться про Свято-Онуфріївську церкву, релігійна громада в якій знята з реєстрації ще в квітні 1959 року.

Заявник стверджує також, що служба в Преображенській церкві не проводиться ось уже 6 років, церковна будівля знаходиться в аварійному стані і загрожує обвалом, вона використовується під зернохосвище.

За обліками ж Ради Преображенська церква значиться діючою.

Просимо перевірити зазначені в заяві відомості та повідомити Раді. Про результати розгляду заяви повідомте його автора.

Додаток: за текстом на 4 аркушах (вх. № 5401)

Член ради

підпис (Казизаєв)

№ 44

«13 лютого 1962 р.

**Рада у справах Російської
православної церкви
при Раді Міністрів СРСР
тов. Казизаєву Г.С.
на № 2591 від 20 жовтня 1961 року**

У селі Іванків Бориспільського району були дві православні громади, але розпалися і були зняті з реєстрації – Онуфріївська в 1959 році, а Преображенська в 1962 році.

У місті Борисполі існує потужна Миколаївська громада, яка володіє молитовним будинком. За планом реконструкції міста Борисполя, вказаний молитовний будинок підлягає знесенню. Громада звернулася з клопотанням про надання нового молитовного будинку і зокрема просила дати їй типове приміщення в селі Іванкові, яке раніше належало Преображенській православній громаді.

Виходячи з інтересів розвалу Миколаївської громади та уникнення зайвих скарг церковників по їх утиску, прийнято рішення задовольнити прохання громади і перевести її з міста Борисполя в село Іванків.

Є підстави вважати, що значна частина віруючих міста Борисполя не зможе відвідувати моління в селі Іванкові і громада чисельно скоротиться.

Подана вам скарга від імені віруючих Онуфріївської громади написана колишнім старостою, який більшість підписів підробив сам. Він намагався встановити контакт з священником Кравченко і з його допомогою отримати місце старости Бориспільської громади, і отримавши відмову в цьому, почав писати необґрунтовані скарги.

Уповноважений ради

/Сухонін/

Отець Іван Дзюба – українець від Бога

Гнідинська Свято-Миколаївська церква була унікальною у ХХ столітті, бо на відміну від інших церков її робота майже ніколи не припинялася. В селі однією з перших у районі виникла Українська Автокефальна Православна Церква. Її очільниками у 20-х роках були Максим Желевський та Захар Осницький, що поплавилися своїм життям за проукраїнську позицію. Майже півстоліття настоятелем Гнідинської церкви був Дзюба Іван Андріанович. Він народився у 1888 році в селі Гнідин в сім'ї церковнослужителя,

Прихожани Гнідинської Свято-Миколаївської церкви та рідня священника Дзюби Івана Андріановича (стоїть праворуч четвертий). Ліворуч у третьому ряду (третья) стоїть Марта Некрашевич, невістка онука Івана Некрашевича, намісника Київського митрополита середини ХVІІІ століття. Світлина 1950 року, зроблена в дворі отця Дзюби І. А., с. Гнідин

*Родина священника Гнідинської Свято-Миколаївської церкви
Дзюби І. А. (в центрі за столом), 02.09.1951 року, с. Гнідин*

*Священник Гнідинської Свято-Миколаївської церкви Дзюба І.
А. з прихожанами, (сидить в центрі, ліворуч від нього — дяк
Гнідинської церкви Шевченко Петро), 1950 рік, с. Гнідин*

Родина священника Свято-Миколаївської церкви. Стоять син Микола з дружиною Наталією, сидять — Іван Дзюба з дружиною Катериною, 1953 рік, с. Гнідин

швидше всього дяка місцевої церкви Дзюби Андріяна. Освіту здобув у духовній семінарії Києво-Печерської Лаври. Після її закінчення одружився з Кльосовою Катериною Іванівною, яка була з багатой купецької родини, масток батьків якої знаходився поруч з Лаврою,

Дзюба І. А. зі своїми родичами, 1951 рік, с. Гнідин

*Священник Гнідинської Свято-Миколаївської церкви
Дзюба І. А. з прихожанами, 1950 рік, с. Гнідин*

з боку Дніпра. Її рід був польського походження, займався торгівлею і мав власні баржи для перевезення різноманітного товару по Дніпру. Спочатку отець Іван невідомо, де мав церковний прихід і служив аж до початку 30-х років. В 1930 році почалося масове розкуркулення і виселення українців до Сибіру та Казахстану. Рятуючи свою сім'ю, отець Іван перевіз родину до батьків у село Гнідин (Бориспільський район), де згодом став настоятелем Гнідинської Свято-Миколаївської церкви. Дивним чином у часи комуністичного червоного терору отець Іван вижив, а церква ніколи не закривала своїх дверей перед прихожанами. Можливо, зіграла свою роль його дружба зі своїм сусідом головою Гнідинської сільської ради Дзюбою Марком Семеновичем. І саме ця обставина, вирогідно, була причиною того, що в церкві не зробили зерносховище, як в інших селах, не розібрали приміщення, як це було у сусідньому селі Вишеньки, залишились збереженими давні ікони і розписи. Церква працювала і в часи німецької окупації,

про що свідчать історичні архівні документи (книга Валентини Стрілько-Тютюн «Янголи України»).

Під час наступу радянської армії в 1943 році Гнідинська церква згоріла. Хто спалив церкву, чи німці, чи радянський снаряд – невідомо. На долю отця Івана випала нелегка праця відновлювати місцевий храм. Він зумів зоорганізувати прихожан, і ті невтомно трудились, щоб постала нова дерев'яна церква. Отець Іван запалював односельців власним прикладом, бо був вправним будівничим, умів працювати із деревом, займався різьбою по дереву, і за короткий час церковні дзвони сповістили про відкриття церкви на грудневе свято Миколая. До останніх своїх днів отець Іван був настоятелем новозбудованої церкви. Помер він у 1961 році та похований на сільському цвинтарі.

Церковна служба похорону Туренко Надії. Другий праворуч – отець Дзюба І. А., 22.07.1958 рік, с. Гнідин

Ще й досьогодні старожили із теплою і любов'ю згадують отця Івана, наводять деякі цікаві приклади з його життя. У великі свята він не боявся працювати, говорив: «Працювати ніколи не гріх. Зранку провів службу, помолвився Богу, а після обіду стаю до роботи». Багато років зберігалися у сім'ї його прекрасні вироби з дерева: дзеркальне трюмо, дерев'яний диван з різьбою, дерев'яний комод з чудернацькими візерунками, стіл та стільці. Він також умів робити дерев'яні човни та вчив цьому ремеслу жителів села. Був у нього в хаті невеличкий кабінет, де він щовечора невтомно молився, читав різну духовну і художню літературу. Зберігалися там і давні стародруки.

Було в отця Івана четверо дітей: син Микола і три дочки: Галина, Антоніна та Марія. Син Микола закінчив Одеський технікум гідромеліорації та Київську духовну семінарію.

Все життя його син також був церковнослужителем, працював у Бориспільському районі та селах Чернігівської області,

Отже, отець Іван разом зі своїм сином Миколою вірою й правдою служили Богу, Україні й людям більше 70 років.

(Зі спогадів внучки Дзюби Івана Андріяновича Лазаренко Ольги Миколаївни, 15.08.1954 року, жительки села Гнідин)

Велика таємниця роду Михайловських (Епогад правнұка)

Яка доля мого діда Михайловського Федора Васильовича я дізнався лише в 1989 році, після його реабілітації. В 1929 році він був розкуркулений (мав 22 десятини землі), висланий на будівництво Беломор-каналу, електрик 5 розряду. Після відбуття вислання 9 серпня 1937 року, він був знову заарештований нібито за антирадянську агітацію і 15 серпня о 24 годині його розстріляли.

Рід Михайловських — це рід священників. З архівів Києво-Печерської Лаври відомо, що Михайловські були на церковній службі з 1780 року.

Трагічною була доля і мого прадіда, священника УАПЦ Михайловського Василя Петровича.

Батько мого діда Федора — Михайловський Василь Петрович, служив священником в селі Бортничі. Його діти: Федір, Галина, Ольга переїхали в село Гнідин після того, як сім'я купила сину Федору 22 десятини землі. Ольга Михайловська вийшла заміж і стала Залозною, а Галина — Кошарною. Син Ольги Залозної, Анатолій Залозний, мій троюрідний брат, бо моя мама — дочка Федора Михайловського. Одного разу Анатолій Залозний повів мене в темну комірчину і показав свого діда, а мого прадіда Михайловського Василя Петровича, який не вставав з ліжка. Це було в другій половині 50-х років, мені було тоді 10—11 років. Анатолій попередив, щоб я нікому про нього не говорив. Сусіди не знали, що мати Анатолія — Ольга переховує свого батька багато років.

Через деякий час Анатолій мені сказав, що дід в потаємній кімнаті помер і що його таємно, вночі поховали в садку, щоб ніхто не бачив.

Прочитавши книгу Валентини Стрілько-Тютюн про історію повстань на Бориспільщині «Грона українських повстань» та «Великомученики» про історію УАПЦ, я зрозумів, чому мого прадіда довго переховували, а після смерті поховали таємно вночі. Мій пращур був священником Української Автокефальної Православної Церкви, яких більшовики розстрілювали, а родичів репресували. Отака страшна історія мого українського роду.

(2 травня 2020 року Галатенко Анатолій Іванович, 1947 року народження, с. Гнідин Бориспільського району, правнук Михайловського Василя Петровича.)

розділ 3

ДОДАТКИ

**Привітання протоієрея
Василя Липківського
Українській Народній Директорії
від Української Православної Церкви,
українського духівництва
й Кирило-Мефодіївського Брацтва
на Софійському Майдані м. Києва**

21 грудня 1918 р.

Українська Православна Церква щиро вітає в особах Ваших, панове, відродження справжньої народної влади на Україні.

Ви, славні сини України, своїм власним подвигом, ціною життя свого, віримо, вже непорушно зміцнили підвалини волі і державності Українського народу, що хотіли знищити наші вороги. Спільно з цим ви заклали твердий камінь волі й незалежності Української Православної Церкви Народної.

Великі наші керманічі, наша гордість і надія. Ви перед усім світом виявили лице нашого народу, його здатність державну, його величність духовну. Ви показали, що народ наш уже сам собі може дати раду, що він уже досить виріс для самостійного духовного розвитку та державного життя.

Тяжким шляхом ішов наш народ до цього славного менту. На сторінках своєї історії він занотував багато славних своїх синів, — і все в вінцях тернових.

Дай же, Боже, щоб од Ваших імен, од Вашої праці пішла вже ясна і безхмарна доба вільного державного життя нашого народу, щоб на Ваші голови історія вже наклала вінці не тернові, а квіткові.

Славне військо Українське!

Ви є справжнім воїнством Божим, воїнством Христовим, бо ви за рідний нарід, понесли свої голови, як Христос за народ страждав. Будьте ж, дорогі, справжнім Христолюбивим воїнством, робіть святе діло визволення народу зі страхом Божим, яко вірні слуги його і з вами завше буде всемогутня сила Божа! Бог допоможе Вам дорешти визволити наш український нарід від вікових його гнобителів.

Під блакитним небом України, під золотим промінням її сонця, на безмежних тучних нивах її буде з цих часів працювати наш селянин уже не яко панський кріпак, а яко вільний громадянин у своєму власному добрі. За кого він повинен Богу молитися, за кого Богу дякувати?

За Вас, великі визвольники України, за тебе, могутнє військо народнє, за тебе, славний його Отамане!

Ви своїм життям, своїм подвигом добули народові землю й волю, а цим і Богові найбільше догодили, бо Христос сказав: «Що би зробили для того меншого брата, — для мене зробили».

З православних храмів України буде з цих часів линути до неба вільна безпосередня молитва про всіх християн, за весь нарід, і про кого насамперед? Про Вас, представники влади народної, за Вашими трудами і допомогою буде однині проводитися церковна праця на Україні не по чужим вказівкам, що завше такі ворожі були до нас, а тільки по волі Божій Боголюбивого українського народу.

Ой, прийми ж, Боже, в своє вічне царство душі наших славних вояків і незлічимих інших діячів, що життя своє положили за добробут та волю народну!

А Вам нехай, Господь посилає змогу та сили — непорушно закріпити та охоронити на вічні віки добуту вами землю й волю народню од живих її ворогів.

Ми ж, послухи Христові, і не тільки ми, а, — поки світа сонця на вільній Україні, — весь український нарід буде щиро бла-

гати Бога за Вас і ніколи не забуде, що ви відновили давню славу вільного козацтва і своїми славними подіями на весь світ показали «чия правда, чия кривда і чиї ми діти».

Хорони ж вас Господь і помагай вам!

Опубліковано:

Слово – 1918. – № 68 від 24 грудня. – С. 4;

І. М. Ільченко, Л. Б. Пилявець, І. М. Преловська. Три промови Василя Липківського //

Український археографічний щорічник. – К., 1999. – Вип. 3/4. – Том 6/7. (Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, Археографічна комісія) – 752 с. – С. 484-486;

І. М. Ільченко, Л. Б. Пилявець, І. М. Преловська. Три промови Василя Липківського // Дослідження // Український Археографічний Щорічник. Збірник наукових праць // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті – Випуск 3/4.

[//http://archeos.org.ua/7page_ich71](http://archeos.org.ua/7page_ich71)

[Митрополит УАПЦ Василь Липківський, 1864–1937 роки, Вибрані твори Том 3, с.75–76, Видавництво «Українські пропілеї», – Київ, 2018 р.]

**Список членів ВПЦР,
що з'явилися на великі
Микільські збори УАПЦ,
які відбуваються в м. Києві
у великому Софіївському Соборі
з 25 травня 1921 Божого року**

БОРИСПЛЬЩИНА

1. ГАПОН Єлісей Федорович.
2. Священник ПРОХОРЧУК Іван Прокопович.
3. Священник КИСЛІЦІН Іван Яковлевич.
4. ПЛОТНИК Максим Антонович.

[ЦДАВО України, Фонд 3984, Оп. 3, Справа 174]

Запитальна картка

для осіб, що бажають працювати
на священноцерковнослужительських посадах
в українських православних парахвіях

ЗАПИТАННЯ	ВІДПОВІДЬ
1. Імення	Петро
2. По батькові	Гордійович
3. Призвище	Вербецький
4. Віросповідання	Православний
5. Де живе тепер	Золотоніський повіт
6. Де народилися й коли	3 IX 1894 року на Таврії
7. Якої нації й стану Ви по походженню	Селянин українець
8. Де саме і коли вчилися, чи скінчили курс навчання і які маєте про те документи	Скінчив Бердянську гімназію і числюсь студентом Київського університету
9. Ваше родинне становище; неодружений, одружений, і яким шлюбом, вдовець, і які про це маєте документи.	Одружений, маю документи від Сергіївської церкви в Одесі
10. Ваша професія	
11. Якщо маєте вже священний сан, то який саме і коли вився-чувались	
12. Якщо маєте нині по обранню священноцерковнослужительську посаду на парахвії, то в якій парахвії і яку саме	
Якщо не маєте, то яка саме українська парахвія бажає обрати Вас і на яку посаду	
Що саме приваблює Вас до праці в українських парахвіях	

Чи не брали Ви участь в українських культурно-просвітніх організаціях. Якщо брали, то яку саме участь, де і коли.	
Чи не брали Ви яку небудь участь в українському церковно-визвольному русі	
Чи не належали Ви, або не належите тепер, до складу українських церковно-релігійних організацій (братств, парахвій)	
Чи не відбували Ви будь-яке покарання за протицерковні провини і чи не судились за злочинства уголовні і які про це маєте докази	
Чи відомий Вам статут українських православних парахвій, що ухвалила В. П. Ц. Р.	Визнаю
Чи визнаєте Ви автокефалію Української православної Церкви.	Визнаю
Чи визнаєте Ви, що устрій української православної Церкви мусить непохитно будуватись на підвалинах автокефальности, соборноправности і взагалі на живому народньому ґрунті, з вживанням при церковних відправах рідної мови, українських церковних співів, звичаїв і обрядів, а також відокремлення Церкви від держави.	Визнаю
Чи визнаєте Ви найвищим тимчасовим керовничим органом автокефальної Української православної Церкви Всеукраїнську Православну Церковну Ряду, і чи згодні Ви підлягати вимогам статуту українських православної парахвій і роз порядженням і наказом Всеукраїнської Православної Церковної Ради.	Визнаю
Чи обіцяєтесь Ви провадити на парахвії свою пастирську працю в погодженні з напрямом діяльності В. П. Ц. Р., і чи будете непохитно і невинно по всяк час і при всяких обставинах обстоювати і захищати всі права автокефальної Української православної Церкви і не звертати на інший шлях.	
Чи почуваєте в собі бажання високо тримати серед людности релігійно-моральний авторитет українського панотця.	

Підпис
[ЦДАВО України, Фонд 3984, Оп. 3, Справа 172]

8 числа вересня місяця 1921 року

Василь Липківський

Відношення народа до Української Церкви та нової Ієрархії

Коли члени Всеукраїнського Собора вирішали питання про Всесоборну висвяту митрополита, вони боялись лише одного: як то прийме цю висвяту народ? Чи не відкине її? Чи визнає її? Правда, бачивши те, як поставились до неї члени Собора селяни, можна було сподіватись на прихильне ставлення й народу. Але все ж... І от не встигли ще роз'їхатись члени Собора на місця, а вже встигла розійтись по всій Україні голосна чутка про ті події, що відбулись на Соборі, і утворила величезне піднесення в народі. Перш за все якось близько прийняла це до серця київська інтелігенція; люди, що вже давно відійшли від старої Церкви-домовини, якось зразу стали близькими до Української Церкви, що так сміливо порвала з старими мертвими традиціями; Св. Софія зразу привабила до себе українські інтелігентські кола. А по селах пішло величезне зворушення; до Києва рушили цілі проці почути українську відправу, побачити нову «свою, народну» ієрархію. А скільки раптом з'явилось ставлеників на священство! Учителство, правники, кооператори, люди високої освіти, що, як казали, ні за що не погодились би прийняти священства від старого єпископату, з великою побожністю приймали висвяту від «нової народної» благодаті. Через відсутність свого єпископа на селах давно вже відчувався великий брак священників. І от з усіх боків потекли до Києва кандидати на висвяту, прийняти священство «нової благодаті». І ця благодать линула повним джерелом, великою рікою. Упродовж двох місяців після Собору прийшлося висвятити тільки в Києві не менше, як 200 священників і стільки ж дияконів, приходилось

служити єпископам щодня і згадати старий український звичай ще за часів Лазаря Барановича, висвячувати за одною службою по кілька дияконів і священників, найбільше з осіб, що до цього мало мали зв'язків з Церквою, тут же їх і вчити, призвичаювати до відправи. А спинити цього напливу аж ніяк не можна було; це було щось стихійне, це було щось подібне до перших днів після зшестя Св. Духа на Церкву Христову, що про них Бог сказав: «Виллю Я Духа Мого на всяке тіло, і пророкуватимуть сини ваші».

Але скоро залунало з сіл, з усіх країв: «Ми хочемо бачити свого народного митрополита, хочемо чути його», «Ми хочемо бачити своїх єпископів». І от митрополитові УАПЦ уже через два тижні після Собору прийшлося почати свою подорож по селах і містах всієї України і вже не припиняти її, аж поки не припинила її зовнішня сила. Лише на короткий час вертався він до Києва, щоб зараз же знов їхати за вимогою людности. І скрізь зустрічав він велике релігійно-національне піднесення. Народ з процесією виходив за село назустріч, часто коло хатів скрізь по улиці стояли з хлібом, вщерть наповняв Церкву не дивлячись ні на яку неgodу, і з буднього дня робив велике свято; рідна мова з уст митрополита, посвята священників, єпископів на місцях робили величезне вражіння. Народ справляв великі обіди, на яких бувала майже вся парафія; і це скрізь — чи на Поділлі, чи Київщині, чи десь на Чернігівщині, Глухівщині, чи Слобожанщині. І це в той час, коли в більшості парафій були ще слов'янські священники, ворожі до Української Церкви, що не визнавали її ієрархії. Народ сам проти їх волі утворював урочисту зустріч, залишав буденну працю, часто тут же збирався на збори, робив приговор про утворення української парафії, про усунення «слов'янського» священника. Часом було звернеться митрополит з порадою: «Може б ви залишили старого священника, як він гарний чоловік. Може впросили б його, щоб погодився приєднатись до Української Церкви?». «Та він нічого чоловік, кажуть, може б, і погодився, але ж він проти вас... він старої благодаті, а ми хочемо нової благодаті»...

Але й в народі не було згоди, він теж поділився, і серед великого піднесення і радості одних помітно було ворожі погляди, а то й вигуки других. Але не «благодать» головним чином ділила на-

род, велика маса (крім свідоміших) мало в ній, мабуть, і розуміла. І народ ділила головним чином мова, якою мовою мусить провадитись служба Божя — українською чи слов'янською. Коли між духівництвом ішов поділ на «тихонівців» «каноничних» і «самосвятів», «безблагодатних», то народ поділився на «українців» і «слов'ян», «слов'янистів». Тому і єпископів, і священників народ називав або «українськими», або «слов'янськими». Народ український до того вже справді спустився, що сам свою мову вважав мужицькою, не гідною молитви, думав, що лише молитва слав'янською мовою приємна Богові. Особливо жіноцтво; бабка часто вже з української парафії на десяте село йде, щоб відправити панахиду по своєму небіжчикові або молебень слов'янською мовою; їй здається, що панахида або молебень українською мовою не так дійде до Бога. Цікаво, що таке ставлення зустрічається й між священниками. Священник м. Липівця Семен Осинський (дуже поважна й побожна людина) приєднався був до УАПЦ. Він цілком погодився з способом висвяти митрополита, але ніяк не визнавав української відправи; приїжджав навіть до ВПЦР з проханням дозволити йому правити по-слов'янському і коли ВПЦР не погодилась, він відійшов від УАПЦ. Отже, коли слов'янські священники після української відправи кроплять церкву св. водою, то жіноцтво певне, що це вони очищають церкву від української мови, що це українська мова опоганила церкву. Найбільше ця ріжниця в мові утворила те, що майже в кожному селі людність поділилась на дві ворожі парафії — слов'янську й українську, і ця ворожість ще збільшується від того, що часто обидві парафії користуються одною церквою. У всякім разі дуже помітно, що в захопленні народу Українською Церквою відзначається національна риса, народ полюбив свою рідну Церкву, як свою національну відміну. Це значить, що народ ще й досі дивиться на Церкву очима своїх прадідів 17 віку, що рідну Церкву вважали своєю головною національною прикметою. А коли додати, що до української парафії скрізь пристають в більшості молоді і бідніші, демократичніші селяне, а більш заможні (по сучасному куркулі, а по колишньому шляхта) залишаються «слов'янами», то порівняння між сучасною Українською Церквою і православною Церквою 17 віку — хлопською в

народнім уявленні, стає ще виразніше... Але без цього поділу в народі, без боротьби за визволення навіть церковне, як і національне, з самим собою, з своєю затурканістю, несвідомістю народ не може обійтись. Українська Автокефальна Церква в цій боротьбі народа навіть з самим собою стала могутньою визвольною силою, і навіть загальна історія мусить зазначити, що Українська Церква перша й найвиразніше вшанувала українську мову перед усім народом, зробивши її священною, церковною мовою. І в цій боротьбі в українському народі велика перевага, коли не в кількості, то в якості за «українцями», а не «слов'янами»; це вже ясно виявилось на перших роках життя Української Церкви. І вже ці перші роки показали, що народ український не тільки щиро прийняв утворену I-м Всеукраїнським Собором народну ієрархію, а надзвичайно її вшанував і нею дуже відживив і підніс своє церковне життя. І те, що митрополит і єпископи були одружені, не тільки не принижало їх в сумлінні народа, а навіть ще більше наближало їх до нього. Нова ієрархія дала нове життя Українській Церкві і без неї Церква не мала б життя. Отже, уже з цього погляду вона мусить бути визнана каноничною, бо, як кажуть вчені-каноністи, каноничне в Церкві це є все те, що відповідає її життю, й неканоничне все те, що її життю не сприяє... За свої недовгі часи можливості митрополит одвідав не менше як 500 парафій по всіх кутках України, в багатьох парафіях був по кілька разів і скрізь зустрічав величезну прихильність і пошану. Також щиро відвідували парафії в своїх єпархіях за вимогами народу і всі українські єпископи і скрізь зустрічали таку ж прихильність і пошану. Кількість нових єпископів скоро перейшла за 30, такої кількості єпископів ніколи до цього часу Україна не мала, але народ іще просив...

[Митрополит УАПЦ Василь Липківський, 1864–1937 роки, Вибрані твори Том 4, с.131–133, Видавництво «Українські пропілеї», – Київ, 2018 р.]

Василь Липківський

Життя і праця парафій УАПЦ

Парафії УАПЦ мали більше змоги виявляти своє життя в своїх тісних межах. Та й це було головною метою керівничих органів УАПЦ, щоб парафії її мали «життя в собі», жили по можливості повним парафіяльним життям. І справді, українські парафії зразу приваблювали до себе людиність; у великих містах, де багато церков, було помітно, що українські церкви стають осередком церковного життя, вони завжди повні, людиність в них — більш чоловіки, інтелігенти, що прагнуть чогось живого, не мертвої традиції; кругом українських церков завжди гуртки людей, жваві балачки, змагання, а в церквах видна праця сестрицтва, парафіяльної ради, видно що це не прості «прихожани», що прийшли та й пішли, а що це організована, свідомо громада. По селах українська парафія кладе певний відбиток на все село — підносить його, єднає, дає йому ідейну мету життя; кажуть, і люди в українській парафії світліші, не такі вже темні, забиті, і молодь не така розпушена, одчайдушна. Майже кожда українська парафія має свого композитора або композиторку й співає в церкві їхні твори, майже в кожній парафії є й свої поети, що церковні події свого села описують дотепними, більш сатиричними віршами (мені доводилось слухати такі вірші в Богуславі, ВИШЕНЬКАХ, Н. Басані та інш.), мабуть є й свої літописці. Це вже загальна відміна кожної української парафії — гарні хори художні й народні, скрізь майже свої самоукладириненти, своя особиста співоча творчість. По всіх українських парафіях і міських, і сільських жваво працюють парафіяльні церковні Ради, щотижня збираються, обговорюють усі церковні справи, дбають навіть про моральне життя парафії, як колишні брат-

ства. В кожній українській парафії є свої сестринства, що дбають про чистоту й оздобу храму, про благодійність, допомогу причету, про краще переведення свят; вкупі з парафіяльною Радою вони в свята утворюють громадські обіди для вбогих, гостей, пробують навіть відновити медоваріння. Навіть між окремими українськими парафіями заводиться якесь братерство, якась спільність. Почувається, що саме на цім ґрунті і може бути найкраще єднання нашого народу... А скільки запалу виявляють парафії в боротьбі за користування храмом, за затвердження свого статуту! Часто цілими роками, не жаліючи часу, на останні гроші вони скрізь ходять, стукають, поки не достукаються. І тут видно певне чуття народу того, що їм найпотрібніше. В цій боротьбі, правда, часто збуваються слова Христові: «Я прийшов сина розлучити з батьком його і дочку з матір'ю її... і ворогами чоловікові будуть домашні його», але від цього ще більше ціни набуває боротьба за рідне церковне життя. Я одвідав кілька сотень українських парафій, і всі вони за малими винятками зробили на мене дуже гарне вражіння свідомих або жадних свідомості громад, що вже найшли безцінний скарб, що так довго був від них закопаний, або продають, що мають, щоб придбати той скарб... Не хватало ще одного, щоб кожда парафія висунула з-серед себе ще й панотця, але бувало вже й це. З окремих парафій мушу вказати перш за все на Київську при св. Софії. Ця парафія, тісно зв'язана з ВПЦР, має дійсно всеукраїнське значіння, вона є зразком для всіх українських парафій. В ній прекрасний художній хор — перший в Києві під орудою Петра Гончарова, відомого композитора, в ній славетний народний хор, над яким трудилися небіжчик о. Кирило Стеценко, протоієрей Дмитро Ходзицький, Петро Стеценко (брат композитора), і довели його, як кажуть фахівці, до високої народної краси.

Софіївська парафія забажала, щоб у неї завжди відбувалась єпископська служба Божа, і тому крім митрополита обрала собі ще в настоятелі єпископа Петра Тарнавського, який і висвячений був на Другу Пречисту 1923 р. В цій парафії найбільше виступав благовісник Володимір Чехівський, при ній він заснував «Братство робітників слова», великої цікавості й побожності її відправам надав прот. Юрій Красицький своїми художніми відправами та оздо-

бою. Українська св. Софія стала справжнім осередком м. Києва, сюди збиралась на відправу людність з усіх кутків Києва і багатовіс прочан, а навкруги Софії весь час гуртки, ідуть диспути...

Таке ж саме значіння мала в Харкові українська Микільська парафія. Прекрасні художній і народний хори, запальні промови о. Олександра Яреценка, щире сестрицтво, свідома парафіяльна Рада і осередок для всього Харкова. Надзвичайно міцна громада. Коли Микільський храм було зачинено, вона з величезною впертістю добивалась, поки знов не здобула собі цього храму. Таку ж саму велику боротьбу за свій храм витримала й перемогла парафія в Мерефі коло Харкова. Парафія в Одесі майже більшу половину свого життя боролась за храм: здобувала, знов відбирали, знов здобувала і все ж не втрачала своєї організованості, мала змогу тримати прекрасні хори і причет, на чолі якого останні часи стояв Єпископ Юрій Жевченко. Така ж міцна, зорганізована парафія в м. Миколаєві, в Катеринославі, Вінниці, Полтаві; скрізь велика боротьба на життя, великі сили, велика певність своєї справи.

[Митрополит УАПЦ Василь Липківський, 1864–1937 роки, Вибрані твори Том 4, с.165–166, Видавництво «Українські пропілеї», – Київ, 2018р.]

Оголошено з церковної катедри

7/30-XII 1923 р.

Копія В. (*прізвище нерозбірливо*)

АКТ

Року Божого 1923, грудня 17/30 дня Володимир Дахівник-Дахівський, єпископ Переяславський, склав акта про слідуюче: з переходом державної влади до нового адміністративного розподілу територій УСРР на округи, і наш церковний керівничий орган – Всеукраїнська Православна Церковна Рада дала розпорядження про переорганізацію на місцях органів церковного керівництва відповідно цьому новому адміністративно-державному розподілу. Розпорядження це Всеукраїнської Православної Церковної Ради викликало на місцях багато непорозумінь – виключно по причинах виявлення окремими малосвідомими членами повітових Рад грубого самолюбства. Вороже до цієї «переорганізації» поставилась і Переяславська Повітова Церковна Рада, яка мала поширити свою територію за рахунок Переяславського повіту і повинна була віднестись до справи з великим тактом, вичікуючи, що скаже саме життя.

З часом офіційне листування Всеукраїнської Православної Церковної Ради про подачу різних відомостей, виявило, що Всеукраїнська Православна Церковна Рада не має можливості рахуватися з окремими протестами на місцях, а рішуче йде до переорганізації церковного керівництва відповідно до адміністративно-державного розподілу округ, по яким має подаватись різна звітність по вимогам державної влади.

З питаннями про подачу відомостів і зустрілась Переяславська Повітова Церковна Рада.

На нараді 10/23-XII-1923 року, що відбулась в присутності голови Гальченка І. О., секретаря – протоієрея Запорожця Я. та Іваненка (не член ради), мною подано всю інформацію та докладно з'ясовано всю справу, але повітова Рада висловила рішуче проти

об'єднання з Золотоноською, залишаючи за собою у всіх відношеннях православну першість перед Золотоношою.

Для мене було ясно, що уникнути непорозумінь при розв'язанні цієї справи неможливо, як і по других місцях, так і у них на перше місце виходить грубе самолюбство і повна зневага інтересів загальної справи.

Прийнявши до уваги, що таке відношення до праці Центра церковного — вносить елементи дезорганізації в цілу справу, а до того бачили повну бездіяльність самої Переяславської Повітової Церковної Ради, що своєю несвідомістю і прийомами грубого інтриганства тільки псує все те, що було зроблено до цього часу і ставить місцеву справу під загрозу, — найшов невідкладним об'явити Повітову Раду зліквідованою, а всі парафії, що знаходяться на території Золотоноської державної округи разом з катедрою у Переяславі — увійшовшими у склад Золотоноської єпархії на чолі з Золотоноською Повітовою Церковною Радою.

До вирішення справи на майбутньому Єпархіальному Золотоноському Соборі — катедра моя має перебувати у Переяславі, а сам я в інтересах організації — на правах помічника архієпископа Юрія в загально-єпархіальному масштабі та благовісника Переяславської церковної округи.

Негайно увійти в зв'язок з Золотоноською Православною Церковною Радою і архієпископом Юрієм, подавши їм копію цього акту.

Оригінал — до Всеукраїнської Православної Церковної Ради з проханням дати вказівки. Всі відомості по вимогам Всеукраїнської Православної Церковної Ради подавати по формі, якої вимагає церковний центр, а копії надсилати одночасово до Золотоноської Повітової Церковної Ради.

Мандрівний штат (протидиякона та іподиякона) за відсутністю засобів до утримання — звільнити від обов'язків.

Примітка: протоієрей Запорожець займав дві посади і по обом одержував утримання. Остався на одній посаді парафіяльного дяка. У випадку потреби виїзду на село — запрошувати добровольців, а то й зовсім обходитись без дияконів. Приймати до уваги, що жодної користі для служіння справі диякони в наші часи не приносять.

Володимир, єпископ Переяславський

Василь Липківський

загальний стан УАПЦ за праці й життя Другої Всеукраїнської Православної Церковної Ради й насильницький кінець її

Року Божого 1924 сповнилось перше п'ятиріччя існування 2-ї ВПЦР і трьохріччя з 1-го Всеукраїнського Церковного Собору. В цей рік склад президії ВПЦР відновився і здобув собі повну одностайність і бездоганність церковної праці як наче для того, щоб гідно без затьмарення своєї церкви прийняти смерть... Головою ВПЦР обрано молоду, але віддану справі, чесну, талановиту людину – протодиякона Василя Потієнка, заступниками голови – архієпископа Харківського – Олександра Яреценка й протоієрея Софіївської парафії – Миколу Хомичевського, членами – протоієрея Дмитра Ходзицького, Григорія Вокушевського, Кузьму Терещенка, Марію Свідерську – все осіб, які виявили себе не тільки щирою працею, а й розумінням церковної справи й повною відданістю їй. За секретаря ВПЦР теж обрано надзвичайно чесну, самовіддану людину – Порфира Гордовського; трохи лише кульгав скарбник Петро Антипчук і то в своєму фаху, а в церковній справі єднався з усіма*.

Новий склад ВПЦР з приводу п'ятиріччя 2-ої ВПЦР і трьохріччя 1-го Всеукраїнського Церковного Собору звернувся з двома обіжниками до всієї УАПЦ. В першому відзначались великі досяг-

* Був між ними й «Іуда», але нижчого сорту; це протоієрей Єсифан Кавушинський. Це був тихонівський пан-отець, що недавно до УАПЦ приєднався. Але він до священства був з так званих білих і його просто було закликано й поставлено вимогу перейти до обновленців. Він це зробив, від УАПЦ відійшов, але шкоди їй, здається, ніякої не робив.

нення УАПЦ за цей час і велику користь та утіху яку вона дала українському народові, але вказувались і деякі хиби діячів церкви, що їх треба перемогти. Другий обіжник про умови до з'єднання церков був почасти відповіддю на бажання Всеукраїнського Церковного Собору скликати нараду для підготовки Всесвітнього Собору, почасти відповіддю на ті балачки, що снувались між ворогами й малосвідомими прихильниками УАПЦ, ніби вона прямує до унії, папізму або до протестантства. В цьому обіжникові відкинуто, запевне, накидання УАПЦ приєднання до тієї чи іншої церкви і висловлено широкий погляд на братерське поєднання всіх церков у житті і праці у Христі, причому кожда церква може залишитись такою, якою вона себе створила, тільки мусить стати вільною автокефальною, бо вільному з невільним трудно брататися, і повинна в себе знищити панування, завести братерське життя, утворити всенародну соборноправність, бо в якій церкві ще є панування одних над одними, для тієї не може бути й щирого братерства з іншими церквами. З приводу 3-річчя Всеукраїнського Церковного Собору ВПЦР виконала ще одне доручення, що наклав на неї Собор, а саме: «сповістити всі автокефальні православні церкви про відродження автокефалії Української Церкви». ВПЦР розіслала сповіщення всім автокефальним церквам, так звану Історичну записку, в якій повідомляє про відродження УАПЦ і її ієрархії, докладно з'ясовує всі головні події відродження УАПЦ і прохає братерського єднання. Запевне, визнання УАПЦ іншими церквами не прохалось, бо кожда церква лише сама себе визнає і іншим тільки може пропонувати своє щире братерство. Відповіді на своє сповіщення ВПЦР ні від якої церкви не одержала, не певна, чи їй дійшли її сповіщення на свої адреси, але то вже не її справа; вона обов'язок УАПЦ до інших церков виконала, подала руку братерства усім, і коли б навіть усі цю руку відкинули, це її не позбавляє своєї правди перед Богом...

У справі відносин до держави Друга ВПЦР завжди щиро трималась повної аполітичності: не втручатись ні в які політичні справи, не проводити в церкві, в її зібраннях ніякої державної політики, але їй бути вільною від виконання будь-яких державних завдань у церкві, не обертатись в знаряддя державної політики.

Цього останнього принципу найбільш гідно трималась ВПЦР відновленого складу, і за це й одержала собі суворий присуд: «достойн смерті»...

Взагалі уже в перше 5-річчя свого життя Друга ВПЦР цілком виправдала себе: коли в 1919 році вона фактично була представництвом лише від трьох Київських парафій і для них лише була керівничим органом, то назва «Всеукраїнська Церковна Рада» здавалась величезним зухвальством, надмірним перебільшенням своєї фактичної ваги. Але от пройшло п'ять років і вона вже є представництвом від 1500 парафій, розкиданих не тільки по Україні, а й поза межами її, скрізь майже, де живе український нарід, і тому стала вже не ідейною тільки, а цілком фактичною «Всеукраїнською Церковною Радою», найвищим керівничим органом УАПЦ, і проти цього вже ніхто не міг заперечити, з цим усі рахувалися: вона вже мала під собою більш як 30 Окружних Церковних Рад і сотні Районових Церковних Рад.

Перше трьохріччя Всеукраїнського церковного Собору 1921 року, що з ним тісно органічно зв'язана друга ВПЦР, ще раз довело, що ті події, що їх утворив цей Собор, то є діло Боже, а не людське; вони не тільки «не обернулись в ніщо», не зруйнувались, а за три роки вже ієрархія УАПЦ мала в собі 30 єпископів, сотні дияконів, священників, тісно з'єднаних з усією Церквою, все це та духовна сила, якої вже зруйнувати не можна, і ті, що це наважаться робити, лише самі стануть богопротивниками. А вся Українська Автокефальна Церква уже в ці перші роки свого життя була великим світлом, тим ясним сонечком, що зійшло над українським народом після темної ночі, що освітило йому волю й кращу долю в його національній і церковній свідомості. Ще не досить в ці роки життя УАПЦ встигло налагодитись, зорганізуватись, зміцнитись, ще багато на собі відчувало старого тягара темряви й неволі, але проміння «Сонця правди» все те перемагало... Але потужна сила ще і в «князів світу цього». В той час, коли УАПЦ стала тільки що виходити зі стану, так би мовити, свого першого младенства, стала міцніше ставати на свої ноги, об'єднувати навколо себе все більші кола своєї людности, захоплюючи її скрізь, де тільки вона є, в цей час «ось змії великий, червоний, як вогонь... став, щоб по-

жертви цю дитину» (Відкр. 12. 3–4). Коли друга ВПЦР вийшла з свого не зовсім певного стану, добре налагодила своє дальше життя й керівництво, щоб якнайкраще обслуговувати рідну Церкву, коли найбільш потрібне було її життя для УАПЦ, тоді нагло настигла її смерть. Року 1925 заарештовано її секретаря П. Гордовського, влітку 1926 року заарештовано голову ВПЦР В. Потієнка, 30 липня заарештовано митрополита Василя Липківського, а 31-го запечатано канцелярію ВПЦР, забрато всі її справи і тих членів, що ще поки залишилися на волі, зобов'язано підпискою не збиратись, бо ВПЦР вже не існує, вона вже з волі влади припинила своє існування. В зв'язку з закриттям другої ВПЦР закрито чи відповідно реорганізовано і всі окружні Ради. Так у спосіб насильства державного померла Друга Всеукраїнська Церковна Рада в пору самого розвитку свого життя і праці на користь рідної вільної Церкви. Ясний світанок життя УАПЦ закінчився. Зверху насунули чорні, зловісні хмари, знизу темні нетри та провалля...

[Митрополит УАПЦ Василь Липківський, 1864–1937 роки, Вибрані твори Том 4, с.167–169, Видавництво «Українські пропілеї», – Київ, 2018 р.]

ДОКЛАД

завідуючого господарчо-фінансовим відділом Всеукраїнської Православної Церковної Ради П. М. Антипчука

(Виступ на Великих Микільських зборах
27 травня 1924 року)

П'ять років наша Українська Автокефальна Православна Церква при надзвичайно тяжких умовах провадила велику працю відродження нового церковного життя. Особливо в тяжких матеріальних умовах довелось працювати членам ВПЦ Ради та її співробітникам. Голодні, холодні, без усякого майже утримання працювали весь час вони для загальної нашої справи, не звертаючи уваги на обставини, в котрих доводилось працювати — холодне помешкання ВПЦР і таке інше. Недостатки матеріальні були страшенною перешкодою в справі підготовки членів причету, друку богослужбових книжок та задоволення інших необхідних потреб нашої церкви.

Стан скарбниці ВПЦ Ради при прийнятті від попереднього складу її був в надзвичайно виключних умовах, а саме: а) не було ніяких відомостей про стан каси, невідомо хто виконував обов'язки скарбника і фактично ніхто не здавав скарбниці; б) заборгованість ВПЦР за помешкання, друк богослужбових книжок і таке інше були величезні — до 1000 карбованців в золоті.

Всі кошти, які поступали до скарбниці ВПЦР, в першу чергу повертались на виплату боргів. Борг за помешкання вирівнявся лише в березні місяці.

Борг за друк богослужбових книжок ще й досі не погашений.

На цей день рахується 450 карбованців боргу. Це за ті богослужбові книжки, які вже надруковані, але є велика потреба ще й зараз в друкуванні молитовників та інших богослужбових книжок. На це коштів зовсім немає, і обов'язок вірних дати свої добровільні внески на поліпшення цієї святої справи. Правда, була постанова Подільського Крайового Собору з приводу того, щоб усі церкви Поділля внесли добровільні внески за минулі роки по 6 карбованців від кожної церкви на видавничу справу ВПЦР до першого травня, але ця постанова залишилась тільки на папері. Не поступили також добровільні регулярні пожертви до ВПЦР із церков і їх об'єднань.

Ось чому не було ніякої можливості видавати якої будь постійної допомоги членам ВПЦР, митрополиту, його заступнику, а також і співробітникам ВПЦР, чим і пояснюються ті тяжкі умови існування, про котрі було зазначено раніш.

Що ж торкається заходів для поліпшення матеріального стану ВПЦР Радою було розіслано обіжника до Повітових церков і інших об'єднань з закликом піднесення на належну височінь матеріального стану парафій, єдиного засобу для піднесення загального фінансової справи. Крім ВЦРП з подібними закликами звертався до віруючої людності і духівництва Найпочесніший Митрополит, з'ясував катастрофічний фінансовий стан взагалі церкви і зокрема осередка її – Всеукраїнської Православної Церковної Ради. Крім усіх закликів, які були зроблені, було складено і розіслано кошторис. В ньому була зазначена бажана кількість добровільних пожертв і розподіл їх поміж Повітовими об'єднаннями і окремими землями. Взагалі ВПЦР багато покладено праці і вжито заходів, щодо певного часу ще не бачили. Кажуть, з миру по нитці – голому – сорочка. Здавалось, і громада у нас є, і ниток багато, а Всеукраїнська Православна Церковна Рада все таки без так званої сорочки.

Хочу ще сказати пару слів стосовно налагоджування і впорядкування фінансової відчитності. Дійсно, пора вже нам підвести сталу матеріальну підвалину під збудований на цьому протязі величезний духовний будинок нашої Церкви. Для цього потрібно:

Негайно завести певну відчитність парафіяльних прибутків і

видатків по зразках, які були надіслані до парафіяльних об'єднань.

Вжити всіх заходів, аби внески від парафіян ретельно і своєчасно поступали в скарбницю парафіяльної ради.

Парафіяльне об'єднання повинно щомісячно представляти в Повітову Раду відомості про прибутки й видатки по формі, яка була раніше розіслана. Кожна ж Повітова Церковна Рада повинна надсилати до ВПЦ Ради двічі на рік відомості за минуле півріччя й один раз на рік справоздання за минулий рік по формі, яка теж повинна бути відома Раді.

Крім відчитності, яка вимагається впорядкуванням фінансового життя нашої церкви, на обов'язку парафіяльних об'єднань лежить завдання щомісячно в перших числах слідуючого місяця надсилати належні внески до округу, Повітову і Всеукраїнську Раду до скарбниці Повітової Ради.

Як ми бачили, в минулому п'ятиріччі вся увага була звернена на придбання нових парафій, на зовнішнє поширення нашої церковної справи. Мені здається, що тепер ми повинні звернути найголовнішу увагу на відновлення, впорядкування і організацію тих парафій, які ми приєднали в минулому п'ятиріччі. Тому то і пропонувані мною засоби щодо підвищення матеріального добробуту повинні бути святим обов'язком кожного працівника, завдяки котрому піднесеться на належну височинь і життя нашої відродженої Православної Автокефальної Соборноправної Церкви.

/підпис/ Антипчук

[ЦДАВО України, Ф 3984, Оп. 1, Справа 434]

ІСНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ ЗА П'ЯТИРІЧЧЯ (1919–1924 РОКИ)

ПО ПЕРЕЯСЛАВСЬКОМУ ОКРУГУ

Бувший Переяславський повіт Полтавської губернії на протязі останніх п'яти років без числа і краю кромсався. Як в справі належності його до тієї чи іншої губернії (то Київська, то Полтавська, то знову Київська, і так декілька разів), так і в своєму територіальному окрузі. Це надто ускладнило справу одвідування парафій, що належали до Переяславської катедрі. Ні одне із п'яти чи шести завітань до Березані (яка відійшла до Прилуцької округи) не обходилося без непорозумінь з місцевою владою. Як з цих міркувань, так і з інших, а також з розпорядження ВПЦР в свій час — від Переяславської катедрі — відійшли до Київської такі парафії: Вороньків, Проців, Борисполь, Старе, а далі: Барিশовка, Бзів, Волошиловка, Московці, Згуровка. В свій час Переяславська катедра мала ще дві парафії — це Війтовці і Софіївку, які відпали назад у слов'янство завдяки негарній діяльності їх настоятелів. Війтовці — знаменитий король Григорій позбавлений сану, Софіївка — священник Денис Свистюк-Соболів, що після провалу парафії виїхав невідомо куди.

Ця ж сама часта пертубація з державною округою, а також і загальна причина відсутності у нас статуту УАПЦ були на перепході скликанню своєчасних округових Соборів. Останній округовий собор відбувся у Переяславі 28 серпня 1923 року. Наради з духівництвом, а також і округові наради, відбувалися, але тільки як приватні бесіди з огляду на загрозу Округвиконкому передати справу до прокурора за те, що проводимо як округовий орган, не маючи на це затвердженого статуту.

Склад округової церковної ради обраної округовим собором 23

серпня 1923 року змінився: голова І. О. Гальченко переїхав з Криму, член-секретар протидиякон Запорожець перевівся у Черкаську округу і там прийняв висвяту на священника. Сучасний склад Окружної церковної ради: голова Василь Васильович Шаля, його заступник – Руденко Віра Олександрівна, члени: Перерва Тихон Йосипович та священник Євдоким Середній. Технічну працю по канцелярії проводить в.о. диякона Литвиненко Василь та, по часті, – диякон Карпурок Теодот.

Щодо матеріальної справи, то вона зовсім неналагоджена – жалкі копійки, що внесли деякі парафії, являються цілком випадковою допомогою, що пішла на витрати по канцелярії.

Районних рад в окрузі немає.

Округовий єпископ виїжджав для обслуговуванням Лохвицько-Роменської катедри на 3 місяці і Полтавської катедри – півтора місяці.

З 2 січня по 20 березня округовий єпископ перебував під арештом у Золотоноші.

Нині округовий єпископ являється одночасно і настоятелем катедрального собору.

Всі інші парафії Переяславщини обслуговує єпископ Сергій Лабунцев, що входить до складу течії, на чолі якої стоїть єпископ Феофіл Булдовський.

В момент перебування нашого округового єпископа під арештом у Золотоноші до Переяслава приїхав єпископ Ж. Ц. (Йосиф Черкаський – нині Полтавський), але заснувати парафії, які б визнали Ж. Ц. не пощастило, хоч все городське духівництво і понині являється прихильниками Ж. Ц.

Що торкається до всіх недочотів по округу, то тільки з переведенням в життя розпорядження ВПЦР під ч. 1238, – їх буде виправлено.

Почесний голова *Володимир, Єпископ Переяславський.*

Голова /підпис/

Члени /підпис/

Секретар *В. Литвиненко*

Рік Божий 19 1/VII – 1925

м. Переяслав

Катедра

[ЦДАВО України, Фонд 3984, Оп. 3, Справа 358]

Статут УАПЦ

10 грудня 1926 року

Копія

Цього статуту затверджено постановою Центральною
МЕКОСО від 10-го грудня 1926 року (протокол ч.18) та занесе-
но до реєстру під ч. 56

Начальник Адмінвідділу
Секретар

[Невський]
[Мойсеєнко]

СТАТУТ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ РЕЛІГІЙНИХ ГРОМАД УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ, ЯКА СКОРОЧЕНО ЗВЕТЬСЯ «УАПЦ»

I. Загальне положення

Мета Українського об'єднання Автокефальної Православної Церкви

Українські Об'єднання Автокефальної Православної Церкви має за мету об'єднання в собі парахвій Української віруючої людності, що належать до УАПЦ й задоволення релігійних потреб її членів.

Склад Церкви

До складу церкви входять релігійні громади, що існують на підставі статуту й об'єднують віруючих, які визнають канони Українського Об'єднання Автокефальної Православної Церкви.

Примітка: Окремі парахвії можуть утворити Районові та

Округові об'єднання, про заснування яких та особовий склад членів, Президія цих об'єднань повідомляє місцеві адміноргани.

Органи керівництва

а) Вищим керованим органом всього Українського Об'єднання Автокефальної Православної Церкви є Всеукраїнський Православний собор; в міжсоборну добу постійним органом керівництва є Всеукраїнська Православна Церковна Рада.

б) Органами керівництва місцевого значіння є відповідні Церковні Собори: округові, районів, прахвіяльні, в міжсоборну добу постійними місцевими керованими органами є відповідні Ради: Округові, районів, Прахвіяльні.

II. Всеукраїнський Православний Церковний Собор

1. До складу Всеукраїнського Православногo Церковногo Собору Української Автокефальної Православної церкви входять: а) Митрополит і всі єпископи УАПЦ; б) всі члени Всеукраїнської Православної Церковної Ради; в) від кожної округової Церкви не більше 12 представників.

2. Собор вирішує всі питання, що належать до компетенції Всеукраїнської Православної Церковної Ради, Вищогo Церковногo Суду та місцевих церковних органів і всі інші питання церковногo життя Українського об'єднання Автокефальної Православної Церкви.

3. Всеукраїнський Православний Церковний Собор скликає Всеукраїнська Православна Церковна Рада через кожні 5 років, а в разі потреби Собор скликає, як Надзвичайний і раніш по ініціативі ВПЦВ, або за вимогою 1/3 Округових Церковних Рад – в кожнім разі з особливого дозволу Державної Влади.

III. Всеукраїнська Православна Церковна Рада

4. Всеукраїнська Православна Церковна рада проводить своє керівництво Церквою через:

а) Великі збори свої (Покровські й Микільські), що збираються двічі на рік в кількості, зазначеній в розд. IV цього статуту;

б) Малі збори, що збираються щомісячно, в складі Президії й Представництва від Округових Церковних об'єднань в кількості, зазначеній в розд. V В-13 цього статуту, а в разі потреби й частіше по ініціативі Президії чи Ревізійної Комісії;

в) Президію, яка працює як виконавчий орган Великих і Малих зборів всеукраїнської Православної Церковної ради.

При Всеукраїнській Православній Церковній Раді працює вищий церковний суд і Ревізійна Комісія.

5. Кількість і персональний склад Президії, Вищого Церковного суду і Ревізійної Комісії визначається великими зборами Всеукраїнської православної Церковної Ради.

6. Всеукраїнська Православна Церковна Рада – є виконавчий орган Всеукраїнського Православного Церковного собору.

7. Всеукраїнська Православна Церковна Рада заступає Українське об'єднання Автокефальної Православної Церкви перед усіма християнськими церквами, нехристиянськими релігійними об'єднаннями.

IV. Склад великої Всеукраїнської Православної Церковної Ради

8. Членами Всеукраїнської Православної Церковної Ради вважаються: а) члени її Президії, б) Митрополит і всі єпископи Українського Об'єднання Автокефальної Православної Церкви, в) представники яких виберуть не членів ради: від кожної церковної округи три особи. А в разі перевищення кількості парахвій в окрузі понад 30, ще по одному представникові від кожних 10-ти парахвій, г) від кожної округової церковної ради по 1 представникові, д) від кожного округового міста, де перебуває округова Церковна рада – по 1 представникові від кожної парахвії і по одному від кожної із останніх парахвій.

Примітка: Модус представництва на Соборі і Великих зборах може бути зміненим ухвалою Собору, або Великих зборів.

V. Права та обов'язки Всеукраїнської Православної Церковної Ради Великих зборів

9. Великі збори скликаються Президією ВПЦР коло 22 травня й 14 жовтня щорічно, а в разі потреби і в інші терміни, по почину Президії ВПЦР, або 1/3 округових Рад.

10. Великі збори вирішують питання, що торкаються роботи Малої ради, Президії ВПЦР і місцевих церковних органів, розглядають звіти Президії, приймають ухвали й дають правила Всеукраїнським і місцевим церковним органам, справі керівництва церковним життям, вирішують і інші питання, що торкаються Українського Об'єднання Автокефальної Православної Церкви. В своїй роботі Великі Збори виконують канони й ухвали Всеукраїнських соборів.

11. Великі збори обирають всіх членів і кандидатів Президії. Для ведення Великих Зборів обирається зборами окрема Президія.

Примітка: Під час Великих Зборів, або, коли для цього буде потреба, в інший термін, по церковно-релігійними питанням скликаються наради духовництва УАПЦ.

12. Великі збори є постійним касаційним органом по питанням регулювання справи задоволення релігійних потреб членів релігійних громад, що входять до складу Українського Об'єднання Автокефальної Православної Церкви.

Малих Зборів

13. Малі збори скликаються щомісячно Президією ВПЦР після 1-го числа складаються з представників від Києва 4-х, а від округ по одному.

14. Малі Збори розглядають місячні звіти Президії ВПЦР про її роботу, дають вказівки Президії в справі керівництва церковним життям, перевіряють працю Всеукраїнських і місцевих церковних органів.

15. У випадках вибуття членів Президії, Суду, Ревізійної Комісії й неможливості скликати Великі Збори для поповнення

Всеукраїнських церковних органів, Малі Збори вибирають на вакантні місця членів, про що й докладається на перших Великих Зборах.

Для ведення Малих Зборів обирається зборами окрема Президія.

Президія В.П.Ц.Р.

16. Президія скликає Всеукраїнські собори, Великі Збори й Малі збори в ухвалені терміни, організує їх, подає справоздання про становище церкви й свою діяльність за час своєї праці.

17. Президія має в своєму віданні працю місцевих Округових Церковних органів і єпископату Українського Об'єднання Автокефальної Православної Церкви.

18. Президія дбає про заготовку й постачання церквам книг і речей богослужбового культу.

19. Президія є постійним керовничим, апеляційним органом по питанням регулювання справи задоволення релігійних потреб членів релігійних громад, що входять до складу українського Об'єднання Автокефальної Православної Церкви.

20. Президія веде чергову організаційну службову працю; в важливих випадках, в разі негайної потреби, вирішує питання й основоположного характеру, не приймаючи позитивних засобів, а лише усуваючи негативні наслідки, доводячи ці свої рішення на перегляд перших Малих і Великих Зборів.

21. Малі Збори керують в організаційно-службовій праці Президією й тільки по потребі негайності вирішують основоположні питання, не приймаючи позитивних засобів, а лише усуваючи негативні наслідки і, доводячи ці свої рішення на ухвалу Великих Зборів.

22. Уповноваження Малих Зборів і Президії продовжується до нових виборів, хоч би вони й відбулися після року, якщо Великі збори не відбудуться своєчасно.

22-а. Президія ВПЦР сама засновує в разі потреби відповідні Комісії, як підсобні до себе органи.

VI. Порядок ведення справ Президії ВПЦР

A. Президія

23. Протоколи Президії ВПЦР підписуються всіма її присутніми членами, а листування Президії ВПЦР підписується 3-ма членами, в тому числі, обов'язково головою й секретарем.

24. Всеукраїнська Православна Церковна Рада має свою печатку й штамп за дозволом державної влади.

25. Місцем перебування органів Всеукраїнської Православної Церковної Ради Української автокефальної Православної Церкви є м. Київ.

26. Для провадження справ органи Всеукраїнської Православної Церковної Ради мають свою канцелярію.

Б. Митрополит Київський і всієї України та його Заступник

27. Митрополит Київський і всієї України й його Заступник обираються Всеукраїнським Православним Церковним собором.

Примітка: Заступник може бути обраним в разі потреби й на Великих Зборах.

28. Митрополит є Почесним Головою Всеукраїнської Православної Церковної Ради, Великих і Малих зборів, а також і Президії з ухвальним голосом, його Заступник є Почесним членом Президії з ухвальним голосом.

29. В разі відсутності митрополита, його заступник несе митрополиче служіння.

В. Ревізійна комісія

30. Ревізійна Комісія доглядає за всіма сторонами праці Всеукраїнської Православної Церковної Ради й перевіряє її всебічно, дає свої оцінки, внесення, ухвали – Президії, Малими, Великим зборам і Всеукраїнському Православному Церковному собору.

Ревізійна Комісія відповідальна є перед Великими Зборами й Всеукраїнським Православним Церковним Собором.

31. Члени Ревізійної Комісії приймають участь в засіданнях Малих Зборів з ухвальним голосом і в засіданнях Президії з дорадчим голосом.

Г. Вищий Церковний Суд

32. Вищий Церковний Суд вирішує справи церковних переступів по регламенту, що затверджується Великими Зборами.

33. Суд відповідальний перед Великими Зборами й Всеукраїнським Православним Церковним Собором.

34. Вищий Церковний Суд вирішує справи церковних переступів, керуючись при цьому канонами Церкви та ухвалами Великих Покровських зборів з 25–30 жовтня 1026 р. коли ці канони та ухвали не протилежать законодавству.

VII. Місцеві органи керівництва УАПЦ

А. Округовий церковний собор

35. Округовий церковний собор скликається округовою церковною Радою з відома Всеукраїнської Православної Церковної Ради.

36. До складу округового церковного собору увіходять: а) всі єпископи округи, що провадять єпископську працю, б) члени округової Церковної Ради, в) два Представники Всеукраїнської Православної Церковної Ради, г) Члени по обранню по три особи від кожної парахвії, д) по одному представникові від кожної Районової Церковної Ради.

37. Округовий Церковний Собор обирає в разі потреби єпископа й відає основними справами округової церкви.

Примітка: Під час округового Церковного Собору, або коли для цього буде потреба, в іншій термін, по церковно-релігійним питання скликаються наради Духівництва Округової УАПЦ.

Б. Округова Церква Рада

38. Округова Церковна Рада провадить своє керування Округовою Церквою через: а) Великі Збори (осінні й весняні), б) Малі Збори, що збираються щомісячно в складі Президії й Представництва від районних Церковних Об'єднань; в) Президію, що працює щоденно, як виконавчий орган Великих і Малих Зборів Окр-ЦерРади.

39. При округовій Церковній Раді працює округовий Церков-

ний суд і ревізійна Комісія. Кількість і персональний склад Президії, Округового Церковного Суду й Ревізійної Комісії визначаються й обираються Великими Зборами Округової Церковної Ради.

40. До Великих зборів Округової Церковної Ради увіходять: а) єпископи округи, б) Представник ВПЦР, в) Членів Малих Зборів Округової Церковної Ради, г) Представництво від районних церковних об'єднань з розрахунком по одному представникові від парахвії.

41. Малі Збори Округової Церковної ради складаються за таким модусом: не більше 4-х від Округового Центру й одному представникові від громад районів. Склад Малих зборів визначають Великі Збори.

42. Округовий єпископ є Почесним Головою Округової Церковної Ради.

VIII. Права й обов'язки Округової Церковної Ради

43. Великі збори Округової Церковної Ради вирішують питання, що торкаються роботи Президії Округової Церковної Ради й районних та парахвіяльних церковних органів, розглядають звіти Президії Округової Церковної Ради, приймають ухвали й правила в справі керівництва округовою церквою.

44. В своїй роботі Великі Збори Округової Церковної ради керуються канонами й ухвалами Всеукраїнських Православних церковних Соборів, постановами Всеукраїнської Православної Церковної ради й виконують постанови своїх Округових Соборів.

45. Малі Збори Округової Церковної Ради розглядають місячні звіти Президії Округової Церковної ради про її роботу, дають вказівки Президії в справі керівництва церковним життям Округи, перевіряють працю Районових і Парахвіяльних Церковних органів.

46. У випадках вибуття членів Президії, Округового Церковного суду, Округової Ревізійної Комісії й неможливості поповнення складу через Великі Збори Округової Церковної ради – Малі Збори обирають на вакантні місця членів, про що докладається на перших Великих Зборах Округової Церковної Ради.

47. Президія Округової Церковної ради скликає Округові Цер-

ковні Собори, Великі й Малі Збори Округової Церковної ради в ухвалені терміни й веде щоденну працю по керівництву Округовою Церквою й роботою Районових і Парахвіяльних органів, керуючись ухвалами керовничих органів УАПЦ, а також дбає про своєчасну заготовку й постачання парахвій богослужбовими книжками й речами богослужбового культу.

ІХ. Порядок ведення справ Округовою Церковною Радою

48. Протоколи Президії Округової Церковної Ради підписують всі її присутні члени, а все листування Президії Округової Церковної Ради підписують три члени її, втім числі обов'язково Голова й Секретар.

49. Округова Церковна Рада має свою печатку й штамп за дозволом Державної Влади.

Х. Районовий Церковний Собор

50. Районовий Церковний Собор скликається Районою Церковною Радою з відома Округової Церковної Ради два рази на рік.

51. До складу Районового Церковного собору увіходять: а) місцевий єпископ, б) представники Округової Церковної Ради в кількості двох, в) Районовий Благовісник і члени Районової Церковної Ради, г) по п'ять представників від кожної парахвії: дві від причету і три від мірян, д) Представник Всеукраїнської Православної Церковної Ради, коли потребу в цьому визнає Всеукраїнська Православна Церковна Рада.

52. Районовий Церковний собор обирає Президію Районової Церковної Ради, Ревізійну Комісію й вирішує всі справи життя Районової Церкви, керуючись постановами Вищих Керовничих Органів УАПЦ.

53. Районова Церковна Рада провадить своє керівництво через:

а) Малі збори Районової Церковної ради збираються щомісячно і складаються за таким модусом: не більше 4-х від громад Районового центру і по одному від громад, що розташовані на терені району і

б) Президію Районової Церковної Ради, що працює щоденно.

54. Президія Районової Церковної ради виконує ухвали Районового Церковного Собору й розпорядження Вищих Керівничих Органів Церкви, дбає про достойне й своєчасне заміщення священослужительських посад і постачання парахвій богослужбовими книгами й речами богослужбового культу й доглядає за церковним життям парахвії.

Примітка: Під час Районового Церковного Собору, або, коли до цього буде потреба, в інший термін, по церковно-релігійним питанням скликаються наради Духівництва Районової УАПЦ.

XI. Парахвіяльні Церковні Збори

55. Парахвіяльний церковний Собор (Парахвіяльні Церковні Збори) вирішує всі справи Церковно-Парахвіяльного життя й обирає відповідні парахвіяльні церковні органи (Парахвіяльну Церковну раду, Ревізійну Комісію, членів причету), на підставі особливого статуту, що реєструється у відповідних органах Держави.

XII. Засоби утримання органів українського об'єднання Автокефальної Православної Церкви

56. Всі органи УАПЦ утримаються на добровільні внески від Церковних об'єднань і окремих членів Церкви.

XIII. Межі Статуту, його зміни й доповнення **а) Межі статуту**

57. Статутом Українського Об'єднання Автокефальної Православної Церкви, на основі державного закону про реєстрацію громади формуються норми життя її в межах Державних законів УСРР. Внутрішня сторона життя Церкви: учення віри, її моралі, богослужіння, Церковне керівництво, благовісництво – регулюються Церковними канонами, або правилами й ухвалами Церковних органів.

б) Зміни й доповнення статуту

Статут Українського Об'єднання Автокефальної Православної Церкви може бути змінено,

або доповнено Всеукраїнськими Церковним Собором,
або Всеукраїнською Церковною Радою й зареєстровано в на-
лежних центральних Органах Держвлади.

Василь Костянтинович	ЛИПКІВСЬКИЙ
Марко Федорович	ГРУШЕВСЬКИЙ
Нестор Андрійович	ШАРАЇВСЬКИЙ
Костянтин Сергійович	МАЛЮШКЕВИЧ
Яків Карпович	ЧУЛАЇВСЬКИЙ
Володимир Ілліч	САМБОРСЬКИЙ
Конон Хамович	БЕЙ
Петро Іванович	ДИДИЧЕНКО
Корній Іванович	КРЕМЕЗ
Давид Іванович	ПУХАЛЬСЬКИЙ
Андрій Михайлович	ПІНЧУК
Володимир Олександрович	ЛЕВІТСЬКИЙ
Костянтин Максимович	КРОТЕВИЧ
Іов Методієвич	РУДЕНКО
Василь Йосипович	ЛУЦЕНКО
Юрій Володимирович	ЖЕВЧЕНКО
Микола Йосипович	ГУРЛЕНКО
Микола Мусійович	ЧЕХІВСЬКИЙ
Євген Юр'євич	ІВАНІВСЬКИЙ
Маргарита Олександрівна	ВОВКІВСЬКА
Петро Макарович	ПРОКОПОВИЧ
Любов Степаївна	ГОНЧАРЕНКО
Надія Олександрівна	КРАВЧЕНКО
Марія Вікентіївна	ЛУГОВА
Юрій Гаврилович	СТРАВИЦЬКИЙ
Іван Андрієвич	ГРИЦЕНКО
Анатолій Олександрович	НЕСТЕРЕНКО
Сидор Володимирович	ШЕВЧУК
Ісаак Іпатієвич	КИРИЛЮК
Григорій Андрієвич	КОВАЛЕНКО
Олександр Феонович	СОЛОВЕЙ-ЧУБ
Микола Степанович	САМБОРСЬКИЙ

Петро Захарович	СОКІЛ
Олександр Орестович	ЛЕВИТСЬКИЙ
Мефодій Пилипович	ГРАЧ
Ларіон Петрович	БОБЕНКО
Людмила Яковлевна	САВЧЕНКО
Марія Павловна	БАРЧЕНКО
Петро Григорович	СТЕЦЕНКО
Харитон Хведорович	ГОВ'ЯДОВСЬКИЙ
Текля Антоновна	ЩУРУК
Олександр Миколаєвич	ДВОРЕЦЬКИЙ
Петро Дмитрович	РОМОДАНІВ
Христина Андріївна	ГРАМЕНКО
Макар Петрович	МАКАРІВ
Петро Микитович	ВЕРГУНЕНКО
Олександр Миколаєвич	МАКСИМЮК
Іван Данилович	ПАВЛОВСЬКИЙ

Згідно: Діловод [підпис]

[ЦДАВО України. – Ф. 5. – Оп. 2. – Спр. і. – Арк. 24–28 зв. Копія. Машинопис.] 1926 року

Василь Липківський

Протирелігійний гніт на громадянство

Разом з тим в міру того, як зміцнювалась комуністична влада на Україні та все тісніше прибирала до своїх рук усе громадянство, вона провадила все більш шалену працю знищення, ліквідації «релігійних забобонів» і в усьому радянському громадянстві. Вона й раніш дбала найбільше про ізоляцію, відокремлення Церкви від народу, всім вбивала в голову, що Церква, це є лише попівство, це попівська видумка, попівська комерція, щоб експлуатувати темний народ, це є знаряддя капіталістів і буржуїв, «клясових ворогів», й досить влучно використовувались хиби Церкви для її приниження в сумлінні народу. Але коли в перші роки Радянської влади все ж в церковних справах брали участь і учительство й навіть професура, й урядовці, робітники і вільні громадяни, то з 1925–1926 років всяка участь народу в релігійних справах мусіла припинитись чи дуже обмежитись: учительство мусіло стати явно антирелігійним, і їх, як і урядовців і робітництво, навіть за колишню церковну працю або навіть за деякі зв'язки з попами і Церквою, позбавляли посад, виключали з професілок, бірж праці й таке інше, а вільного народу ставало щораз менше, все мусіло тягнутись до рук уряду; навіть селяни за прихильність до Церкви позбавлялись прав, а вже попівству то й дихати не давали, хіба що прилюдно в часописі зречеться і сану, і Церкви, і Бога, то щось йому там, як собаці, кинуть... Це було надто тяжко, смертельно тяжко, особисто УАЩ, що в основі своїй поставила всенародну соборноправність, а народ... хіба зайде хто до церкви, та й то крадькома, а працювати в рядах, ризикувати куском хліба й своїм, і своєї сім'ї, запевне, хто ж захоче. Отже, штучно Церква, віра вганялась справді в тісні рамці попівства, щоб, зосередивши її

тут, легше потім можна було як той чиряк зрізати й відкинути з радянського тіла. Але в Церкві, в церковних рядах вже для догляду за радянським попівством муіли бути й радянські представники народу, бо на тому все радянське шпигунство збудоване, що за одними шпигунами муіять слідкувати другі, а все взагалі радянське громадянство щодалі повертається в «сплошне» шпигунство, в, так би мовити, всенародне ДПУ*. Тому лише і в церковних рядах усе ж залишаються представники народу... послані туди від ДПУ...

[Митрополит УАПЦ Василь Липківський, 1864–1937 роки, Вибрані твори Том 4, с. 196, Видавництво «Українські пропілеї», – Київ, 2018 р.]

* Цим комуністична партія близько сполучається з єзуїтським орденом своєю шпигунською тактикою, як і своїм принципом – мета виправдує засоби...

Виступ митрополита УАПЦ Василя Липківського

із «Заявою» до державної влади та митрополичим посланням до Собору про ставлення Церкви до державної влади

19 жовтня 1927 р.

[...] Отець Митрополіт*: Церква наша пробиває нові шляхи в житті релігійному по непротоптаному місцю між дібровами, та кущами. При своїй боротьбі вона звернула з протоптаного шляху. І державне життя так само звернуло з старих шляхів. При таких умовах можливі тертя, непорозуміння неминучі. На жаль і я підпав під ці непорозуміння й підозріння. Як вищий духовний керівник я теж став під персональне підозріле відношення з боку Держави. Воно зокрема стало тяжким тягарем в останні часи.

Вам було б не цікаво, що мене персонально підозрюють в контрреволюції. Але недовір'я Державної влади до мене виливається в недовір'я до всієї УАПЦ. Підозріння Влади в контрреволюційних настроях моїх дає привід Владі казати: «який керівник, така і вся УАПЦерква». Вся Церква мусить сказати своє слово, яка вона є відносно Влади. Коли підозріння набуло загрозливого значіння до мене, я сказав уже всю правду, бо я ніколи неправди не кажу.

* Тут: отець-митрополит УАПЦ Василь Липківський. Через те, що протоієрей Василь Липківський був висвячений на Митрополита УАПЦ у 1921 р., порушивши тим самим канонічний устрій Російської Церкви, але через ухвалу Першого Всеукраїнського Собору УАПЦ 1921 р., що було закріплене в «Канонах», то й виникла така форма у зверненні, коли поєднуються визначення звернення для білого духовенства (отець) та предстоятеля Православної церкви (митрополит).

Я подав заяви до Держвлади, де я написав так*:

«1) Нічого відносно сучасної Радянської Влади нікому і ніколи, що дискредитувало б Радянську Владу, я не говорив ні прилюдно, ні на самоті.

2) Ні з якою політичною партією чи окремими політичними особами ні тут, ні за кордоном я ніяких стосунків не маю й ніколи не мав. Особисто з петлюрівщиною — нічого спільного ніколи не мав і не маю.

3) Ні політичним революціонером, ні політичним контрреволюціонером я ніколи не був і зараз таким не є, бо ні в яку політику я ніколи не втручався і втручатись не хочу. Але я є церковним революціонером, бо Українська церква й визволяється, і боротьбу з старим ладом веде в революційний спосіб й будь-якої реакції в себе — повернення назад не допустить. Тому й політичну й соціальну революцію, визволення загальне й більш справедливе задоволення трудящих — я вітаю.

4) Я все своє життя цікавився лише церковними справами, мріючи про визволення церкви, себто про такий її стан, коли не буде в ній ніякого панства, ні князівства, а лише братерство й коли держава не буде втручатися в її життя. І я щасливий, що дожив до можливості здійснення цього стану церкви під час Радянської Влади за її законом про відокремлення церкви від держави.

5) Я ніколи не мірився з тим станом церкви за капіталістичного ладу й російського царизму, коли вона була багато віків обтяжена безмежними скарбами — пішла на службу маммоні й цим втратила Христові заповіді і вгасила в собі дух Христа, по слову Христа:

* Текст «Заяви» митрополита УАПЦ Василя Липківського до Уряду УСРР від 15 серпня 1927 р. був надрукований двічі у виданнях української діаспори. Обидва варіанти друкувалися з одного джерела і тому тексти є ідентичними. Більш докладне посилання на первісне джерело подає Іван Власовський. Він посилається на засвідчену секретарем Президії ВПЦР прот. Харитонем Гов'ядовським копію заяви, яка увійшла до Протоколу № 67/87 засідання Президії ВПЦР від 16 серпня 1927 р., стор. 24–27. Нагомість «Мартирологів...» містить більш стисле посилання на «Архів УАПЦ в США, Бавид Брук, Н.-Дж. — Машинопис, відпис оригіналу». Див.: Власовський І. Нарис історії Української Православної Церкви: В 4 т. — Нью-Йорк, Бавид Брук: Друкарня УПЦ в США, 1977. Репринтне видання. К., 1998 — Т. IV. — Ч. 1. — С. 178–181; Мартирологів Українських Церков: В 4-х т. — Т. I. Українська православна церква. Документи, матеріали, християнський самвидав України. — Балтимор, Торонто: Українське Видавництво «Смолоскип» ім. В. Симоненка, 1987. — С. 431–435.

не можна служити Богові, й маммоні (Мтв. 6:24), і віддала себе на послуги державній владі за цю маммону*; і щасливий, що за Радянської Влади церкву визволено від тягарів капіталізму, повернено в становище Христа, що не мав на землі, де голови прихилити (Лук. 9, 58)**, вона тепер вільно може проїматись Духом Христа і його заповідям служити лише Богові та меншим братам.

6) Я завжди був і є сином свого народу і мріяв про визволення Української церкви й народу від чужого церковного керівництва, денационалізації, і щасливий бачити, що за Радянської Влади дано можливість і церкві нашій і народові визволятись від чужих утисків і відновити своє рідне церковне й культурно-національне життя.

7) Всі почуття вищого щастя в мо[є] му житті, які я переживаю завдяки Радянській Владі, роблять мене щирим прихильником Радвлади, заставляють мене бажати їй розвитку і зміцнення, а не бути її ворогом, і весь час моєї церковної праці за Радянської влади може багато викликав я революційних настроїв в народі щодо бувшого царського державного ладу, а ніяк не сприяв антирадянським контрреволюційним настроям, бо й в душі своїй їх не мав і не маю.

8) Радянській владі, згідно заповіту апостола, я у всьому корюся*** [14], як її свідомий громадянин, закони її сповняю й належну пошану їй віддаю не лише за страх, а і за совість, й ніколи Радянська влада не побачить в мені противника чи бунтівника проти неї. Це ж свідчу і за всю Українську церкву.

9) Безумовно, я визнаю величезне значіння для повноти волі й могутності народнього життя віри взагалі, а для українського народу Православної Христової Церкви, — і для зміцнення, визволення й озброєння українського народу заповідями Христа буду працювати доки живу. Але гадаю, що з боку державного ця моя праця не є антирадянською, ні контрреволюційною, оскільки

* «Ніхто двом панам служити не може, — бо одного ненавидить, а другого буде любити, або буде триматися одного, а другого знехтує. Не можете Богові служити й маммоні» (Мт. 6:24). Слово «маммона» халдейського походження. У текстах Євангелій (Мт. 16:24; Як. 16:9,11,13) воно має значення «майно», «багатство», «земні блага» тощо.

** »Ісус же йому відказав: «Мають нори лисиці, а гнізда — небесні пташки, Син же Людський не має ніде й голови прихилити» (Лк. 9:58).

*** Про покору владі, згідно з текстом послання апостола Павла див.: Рим. 13:1–7.

Українська церква базується на Радянському законі про відокремлення церкви від держави і в революційний спосіб визволяється від старих традицій церковної державности.

10) Визнаю, що дальшого переведення в життя державного закону про відокремлення церкви від держави в УСРР та оцінки значення церкви взагалі в житті народу багато ще буде працювати й Держава, й Церква, аби найти ту рівновагу на якій і церкві найбільш було б забезпечене вільне життя й державні інтереси цілком були б забезпечені від порушення з боку церкви.

Під час цієї праці не можна було обійтися без помилок в той чи інший бік. Але смію запевнити не лише за себе, але й за Українську Церкву, що вона ніколи не стане на шлях будь-якої політики чи бунтарства, як і досі ніякої політики вести не бажала, свідомо від усякої політики відійшла, свідомо обмежила себе лише релігійно-моральним вихованням свого рідного народу й лише в цьому бачає від Держави сприятливих умов для вільного життя й розцвіту.

11) Запевняю за себе і за Українську Церкву, що ніякого шовінізму чи націоналізму, себто ворожости до інших народів чи насильства над ними вона в собі не має і в народі не виховує, бо, згідно заповітів Христа, метою своєю має братерство всіх народів, не штучне звеличання своєї нації, а піднесення її до рівности й співробітництва з націями всього світу на духовну користь всього людства.

12) Ісповідую й проповідую, що Церква Христова позапартійна, не знає партій, та Українська [Церква фактично є Церква робітника й селянина], і тому щасливе свідоме життя робітництва та селянства їй найбільш близьке і всяке гноблення та визискування робітництва і селянства їй найбільш противне».

Таку заяву я подав до всіх представників Державного Уряду. Всі ті наклепи, які сиплються проти мене, йдуть до ДержВлади*. Їх надзвичайно багато: але кажу, що ще й більше буде. Ми повинні одрізняти справу персональну від церковної.

* У тексті стенограми соборного засідання цей рядок додруковано зверху викресленого в машинописний спосіб попереднього варіанта речення.

Захищаюсь я не через те, що боюся кари, що заслужив, то нехай і буде по роботі моїй. Захищаюсь я ради Української Церкви і, коли я принижував Церкву, коли я негідний її представників, то Собор повинен мені це сказати й мене отхилити*.

Я повинен захищати в церкві політичну й церковну чистоту. Собор, хазяїн Церкви, повинен сказати своє слово по відношенню до Церкви.

Собор не виконав би свого призначення, коли б обминув виявлення свого відношення до Державної Влади і його вирішення в цій справі повинно стати законом для органів і вірних Церкви. Щоб полегшити Соборові конкретно виявити своє відношення до влади я вирішив звернутися зі своїм митрополічим посланням до Собору про відношення Церкви до ДержВлади.

З ласки Божої й волі Церкви
Архієпископ Василь Липківський .
Митрополит Київський і всієї України.
Голова Всеукраїнського Церковного Собору.

[Митрополит УАПЦ Василь Липківський, 1864–1937 роки, Вибрані твори Том 3, стр.126–129, Видавництво «Українські пропілеї», – Київ, 2018р.]

* Так у тексті.

**Проект резолюцій
надзвичайного
церковного собору
про ліквідацію УАПЦ
28–29 січня 1930 року**

**ПРОЕКТ РЕЗОЛЮЦІЙ
НАДЗВИЧАЙНОГО ЦЕРКОВНОГО СОБОРУ
(січень 1930 року)
ПРО ЛІКВІДАЦІЮ УАПЦ,
АВТОРСТВА ДЕРЖАВНОГО ПОЛІТИЧНОГО
УПРАВЛІННЯ (ДПУ)**

ДПУ, на вимогу якого відбувся ліквідаційний Собор УАПЦ в січні 1930 року, підготувало все, включно з проектом резолюцій; що їх мали прийняти делегати. Агент ДПУ Карін, який відіграв зловісну ролу в усуненні митрополита Василя Липківського на II Всеукраїнському Православному Церковному Соборі 1927 року, передав наперед опрацьований проект секретареві ВПЦРади єпископові Маркові Грушевському. Текст проекту резолюцій зберігся завдяки тому, що копію було нелегально переслано уповноваженому УАПЦ в Західній Європі Євгенові Бачинському.

Заслухавши доповідь Голови Президії ВПЦР прот. о. Л. Юнакова про працю Президії ВПЦР і стан УАПЦ, Надзвичайний Собор мусить признати, що УАПЦ, як це остаточно тепер з'ясувалось, на протязі свого 10-ти річного існування, була явно виявленою антирадянською контрреволюційною організацією. Не можна відкинути того, що в її складі були й досі є люди, які йшли до церкви лише для задоволення своїх релігійних потреб. Але ця суто цер-

ковна маса, сама не знаючи того, жила й діяла за проводом і вказівками тих осіб, для котрих УАПЦ була не ціллю, а засобом для здійснення своїх контрреволюційних намірів. Слабі намагання всієї віруючої, хоч і незначної частини членів Церкви звільнитись від позацерковних цілей і впливів, як ми бачимо з доповіді, не мали позитивних наслідків. І чим далі, тим УАПЦ все більш і більш ухилилась в бік нецерковности. Надзвичайний Собор іменно такий стан УАПЦ мусить твердо і ясно констатувати.

Радвлада декретом «Відокремлення Церкви від держави» дала законну можливість українській віруючій людині відродити свою рідну, українську автокефальну, соборноправну, Православну Церкву, ту Церкву, що близько 300 років була в неволі казенної царславної Церкви. Але, звільнившись від політично-монархічного гніту, УАПЦ не судилося самій стати дійсною Христовою Церквою, вільною й далекою від своєрідного національно-шовіністичного політиканства. Це є факт. Бо і відродилась УАПЦ в часи політичної боротьби і відроджували її, а потім і до керівництва нею стали ті люди, які потерпіли поразку на відкритому політичному фронті й пішовши в Церкву, мали намір використати її і дійсно використовували як знаряддя для дальшої боротьби проти радвледи, а значить і проти справедливості соціальної революції.

Природньо, що керуючі органи УАПЦ від ВПЦР до ПЦР виявляли себе, як в цілому, так і окремі члени, явно не церковними, а національно-політичними антирадянського контрреволюційного характеру акціями. Те ж саме можна сказати й про священнодіячів всіх ступенів, починаючи з митрополита Липківського; з церковного амвону проповідувались націоналістично-політичні ідеї, що різко розходились з ідеологією Церкви, а з боку ставлення до радвледи були контрреволюційними, антидержавницькими.

Отже, все це довело до того, що УАПЦ стала синонімом контрреволюції на Україні, бо для значної частини керівників Церкви церковність була тільки зовнішньою формою, що прикривала націоналістично-політичний зміст. В такому стані цілком послідовно дійшли до того, що автокефалія стала символом національно-політичної петлюрівської самостійности, українізація використову-

валась як засіб до розпалювання національної ворожнечі, а соборноправність обернулась в демагогічний засіб політичного впливу до здійснення зазначеної мети.

Тому то Надзвичайний Собор УАПЦ з глибоким жалем і з усією щирістю констатує, що V Розділ канонів УАПЦ значною кількістю керівників Церкви систематично порушувався. Це стверджується цілим рядом фактів з історії минулого УАПЦ, а саме: перевірка персонального складу священнодіячів УАПЦ в своїх рядах виявила значну кількість людей, що раніше брали активну участь у військових петлорівських загонах, були старшинами, отаманами, або просто скомпромітовані в минулому. Всі вони шукали в Церкві одного – використати Церкву в контрреволюційних, а дехто і в своїх особистих нецерковних цілях.

Низка випадків притягнення діячів УАПЦ до відповідальности державним урядом за контрреволюційні вчинки також переконають в цьому Надзвичайний Собор. До такого висновку приводить ще й те, що серед членів нашої Церкви були й є люди нерелігійні, антирадянські, наміри яких не викликають ніякого сумніву. І всі такі люди в більшості були церковним активом, тому і керуючі органи Церкви: ВПЦР, ОЦР, РЦР, ПЦР, – як про це свідчить вереснева нарада 1926 р., – стали виразниками націоналістично-політичних антирадянських настроїв і нецерковних дій.

Собор з жалем констатує, що митрополит В. Липківський, єпископи: О. Ярещенко, С. Орлик, Ю. Жевченко, М. Пивоварів, К. Кротевич, всеукраїнський благовісник В. Чехівський і інші стояли на шляху націоналістично-політичних контрреволюційних, антирадянських дій через Церкву.

Не можна замовчувати про те, що громадянство республіки, в зв'язку з викриттям органами влади контрреволюційної організації «СВУ», яка використовувала в своїх політичних цілях УАПЦ, вважає нашу Церкву за контрреволюційну організацію.

Отже, зважаючи на все, Надзвичайний Собор визнає, що УАПЦ, з причин вищенаведених, була контрреволюційною, національно-політичною організацією, складовою частиною «Спільки Визволення України». Тому Надзвичайний Собор категорично

засуджує всіх тих, хто спричинився до перетворення Церкви на контрреволюційну, антирадянську організацію, визнає подальше існування УАПЦ недоцільним і вважає її ліквідованою. Цим самим Собор припиняє діяльність керуючих органів: ВПЦР, ОЦР, РЦР.

Єпископи УАПЦ припиняють своє духовне керівництво Округовими Церквами й залишаються парафіяльними священнодіячами наряду з священниками, що діють в зареєстрованих парафіях, які залишаються необ'єднаними в будь-яку церковну організацію.

[Науковий і документальний журнал «З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ № 1/2 (24/25), Київ – 2005, стр. 225–228]

Үривок зі спогадів протоієрея Демида Бурка про надзвичайні церковні совори 1930 року

НАДЗВИЧАЙНІ ПРАВОСЛАВНІ ЦЕРКОВНІ СОБОРИ (Січень, грудень 1930 року)

Про сумної слави надзвичайні Собори 1930 року, на одному з яких було ліквідовано УАПЦ, а на другому – знову відновлено, але в тісних і обмежених рамках, під пильним контролем влади і в умовах непримирних утисків, збереглося зовсім мало свідчень. Наскільки відомо, не залишилось жодних офіційних документів.

Протоієрей Демид Бурко – свідок і учасник подій українського національно-церковного руху 20-х років, у своїх спогадах змальовує тло, на якому проходили ці Собори та коротко пише про їхній перебіг.

Починаючи з другої половини 1929 року радянська влада через свій терористичний апарат – ДПУ – почала в Україні масовий погром її інтелігенції і культури, погром, що шалів півтора роки, а далі то на якийсь час трохи стихав, то лютував знову. Почався він процесом «Спілки Визволення України», який совети з політичною метою широко й голосно, а ще більше провокаційно, змонтували, як неперевершені майстри цих діл; процес тривав від 9 березня до 19 квітня 1930 року.

Завданням комуністичного режиму було знищити цілком усі вияви українського культурно-національного життя, тому він приточив до СВУ й Українську Автокефальну Церкву. Йому треба

було здискредитувати Церкву, щоб тим створити собі причину для знищення її, оскільки вона була для нього небезпечною, бо стояла в обороні християнського і національного ества свого народу.

Судове слідство в справі СБУ кваліфікувало українську Церкву, як організацію, «націоналістичну», «контрреволюційну» і «петлюрівську», мовляв, «державу в державі», цілком протилежну їй вороже наставлену до радянської ідеології. «Цього радянська влада терпіти далі не може», казав на процесі державний обвинувач, помічник генерального прокурора УРСР Павло Михайлик, а за ним повторювали й інші обвинувачі, такі як прокурор комісаріату юстиції Якимішин, прокурор найвищого суду Ахматов та прокурор окружного суду Бистрюков (перші два, на жаль, українці, емігранти з Галичини, останні – євреї і росіянин).

На лаві підсудних, власне, проводу самої Церкви не було; його доля, як і всіх єпископів та священників, вирішувалася негласно. Між 45-ма підсудними (професорами, педагогами, письменниками та іншими) – церковних діячів було тільки два: професор Володимир Чехівський та його брат протоієрей Микола Чехівський як члени СБУ. Саме обвинувачення проти Церкви було побудовано за більшовицькою практикою судівництва, за принципом «аби людина, а діло буде». «Націоналізм» інкримінували УАП Церкві тому, що вона була за своїм характером національною, а іншою їй бути не могла, бо таке її призначення, бо й всі Церкви східного Вселенського православ'я є національні. Щодо «контрреволюції», то, ясна річ, в СРСР контрреволюційне все те, що нерадянське, а Церква, що своїм духом і завданнями так протилежна більшовизму, як світло темряві, тим більш підходить під таку кваліфікацію.

«Петлюрівською» Церкву називали тому, що вона знову ж таки була українською й автокефальною, служила своєму народові, а за речові, ніби, аргументи цього обвинувачення радянський суд мав той факт, що серед духовенства УАПЦеркви було чимало колишніх старшин армії УНР. Але ця «причина» була цілком природною. В дні збройної боротьби за волю і державність України багато синів священників пішли в військо, а коли та боротьба припинилася, вони, маючи духовну освіту, стали пастирями, щоб цим служити рідному краю.

Підсудний протоієрей М. Чехівський, колишній професор Ки-

ївської духовної академії, а потім полковник українського війська, на запитання прокурора в час суду, чому він, Чехівський, став священником, відповів, що зробив це для того, щоб служити своєму народові, піднести його національну свідомість, щоб «хоч не ми, то наші діти і внуки побачили Україну вільною і незалежною». Це була відповідь всієї української інтелігенції, що, сповнена вищих ідеалів, йшла в рідну Православну Автокефальну Церкву в час, коли ворог, розгромивши свободу і державність України, заповзвся знищити і її духовну субстанцію.

Ще майже рік перед процесом СВУ, з липня місяця 1929 року й до березня 1930-го, разом з масовими арештами й висланнями української інтелігенції (тільки в самому Києві репресовано більше 1000 чол.), арештовано 5 єпископів і понад 700 священників, з яких 48 розстріляно. «З одного лише Києва, — каже митрополит Василь Липківський, — пішли на вислання найкращі священники — Красицький, Карпов, Ходзицький, Хомічевський, Пивоварчук, що про СВУ й не знали нічого, і чимало інших, багато й розстріляно».

28 січня 1930 року ДПУ насильством скликало «надзвичайний церковний собор» з кількох недобитих єпископів та 40 священників. Зрозуміло, що на цьому «соборі» ніякого церковного духу не було, ним керував не Христос, не голос Церкви, а безбожна, антихристиянська, безоглядно жорстока державна влада. Ще було далеко до вироку нечестивого суду, що його, для більшого знуцання над релігійними почуттями православної України, оголошено в саму Великодню ніч 19 квітня, а вже смертний присуд Церкви був готовий... ДПУ подиктувало «соборові» ухвалу, що Українська Автокефальна Православна Церква «віднині самоліквідується» і духовенство залишається «служителями культу» при храмах.

Протестувати проти нечуваного насильства було важко. Єпископ Микола Карабінович за своє зауваження агентів ДПУ Каріну, що його дії «паралізували волю Церкви», незабаром після того заплатив життям. Кожен з учасників «собору» був приданий свідомістю страшної приреченості, яка зависла над цілою українською Церквою. Дійсність була така моторошна, страх так скував все живе, що думка зупинялася напівдорозі. Про всеосяжний страх, про жахливий обух терору ясно свідчив той факт, що

митрополита Василя Липківського, цього новітнього апостола Христової істини великого патріота, усунутого насильством ДПУ в жовтні 1927 року від керування Церквою, майже всі цуралися, його відвідували (він жив тоді в подвір'ї св. Софії в Києві), як він сам свідчить, тільки митрополит Микола Борецький та Володимир Чехівський.

Насильницький антихристиянський Собор тривав усього кілька годин, як то все наперед запланувало ДПУ. Цікаво, що сама «соборна» ухвала майже дослівно ідентична своїм змістом із доповіддю ДПУ про УАПЦеркву, поданою в березні судовому слідству в час процесу СВУ (мабуть, обидва ті документи складав один автор — Карін). «Собор» нагадував собою акт насильства над українською ієрархією, вчинений царем Петром I 19-го листопада 1708 року, коли до царської ставки в м. Глухові (в час війни Петра I з Україною) було привезено під воєнним караулом зв'язаного митрополита Київського Йоасифа Кроковського, покликано Чернігівського й Переяславського єпископів та ще кількох з ближчих російських єпархій для проголошення анатем над гетьманом Іваном Мазепою.

Як тепер, так і тоді всевільно діяла московська деспотія, лише тоді «священному» Соборові єпископів під загрозою «лишення живота» було наказано проклясти, як «зрадників», Мазепу та його сподвижників, а тепер проголошено «зрадником» увесь православний український народ.

Слова ДПУ про те, що духовенство залишається надалі «служителями культу» при храмах, були звичайним для радянської тактики лукавством. На ділі, в затінку пропагандивних «соборних ухвал» та деклярацій, ішла нещадно ліквідація української Церкви, фізичне нищення духовенства та передових церковних трудівників. «Як надходила ніч, — писав церковний діяч Полтавщини Ф. С., — кожен священнослужитель і ближчі його співробітники чекали арешту, а далі... хресна путь». Терор шалів, як жахливий всезгубний шквал, забираючи все нові і нові жертви. Тільки Господь відав сльози посиротілих дружин священників та їх діток і море сліз удовиць і сиріт сотень тисяч висланих та розстріляних вірних Церкви.

Скоро після «надзвичайного собору», в травні місяці арештовано й літом вивезено до Росії, в Ярославський ізолятор, митрополита Миколу Борецького. Тоді ж арештовано й ще двох єпископів: Юхима Калішевського та Юрія Тесленка (11-го з черги всіх ліквідованих на той час єпископів УАПЦеркви). Арешти священників не припинялися. На кінець 1930 року з Української Автокефальної Православної Церкви залишилося всього біля 300 парафій при незакритих ще храмах по містах і містечках та в деяких селах. Умови їх існування були несказанно важкі, але дух віри в народі невмирущий. При кожній можливості до цих непогашених огнищ Церкви Христової сходились і приїздили на богослуження, іноді за 100–150 км., усі стомлені в духовній пустині комуністичного режиму.

Не пройшло й року з часу січневого «собору», як ДПУ 22 грудня 1930 р. скликало другий «надзвичайний собор». Влада з якихось причин, треба думати – пропагандивних, – вирішила «відновити» українську Церкву (без назви автокефальна). На «соборі» Карін і його співучасники заговорили про «свободу релігії» в СРСР, про те, що Церква «може існувати й розвиватися» (?!). Ухвалили поділити крихту недорозгромачених парафій на сім єпархій, з єпископом у кожній, і утворили Церковну Раду; на митрополита обрали архієпископа Івана Павловського.

Це був неперевіршений цинізм! Бурею котилось по Україні нищення її церковного і національного життя, перед самим цим «собором», в жовтні й листопаді, арештовано іще трьох єпископів (усього вже 14) та біля 100 священників, і в той же час деклярується «свобода» релігії і «розвиток» Церкви.

[Науковий і документальний журнал «3 архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ № 1/2 (24/25), Київ – 2005, стр. 221–224]

**Уривок зі спогадів
протоієрея Митрофана Явдася
про ліквідацію УАПЦ в газеті
«Пролетарская правда»
від 6 лютого 1930 року**

**ПОВІДОМЛЕННЯ
ПРО ЛІКВІДАЦІЮ УАПЦ В РАДЯНСЬКІЙ ПРЕСІ**

Протоієрей Митрофан Явдась у своєму коментарі на появу першої частини IV тому «Нарису історії Української Православної Церкви» Івана Власовського («Церква й життя», ч. 3, травень—червень 1962 р.) цитує уривок статті з харківської «Пролетарської правди» про ліквідацію УАПЦ на надзвичайно-му Соборі в січні 1930 року.

Надзвичайний собор УАПЦ визнає, що українська автокефальна православна церква з вищезазначених причин була національно-політичною, контрреволюційною організацією — складовою частиною «Спілки визволення України». Тому Надзвичайний Собор, категорично засуджуючи всіх тих, хто спричинився до перетворення церкви на контрреволюційну, антирадянську організацію, визнає даліше існування УАПЦ за недоцільне й вважає її за зліквідовану. Цим самим припиняють діяльність провідні органи УАПЦ. Митрополит припиняє своє духовне керівництво УАПЦ, а єпископи УАПЦ припиняють своє духовне керівництво окремими церквами й лишаються парафіяльними священнодіячами, поряд із священниками, зареєстрованими по парафіях, що залишаються необ'єднаними в будь-яку церковну організацію.

[Науковий і документальний журнал «З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ № 1/2 (24/25), Київ – 2005, стр. 229.]

Уривок з книги Митрополита Василя Липківського

«Історія Української Православної Церкви. Розділ VII: Відродження Української Церкви» [1932рік]

**Другий Всеукраїнський
Православний Церковний Собор
в жовтні року 1927-го**

На Собор прибуло більше 200 делегатів. Не дивлячись на великі хиби при обранні їх, на велику нагінку з боку ДНУ, на красномовні промови на місцевих соборах (де відбулись) членів ВПЦР та їх агентів, Собор все ж вийшов досить вільний і опозиційний; наявна неправда дуже вже була в очі. Глуху опозицію викликав і контакт ВПЦР та єпископату з ДПУ. Взагалі цей Собор був досить гарним виявником того, що дала своєму народові УАПЦ за роки після 1-го Всеукраїнського Собору.

Робітництво за цей час уже все було в комуністичному мішку й на Соборі майже не мало представників, але й ті кілька, що були, поводили себе вільно. Українська інтелігенція теж була уже вся в цьому мішку й представників на Соборі зовсім не мала. Зате селянство виявило велику свідомість і сміливість; селяни знали, що їх жде від ДПУ, але ж виступали на Соборі сміливо, вільно. Тут УАПЦ зробила велику працю в бік виховання церковної й національної свідомості народу. Духівництво теж було в більшосте опозиційне, хоч були між ними прислужники. Все ж УАПЦ і тут могла бути задоволена: пан-отці як звичайно хитались туди й сюда, але більшість, ближча до народу, тримала себе в контакті з народом. Єпископат — меншість пасивно, а більшість навіть активно — ви-

являв себе прихильником чи принаймні виконавцем курсу ВПЦР і ДПУ. Так єпископат УАПЦ, це була, як кажуть, її «ахілєсова п'ята».

Взагалі 2-й Всеукраїнський Собор виявив у собі ще досить духа церковності й волі, а тому його треба вважати за справжній Церковний Собор, а його ухвалили виявленням волі Церкви, за винятком, запевне, тих, що винесені під примусом влади; тут уже церковної волі не було: руки, так би мовити, «тресть писця скорописця», але голова, що ними керувала, була вже чужа й ворожа Церкві... Така саме ухвала Собору була про звільнення митрополита: тут уже робило ДПУ руками Собору...

Собор зразу виявив опозиційність, обравши в голови Володимира Чехівського. Це вже, мабуть, не входило в міркування ДПУ, і сам Чехівський відмовився, але Собор настояв. Праця Собору почалася згідно програми якихось теоретичних питань. Я ще встиг виголосити перед Собором свого меморандуму в справі відносин УАПЦ до держави і проекта відозви від Собору до УАПЦ в цій справі, як Чехівського було викликано до ДПУ й брутально повернуто до сучасності, наказано, щоб негайно поставлена була справа про звільнення митрополита Липківського, при чому прямо сказано, що коли Собор залишить Липківського, то зараз же буде розігнаний, а потім в першу голову піде на вислання він – Чехівський, а за тим митрополит Липківський.

Від Собору викликано було делегацію до ДПУ, причому Карин, що був головним командиром цілого загону агентів ДПУ, що вартували на Соборі, оголосив їм волю влади, аби митрополита Липківського, як ворога народу було усунуто, і виклав перед нею ті провини, які через їхню абсурдність навіть на Соборі не згадувались, а просто категорично поставлена вимога влади про моє усунення. Ця вимога викликала велике обурення з боку мирян проти єпископату і духівництва. Один селянин прямо сказав, що батько (цебто я) насвятив собі синів (єпископів), а вони тепер його продають; другий образив священника, що відчитав на Соборі розмову делегації з Кариним, що була дослівно записана, передрукована й роздана делегатам.

Бачучи, що відхилити питання про усунення митрополита Липківського не сила, Собор все ж обрав ще одну делегацію й послав

до Карина з низкою запитань: чи може митрополит Липківський залишатись настоятелем Софіївської парафії, чи може бути обраний на єпископську катедру, чи ніякої більше кари йому не буде за його «провини» і т.д.

На всі питання Карин дав цілком задовольняючи відповіді; брехати «темній масі», — це ж звичайна політика комуністичних ватажків... Перед початком вирішення питання про моє усунення, мене закликало до канцелярії ВПЦР, де зібралась уся президія Собору. Очевидно з боку ВПЦР вживалися останні заходи, щоб я сам відмовився. Ромоданів прямо запитав мене, чи вважаю я за можливе провадити керівництво Церквою в таких зовнішніх умовах.

Я відповів: «Христос будував Церкву не лише тоді, коли вільно благовістив, а й тоді, коли на хресті страждав. Отже і я мушу вважати керівництво Церквою можливим при всяких умовах, коли на те буде воля Христова, цебто воля Церкви». Члени Собора, миряни зі сльозами на очах висловлювали мені, як тяжко їм вирішати мою справу, як вони не хотіли б мене звільнити, але, мовляв батоюм обуха не переб'єш... Я вклонився президії і вийшов. Це було моє останнє завітання до канцелярії ВПЦР, я вже більше не заходив туди аж по сей день...

Засідання собору в справі мого звільнення досить нагадало собою подію першого Собору про моє висвячення. Був пізній вечір, але як тоді так, і тепер було повно народу і внизу й на хорах, було велике зацікавлення з боку всієї української людности...

Але було дещо й нового: був великий гніт з боку ДПУ; командир Карин давав «генеральний бій» і напружив весь свій загін. Хоч слідчий Кротевич показував свої «томи», хотів докласти про мої «провини», але Собор з обуренням це відкинув, і питання було поставлене просто: «чи Собор вважає корисним для Церкви залишати митрополита Липківського, чи здійсмає з нього тягар митрополичого служіння». Представник Софіївської парафії Іван Грищенко подав проект ухвали про моє залишення, вказавши, що ніяких підстав для мого звільнення немає.

Агент ДПУ зараз же кивнув до Ромоданова, й той підійшов до Грищенка й відняв у нього мандата на Собор, і того бідного зараз

видворили з Собору; і все ж виступало за моє залишення ще кілька селян і навіть дві жінки: одна закінчила свою промову так: «краще з честю вмерти, ніж ганебно жити». Бідні! Всі вони тепер коли не на висланні, то напевне в муках «куркульських»... Виступило за моє залишення кілька священників (Хоць, Таран), але більшість і єпископи пішли назустріч ДПУ. Коли поставлено було на голосовання проект ухвали Грищенка про моє залишення, за нього подало голос більш як 40 членів, майже виключно мирян. Другий проект ухвалили, мабуть, складений в ДПУ, виголосив священник Ковбасюк про моє звільнення «за злочинну, неправдиву, шкідливу для Церкви працю».

За цю ухвалу ніхто не підняв руки, навіть сам Ромоданів. Тоді Чехівський подав свою резолюцію, що «з об'єктивних причин Собор здійсмає з митрополита Липківського тягар митрополичого служіння». Ця резолюція зібрала більшість... Було вжито надзвичайних заходів, щоб людність, «публіка», нічим не виявила свого відношення до вирішення Собору. Коли я виходив з Собору, у всіх бачив сльози на очах, всі казали: з 1-го Собору ми виходили зі сльозами радості, а з цього виходимо зі сльозами суму та жалю...

Другого дня я мусив докласти Соборові листовний відчит про свою шестилітню митрополичу працю, про ті ідеали, до яких я стремів, про своє благовістя, подорожі і закінчив подякою Богові за все минуле й побажанням УАПЦ кращого майбутнього. Це був мій останній митрополичий виступ...

А між тим представники Собору знову були викликані до ДПУ і їм запропонували негайно обрати нового митрополита, щоб відрізати мені усякі шляхи до повернення, і поставлено вимогу ніяких інших питань не вирішати, поки не оберуть митрополита. Це було важке рішення, бо відношення Собору до єпископату було досить негативне, майже кожний з них себе добре заплямував. Собор схилився на двох кандидатвах: Йосипа Оксіюка, що справді тримав себе з можливою гідністю й чесністю, і Костя Малюшкевича... вже не скажу — чому. Помітно було, що Оксіюк був кандидатом мирян і часті духовництва, Малюшкевич — кандидат єпископату і їх прихильників. Та обидві кандидати рішуче відмовились, а інші одержали по 1–2 голоси.

От тоді, щоб уже «митрополічу» справу скоріше розв'язати, я звернувся до о. Миколи Борецького, став його умовляти взяти на себе цей тягар; Микола Борецький принаймні стояв осторонь від передсоборних чвар, сидів у Зінов'ївську й нічим себе не виявляв. О. Микола Борецький погодився, і його було негайно обрано. От цим власне Собор і закінчився. Після розв'язання митрополічої справи ніхто вже ним не цікавився, та й на нього найшла якась апатія; багато роз'їхалось. Трохи піднявся настрій Собору лише під час обирання президії ВПЦР. Тут уже Собор, так би мовити, помстився за все те крутіїство, в яке завела УАПЦ Ромоданівсько-Гов'ядовська ВПЦР. Списки кандидатів до президії тепер уже подавались на ухвалу ДПУ, і от воно виставило на голову ВПЦР того ж таки Ромоданова. Та тричі кандидатура Ромоданова перебалотувалась; сам Ромоданів аж присягався, що всього себе віддасть на служіння УАПЦ, другі виразно натякали, що це бажання самого ДПУ; і все ж Собор категорично його провалив, навіть коли загрожували, що ДПУ зовсім припинить вибори.

ДПУ тут мусіло поступитись й дозволило виставити інших кандидатів. Виставлено було їх кілька, ДПУ пропустило лише Юнакова і заявило, що інших нікого не визнає. Тут уже апатія взяла верх, і Собор прийняв призначеного від ДПУ Юнакова, «нехай уже буде, аби тільки не Ромодан». За секретаря, запевне, ДПУ висунуло Гов'ядовського; та й тут Собор остаточно вперся: даремно Гов'ядовський аж розперізувався, доводив свою відданість УАПЦ, даремно Юнаков аж плакав, просив за Гов'ядовського, казав, що без нього не може обійтись; голосовання проводилось разів зо три, і Гов'ядовського остаточно провалили, залишивши ВПЦР навіть без секретаря.

Далі вже механічно входили ті самі єпископи Малюшкевич, Грушевський, Чулаєвський, миряни Кобзар, Коляда; але Собор таки вихнув до ВПЦР і Володимира Чехівського, вважаючи його за секретаря. Бідний архієпископ Нестор Шараєвський, що його заступництво так використовували, залишився зовсім без нічого. Ще раніш на Київському окружному Соборі Малюшкевич без церемонії посів його Київську катедру, а Собор і на ньому помстився, сказав: «коли усунено митрополита, то мусить бути усунений і

його заступник», і обрав нових заступників — того ж таки Малошкевича і Йосипа Оксіюка. В повнім зневір'ї на всіх і все о. Нестор пронудився ще 2 роки і помер 16/29 жовтня 1929 р.

Собор ще одно змилювання на нас поклав, ухвалив видавати мені й о. Нестору щомісячну пенсію по 50 карб. Не знаю, як о. Нестору, а мені видала ВПЦР лише за листопад і грудень р. 1927 по 50 карб. І за січень року 1928 — 25 карб., і на цьому видачу пенсії припинили й по сей день. Кажуть, ніби з округ присилялися кошти навіть персонально для мене, але ВПЦР зараховувала їх для себе в повернення тих 125-ти карб., що вона згарячу була видала мені як пенсію. Справою з митрополитами та з обранням ВПЦР (яка до речі вже й залишилась аж до свого самогубства) Собор власне й обмежився; той широкий і голосний програм, що його виробила передсоборна комісія, залишився на майбутні часи...

Взагалі мрії про 2-й Собор були гарні, а дійсність інша. Архiepіскоп Йосип Оксіюк писав до передсоборної комісії: «Перший Собор був Собором відродження Української Автокефальної Православної Церкви, а другий Собор мусить бути Собором її самопізнання та самовизначення. Його завдання — «пізнати саму в собі нашу церкву». Гай, гай!...

І дух церковности в цьому Соборі був досить живий, і сили були, і свідомість до самопізнання та самовизначення, та не було головного — не було волі, тяжка рука ДПУ гнітила його, ліквідаційна хвиля 3-ї ВПЦР заливала його, і тому коли перший Собор був Собором відродження УАПЦ то другий Собор став на ділі Собором ліквідації УАПЦ... Там були сльози радості з приводу народження УАПЦ, тут сльози смутку з передчуттям її смерті...

[Опубліковано: Другий Всеукраїнський Православний Церковний Собор в жовтні року 1927-го // Митрополит Василь Липківський.

Історія Української Православної Церкви. Розділ VII: Відродження Української Церкви. — Вінніпег: Вид. накладом фундації Івана Гришука, 1961. — С. 160—167.]

ПРО АВТОРА

Валентина Стрілько-Тютюн народилася в селі Вишеньки Бориспільського району Київської області в сім'ї медиків — Тютюна Василя Охримовича та Тютюн (Чечуги) Марії Іванівни. Закінчила Київський державний університет імені Тараса Шевченка.

Працювала вчителем, заступником директора, директором Гнідинської середньої школи Бориспільського району Київської області, заступником голови Київської обласної державної адміністрації, радником Керівника Апарату Верховної Ради України, помічником Голови Верховної Ради України. Вагомий внесок зроблений нею особисто по увічненню пам'яті київського князя Ярослава Мудрого. За її ініціативи надано статус Національного заповіднику Вишгородського історичного комплексу Київської області, де була резиденція князя Ярослава Мудрого, та прийнято рішення про спорудження пам'ятника Ярославу Мудрому в Києві. Одним із спонсорів його спорудження виступив Міжнародний благодійний фонд імені Ярослава Мудрого.

Валентина Стрілько у 80-х роках ХХ століття вела активну боротьбу за незалежність України. Була одною з ініціаторів створення на Бориспільщині «Народного руху України за перебудову» і першою головою цієї організації в 1990 році.

На початку 90-х років ХХ століття стояла у витоках створення Всеукраїнської громадської організації «Товариство української мови ім. Т. Шевченка». Досвід Гнідинської школи, де вона довгий час працювала директоркою, згадується в новітній історії освіти України, зокрема, в монографіях і наукових працях. Концепція розвитку національної освіти, розроблена її педагогічним колективом та апробована в Гнідинській школі на Бориспільщині, була першою в Україні і стала одною із складових при розробці нових шкільних навчальних планів в незалежній Україні.

Авторка перших в Україні підручників з етики для початкових класів, ініціаторка видання перших підручників для початкових класів з новим змістом освіти, має близько ста публікацій про проблеми освіти в Україні. Ініціатор створення Всеукраїнської асоціації директорів шкіл України, що успішно діє досьогодні. Нею започаткована в школах України нова форма позакласної роботи — Мала академія народних мистецтв, а також новий навчальний предмет — народознавство.

Громадська і освітня діяльність Стрілько відома не тільки в Україні,

а й далеко за її межами: в Канаді, США, Австралії, Німеччині, Англії, Франції, Угорщині та інших країнах світу. За її ініціативи встановлено перші пам'ятники Павлу Чубинському та Володимиру Мономаху в Борисполі, Гетьману Івану Мазепі на його батьківщині в селі Мазепинці Білоцерківського району Київської області.

Працює на посаді Президента Міжнародного освітнього фонду імені Ярослава Мудрого. Під її керівництвом міжнародна громадська організація стала однією з найвідоміших в Україні, визнана лауреатом Національного конкурсу «Благодійна Україна – 2012» та «Благодійна Україна – 2013», стала переможцем Національного рейтингу благодійників в номінації «Лідер у сфері освіти та науки» в 2014 та 2015 роках та зайняла I місце в Національному конкурсі «Благодійна Україна – 2016».

За багаторічну сподвижницьку роботу в ім'я України та активну благодійну і громадську діяльність Валентина Стрілько-Тютюн удостоєна премій Ліги українських меценатів імені Євгена Чикаленка, імені Дмитра Нитченка, а також відзначена Міжнародною премією «Тріумф». Нагороджена орденом Христа Спасителя, нагороджена відзнакою Бориспільської районної ради «За особливі заслуги перед громадою».

Валентина Стрілько-Тютюн – відома краєзнавиця – ґрунтовно досліджувала наслідки правління московсько-більшовицької влади в ХХ столітті на Бориспільщині. Світ побачили її книги: «Стати народом», «Родинна пам'ять», «Світло. Нариси з історії освіти Бориспільщини» у двох томах, «Янголи України. 100-річчю Бориспільської «Просвіти» присвячується», «Грона українських повстань. Антибільшовицький спротив на Бориспільщині в 1917–1932 роках», «Червоний терор. Політичні репресії на Бориспільщині в 1920–1950 роках», «Щоденник для ХХІ століття», «Великомученики. Політичні репресії проти учасників руху за Українську Автокефальну Православну Церкву на Бориспільщині в 1921–1930 роках», «Бориспільська Голгофа: 30 кривавих літ (1920–1950)», «Три кола пекла», «Храм Українства. Історія Бориспільської гімназії імені Павла Чубинського», «Весілля на Бориспільщині ХІХ–ХХ століття», «Імені Ярослава Мудрого. Історія Міжнародного освітнього фонду», «На перехрестях тисячоліть. Нариси з історії, культури та побуту села Вишеньки Бориспільського району» в шести томах, «Виряджала мати сина. Проводи в армію на Бориспільщині в ХХ столітті.»

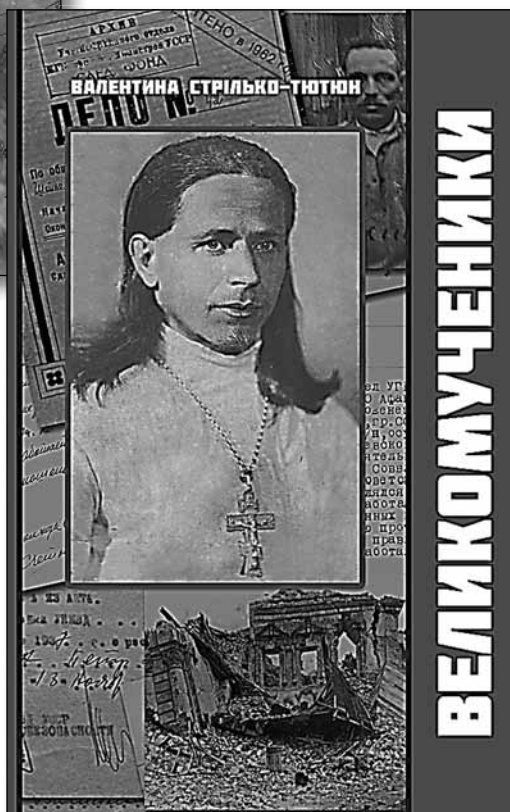

**КНИЖКИ ВАЛЕНТИНИ СТРІЛЬКО-ТЮТЮН
З ІСТОРІЇ БОРИСПІЛЬЩИНИ ХХ СТОЛІТТЯ**

ВАЛЕНТИНА СТРІЛЬКО

СТАТИ
НАРОДОМ

Валентина Стрілько-Гютюн

ЧЕРВОНИЙ ТЕРОР

ПОЛІТИЧНІ РЕПРЕСІЇ
НА БОРИСПІЛЬщині
В 1920-1950 РОКАХ

Валентина Стрілько-Гютюн

ТРИ КОЛА ПЕКЛА

Валентина Сирілько-Тютюн

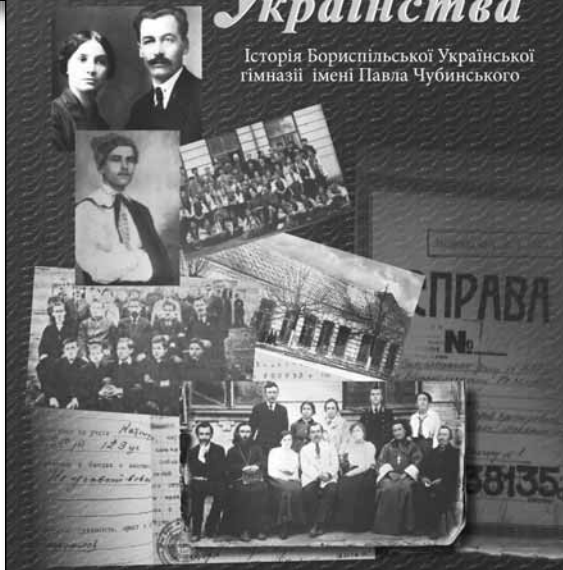
Щоденник для XXI століття

ВАЛЕНТИНА

СТРІЛЬКО-ТЮТЮН

Храм Українства

Історія Бориспільської Української
гінмазії імені Павла Чубинського

ВАЛЕНТИНА
СТРІЛЬКО-ТЮТЮН

імені
**ЯРОСЛАВА
МУДРОГО**

Історія Міжнародного освітн

**Весілля
на Бориспільщині
XIX-XX
століття**

укладачка Валентина Стрілько-Тютюн

Валентина Стрілько-Тютюн

НА ПЕРЕХРЕСТЯХ ТИСЯЧОЛІТЬ

*Нариси з історії, культури
та побуту села Вишеньків*

Том I

Валентина Стрілько-Тютюн

НА ПЕРЕХРЕСТЯХ ТИСЯЧОЛІТЬ

*Нариси з історії, культури
та побуту села Вишеньків*

Том 2

Валентина Стрілько-Тютюн
**НА ПЕРЕХРЕСТЯХ
ТИСЯЧОЛІТЬ**

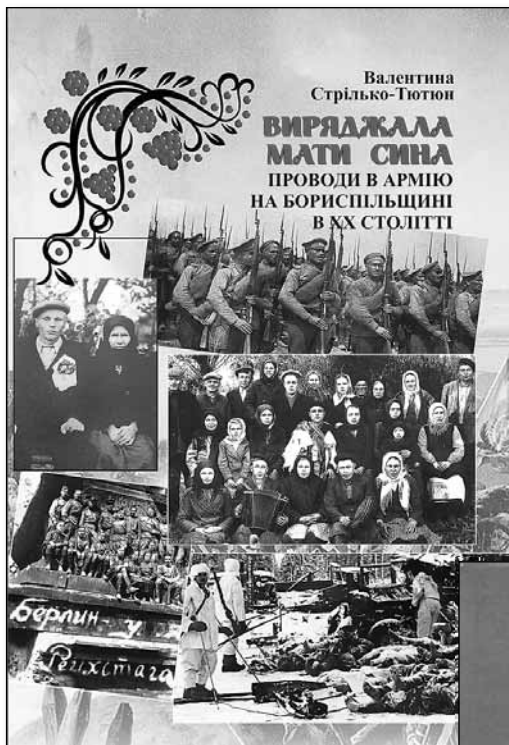
*Село Вишеньки
Рео́бдітовані історією*
Том V

Валентина Стрілько-Тютюн
**НА ПЕРЕХРЕСТЯХ
ТИСЯЧОЛІТЬ**

*Нариси з історії, культури
та побуту села Вишеньок*

Том VI

ЗМІСТ

Від автора 3

РОЗДІЛ 1. ВИДАТНІ ПОСТАТІ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОСЛАВ'Я XVIII – ПОЧАТКУ XX століття

Іван Некрашевич – засновник давньої української літератури.....	10
Архієпископ Мефодій Піснячевський	28
Академік Федір Міщенко.....	33
Федір Яновський – священник, археолог, педагог і метеоролог	39

РОЗДІЛ 2. УКРАЇНЦІ ВІД БОГА

Митрополит УАПЦ Василь Липківський і Бориспільщина.	61
Марко Грушевський – богослов, педагог, етнограф і краєзнавець.	87
Володимир Чехівський – головний ідеолог УАПЦ і вчитель священників Бориспільщини.....	104
Архієпископ УАПЦ Юрій Міхновський і Бориспільщина .	109
Єпископ УАПЦ Григорій Стороженко.....	125
Голгофа архієпископа УАПЦ Степана Орлика і його побратимів з Бориспільщини.....	151
Михайло Мороз і Бориспільська Церковна Рада УАПЦ ...	155
Архієпископ УАПЦ Володимир Самборський і Бориспільщина.....	158
Приєднання церкви села Вишеньки до Української автокефальної православної церкви (мовою документів)	190
Василь Дорошенко – благочинний Бориспільської округи	211
Бориспільський священник УАПЦ Анатолій Нестеренко .	219

Протоієрей Костянтин Бутвиненко	252
До історії УАПЦ села Любарці	262
Священник УАПЦ Іван Кисліцин – філософ і психолог ..	274
Священник Аверкій Коляда і Бориспільщина	300
Про священників Бориспільщини	306
Арсен Бакалінський – священник, видатний український діяч, педагог, співак, диригент, поет і фольклорист	318
Великомученик Іван Третяк	352
Іван Бутко – настоятель Бориспільського Миколаївського храму	371
Священник УАПЦ Захарій Осницький	399
Рукотворне диво отця Романа Кожодуба	420
Історія знищення Іванківської Онуфріївської церкви	433
Отець Іван Дзюба – українець від Бога	460
Велика таємниця роду Михайловських (Спогад правнука)	467

РОЗДІЛ 3. ДОДАТКИ

Привітання протоієрея Василя Липківського Українській Народній Директорії від Української Православної Церкви, українського духовництва й Кирило-Мефодіївського Брацтва на Софійському Майдані м. Києва	470
Список членів ВПЦР, що з'явилися на великі Микільські збори УАПЦ, які і відбуваються в м. Києві у великому Софіївському Соборі	473
Запитальна картка для осіб, що бажають працювати на священноцерковнослужительських посадах в українських православних парахвіях	474
Василь Липківський. Відношення народа до Української Церкви та нової Ієрархії	476
Василь Липківський. Життя і праця парафій УАПЦ	480
Оголошено з церковної катедри 7/30-ХІІ 1923 р	483

Василь Липківський. Загальний стан уапц за праці й життя другої всеукраїнської православної церковної ради й насильницький кінець її	485
Доклад завідуючого господарчо-фінансовим відділом Всеукраїнської Православної Церковної Ради П. М. Антипчука	489
Існування української автокефальної православної церкви за п'ятиріччя (1919–1924 роки)	492
Статут УАПЦ	494
Василь Липківський. Протирелігійний гніт на громадянство	506
Виступ митрополита УАПЦ Василя Липківського із «Заявою» до державної влади та митрополичим посланням до Собору про ставлення Церкви до державної влади	508
Проект резолюцій надзвичайного церковного собору про ліквідацію УАПЦ 28–29 січня 1930 року	513
Уривок зі спогадів протоієрея Демида Бурка про надзвичайні церковні собори 1930 року	517
Уривок зі спогадів протоієрея Митрофана Явдася про ліквідацію УАПЦ в газеті «Пролетарская правда» від 6 лютого 1930 року	522
Уривок з книги Митрополита Василя Липківського «Історія Української Православної Церкви. Розділ VII: Відродження Української Церкви» [1932рік]	523
ПРО АВТОРА	529
Книжки В. Стрілько-Тютюн	531

Публіцистично-історичне видання
Валентина Стрілько-Тютюн

УКРАЇНЦІ ВІД БОГА

РУХ
ЗА ВСТАНОВЛЕННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ
АВТОКЕФАЛЬНОЇ
ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ
НА БОРИСПІЛЬЩИНІ
В 1920–1930-х роках

Дизайн, літературна редакція та коректура
Валентини Стрілько-Тютюн

Набір текстів
Олени Булавін

Відповідальна за випуск
Оксана Гудзенко

Верстка
Людмили Кузнєцової

Підписано до друку 00.10.2020 Формат 60 84 1/16.
Папір офсетний. Гарнітура Bodoni.
Замовлення №